

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2003–2004)

FOR BUDSJETTERMINEN 2004

Utgiftskapitler: 100-197

Inntektskapitler: 3100-3161

Innhold

Del I

Hovedinnledning	9
1 Innledning	11
2 Tabelloversikter over budsjettforslaget	13
3 Generelle merknader til budsjettforslaget	16
4 Overføring til neste budsjettermin – bruk av stikkordet «kan overføres»	18
5 Årsverksoversikt Utenriksdepartementet	19
6 Miljøomtale	20

Del II

Nærmere om budsjettforslaget	23
Programområde 02 Utenriksforvaltning ...	25
<i>Programkategori 02.00</i>	
<i>Administrasjon av utenriktjenesten</i>	<i>28</i>
Kap. 100 Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)	29
Kap. 3100 Utenriksdepartementet, jf. kap. 100	31
Kap. 101 Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101) ...	31
Kap. 3101 Utenriksstasjonene, jf. kap. 101	32
Kap. 102 Særavtale i utenriktjenesten	33
Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	33
Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	34
<i>Programkategori 02.10 Utenriksformål</i>	<i>35</i>
Kap. 115 Presse-, kultur- og informasjonsformål	35
Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner	38

Programområde 03

Internasjonal bistand	56
<i>Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen</i>	<i>77</i>
Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	79
Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	79
Kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	79
Kap. 143 Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene	80
<i>Programkategori 03.10 Bilateral bistand</i>	<i>81</i>
Kap. 150 Bistand til Afrika	83
Kap. 151 Bistand til Asia	106
Kap. 152 Bistand til Midtøsten	121
Kap. 153 Bistand til Mellom-Amerika	124
<i>Programkategori 03.20 Globale ordninger</i>	<i>129</i>
Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling	130
Kap. 161 Næringsutvikling (jf. kap. 3161)	140
Kap. 3161 Tilbakeføringer i samarbeid med næringslivet, (jf. kap. 161)	147
Kap. 162 Overgangsbistand (gap)	148
Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	150
Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati	154
Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering	159
Kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak	164
Kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	165
<i>Programkategori 03.30 Multilateral bistand ..</i>	<i>166</i>
Kap. 170 FN-organisasjoner mv.	168
Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner	186
Kap. 172 Gjeldslette	195
<i>Programkategori 03.50 Øvrig bistand</i>	<i>201</i>
Kap. 197 Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak ..	201
Kap. 198 Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid	205

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2004, kapitlene 100-197, 3100-3161	208
--	------------

Vedlegg 1	
Stillinger ved utenriksstasjoner	217

Vedlegg 2	
Hovedsamarbeidsland 2002	221

Figuroversikt

Figur 7.1	Viser bistandsforbruket i 2002, budsjett 2003 og budsjettforslag 2004 (i mill. kroner)	56	Figur 7.5	Fig. A og Fig. B viser fordelingen av NORFUNDS prinsippgodkjente prosjekter fordelt på henholdsvis kategorier og regioner	146
Figur 7.2	Figuren viser utviklingen i samarbeidslandene i FNs HDI fra 1990 til 2001. HDI er basert på et utvalg av økonomiske og sosiale indikatorer. Skalaen går fra 0 til 1 hvor 1 er høyest mulig verdi.	84	Figur 7.6	Geografisk fordeling av forbruket i 2002 (mill. kroner)	151
Figur 7.3	Figuren viser utviklingen i samarbeidslandene i HDI fra 1990 til 2001. HDI er basert på et utvalg av økonomiske og sosiale indikatorer. Skalaen går fra 0 til 1 hvor 1 er den høyest mulige verdi.	107	Figur 7.7	viser midler til forsknings-samarbeid nord-sør fordelt på regioner	162
Figur 7.4	Figuren viser utviklingen i samarbeidslandene i HDI fra 1990 til 2001. HDI er basert på et utvalg av økonomiske og sosiale indikatorer. Skalaen går fra 0 til 1 hvor 1 er den høyeste mulige verdi.	125	Figur 7.8	Figuren viser forbruk 2002 sammenlignet med plantall 2004 (beløp i 1000 kroner).	174
			Figur 7.9	Figuren viser fordelingen av bidragene på de fem største mottakerne i 2002 (mill. kroner) under denne posten.	179
			Figur 7.10	Tematisk fordeling 2002 og forslag 2004	191

Tabelloversikt

Tabell 7.1	Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland) ..	58	Tabell 7.6	Kapittel 152 – Forbruk 2002 gjennom ulike bistandskanaler .	113
Tabell 7.2	Programkategori 03:10 Bilateral bistand – Forbruk i 2002 fordelt på verdensdel og tema	82	Tabell 7.7	Kapittel 153 – Forbruk 2002 på tematiske satsinger	124
Tabell 7.3	Kapittel 151 -Forbruk 2002 på tematiske satsinger	95	Tabell 7.8	Kapittel 153 – Forbruk 2002 gjennom ulike bistandskanaler .	125
Tabell 7.4	Kapittel 151 – Forbruk 2002 gjennom ulike bistandskanaler .	96	Tabell 7.9	Norsk bilateral gjeldslette og belastning av gjeldsplanens ramme pr. 31.12.02	196
Tabell 7.5	Kapittel 152 -Forbruk 2002 på tematiske satsinger	112	Tabell 7.10	Norske avtaleregulerte fordringer pr. 31.12.02	198

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2003–2004)

FOR BUDSJETTERMINEN 2004

Utgiftskapitler: 100-197

Inntektskapitler: 3100-3161

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 19. september 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

Del I
Hovedinnledning

1 Innledning

Vi lever i en internasjonal brytningstid der tidligere skillelinjer er visket ut og nye utfordringer trer frem. Vi lever i en verden som blir stadig mer globalisert, ikke bare økonomisk, men også politisk, sosialt og kulturelt. For å fremme Norges interesser må vi intensivere vårt arbeid for en verden basert på internasjonalt samarbeid, folkeretten og frihet fra nød og ufred. Vårt verdigrunnlag reflekteres i vår sterke støtte til FN, vårt engasjement i fredsprosesser, vårt arbeid for menneskerettighetene, vår omfattende humanitære innsats og vår betydelige bistand til fattige land.

Frihet og rettferdighet, fred og sikkerhet, demokrati og menneskerettigheter, bærekraftig utvikling og bekjempelse av fattigdom er sentrale elementer i dette verdigrunnlaget. Det forplikter oss til å søke å spille en viktig rolle for å styrke det internasjonale samarbeid og videreutvikle folkeretten og forpliktende avtaleverk for alle nasjoner. Uansett utviklingsnivå og geografisk plassering er en bedre organisert verden i alle mindre staters interesse. Sterkere global sikkerhet og forbedret velferd er avhengig av at vi lykkes i våre bestrebelser.

Det atlantiske fellesskap forblir et ankerfeste for norsk utenrikspolitikk. De nye sikkerhetstrusler gjør det enda mer påkrevet med et tett og nært alliert samarbeid. Samtidig vil samarbeidet med nærstående land styrkes.

Norges forsvar og sikkerhet vil også i fremtiden være fast forankret i NATO. Alliansen er grunnvullen for europeisk sikkerhet og stabilitet. NATOs utvidelse er et vesentlig bidrag til økt sikkerhet, stabilitet og samarbeid i Europa. Samtidig påtar Alliansen seg nå nye oppgaver i forhold til sikkerhetstrusler utenfor Europa. Ledelsen av den internasjonale sikkerhetsstyrken i Afghanistan (ISAF) er det første eksempel på dette.

EUs utvikling av en egen evne til militær og sivil krisehåndtering er et verdifullt og stabiliserende bidrag som har norsk støtte. EU har nå overtatt oppgaver på Balkan fra FN og NATO, og lagt grunnlaget for et tettere samarbeid med Alliansen. Norge deltar i EUs sivile og militære krisehåndteringsoperasjoner.

EU-utvidelsen i 2004 er positiv for Europas fremtid, men representerer samtidig en utfordring for Norge. Det blir enda viktigere å føre en gjen-

nomtenkt, aktiv og målrettet politikk overfor EU, hvor eksisterende avtaler og ordninger må utnyttes til fulle. Gjennom EØS-utvidelsen og de nye finansieringsordningene, øker våre muligheter til å videreutvikle vårt forhold til spesielt de nye medlemslandene.

Stadig flere utfordringer fordrer løsninger gjennom et tett flernasjonalt samarbeid. Kampen mot terrorisme, grenseoverskridende kriminalitet, korrupsjon, brudd på menneskerettighetene, klimændringer og HIV/AIDS er eksempler på utfordringer som krever globale løsninger.

Regjeringen vil bidra på flere måter. Norge skal fortsatt være pådriver for å finne løsninger på internasjonale problemer innenfor multilaterale rammeverk hvor FN vil være det viktigste samarbeidsforum. Vi vil støtte FNs generalsekretær Kofi Annans arbeid med å styrke og reformere FN. Vi vil videreføre vår sterke støtte til FNs arbeid for internasjonal fred og sikkerhet, utvikling og menneskerettigheter.

Den verdensomspennende integrasjonen er særlig tydelig på det økonomiske området. Globaliseringen innebærer muligheter og utfordringer for alle land. Verdens nasjoner har derfor et felles ansvar for å bidra til å legge forholdene til rette for verdiskaping, en rettferdig fordeling og en bærekraftig forvaltning av miljø og ressurser.

Regjeringen deltar aktivt i den pågående forhandlingsrunden i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Stabile og forutsigbare rammer for verdenshandelen er av avgjørende betydning for å sikre økonomisk vekst og velstandsutvikling.

Norge har sterke interesser knyttet til bedre markedsadgang for vår eksport av tjenester og industrivarer, herunder fisk. Vi arbeider også for innstramminger i regelverket for antidumping for å unngå at disse reglene misbrukes. Samtidig legger Regjeringen stor vekt på å ivareta norske interesser i landbruksforhandlingene. Det er også viktig at utviklingslandenes og spesielt de minst utviklede landenes interesser ivaretas, og at bærekraftig utvikling legges til grunn for forhandlingene.

Enigheten om FNs tusenårsmål og oppfølgingen av disse representerer et globalt partnerskap for utvikling som forplikter både fattige og rike land til betydelige reformer. Disse omfatter det globale rammeverket for handel, gjeld og investerin-

ger. Det omhandler utviklingslandenes ansvar for reformer av eget styresett og det understreker viktigheten av at OECD-landene stiller opp med mer og bedre bistand. Mobilisering av privat sektor og styrking av det sivile samfunn framheves også som sentralt. Samlet utgjør disse fire frontene en reformagenda, en ny global agenda for utvikling. Regjeringen ser det som en overordnet utfordring å bidra til klarere sammenheng og bedre samsvar mellom de internasjonale utviklingsmålene og rammeverket for utvikling.

Norsk utviklingspolitikk har lenge hatt som mål å bidra til en slik samling om felles mål og utviklingsstrategier, som tusenårsmålene og oppfølgingen av disse innebærer. Det er derfor Regjeringens ønske at norsk utviklingspolitikk har en slik helhetlig tilnærming. Dette er markert gjennom Handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015, som ble lansert våren 2002. En klar rettighetstilnærming er grunnleggende for det langsiktige utviklingssamarbeidet.

I tråd med omleggingen av utviklingspolitikken som over noe tid har funnet sted, presenterer Regjeringen i denne budsjettproposisjonen en modernisering av hele forvaltningen for utviklingssamarbeidet. På denne måten ønsker Regjeringen å styrke effektiviteten i utviklingssamarbeidet. Dette gjelder ikke minst innenfor området evaluering og kvalitetssikring.

Det norske utviklingssamarbeidet omfatter innsats gjennom både bilaterale og multilaterale kanaler. Innsatsen for utdanning for alle skal økes i tråd med den nye utdanningsstrategien for utviklingssamarbeidet, som ble lansert i januar 2003. Det legges opp til at arbeidet innenfor helse opprettholdes på samme høye nivå, og at hiv/aids-satsingen styrkes. Strategien for næringsutvikling i Sør blir fulgt

opp, og det legges opp til økt innsats innenfor landbruksområdet. Fremme av godt styresett prioriteres høyt, med respekt for menneskerettighetene, rettsstatens prinsipper, demokratisk kontroll med forvaltningen, kamp mot korrupsjon og en rettferdig fordeling.

I tillegg til innsatsen gjennom det multilaterale og bilaterale stat-til-stat-samarbeidet, vil det fortsatt bli satset på et utstrakt samarbeid med norske og internasjonale, frivillige organisasjoner.

Fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling var tema for FNs toppmøte i Johannesburg, høsten 2002. Toppmøtet vedtok en internasjonal handlingsplan som krever oppfølging nasjonalt og internasjonalt. Gjennom en egen nasjonal handlingsplan for bærekraftig utvikling, «Nasjonal Agenda 21», viser Regjeringen retning for Norges innsats her hjemme og internasjonalt. På det utviklingspolitiske området prioriteres arbeidet med områdene vann, energi, landbruk og biologisk mangfold (WEHAB-områdene).

Trass i betydelige framskritt for innsatsen mot fattigdom gjenstår enorme utfordringer. Krig og konflikter, hiv/aids-epidemien og miljøødeleggelser forhindrer framgang i denne innsatsen. Regjeringen legger derfor stor vekt på fredsbygging og aktiv medvirkning i fredsskapende prosesser. Arbeid for fred og humanitær bistand skaper grunnlag for fattigdomsbekjempelse. Varig utvikling kan imidlertid bare oppnås ved mer langsiktig samarbeid og forbedring av rammevilkårene for det enkelte land. Langsiktig utviklingssamarbeid kan forebygge nye humanitære katastrofer og konflikter, og er samtidig avgjørende for å sikre en varig fred etter krig og konflikt. På det humanitære området skal Norges bidrag være i samsvar med humanitære prinsipper og folkeretten.

2 Tabelloversikter over budsjettforslaget

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0100	Administrasjon av utenriktjenesten Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)	402 674	380 632	378 312	-0,6
0101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)	868 952	813 675	779 588	-4,2
0102	Særavtale i utenriktjenesten	157 520	145 490	135 224	-7,1
0103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	7 118	7 000	7 145	2,1
0104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	4 033	8 350	8 525	2,1
	Sum kategori 02.00	1 440 296	1 355 147	1 308 794	-3,4
0115	Utenriksformål Presse-, kultur- og informasjonsformål (jf. kap. 3115)	255 085	56 660	57 840	2,1
0116	Deltaking i internasjonale organisasjoner	646 437	935 593	1 149 093	22,8
	Sum kategori 02.10	901 523	992 253	1 206 933	21,6
	Sum programområde 02	2 341 819	2 347 400	2 515 727	7,2
0140	Administrasjon av utviklingshjelpen Utenriksdepartementets administra- sjon av utviklingshjelpen	148 197	152 998	160 741	5,1
0141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	174 717	175 510	182 127	3,8
0142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	209 274	214 610	206 610	-3,7
0143	Utenriksdepartementets administra- sjon av utenriksstasjonene	105 344	117 028	130 522	11,5
	Sum kategori 03.00	637 532	660 146	680 000	3,0
0150	Bilateral bistand Bistand til Afrika	1 663 532	1 803 000	1 853 000	2,8
0151	Bistand til Asia	426 672	514 000	544 000	5,8
0152	Bistand til Midtøsten	172 094	150 500	150 500	0,0
0153	Bistand til Mellom-Amerika	121 866	137 000	137 000	0,0

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
	Sum kategori 03.10	2 384 164	2 604 500	2 684 500	3,1
0160	Globale ordninger Sivilt samfunn og demokratiutvikling	1 221 454	1 307 300	1 322 500	1,2
0161	Næringsutvikling (jf. kap. 3161)	686 407	762 000	747 000	-2,0
0162	Overgangsbistand (gap)	338 131	400 000	450 000	12,5
0163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	1 318 773	1 363 000	1 471 500	8,0
0164	Fred, forsoning og demokrati	1 156 383	1 222 100	1 222 100	0,0
0165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	356 119	357 500	357 500	0,0
0166	Tilskudd til ymse tiltak	55 859	107 154	133 800	24,9
0167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	1 003 000	644 500	805 800	25,0
	Sum kategori 03.20	6 136 125	6 163 554	6 510 200	5,6
0170	Multilateral bistand FN-organis- asjoner mv.	3 117 941	3 240 500	3 332 400	2,8
0171	Multilaterale finansinstitusjoner	1 313 294	1 373 500	1 468 500	6,9
0172	Gjeldslette	350 183	350 000	350 000	0,0
	Sum kategori 03.30	4 781 417	4 964 000	5 150 900	3,8
0197	Øvrig bistand Bistand til ikke-ODA- godkjente land og internasjonale miljøtiltak	393 632	360 500	267 908	-25,7
0198	Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid	18 180			
	Sum kategori 03.50	411 812	360 500	267 908	-25,7
	Sum programområde 03	14 351 050	14 752 700	15 293 508	3,7
	Sum utgifter	16 692 869	17 100 100	17 809 235	4,1

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
3100	Utenriksdepartementet, (jf. kap. 100)	2 666	2 000	9 200	360,0
3101	Utenriksstasjonene, (jf. kap. 101)	41 919	22 800	28 281	24,0
	Sum kategori 02.00	44 585	24 800	37 481	51,1
	Sum programområde 02	44 585	24 800	37 481	51,1
3140	Administrasjon av utviklingshjelpen, jf. kap. 140	679			
3141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD), jf. kap. 141	4 005			
	Sum kategori 03.00	4 684			
3161	Tilbakeføringer i samarbeid med næringslivet, (jf. kap. 161)	89 023	8 460	50	-99,4
	Sum kategori 03.20	89 023	8 460	50	-99,4
	Sum programområde 03	93 707	8 460	50	-99,4
	Sum inntekter	138 292	33 260	37 531	12,8

3 Generelle merknader til budsjettforslaget

Utenriksministeren og Statsråden for utviklingsaker har det konstitusjonelle ansvar for følgende kapitler på Utenriksdepartementets budsjett:

Utenriksministeren

Programområde 02

- Kap. 100/3100 Utenriksdepartementet
- Kap. 101/3101 Utenriksstasjonene
- Kap. 102 Særavtale i utenriktjenesten
- Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon
- Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet
- Kap. 115 Presse-, kultur- og informasjonsformål
- Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner

Programområde 03

- Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen
- Kap. 143 Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene
- Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter (post 71)
- Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati
- Kap. 170 FN-organisasjoner mv., post 74 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og post 75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)
- Kap. 197 Bistand til ikke- ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak

Statsråden for utviklingssaker

Programområde 03

- Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)
- Kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene
- Kap. 150 Bistand til Afrika
- Kap. 151 Bistand til Asia
- Kap. 152 Bistand til Midtøsten
- Kap. 153 Bistand til Mellom-Amerika
- Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling

- Kap. 161/3161 Næringsutvikling
- Kap. 162 Overgangsbistand (gap)
- Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter (post 70)
- Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering
- Kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak
- Kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)
- Kap. 170 FN-organisasjoner mv. (postene 70-73 og 76-81)
- Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner
- Kap. 172 Gjeldslette

Budsjettstrukturen under bistandsbudsjettet

Programområde 03 i budsjettproposisjonen for 2004 er utarbeidet med sikte på bedre å klargjøre mål og resultatrapporteringen på overordnet nivå så vel som på bevilgningsnivå. Kapittelinnndelingen, og i hovedsak også postinnndelingen, er uforandret i forhold til foregående år. På overordnet nivå legges det opp til å beskrive rammene som norsk utviklingssamarbeid og humanitær bistand foregår innenfor, herunder FNs tusenårsmål som utgjør de viktigste utfordringene for utvikling. Videre er det lagt vekt på en beskrivelse av internasjonale og nasjonale rammebetingelser som påvirker utviklingslandenes muligheter og begrensninger i kampen mot fattigdom, samt trekk ved det internasjonale utviklingssamarbeidet som Norge er en del av. For å synliggjøre politiske prioriteringer bedre, gjøres det et klarere skille mellom satsingsområder og andre prioriteringer.

På landnivå (kap. 150-153) legges det opp til å knytte forbindelser mellom de enkelte lands nasjonale mål og resultater og det norske bidraget ved å gjengi både nasjonale mål og utforme forvaltningsmessige mål som definerer hva midlene under den enkelte bevilgning skal brukes til. Også for den enkelte bevilgning under programkategoriene 03.20 og 03.30 legges det opp til å utforme forvaltningsmessige mål som definerer hva midlene skal brukes til. Det er i opplegget videre forutsatt at det på alle nivåer skal rapporteres i forhold til de nye målene.

Som et ledd i arbeidet med å bedre mål og resultatrapporteringen foreslår Regjeringen å opp-

rette fire nye poster. Under kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling foreslås det etablert en ny post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid. Slike bidrag har hittil inngått i post 70 Sivilt samfunn. Dette vil gi et klart skille mellom støtte til frivillige organisasjoners opplysningsvirksomhet i Norge og støtte til disse organisasjonenes langsiktige arbeid i utviklingsland.

Under kap. 170 FN-organisasjoner mv. foreslår Regjeringen at det opprettes tre nye poster som skilles ut fra post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv.; post 77 FNs aidsprogram (UNAIDS), post 80 Bidrag til globale fond og post 81 Tilskudd til internasjonal landbruksforskning. Ved å skille ut

nevnte poster, vil samtidig posten for tilleggsmidler via FN-systemet bli mer begrenset og oversiktlig.

Omleggingen til det nye budsjettoppsettet er krevende og er en prosess som må gå over flere år. Det gjenstår fortsatt utfordringer, særlig når det gjelder å bedre resultatrapporteringen og å gjøre aktiv bruk av prosjekt/program-evalueringer, gjennomganger og studier for å beskrive resultatoppnåelse og kvaliteten på tiltakene som støttes og utviklingseffekter som det norske utviklingssamarbeidet bidrar til. Med de endringer som er gjort med hensyn til målformuleringer i budsjettproposisjonen for 2004, forventes det at resultatrapporteringen kan bedres ytterligere i budsjettproposisjonen for 2005.

4 Overføring til neste budsjettermin – bruk av stikkordet «kan overføres»

Utbetalinger til prosjekter og tiltak kan avvike fra vedtatt årsbudsjett. Ubrukte bevilgninger ett år overføres følgelig til neste budsjettermin. Overføringene er i hovedsak knyttet til 70-poster og gjelder tilskudd til prosjekter og tiltak i utviklingsland, samt tiltak i Sentral- og Øst-Europa.

I samsvar med Bevilgningsreglementet § 7 gis følgende oversikt over poster utenom postgruppe 30 – 49 som har stikkordet «kan overføres» knyttet til seg (poster med overførbare bevilgninger fra en budsjettermin til neste – beløp i mill. kroner):

		(i mill. kr)	
Kap.	Betegnelse	Overført til 2003	Forslag 2004
100-116	Utenriksforvaltningen	141	442
140-173	Utviklingshjelp (ODA-godkjent)	131,9	11 178
197-198	Øvrig bistand (ikke ODA-godkjent)	47	268

5 Årsverksoversikt Utenriksdepartementet

Programområde/kapittel	Årsverk pr. mars 2003 ¹
<i>Programområde 02:</i>	
100 Utenriksdepartementet	466
101 Utenriksstasjonene	401
Sum programområde 02	867
<i>Programområde 03:</i>	
140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	189
141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	270
142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	102
143 Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene (03-området)	66
Sum programområde 03	627
Sum Utenriksdepartementet	1494

¹ Antall årsverk er angitt ifølge tall fra Statens Sentrale Tjenestemannsregister (SST) pr mars 2003. Personell ansatt på lokale kontrakter ved utenriksstasjonene inngår ikke i SSTs materiale. Det vises for øvrig til eget vedlegg i proposisjonen med oversikt over ansatte ved de ulike utenriksstasjonene, herunder også lokalt ansatte.

6 Miljøomtale

Mål for virksomheten

Miljøvern og tiltak for å sikre en bærekraftig utvikling er en viktig del av norsk utenrikspolitikk, herunder utviklingspolitikken. Utenriksdepartementets hovedmål på miljøområdet er å bidra til å løse globale og regionale miljøproblemer gjennom internasjonalt samarbeid og ved å integrere miljøhensyn i norsk utenrikspolitikk. FNs tusenårsmål og målene innen miljø og naturressursforvaltning i Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom vil stå sentralt. Det vil også bli lagt vekt på å støtte oppfølgingen av handlingsplanen fra toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg, samt gjennomføring av de multilaterale miljøavtalene.

Internasjonalt samarbeid

Siden FNs miljø- og utviklingskonferanse i Rio de Janeiro i 1992 har det pågått et omfattende internasjonalt samarbeid for å løse de globale miljøproblemene. Dette har omfattet samarbeid både innen rammen av de tre Rio-konvensjonene (klimakonvensjonen, forørkningskonvensjonen og konvensjonen om biologisk mangfold), samt oppfølging av Agenda 21, den globale handlingsplanen for en bærekraftig utvikling som ble vedtatt i Rio.

FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002 gjorde opp status for fremdriften siden Rio og staket ut kursen videre. I handlingsplanen fra toppmøtet forplikter partene seg til handling på forskjellige områder. Fattigdomsbekjempelse vil stå sentralt i arbeidet for bærekraftig utvikling i årene fremover, og det samme vil innsats på de 5 «WEHAB»-områdene (vann, energi, helse, landbruk og biologisk mangfold). Under toppmøtet i Johannesburg ble det fra norsk side annonsert at vi vil gi kr. 375 mill. (over tre år) som tilleggsmidler til WEHAB-områdene. Prioritet skal gis til tiltak som bidrar til å styrke utviklingslandenes egenkompetanse og kapasitet til å forvalte miljø og naturressurser både nasjonalt og lokalt på en bærekraftig måte.

Målene fra Johannesburg for vannforsyning, sanitære forhold og fiskerier er kvantifiserbare og tidfestede, mens målsetningene for bevaring av artsmangfold og utfasing av miljø- og helsefarlige

kjemikalier er mindre presise. Handlingsplanen inneholder ingen reelle forpliktelser vedrørende energi. Norge deltar imidlertid i en koalisjon av land som skal fremme energieffektivitet og økt bruk av fornybare energikilder, bl.a. med den målsetting å styrke energitjenestene i utviklingsland, med vekt på mer miljøvennlig produksjon og forbruk. Norge støtter energiområdet både i UNDP og Verdensbanken. Når det gjelder biologisk mangfold, vil Regjeringen bl. a. støtte oppfølging av den internasjonale overenskomsten om bruk av plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Avtalen, som sikrer fri utveksling av genressurser, vil være av stor betydning for forskning og utvikling i landbruket og dermed for den globale matvarerisikket.

2003 var FNs internasjonale vannår, og Norge deltok aktivt på Det internasjonale vannforumet (WWF III) i Kyoto, Japan. Miljøvernminister Brende ble i mai 2003 valgt til formann for FNs Kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) til og med CSD 12 våren 2004. Vann, sanitær og bosetting med de tilhørende Tusenårs- og Johannesburgmålene er prioriterte områder i CSDs arbeidsprogram for toårsperioden 2003-2005.

For å sikre systematisk og koordinert oppfølging av vedtakene fra Toppmøtet i Johannesburg vil Norge bidra til å styrke FN-systemets rolle i det internasjonale samarbeidet innen miljø og bærekraftig utvikling. Man vil i denne sammenheng bidra til å styrke FNs miljøprogram (UNEP) som FNs hovedorgan på miljøområdet samt bidra til at CSD fungerer som et effektivt organ.

Norge vil fortsatt støtte programmer for bærekraftig utnyttelse av skog og fiskeriressurser i FAO og Verdensbankens innsats på miljøområdet, bl.a. via et tematisk fond for miljø og sosial utvikling, som forvaltes av Verdensbanken i samråd med Norge. En vil også videreføre støtten til institutter underlagt Den konsultative gruppen for landbruksforskning for å utvikle en bedre forvaltning av naturressurser.

Norge er part til en rekke internasjonale avtaler på miljøområdet. De viktigste av disse er omtalt nedenfor.

Klimakonvensjonen av 1994 forplikter partene til å innføre utslippsreducerende tiltak. Disse ble konkretisert i Kyotoprotokollen fra 1997, som

pålegger industrilandene differensierte, kvantitative utslippsforpliktelser. Protokollen inneholder bestemmelser om såkalte fleksible mekanismer; felles gjennomføring, kvotehandel og den grønne utviklingsmekanismen. Det er å håpe at et tilstrekkelig antall stater vil ha tiltrådt protokollen innen utgangen av 2003 slik at den kan tre i kraft tidlig i 2004. Slik ikrafttredelse avhenger i praksis av russisk tiltredelse.

Konvensjonen om biologisk mangfold av 1992 er ratifisert av Norge. Norge har også ratifisert Protokollen om handel med og håndtering av levende genmodifiserte organismer og traktaten om plantegenetiske ressurser. Konvensjonen om forørkning og tørke har til hovedmålsetting å opprettholde produktiviteten i de tørre og halvtørre økosystemene som grunnlag for bedre levekår. Det legges særlig vekt på forsvarlig forvaltning av jord-, vann- og energiressurser. En viktig målsetting er også å forebygge og redusere effekten av tørke og klimaendring. Norge deltar videre aktivt i den mellomstatlige skogdialogen under FNs skogforum.

Helse- og miljøfarlige kjemikalier transporteres over store avstander via luft- og havstrømmer og som ledd i den internasjonale handelen med produkter. Den første globale konvensjonen om forbud mot og regulering av visse særlig farlige kjemikalier vil ventelig tre i kraft i 2003.

For å sikre at handelssystemet bidrar til å fremme bærekraftig utvikling har Norge gått inn for at miljøhensyn integreres i WTOs regelverk og ivaretas på alle relevante områder. I de pågående WTO-forhandlingene vil Norge videreføre sitt arbeid for at handelsregelverket og multilaterale miljøavtaler forblir likestilte og sammen bygger opp om bærekraftig utvikling. Norge går bl.a. inn for avskaffelse av handelshindre på miljøvennlige varer og tjenester.

Industrilandene har gjennom det internasjonale miljøsamarbeidet forpliktet seg til å bistå utviklingslandene i deres gjennomføring av de globale miljøavtalene. Flere finansieringsmekanismer er opprettet. Den viktigste er Den globale miljøfasiliteten (GEF), som ble opprettet i 1991 for å støtte opp om tiltak som gir globale miljøfordeler. Norge støtter også Den globale finansieringsmekanismen for forørkningskonvensjonen. En bedre samordning og utnyttelse av ulike finansieringsmekanismer vil være viktig for en effektiv gjennomføring av de internasjonale miljøavtalene.

Regionalt samarbeid

Miljøproblemene i Nordvest-Russland har et omfang og en nærhet som gjør at Norge har en

betydelig egeninteresse i å bidra til å redusere dem. Det er en økende utnyttelse av regionens naturressurser, særlig petroleums- og skogressursene. Tiltak støttes over prosjektsamarbeidet med Russland og de øvrige SUS-landene og handlingsplanen for atomsaker. Prosjektsamarbeidet legger hovedvekt på beskyttelse av de nordlige havområder, det grensenære samarbeidet og kompetansebygging i forvaltning og næringsliv herunder bidrag til renere produksjon og til utvikling av miljøstyringssystemer. Etter terroranslagene 11.09.01 har utfordringene på atomsikkerhetsområdet fått økt oppmerksomhet. Norge arbeider aktivt for å realisere internasjonale initiativ i Nordvest-Russland, som G8-landenes globale partnerskap mot masseødeleggingsvåpen og -materiale og EUs nordlige dimensjons miljøfond. Prosjekter i denne sammenheng tjener miljøet og hindrer spredning av radioaktivt materiale. Siden iverksettelse av Atomhandlingsplanen i 1995 har Norge brukt mer enn 700 mill. kroner på atomsikkerhetsprosjekter i Nordvest-Russland.

Gjennom regjeringens Handlingsplan for økt kontakt med de nye EU-medlemslandene er det bygget opp et tettere miljøsamarbeid med disse landene, særlig landene i Østersjøregionen. Fokus for prosjektsamarbeidet har vært implementering av relevante miljøstandarder og kompetanseoverføring. Bidrag til renere produksjon og energieffektivisering har vært prioritert.

Innsatsen dekker også bidrag til investeringer i miljøteknologi gjennom NEFCO og samarbeid med det regionale miljøsentret i Ungarn. Under samarbeidsstrukturer i Østersjørådet er det satt fokus på maritim sikkerhet og vern av særlig utsatte naturområder. Den norske støtten til de ODA-godkjente landene på Vest-Balkan går i hovedsak til støtte for fredsprosesser og viktige reform- og utviklingsprosesser i regionen, samt til tiltak av kapasitets- og institusjonsbyggende karakter. På miljøsidan gis det støtte til tiltak som omfatter vann- og avløpsprosjekter, skogbruksforvaltning, mer rasjonelt og miljøvennlig landbruk, akvakultur og energieffektivisering. Gjennom UNEP er det gitt støtte til utbedring av vannrenseanlegg tilnærmet Donau og til arbeid med opprydding av uranberikete bomber. Det er også gitt betydelig støtte til mineryddingsprosjekter.

Prosjektarbeidet i ODA-godkjente Moldova, Kaukasus og Sentral-Asia fokuserer på miljø i tillegg til en rekke andre områder, hovedsakelig innen demokratisering. På miljøsektoren er det energiøkonomisering og renere industriproduksjon som har vært høyest prioritert.

I forbindelse med utvidelse av EØS avtalen til de ti nye medlemslandene skal det etableres to nye

finansieringsordninger. Den ene skal administreres av EØS/EFTA-landene i fellesskap, mens den andre er en ren norsk finansiert ordning. De to nye finansieringsordningene under EØS vil tre i kraft 1.5.2004. Miljø er et prioritert innsatsområde under begge finansieringsinstrumentene. Dette innebærer en vesentlig opptrapping av norsk innsats på miljøområdet i de 10 nye medlemslandene fra 2004.

Overkapasitet i verdens fiskeflåte fører til overfiske som vanskeliggjør en langsiktig og bærekraftig forvaltning av fiskeriene. Havforurensning fra landbaserte kilder er et annet hovedproblem. Det er viktig å skape forståelse for prinsippene for en helhetlig forvaltning av havets levende ressurser. I Norges nærområder er samarbeidet med Russland og EU om forvaltnings- og kontrolltiltak i henholdsvis Barentshavet og Nordsjøen av særlig viktighet.

I regi av Arktisk Råd drives et aktivt arbeid for miljø og bærekraftig utvikling i Nordområdene. Overvåkning av og tiltak mot langtransporterte og regionale miljøforurensninger har til nå vært gitt høyest prioritet. En omfattende studie av klimaendring i Arktis vil bli lagt fram på ministermøte i Arktisk Råd i oktober 2004 og vil ventelig få stor betydning for det videre samarbeid ettersom klimaendring antas både å komme raskt og få store utslag i nordområdene.

Norge deltar aktivt i miljøvernssamarbeidet under Antarktistraktaten.

For å styrke det regionale miljøsamarbeidet i Afrika, har Norge bidratt med støtte til African Ministerial Conference on the Environment (AMCEN). I tilknytning til gjennomføringen av den afrikanske utviklingsplanen, NEPAD, er det under ledelse av AMCEN tatt initiativ til å utarbeide en egen miljøkomponent. Dette er et viktig initiativ for å styrke det regionale samarbeidet på miljøområdet i Afrika.

Bilateralt samarbeid

Miljø vil også være viktig område i det bilaterale utviklingssamarbeidet. Samarbeidet baseres på strategiske satsninger innen landenes egne miljøhandlingsplaner og prioriteringer. Det norske samarbeidet sees i sammenheng med andre lands bistand og annen multilateral støtte på miljøområdet.

Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg understreket behovet for en helhetlig tilnærming til bærekraftig utvikling ved at fattigdomsbekjempelse, miljø og forvaltning av naturressurser sees i sammenheng. Sentralt i dette arbeidet er styrking av kapasiteten i den nasjonale miljøforvaltningen i utviklingslandene. I tillegg til spesifikke tiltak innen miljø- og ressursforvaltning, skal miljøhensyn være en integrert del av det generelle norske utviklingssamarbeidet.

Utenriksdepartementet har funnet en måte å rapportere på bruken av midler opp mot målene for den miljørettede bistanden jf. omtale under programområde 03. Av den samlede miljørettede bistanden på nærmere 1,3 mrd. kroner i 2002 utgjorde støtten til de fire opprinnelige hovedmålene til sammen 420,3 mill. kroner, fordelt på utvikling av bærekraftige produksjonssystemer med 264,1 mill. kroner; vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold 38,2 mill. kroner; redusert forurensning av jord, luft og vann 103,4 mill. kroner og kulturminnevern og forvaltning av naturmiljøets kulturelle verdier 14,6 mill. kroner. I tillegg til de opprinnelige målene, mener Regjeringen at også utforming av miljøvernpolitikk og -forvaltning må inngå blant hovedmålene. Støtten utgjorde i 2002 291,2 mill. kroner. Den resterende del av den miljørettede bistanden, 583 mill. kroner, omfattet integrering av miljøhensyn i tiltak som ikke faller inn under ovenfor nevnte hovedmål (354 mill. kroner) og miljøspesifikke tiltak, herunder bl.a. støtte til FNs miljøprogram (UNEP) og ODA-godkjent støtte til Den globale miljøfasiliteten GEF (til sammen 229 mill. kroner).

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

Programområde 02 Utenriksforvaltning

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
02.00	Administrasjon av utenriktjenesten	1 440 296	1 355 147	1 308 794
02.10	Utenriksformål	901 523	992 253	1 206 933
	Sum programområde 02	2 341 819	2 347 400	2 515 727

Utenriktjenesten har til oppgave å ivareta og fremme Norges interesser i forholdet til utlandet og yte nordmenn råd, hjelp og beskyttelse ovenfor utenlandske myndigheter, personer og institusjoner.

FN

De forente nasjoner (FN) er en hjørnesten i norsk utenrikspolitikk, og Norge har deltatt som medlem av verdensorganisasjonen siden opprettelsen i 1945.

Norge har lang tradisjon for humanitært engasjement for mennesker som lider nød eller er undertrykket. Det er også i vår egeninteresse å styrke den internasjonale rettsorden og internasjonale organer, å fremme menneskerettigheter og demokrati og å bidra til at konflikter løses med fredelige midler. Samtidig erfarer vi at den rollen vi spiller i flere av verdens konfliktsoner vekker interesse i andre land. Det har betydning hva Norge mener om humanitære spørsmål og om utviklingen i enkelte konfliktområder.

Regjeringen vil fortsatt arbeide for at FN styrker sin stilling innenfor fred og utvikling. Generalsekretær Kofi Annan la i 2002 fram sin andre pakke for FN-reform. Regjeringen støtter reformforslagene. En vil legge spesiell vekt på at FN i hvert enkelt land opererer mer samlet, f.eks. ved at FNs ulike bistandsorganisasjoner arbeider gjennom felles programmer.

FN gjennomførte i 2002 fem toppmøter. Temaene var finansiering av utvikling, bærekraftig utvikling, barn, matvaresikkerhet og aldring. Regjeringen vil arbeide for at handlingsplanene blir gjennomført.

I arbeidet for bærekraftig utvikling har FN spilt en sentral rolle. På toppmøtet for bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002 var Norge pådriver for å få en forpliktende handlingsplan. Som leder

for FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) vil Regjeringen arbeide for en videreutvikling av CSD som FNs sentrale høynivåforum for drøfting av tema knyttet til bærekraftig utvikling.

En aktiv europapolitikk

Europa er i omforming. Det europeiske samarbeidet utvides og utdypes. Det stiller Norge overfor nye utfordringer. For Norge vil videreutviklingen av Den europeiske union og forholdet mellom EU og USA være av særlig betydning. Russlands plass i det nye Europa, kampen mot terrorisme, OSSEs og Europarådets fremtidige oppgaver, stabilitetsbygging og reformprosessene i det vestlige Balkan, regionale samarbeidsordningers rolle i Europa, herunder Østersjørådet, er også viktige spørsmål for Norge.

Regjeringen vil føre en aktiv europapolitikk for å fremme norske interesser i Europa og bidra til felles løsninger på felles europeiske utfordringer. Regjeringen vil arbeide aktivt bilateralt og i alle europeiske, transatlantiske og regionale samarbeidsfora slik at Norge fortsatt fremstår som en konstruktiv medspiller i byggingen av det nye Europa. Det norske formannskapet i Europarådet fra mai til november 2004 vil være en særskilt anledning til å markere dette og samtidig til å være med og sette dagsorden i det europeiske samarbeidet.

Med enighet med EU om å utvide EØS til å omfatte også de nye medlemslandene i EU fra 1. mai 2004 er norsk næringsliv sikret like konkurransevilkår i et utvidet indre marked. Norge vil bidra til sosial og økonomisk utjevning i et utvidet EØS og til at de nye medlemslandene raskt blir i stand til å gjennomføre EUs regelverk, blant annet på områder som miljø og ytre grensekontroll. Dette er også i norsk interesse. Samlet sett vil EU- og EØS-utvidelsen likevel gjøre det mer krevende

å ivareta norske interesser. Samtidig utvikler EU-samarbeidet seg på områder som ikke dekkes av EØS-avtalen. Regjeringen vil arbeide aktivt både overfor EUs medlemsland i hovedstedene og overfor EUs organer for å ivareta norske interesser og utnytte fullt ut de muligheter EØS-avtalen, Schengen-avtalen og Norges andre samarbeidsordninger med EU gir for medvirkning.

Arbeidet med oppfølging av Regjeringens europapolitiske plattform av 21. februar 2001 vil fortsette, med særlig vekt på å bedre informasjonen om EØS-saker til berørte interesser og det norske publikum, og for øvrig å optimalisere forvaltningens EØS-arbeid.

De transatlantiske bånd – NATO

Norge har i alle år hatt et spesielt forhold til USA. Årsakene til dette er mange, men det dreier seg om grunnleggende økonomiske, politiske og sikkerhetspolitiske forbindelser, som støttes opp om av utallige familiebånd mellom nordmenn og nord-amerikanere av norsk avstamning. Norsk og europeisk sikkerhet er fortsatt avhengig av USA.

Ivaretagelse av nasjonale interesser i dagens verden kan imidlertid ikke gjøres uten et nært samspill med andre. Intet land – selv ikke de sterkeste – kan sikre sine nasjonale interesser uten gjennom samarbeid med andre. Dette gjelder også USA.

Det har opp gjennom årene eksistert meningsforskjeller mellom Europa og USA. Våre samfunn er imidlertid gjennomgående svært like. Denne likheten bygger på et langvarig verdifelleskap, fundert på demokrati og menneskerettigheter. Våre utenrikspolitiske målsettinger er også i stor grad sammenfallende, selv om vi kan ha ulike oppfatninger om hvilke virkemidler som er de beste for å nå disse målene. Det er imidlertid viktig for Norge at USA og Europa trekker sammen mot felles grunnleggende mål.

Norges forsvar og sikkerhet vil også i fremtiden være forankret i NATO. Alliansen er grunnvollen for europeisk sikkerhet og stabilitet. Etter toppmøtet i Praha er de allierte i ferd med å tilpasse NATO til utfordringene fra internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggende våpen. I Afghanistan ble en større del av ansvaret for ledelse og logistikk for den internasjonale stabiliseringsstyrken i Kabul (ISAF) overført til NATO fra august 2003. NATO vil også støtte opp om den polskledete delen av stabiliseringsstyrken i Irak. Utvidelsen med syv nye medlemsland er ventet fullført innen mai 2004.

Fra norsk side er vi opptatt av at EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitikkk skal være et supple-

ment til samarbeidet i NATO, og at Alliansen forblir det sentrale sikkerhetspolitiske instrument i det euroatlantiske området.

Norge deltar i EUs politioperasjon i Bosnia som er overtatt fra FN og i den militære operasjonen i Makedonia som EU overtok fra NATO i 2003.

Russland

Det gode forholdet mellom Norge og Russland ble bekreftet under president Putins besøk til Norge i november 2002. En positiv og samarbeidsorientert holdning gjør seg gjeldende på viktige områder i den bilaterale dialogen, så som energi og atomsikkerhet, helse- og miljøspørsmål, fiskeressurser og annen næringsvirksomhet. Inngåelsen i mai 2003 av en multilateral rammeavtale for atomsikkerhetsprosjekter i Russland (MNEPR-avtalen) åpner for å realisere et bredt internasjonalt engasjement, som vil kunne sette fart på arbeidet med å takle miljø- og atomsikkerhetsutfordringene i Nordvest-Russland.

Gjennom det regionale samarbeidet i Barents- og Østersjøregionen bidrar Norge til å integrere Russland i europeiske samarbeidsstrukturer, samtidig som det utvikles gjensidig, menneskelig tillit over grensene og et bredt anlagt samarbeid på områder av felles interesse. Markeringen av Barentssamarbeidets 10-årsjubileum i 2003 viste at Russland også prioriterer denne perspektivrike samarbeidsformelen, der regionale aktører spiller hovedrollen. Norge vil aktivt utvikle og videreføre dette samarbeidet gjennom sitt formannskap i Barentsrådet i perioden 2003-2005.

Norge deltar aktivt i Russlands tiltredelsesforhandlinger til WTO. Russisk medlemskap i WTO vil styrke det økonomiske samarbeidet med Russland, og integrere landet ytterligere i verdensøkonomien.

Styrking av det multilaterale handelssystem

Med Norges åpne økonomi og betydelige utenriks-handel er det i Norges interesse å bidra til videreutvikling og styrking av det multilaterale regelbaserte handelssystemet. Regjeringen ønsker å sikre bedre markedsadgang for norsk vare- og tjenesteeksport. Vi må dessuten unngå at Norge og andre små land utsettes for vilkårlighet og proteksjonisme, blant annet gjennom anvendelsen av antidumping-regelverket. Gjennom økt konkurranse vil norske forbrukere få et stadig bedre og mer variert vare- og tjenestetilbud til gunstigere priser.

Den pågående forhandlingsrunden i WTO omfatter forhandlinger om handel med tjenester, markedsadgang for industriprodukter inklusive

fisk, landbruk, regelverket, bl.a. for antidumping og subsidier, handel og miljø, enkelte aspekter ved avtalen om immaterielle rettigheter – TRIPS avtalen, samt oppfølging av utviklingslandenes krav knyttet til eksisterende avtaleverk.

Regjeringen vil videreføre sin aktive deltakelse i forhandlingene og bidra til at disse kan sluttføres som planlagt innen 1. januar 2005 med et balansert resultat der utviklingslandenes og spesielt de minst utviklede landenes interesser ivaretas.

Presse-, kultur- og informasjonsformål

Regjeringen vil legge vekt på å styrke Norges omdømme i utlandet. Et positivt og nyansert bilde

av det moderne Norge bidrar til forståelse for norske verdier og politiske prioriteringer, og vil styrke muligheter for norsk nærings- og turistliv internasjonalt. Måltrettet informasjonsarbeid, profilerings tiltak og kultursamarbeid er effektive virkemidler.

Handlingsplanen «Kulturkontakt i en åpen verden. Utenrikskulturell handlingsplan 2001 – 2005» er retningsgivende for dette arbeidet. De senere års endrede rammebetingelser for internasjonal deltakelse og kommunikasjon har økt viktigheten av et målrettet internasjonalt kultursamarbeid og et dynamisk breddediplomati. Den vedvarende veksten i utbredelse av internett, skaper nye muligheter for alle som arbeider med global informasjon.

Programkategori 02.00

Administrasjon av utenriktjenesten

Utgifter under programkategori 02.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)	402 674	380 632	378 312	-0,6
0101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)	868 952	813 675	779 588	-4,2
0102	Særavtale i utenriktjenesten	157 520	145 490	135 224	-7,1
0103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon	7 118	7 000	7 145	2,1
0104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	4 033	8 350	8 525	2,1
Sum kategori 02.00		1 440 296	1 355 147	1 308 794	-3,4

Utgiftene til administrasjon av utviklingshjelpen er omtalt under programkategori 03.00.

Mål

- Effektiv ivaretagelse av norske interesser i det internasjonale samfunn gjennom bilaterale forbindelser med andre stater og medlemskap i multilaterale organisasjoner
- Hensiktsmessig organisering av virksomheten i de faglige og administrative enheter
- Bistand til norske borgere og norsk næringsliv i deres kontakt med og forhold til utenlandske myndigheter, institusjoner og personer
- Hensiktsmessig personalforvaltning og kompetanseutvikling i utenriktjenesten for å sikre en målrettet og kostnadseffektiv utnyttelse av tjenestens samlede ressurser
- Bruk av moderne informasjonsteknologi som et redskap i den daglige ledelse av departementet og i saks- og informasjonsbehandling.

Situasjonsbeskrivelse

Utenriksdepartementet er ansvarlig for sekretariatsfunksjonene for utenriksminister og utviklings-

minister, den samlede utenrikspolitikk hjemme og ute, etatsstyringen overfor Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD) samt en rekke forvaltningsoppgaver og ulike støttefunksjoner for hele utenriktjenesten. For å kunne ivareta Norges interesser i utlandet på en best mulig måte innenfor de gitte budsjettammer, er det stadig behov for å omprioritere ressursene i utenriktjenesten. Departementet vurderer derfor løpende Norges representasjon i de forskjellige land.

I 2003 er generalkonsulatene i Miami, Hamburg og Hong Kong omgjort til honorære konsulater og ambassaden i Bagdad lagt ned. Det vil i løpet av høsten 2003 bli etablert ambassade i Ljubljana.

Satsingsområder 2004

Det ble i august 2002 igangsatt et prosjekt som har som målsetting å forbedre den elektroniske saksbehandlingen i utenriktjenesten. Det vil bli innført et samlet elektronisk saksbehandlingssystem med etablering av ett elektronisk arkiv. Prosjektet er nå inne i en pilotfase og forventes avsluttet i 2005.

Utenriksdepartementet har besluttet å være pilotvirksomhet for Skattedirektoratets prosjekt for utvelgelse og gjennomføring av et nytt lønns- og

personaldatasystem. Departementet har deltatt i Skattedirektoratets planleggingsarbeid og forprosjekt siden 2000. Målsettingen er å knytte seg til skatteetatens sentrale løsning for behandling av lønn samt å utvikle tjenestens personalforvaltning basert på samme system, datagrunnlag og infrastruktur.

Overføring av arbeidsoppgaver fra hjemmemyndigheter til utenriksstasjonene på utlendingsfeltet fortsetter. Målsettingen er å flytte beslutningsmyndighet nærmere den det gjelder i utlendingssaker og å redusere tilstrømningen av åpenbart grunnløse asylsøkere. Utenriksdepartementet samarbeider nært med Kommunal- og regionaldepartementet og Utlendingsdirektoratet om tiltakene.

Departementet søker å videreutvikle og satse mer på nettbaserte informasjonstjenester. Ved utenriksstasjonene etableres mest mulig innholdsrike og attraktive internettportaler med sikte på å bruke disse til å profilere Norge som en moderne

nasjon. I den interne informasjonsformidlingen vil intranettet bli oppgradert; dette er et særdeles vel-egnet verktøy for rask informasjonsdeling i hele utenriksstjenesten, uavhengig av tidssoner.

Ved Kronprinsregentens resolusjon 4. juli 2003, ble det besluttet å undertegne avtale med EU om nye finansieringsordninger i forbindelse med EØS-avtalen. Målet med ordningene er å sette de nye medlemslandene i stand til å få full nytte av det indre markedet. Proposisjon om samtykke til ratifikasjon av EØS-utvidelsen, vil bli lagt frem for Stortinget så snart avtalen formelt er vedtatt av EUs råd, og undertegnet av partene. De nye finansieringsordningene vil ha organisatoriske og administrative konsekvenser for Utenriksdepartementet og enkelte utenriksstasjoner. I tråd med avtalen foreslås samtlige administrative utgifter (lønn, drift, reiser m.v.) dekket innenfor rammen av de nye ordningene, jf. omtale under kap. 116 Delta-king i internasjonale organisasjoner, postene 72 og 73.

Kap. 100 Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	361 032	337 180	338 564
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 810	6 537	6 772
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	10	700	725
71	Diverse tilskudd	33 822	36 215	32 251
	Sum kap 0100	402 674	380 632	378 312

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønns- og driftsutgifter for departementet. For 2004 foreslås bevilget 338,564 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningsforslaget omfatter midler til utredning, opplæring og kompetansebygging, diverse EØS-tiltak mv. Det foreslås avsatt kr 500.000 til ordinære

skjøtselsarbeider på grensen mot Sverige, Finland og Russland.

For 2004 foreslås bevilget 6,772 mill kroner.

Post 70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader

Posten dekker erstatning av skadeverk påført utenlandske representasjoner i Norge, i henhold til de forpliktelser Norge har ifølge Wien-konvensjonene om diplomatisk og konsulært samkvem.

For 2004 foreslås bevilget 0,725 mill. kroner.

Post 71 Diverse tilskudd

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
Opplysningsarbeid for fred	2 349	2 350	2 350
Nordisk administrativt forbund	120	120	120
Informasjon m.v. – europeisk samarbeid	2 498	7 800	8 836
Nordmannsforbundet	475	475	475
Tilskudd til nedrustningsformål	18 869	15 095	12 095
Utenrikspolitisk forskning og utvikling (FoU)	9 352	8 200	8 200
Internasjonale folkerettsinstitutter	159	175	175
Østerikes reliefgjeld		2 000	
Sum post 71	33 822	36 215	32 251

Det foreslås bevilget 32,251 mill. kroner til formålene spesifisert nedenfor:

Opplysningsarbeid for fred

Tilskuddet går til frivillige organisasjoner og ikke-kommersielle aktørers opplysningsarbeid for fred overfor norske målgrupper. Tilskuddet er også ment å dekke driftsstøtte til ulike organisasjoner som arbeider for fred og forsoning.

Nordisk administrativt forbund

Forbundet er et tverrfaglig forum til drøfting av spørsmål som gjelder offentlig forvaltning.

Informasjon om europeisk samarbeid

Tilskuddet går til ulike organisasjoner og ikke-kommersielle aktørers informasjonsvirksomhet overfor norske målgrupper vedrørende europeisk samarbeid. Ved tildeling legges vekt på en rimelig fordeling mellom ulike interessegrupper.

Som en del av gjennomføringen av Regjerings europapolitiske plattform – utfordringer, målsetninger og virkemidler – forplikter Regjeringen seg til å legge til rette for en informert debatt om sentrale europapolitiske spørsmål, og gjør dette til en prioritert oppgave. Det foreslås at bevilgningen også kan benyttes til arbeid knyttet til nettverksbygging i Europa og reisevirksomhet mv. for deltakelse i arbeid med saksfelt som Norge samarbeider med EU om.

Nordmannsforbundet

Posten dekker tilskudd til Nordmannsforbundets arbeid for opprettholdelse og styrking av forbindelsene mellom USA og Norge.

Tilskudd til nedrustningsformål

Norges tekniske verifikasjonsoppgaver under traktaten om totalforbud mot kjernefysiske prøvesprengninger (CTBT) ivaretas av NORSAR.

I 2001 tilbakebetalte Det tekniske sekretariatet i den forberedende kommisjon for prøvestansavtalens organisasjon (PTS) for første gang deler av utgiftene til drift av målestasjoner i Norge. Det foreslås at refusjonsbeløpet fra PTS, som årlig er gjenstand for forhandlinger, benyttes til å styrke NORSARs budsjett og for å legge bedre til rette for at NORSAR kan gjennomføre Norges verifikasjonsoppgaver i tilknytning til prøvestansavtalen i samsvar med de pålegg som ble gitt av Stortinget i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 41 (1998-99) om ratifikasjon av prøvestansavtalen, jf. forslag til romertallsvedtak.

For øvrig foreslås bevilgningen benyttet til å støtte norske frivillige organisasjoner og andre institusjoners arbeid innenfor feltet sikkerhet og nedrustning.

Utenrikspolitisk forskning og utvikling (FoU)

Midlene benyttes til forskning, utvikling og formidling av forskningsbasert kunnskap knyttet til utenrikspolitiske og utenriksøkonomiske spørsmål.

Midlene skal bidra til kunnskapsutvikling som grunnlag for samfunnsdebatt og utforming av utenrikspolitikken og utenriksøkonomien.

Internasjonale folkerettsinstitutter

Folkerettsakademiet i Haag

Folkerettsakademiet er en undervisningsinstitusjon i folkerett, som arrangerer årlige kurs for studenter bl.a. fra utviklingsland. Det frivillige bidra-

get til akademiet er knyttet til Norges tradisjonelle engasjement for utbredelse av kunnskap om folkeretten.

Tilskudd til internasjonale folkerettsinstitutter

Det er i norsk interesse å støtte prosjekter som kan fremme utbredelse av, kunnskap om og forskning i folkeretten.

Kap. 3100 Utenriksdepartementet, jf. kap. 100

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
03	Diverse inntekter	43		
16	Refusjon fødselspenger/adopsjonspenger	2 548		
17	Refusjon lærlinger	75		
90	Ettergivelse av hjelpekreditt		2 000	
96	Tilbakeføring av aksjeinnskudd i Nytt fra Norge AS			9 200
	Sum kap 3100	2 666	2 000	9 200

Post 96 Tilbakeføring av aksjeinnskudd

Selskapet Nytt fra Norge AS som har utgitt ukeavisen med nyheter til norskspråklige abonnenter i utlandet, ble i ekstraordinær generalforsamling 21. november 2002 vedtatt avvirket i løpet av våren 2003. Utenriksdepartementet eier 61 av 113 aksjer

i selskapet til en foreløpig beregnet verdi av 9,2 mill. kroner.

Det foreslås at inntektene ved avvikling av selskapet føres på kap. 3100 ny post 96 Tilbakeføring av aksjeinnskudd i Nytt fra Norge AS.

Det foreslås bevilget 9,2 mill. kroner.

Kap. 101 Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	837 479	797 195	764 224
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	16 372	16 000	14 880
70	Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	43	120	124
89	Agio	14 991		
90	Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	67	360	360
	Sum kap 0101	868 952	813 675	779 588

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn og drift av utenriksstasjonene, herunder flytteutgifter, innkjøp/drift/vedlikehold av stasjonenes bilpark, vakthold og sikring, leie, drift, inventar, utstyr og mindre vedlikehold knyttet til kontorer og boliger, samt kontorbidrag og embetsutgifter ved de honorære konsulatene og generalkonsulatene. Reduksjonen har i hovedsak sammenheng med pris/kursjustering av bevilgningsforslaget.

For 2004 foreslås bevilget 764,224 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningsforslaget under denne posten dekker utgifter til større utstyrsanskaffelser og innvendig vedlikeholdsarbeider ved utenriksstasjonene.

For 2004 foreslås bevilget 14,880 mill. kroner.

Post 70 Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn

Posten dekker bl.a. dekning av uforutsette utgifter i forbindelse med bistand til nordmenn i utlandet.

For 2004 foreslås bevilget 0,124 mill. kroner.

Post 89 Agio/disagio

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 101 Utenriksstasjonene, post 89 Agio. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3101, post 89 Disagio, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn

Posten dekker lån til nordmenn i utlandet forutsatt at kriteriene for nødlidenshetslån er til stede.

For 2004 foreslås bevilget 0,360 mill. kroner.

Det fremmes forslag om at Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan overskride bevilgningen ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3101 Utenriksstasjonene, jf. kap. 101

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Gebyrer	21 199	8 900	9 220
02	Gebyrer – utlendingssaker		9 200	14 300
04	Leieinntekter	2 185	1 682	1 743
05	Refusjon spesialutsendinger m.m	16 093	2 700	2 700
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1 931		
89	Agio	446		
90	Tilbakebetaling av nødlån i utlandet	65	318	318
	Sum kap 3101	41 919	22 800	28 281

Post 01 Gebyrer

Inntektsforslaget omfatter i hovedsak gebyrer for konsulære tjenester og bistand til enkeltpersoner ved utenriksstasjonene.

Post 02 Gebyrer – utlendingssaker

Inntektsforslaget omfatter behandlingsgebyrer på søknader om statsborgerskap, oppholds-, arbeids- og bosettingstillatelser, samt fornyelse av tillatelser.

Ordningen innebærer meroppgaver for Utenriksdepartementet. Utgifter til dekning av disse oppgavene er innarbeidet under kap. 100 og 101. Grunnet usikkerhet knyttet til omfanget av ordningen foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap 100, post 01 og kap. 101 post 01 med tilsvarende merinntekter under kap. 3101, post 02, jf. romertallsvedtak.

Post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m.

Utenriksdepartementet mottar refusjoner fra statlige institusjoner til dekning av enkelte utgifter ved utenriksstasjonene. Av forskjellige grunner er det

ikke aktuelt å rammeoverføre disse utgiftene. I tillegg medfører husleieordningen for utenlandseierdommene at utenriksstasjonene må utføre oppgaver for Statsbygg som huseier. Disse utgiftene skal refunderes departementet.

Det foreslås derfor fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 101 Utenriksstasjonene og kap. 102 Særavtale i utenriktjenesten mot tilsvarende merinntekt under post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m., jf. forslag til romertallsvedtak.

Tilsvarende foreslås gjort gjeldende for NORAD, jf. omtale under kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene.

Kap. 102 Særavtale i utenriktjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	157 520	145 490	135 224
	Sum kap 0102	157 520	145 490	135 224

Særavtalen omfatter de økonomiske betingelser som det utsendte personalet ved utenriksstasjonene har i tillegg til regulativlønnen. De forskjellige ytelsene i avtalen er fastlagt i forhandlinger mellom Utenriksdepartementet/NORAD og de lokale arbeidstakerorganisasjonene. Ytelsene er ment å kompensere for merutgifter som følger av tjenestegjøring i utlandet. Bevilgningsforslaget er justert for prisutviklingen i et antall land Norge har utenriksstasjoner, samt utviklingen av kronekursen i forhold til de samme land.

Under henvisning til omtalen under kap. 3101 Utenriksstasjonene, post 05 Refusjon spesialutsendinger m.m. foreslås merinntektsfullmakt under kapitlet til dekning av utgifter for andre statsinstitusjoner ved utenriksstasjonene, jf. forslag til romertallsvedtak.

For 2004 foreslås bevilget 135,2 mill. kroner.

Reduksjonen i bevilgningen i forhold til 2004 har i hovedsak sammenheng med pris-/kursjustering.

Kap. 103 Regjeringens fellesbevilgning for representasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	7 118	7 000	7 145
	Sum kap 103	7 118	7 000	7 145

Ansvaret for budsjett og retningslinjer når det gjelder Regjeringens fellesrepresentasjon, er tillagt Utenriksdepartementet. Forvaltning av bevilgningen skjer etter behandling i Regjeringens representasjonsutvalg.

Utenriksdepartementet har en sentral rolle ved planlegging og gjennomføring av offisielle besøk fra utlandet. Departementet har budsjettansvaret for de utgiftene som ikke faller på Slottet ved statsbesøk til Norge og for besøk på regjeringssjefs-

nivå. Utgifter i forbindelse med fagministerbesøk o.l. dekkes som regel av det enkelte fagdepartement.

Bevilgningen skal også dekke utgifter til bl.a. renhold av Regjeringens representasjonsbolig.

Post 01 Driftsutgifter

For 2004 foreslås bevilget 7,145 mill. kroner.

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	4 033	8 350	8 525
	Sum kap 104	4 033	8 350	8 525

Post 01 Driftsutgifter

Kapitlet dekker utgifter ved DDMM Kongen og Dronningens statsbesøk og offisielle reiser til utlandet. Utgifter knyttet til HKH Kronprinsen og HKH Kronprinsessens samt Prinsesse Märtha Louises offisielle reiser i utlandet dekkes også over denne posten.

Rapport 2002

I 2002 ble det avlagt statsbesøk til Canada og Ungarn. DDMM var også på besøk på Isle of Man og i New York og deltok under Nordisk Råds jubileum i Finland. HM Dronningen avla besøk i New-castle i Storbritannia.

HKH Kronprinsen avla to besøk i Tyskland, mens HKH Kronprinsessen besøkte Washington på høsten.

DDKKHH Kronprinsen og Kronprinsessen avla besøk i Mosambik og deltok i Prins Claus' begravelse i Nederland. Prinsesse Märtha Louise var til stede ved Paralympics.

Det antas at Kronprinsparets reisevirksomhet vil øke fra høsten 2003 etter at studieoppholdet i London er avsluttet.

Budsjett 2004

For 2004 er det planlagt statsbesøk til et europeisk land og et oversjøisk land. Det øvrige reiseprogrammet er ennå ikke fastlagt. For 2004 foreslås bevilget 8,525 mill. kroner.

Programkategori 02.10 Utenriksformål

Utgifter under programkategori 02.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0115	Presse-, kultur- og informasjonsformål	255 085	56 660	57 840	2,1
0116	Deltaking i internasjonale organisasjoner	646 437	935 593	1 149 093	22,8
	Sum kategori 02.10	901 523	992 253	1 206 933	21,6

Denne programkategorien omfatter tilskudd til presse-, kultur- og informasjonsformål, samt plik-

tige bidrag/kontingenter til internasjonale organisasjoner som Norge er medlem av.

Kap. 115 Presse-, kultur- og informasjonsformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	19 975	19 875	20 271
70	Tilskudd til presse, kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres</i>	235 110	36 785	37 569
	Sum kap 0115	255 085	56 660	57 840

Situasjonsbeskrivelse

Utenriksdepartementet ivaretar informasjon til det norske samfunn og sentrale målgrupper i utlandet om saker innenfor Utenriksministerens ansvarsområder. Det legges vekt på raskt å formidle norske holdninger og standpunkter i aktuelle utenrikspolitiske spørsmål. Samtidig arbeides det målrettet og langsiktig med informasjon som større, politisk prioriterte saksfelt.

Utenriksdepartementet har det overordnede ansvar for presentasjon av norsk kunst og kultur i utlandet.

Kulturpresentasjonen er vesentlig for det bildet som dannes av Norge i utlandet. Departementet

legger vekt på å presentere det moderne Norge med et aktivt og nyskapende kunst- og kulturliv.

Utenriksdepartementets kulturarbeid er i hovedsak rettet mot land av særlig kulturell, politisk og økonomisk interesse for Norge, i første rekke sentrale land i Europa, Nord-Amerika og Japan.

Departementet skal bidra til internasjonaliseringen av norsk kulturliv og fremme norske kunstneres muligheter på den internasjonale arena. Departementet samarbeider på dette området nært med kulturlivets egne organisasjoner. Særlige tilskuddsordninger til kunstnerinitierte utenlandsprosjekter er delegert ut til fagmiljøets egne organer innen de ulike kunstfeltene: OCA Norway

(Office for Contemporary Art Norway) på billedkunstfeltet, Danse- og teatersentrum på scenekunstområdet og Musikkinformasjonssenteret for musikkfeltet, Norske Kunsthåndverkere for kunsthåndverk, samt NORLA (Norwegian Literature Abroad) på litteraturområdet.

Mål

Det internasjonale presse-, kultur- og informasjonsarbeidet skal bidra til å støtte opp under de bredere utenrikspolitiske målsettinger. Målet er å bidra til å forsterke og befeste Norges omdømme som en moderne, troverdig og attraktiv samarbeidspartner. Det samarbeides i dette nært med næringslivet, frivillige organisasjoner, kulturlivets institusjoner, flerkulturelle miljøer, forskningsmiljøer og media.

Videre skal departementet bidra aktivt til å legge forholdene til rette for internasjonalisering av norsk kunst- og kulturliv gjennom støtte til samarbeidsprosjekter og nettverksbygging.

Målrrettede informasjonstiltak overfor norske organisasjoner, institusjoner, media og publikum generelt skal bidra til større kunnskap og åpenhet omkring utenrikspolitiske spørsmål.

Rapport 2002

Det ble i 2002 presentert norsk kultur i en lang rekke land med hovedvekt på Europa, Nord-Amerika og Japan. Et mangfold av arrangementer ble gjennomført innen musikk, litteratur, billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur, design og film.

I 2002 ble fase I i et samarbeidsprosjekt mellom Foreign Policy Center i London og UD avsluttet med rapporten «Public Diplomacy». Norge ble berømmet for sitt vellykkete arbeid i forhold til frivillige organisasjoner og for å ha oppnådd et mer positivt omdømme enn vår størrelse og internasjonale posisjon skulle tilsi, bl.a. på grunn av Norges aktive rolle innen internasjonalt fredsarbeid.

Kulturutveksling med land på Vest-Balkan ble aktivt benyttet for å støtte opp om arbeidet for stabilitet og utvikling av godt styresett i denne regionen. Norge ble invitert som æresgjest på den internasjonale bokmessen i Beograd oktober 2002. I løpet av den uken bokmessen pågikk ble et bredt spekter av norske kulturaktiviteter gjennomført i Beograd.

Som ledd i arbeidet for å øke kunnskapen om Norge og sentrale norske utenrikspolitiske temaer i utlandet ble det i 2002 innført en ny tilskuddsordning, kalt forsker- og studentkanalen. Midler stilles til disposisjon til seminar- og foredragsvirksomhet som belyser sentrale norske utenrikspolitiske

temaer rettet mot et akademisk publikum i utlandet.

Statsbesøkene til Canada og Ungarn i 2002 ble benyttet til å profilere norsk kultur. I forbindelse med statsbesøket i Budapest fikk utstillingen av norsk landskapsmaleri fra siste halvdel av 1800-tallet i Museum of Fine Arts meget stor publikumsoppslutning.

Kronprins Haakon bidro sterkt til profilering av norsk næringsliv og kultur under sitt besøk til tre delstater i Tyskland i mai 2002, samt under sitt besøk til den nordiske musikkfestivalen Magma 2002 i Berlin.

Kultursamarbeidet med Russland er betydelig intensivert i de senere år, og som opptakt til den norsk-russiske kulturhistoriske utstillingen i 2004/2005, ble det i 2002 avholdt en forsker- og historikerkonferanse i Moskva om bilaterale relasjoner mellom Norge og Russland i det 20. århundre.

Opptappingen av kulturutvekslingen med Frankrike, som ble innledet i 2001, ble i 2002 fulgt opp med aktiv bruk av besøksprogrammet og en rekke norske kulturarrangementer i Frankrike, særlig innen musikkfeltet.

I Storbritannia var den norske filmmånedene Cinema of Cool den største slike mønstring Norge noensinne har arrangert. Den norske musikkfestivalen Fertiliser i London var viet samtidsjazz, elektronika m.m.

Av nye, større vandreutstillinger ble arkitektutstillingen «The New Bibliotheca Alexandrina» ferdigprodusert i 2002 av departementet i samarbeid med Norsk Arkitekturmuseum, og vist i Paris, Wien og Roma.

Kystutstillingen «Norway the Sea Kingdom» ble ferdigstilt i 2002. Den ble i løpet av 2002 vist i Hamburg, Isle of Man i forbindelse med Kongeparets besøk, samt i Athen, Abu Dhabi, Japan og Polen.

Utstillingen «The Nobel Peace Prize», ble utarbeidet av departementet i samarbeid med bl.a. Norsk Folkemuseum, for å markere 100-årsjubiléet for Nobels Fredspris. Utstillingen ble vist ved FNs Hovedkvarter i New York under den norske formannskapsperioden i Sikkerhetsrådet i mars 2002. Utstillingen er senere vist en rekke andre steder i Nord-Amerika og Europa, ved fredsrelaterte arrangementer.

Vandreutstillingen «Norge i fredens tjeneste», i spansk språkdrakt, avsluttet sin turnè i Latinamerika med visning i Venezuela, Guatemala, Nicaragua og Mexico, hovedsakelig i forbindelse med seminarer om Nobels Fredspris, Norges rolle i fredsprosesser, sikkerhet, menneskerettigheter, demokratiseringsprosesser m.m.

Norskundervisningen i utlandet omfatter 90 europeiske og 35 nordamerikanske universiteter og høyskoler. Ved 30 europeiske og ett japansk universitet er det ansatt norsk sendelektor.

Elektronisk publisering spiller en viktig rolle i utenrikstjenestens informasjonsvirksomhet. Gjennom utvikling av et program for håndtering av fremmede skrifttegn og adekvat opplæring ved utenriksstasjonene, er det lagt til rette for økt satsing på web-basert informasjon overfor ulike språkgrupper.

Norges medlemskap i Sikkerhetsrådet var utgangspunkt for informasjonstiltak rundt FNs oppgaver. Utvalgte media og skoleverket var målgrupper for gjennomføring av seminar og studiereiser til New York. Det ble også utarbeidet informasjonsmateriale på norsk og engelsk om FNs arbeid for gjennomføringen av en bærekraftig utvikling.

Som oppfølging av Regjeringens europapolitiske plattform ble det i samarbeid med eksterne aktører satset betydelig på utvikling av nettbaserte informasjonsprosjekter om EU/EØS. Det ble også gjennomført en rekke seminarer om sentrale europapolitiske spørsmål.

Annen seminarvirksomhet ble knyttet opp mot gjennomføringen av statsbesøk til Canada og Ungarn samt Statsministerens reise til Kina og Sør-Korea. I tilknytning til president Putins besøk ble det arrangert et større Russlandsseminar. Det ble også utarbeidet en publikasjon om forholdet Norge – Russland på norsk og russisk.

Det legges fortsatt vekt på effektiv utnyttelse av statsbesøkene i presse- og informasjonsarbeidet. Besøkene til Canada og Ungarn ga bred og positiv presseomtale både i Norge og i utenlandsk media. Prinsessebryllupet i Trondheim i mai bidro også til god internasjonal medieprofilering av Norge og norske forhold.

Det har vært vedvarende interesse fra utlandet for å benytte tilbudet om reiser til Norge under presse- og besøksprogrammet. Pressereiser og besøksprogram er i stor grad blitt integrert i den øvrige informasjonsaktiviteten ved at besøk er blitt knyttet opp mot aktuelle utenrikspolitiske spørsmål og begivenheter. Foruten reiser i tilknytning til større besøk, er det lagt vekt på å invitere relevante målgrupper i sentrale vesteuropeiske land og i søkerlandene til EU. Det er også lagt vekt på å videreføre et godt samarbeid med de utenlandske korrespondentene i Norge.

Satsingsområder 2004

Arbeidet med et internasjonalt program i forbindelse med Hundreårsmarkeringen i 2005 vil være sentralt for departementet i 2004. Departementet

vil også forberede utenrikstjenestens egen 100-års markering. Konkretiseringen av det internasjonale programmet skjer i nært samarbeid med selskapet Hundreårsmarkeringen Norge 2005 AS og norske utenriksstasjoner.

En omfattende kulturhistorisk utstilling om de norsk-russiske forbindelser gjennom tusen år vil bli åpnet på Norsk Folkemuseum i juni 2004. Utstillingen skal vises ved Etnografiske museum i St. Petersburg i 2005, og inngår som en del av det internasjonale programmet for Hundreårsmarkeringen 2005.

Samarbeidet med regionale myndigheter med sikte på en samordning og effektivisering av innsatsen på det utenrikskulturelle felt vil bli videreført.

Arbeidet med å legge til rette for kontakt og nettverksbygging mellom norske og utenlandske forskningsmiljøer vil bli styrket, særlig hva angår forskning på utenrikspolitiske relevante tema som fred, sikkerhet, demokratiutvikling, likestilling, bekjempelse av fattigdom etc.

Arbeidet med å utnytte de muligheter som elektronisk informasjons-verktøy gir vil bli søkt styrket i 2004.

En prioritert oppgave vil være samordning og oppgradering av utestasjonenes hjemmesider på internett til bredt anlagte portaler for både generell og nyhetsbasert informasjon om Norge, tilpasset lokale forhold. Det arbeides for en utvikling i nært samarbeid med Team Norway-partnerne.

Utviklingen i EU og rettigheter og regelverk innenfor rammen av EØS-avtalen vil stå sentralt i informasjonsarbeidet overfor norske målgrupper. Informasjon om norsk og internasjonal sikkerhetspolitikk, fredsbevarende tiltak og demokratibyggning vil også ha prioritet. Relevant informasjon om det multilaterale regelverk innen Verdens handelsorganisasjon (WTO) og de problemstillinger som følger av en tiltakende internasjonal handel vil bli iverksatt. Arbeidet med informasjon om norsk nærområdepolitikk, atomsikkerhet i nord og samarbeid i regionale fora, vil bli videreført.

Post 01 Driftsutgifter

Budsjett 2004

Posten dekker utgifter til departementets egen informasjonsvirksomhet i inn- og utland, departementets pressearbeid og besøksprogram, samt mindre kulturprosjekter og profileringsfremstøt i utlandet. Videre dekker posten driftsutgifter for Norges internasjonale pressesenter (NIPS), nyhetsbasert informasjon om Norge på ulike språk, samt enkelte utgifter til honorar/godtgjørelse til kunstnere, konsulenter, oversettere m.m. Posten dekker også utvikling og vedlikehold av

prosjekter på departementets intra- og internett samt ambassadenes web-sider.

For 2004 foreslås bevilget 20,271 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd til presse, kultur og informasjonsformål, kan overføres

Budsjett 2004

Bevilgningen dekker tilskudd til informasjonstiltak om norske utenriks- og handelspolitiske spørsmål i Norge, informasjons- og profileringsprosjekter i utvalgte land i Europa, Nord-Amerika og Japan; tilskudd til norske studier på universitetsnivå ved 126 universiteter i utlandet; kulturtiltak i Europa og Nord-Amerika, samt Fulbrightstipend. Videre

dekker posten overføringer til stiftelsen NOCA (Norwegian Contemporary Art). Husleien til Norges Internasjonale Pressesenter (NIPS) dekkes også over denne posten.

For 2004 foreslås bevilget 37,6 mill. kroner.

Forsikring av norske kunstutstillinger i utlandet

Det foreslås fullmakt fra Stortinget om at Kongen i 2004 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger med visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme på inntil 4 500 mill. kroner, jfr. forslag til romertallsvedtak. Garantiansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden.

Kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	646 437	680 593	751 093
71	Finansieringsordningen i det utvidede EØS, <i>kan overføres</i>		255 000	298 000
72	Finansieringsordningen i det utvidede EØS, <i>kan overføres</i>			50 000
73	Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS, <i>kan overføres</i>			50 000
Sum kap 0116		646 437	935 593	1 149 093

Kapitlet omfatter pliktige bidrag/kontingenter til internasjonale organisasjoner hvor Norge er med-

lem, samt finansieringsordningene under EØS-avtalen.

Post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

(i 1 000 kr)

Underpost	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70.10	De forente nasjoner	165 275	202 500	197 328
70.15	FNs særorganisasjoner	25 166	20 600	23 417
70.20	Atlanterhavspaktens organisasjon (NATO)	13 199	16 950	18 939
70.25	Internasjonale nedrustningsforhandlinger	11 376	7 510	10 243
70.30	Europarådet	20 094	24 000	22 418
70.35	Internasjonale råvareavtaler	507	311	223

(i 1 000 kr)

Underpost	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70.40	Ymse organisasjoner	19 128	17 500	17 564
70.45	Den vesteuropeiske union (VEU)	15	1 000	
70.50	Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	32 986	30 300	38 711
70.55	Tilskudd til EFTA og EFTA-organer	129 450	131 700	158 800
70.60	Tilskudd til Nordisk ministerråds virksomhet	174 694	189 800	216 684
70.65	Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO)	2 532	2 300	2 503
70.70	Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	12 384	11 100	16 333
70.75	Verdens handelsorganisasjon (WTO)	6 442	6 781	6 939
70.80	Internasjonalt energisamarbeid	31 963	16 900	19 556
70.85	Multilaterale eksportkontrollfora	60	90	212
70.90	Marine ressurser	1 166	1 251	1 223
	Sum post 70	646 437	680 593	751 093

De forente nasjoner (FN)**Situasjonsbeskrivelse**

De forente nasjoner (FN) er en hjørnesten i norsk utenrikspolitikk og Norge har deltatt som medlem av verdensorganisasjonen siden opprettelsen i 1945.

Mål

Målet er en sterk og handlekraftig organisasjon som hovedgrunnlag for en internasjonale rettsorden og et verdensomspennende sikkerhetssystem. Regjeringen går inn for å styrke organisasjonens rolle når det gjelder internasjonal krisehåndtering, videreutvikling av internasjonale normer og standarder, arbeid for demokrati, menneskerettigheter og en bærekraftig utvikling. Regjeringen vil aktivt støtte opp under den videre reformprosessen i FN for å gjøre organisasjonen best mulig i stand til å oppfylle målsetningene i Tusenårserklæringen.

Budsjett 2004

Fra denne underposten bevilges det fastsatte bidraget til FNs regulære budsjett og til de fredsbevarende styrker.

For 2004 foreslås bevilget kr 197 328 289 fordelt med kr 62 075 845 på FNs regulære budsjett og kr 135 252 443 på FNs fredsbevarende operasjoner.

1. FNs regulære budsjett**Situasjonsbeskrivelse**

FNs regulære budsjett for perioden 2004-2005 er fastsatt til om lag USD 2,9 mrd. Det regulære budsjettet omfatter blant annet arbeidet med politiske spørsmål, internasjonal lov og rett, menneskerettigheter og humanitære saker.

Rapport 2002

Generalforsamlingen høsten 2002 ble preget av Irak-spørsmålet. Generalforsamlingen i 2002 hadde likevel et mer ordinært preg enn året før, da diskusjonene var sterkt preget av terrorangrepene mot USA 11. september 2001. Et annet viktig spørsmål var generalsekretær Kofi Annans nye reformprogram som fokuserer på effektivisering av FNs arbeidsform. Store deler av reformprogrammet viderefører forslag som tidligere er lansert fra norsk og nordisk side. Det nye partnerskapet for Afrikas utvikling (NEPAD) ble også viet mye oppmerksomhet.

Budsjett 2004

Norges andel av bidragsskalaen for 2004 vil være på 0,646 pst. Hovedkriteriet for fastsettelse av andelene er medlemslandenes BNI. Av det regulære bidraget fra det enkelte land beregnes 11,5 pst. som offentlig utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres på kap. 170, post 78 under programområde 03.

For 2004 foreslås avsatt kr 62 075 845.

2. FNs fredsbevarende operasjoner

Mål

Trygge norsk og internasjonal fred, stabilitet og sikkerhet gjennom å bidra til å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner.

Rapport 2002

Totalbudsjettet for FNs fredsbevarende operasjoner var om lag USD 2,7 mrd i 2002. Norges andel utgjorde 2002 om lag 158 mill. kroner. Ved utgangen av 2002 deltok bortimot 40 000 personer fra nærmere 90 land i FNs fredsoperasjoner.

Norge legger vekt på å bidra positivt til FNs fredsoperasjoner. Om lag 55 000 norske menn og kvinner har tjenestegjort under FNs flagg verden over. Norsk deltakelse i FN-ledede fredsoperasjoner har blitt betydelig redusert siden midten av 90-tallet grunnet tungt norsk engasjement i operasjoner som har FN-mandat, men som er ledet av NATO eller internasjonale ad hoc-koalisjoner – først og fremst på Balkan, men de siste par årene også i Afghanistan. Ved utgangen av 2002 deltok Norge med tilsammen 59 personer i direkte FN-ledede operasjoner; 23 militære og 36 sivilt politi

Budsjett 2004

Norges andel tilsvarende 0,65 pst. av totalbudsjettet. For 2004 foreslås avsatt kr 135 252 443.

FNs særorganisasjoner

1. Verdens helseorganisasjon (WHO)

Situasjonsbeskrivelse

Det er etterhvert oppstått en bekymringsfull ubalanse mellom grunnfinansieringen og tilleggsbidrag som nå utgjør den største delen av de totale ressurser. Dette gjør WHO's finansiering mer usikker og uforutsigbar. For 2004 vil det for Norge være en særlig viktig oppgave å arbeide for å videreføre reformagendaen fra generaldirektør Gro Harlem Brundtland, som fikk avløsning sommeren 2003. Norge vil sammen med andre likesinnede

givere styrke arbeidet med å harmonisere sine bidrag til WHO på grunnlag av organisasjonens programbudsjett. Videre vil Norge arbeide for at WHO's grunnfinansiering styrkes gjennom økning av det regulære budsjettet som finansieres gjennom pliktige bidrag.

Mål

WHO har som mandat å bidra til en bedre helse for alle. I likhet med de øvrige særorganisasjoner har WHO et globalt mandat knyttet til utvikling av standarder, retningslinjer og normer på helseområdet. Hoveddelen av WHO's totale ressurser er rettet mot utviklingslandenes behov.

Rapport 2002

Fra arbeidet i 2002 kan nevnes forsterket innsats innenfor hiv/aids bl.a. gjennom utforming av retningslinjer for medlemslandenes utforming av en strategi for helsesektorens rolle i bekjempelse av hiv/aids og retningslinjer for medisiner i ressurfattige omgivelser. WHO har også spilt en viktig rolle som talsmann for behovet for internasjonal enighet om ordninger som sikrer utviklingslandene tilgang til livsreddende medisiner til priser de kan betale.

Budsjett 2004

Norges faste andel av WHO's regulære budsjett er fastsatt til 0,65 pst. Av det regulære budsjettet forutsettes 70 pst. beregnet som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres under kap. 0170 post 78 under programområde 03. For 2004 foreslås avsatt kr 6 246 375 under programområde 02.

2. Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO)

Situasjonsbeskrivelse

ILO er FNs særorganisasjon for arbeidslivet etablert for å bedre levekår, arbeidsforhold og -muligheter for arbeidstakere verden over. ILO gjennomfører sitt mandat gjennom vedtak av internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner om organisasjonsfrihet, arbeidsforhold, diskriminering i arbeidslivet og sosial sikkerhet. I tillegg til den utbredte normative virksomheten driver ILO et omfattende globalt bistandssamarbeid for å fremme demokrati og menneskerettigheter, bekjempe arbeidsledighet og fattigdom og styrke arbeidsvernet.

ILO er en trepartsorganisasjon, der styrende organer er sammensatt av arbeidstakere, arbeidsgivere og regjeringer. Norge innehar i perioden

2002-2005 den nordiske styreplassen. Det er Arbeids- og administrasjonsdepartementet som har det faglige hovedansvaret for ILO.

Mål

ILOs overordnede målsetting er å fremme anstendige arbeidsforhold verden over. Dette følges opp gjennom fire strategiske målsettinger: (1) fremme og iverksette internasjonale arbeidsstandarder og grunnleggende arbeidstakerrettigheter, (2) øke mulighetene for kvinner og menn til å få anstendig arbeid, (3), utvide adgangen til og effekten av sosial beskyttelse, (4) styrke trepartssamarbeidet og den sosiale dialogen.

Rapport 2002

Verdenskommisjon for den sosiale dimensjon ved globalisering, opprettet av ILOs generaldirektør, fortsatte sitt arbeid. Kommisjonens mandat går ut på å beskrive hva slags politikk som kreves for at globaliseringen skal bidra til å redusere fattigdom og arbeidsledighet, samt skape vekst og utvikling for alle. Norge støtter Verdenskommisjonens arbeid politisk og økonomisk.

ILO fokuserte i 2002 i større grad enn tidligere på den uformelle økonomi. Organisasjonen meldte seg i 2002 inn i FNs utviklingsgruppe, UNDG. Dette har bidratt til å styrke organisasjonens fokus på Tusenårsmålene. Norge var en pådriver for innmeldingen.

Budsjett 2004

Norges faste andel av ILOs budsjett er fastsatt til 0,638 pst. Av det regulære bidraget klassifiseres 15,4 pst. som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres på kap. 170, post 78 på programområde 03.

For 2004 foreslås avsatt kr 8 974 308 under programområde 02.

3. FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO)

Situasjonsbeskrivelse

De forente nasjoners organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) arbeider for å bedre ernæring og levestandard, bedre jordbruksproduksjonen, bærekraftig fiskerier og for å bidra til bedre levekår for folk på landsbygda og ved kysten. FAO er en av de største særorganisasjonene i FN-systemet, og er den viktigste organisasjonen for utarbeidelse av internasjonale retningslinjer for primærnæringene.

Mål

FAOs mandat er sentralt i forhold til fattigdomsbekjempelse og oppfyllelse av de øvrige Tusenårsmålene. FAOs utfordring er å få til en positiv gjensidig påvirkning mellom det normative arbeidet og det operative arbeidet i felten.

Rapport 2002

I 2002 holdt FAO en oppfølgingskonferansen fem år etter Verdens mattoppmøte. Hovedkonklusjonen var at det er behov for økt innsats for å nå Tusenårsmålet om å halvere andelen sultende innen 2015. Norge markerte seg blant annet i forhold til å fremme retten til mat under konferansen. Norge signerte i 2002 den nye traktaten om plantegenetiske ressurser.

Budsjett 2004

Norges faste andel av FAOs regulære budsjett er fastsatt til 0,654 pst. Av det regulære bidraget forutsettes 51 pst. beregnet som offisiell utviklingshjelp (ODA) som budsjetteres under kap. 170 post 78 under programområde 03.

For 2004 foreslås avsatt kr 8 195 908 under programområde 02.

Atlanterhavspaktens organisasjon (NATO)

Situasjonsbeskrivelse

Den sentrale utfordringen for NATO de kommende år er å sette Alliansen i stand til å møte nye sikkerhetsutfordringer, med særlig vekt på kampen mot internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggende våpen. Arbeidet med å modernisere NATO er også viktig for å styrke de transatlantiske forbindelser.

Det strategiske samarbeidet mellom EU og NATO vil bli videreutviklet i 2004. Som følge av dette samarbeidet er også NATOs engasjement på Balkan under omlegging.

Mål

NATOs hovedmål er å trygge medlemslandenes frihet og sikkerhet ved politiske og militære midler, i henhold til Atlanterhavspakten og FN-pakten og på grunnlag av felles verdier som demokrati, menneskerettigheter og rettssikkerhet.

Hovedmålet for Norges deltagelse i NATO er å trygge norsk sikkerhet og frihet. Blant de særlige oppgaver i 2004 er å bidra til å bekjempe internasjonal terrorisme og videreutvikle sikkerhetssamarbeidet med NATOs partnerland, å bidra til en

vellykket integrering av alliansens nye medlemsland og å videreutvikle NATO som det sentrale forum for sikkerhets- og forsvarspolitiske konsultasjoner mellom Europa og Nord-Amerika. Videreutviklingen av samarbeidet med Russland vil stå også sentralt.

Rapport 2002

2002 var et begivenhetsrikt år for NATO, med etableringen av NATO-Russlandrådet i mai, det vellykkede toppmøtet i Praha i november og gjennombruddet i forholdet mellom EU og NATO i desember.

Håndteringen av de nye sikkerhetstruslene har stått sentralt i NATO-samarbeidet det siste året. Toppmøtet i Praha vedtok både en egen tiltakspakke og et konsept for forsvar mot terrorisme. Likeledes ble det besluttet å utvikle nye og bedre tilpassede militære kapasiteter og å opprette en ny innsatsstyrke. Alle medlemslandene har forpliktet seg til å bidra til dette arbeidet.

I tillegg til alliansens interne arbeid med terrorismerelaterte spørsmål, bidro også NATO militært med overvåkningsfly til å overvåke amerikansk luftrom, mens NATOs stående flåtestyrker i Atlanterhavet og Middelhavet har byttet på å patruljere og overvåke det østlige Middelhav. Videre har en rekke av NATOs medlemsland bistått USA med nasjonale styrker i operasjon «Enduring Freedom» i Afghanistan og i den FN-ledete sikkerhetsstyrken ISAF.

Alliansen har også bidratt med støttefunksjoner i forbindelse med den tysk-nederlandske overtakelsen av ISAF III i Afghanistan.

Utviklingen av et strategisk samarbeid mellom EU og NATO fikk en ny giv etter at EU-toppmøtet i desember 2002 ga en prinsipiell avklaring av spørsmålet om deltakelse i ESDP for allierte ikke-EU-land. Dette la grunnlaget for NATOs beslutning om å gi EU adgang til å trekke på NATOs ressurser under en EU-ledet militær operasjon. Forhandlingene om de ulike elementene i det militære samarbeidet mellom EU og NATO ble iverksatt umiddelbart, og ferdigstilt i mars 2003. EU overtok på denne bakgrunn NATOs militære operasjon i Makedonia den 31. mars.

Samarbeidet mellom NATO og Russland fikk ny dynamikk etter opprettelsen av NATO-Russlandrådet i mai 2002. Tilpasningen til den nye samarbeidsrammen har gått meget bra. For første gang er det etablert et felles sikkerhetspolitisk råd mellom Russland og NATO hvor samarbeidet er basert på konsensusprinsippet. Russland har så langt vist seg som en aktiv deltaker innrettet mot å oppnå konsensus.

NATOs toppmøte i Praha vedtok også en bred utvidelse med syv nye land: Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia. Utvidelsen ventes å tre i kraft fra våren 2004. Toppmøtet vedtok også å videreføre NATOs handlingsplan for medlemskap overfor Albania, Makedonia og Kroatia.

NATO fortsatte i 2002 sitt arbeid for fred og stabilitet på Balkan, samtidig som forholdene tillot en reduksjon i det militære nærværet.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 18 938 778. Norges andel tilsvarer 1,11 pst. av NATOs sivile budsjett.

Internasjonale nedrustningsforhandlinger

Mål

Bidra aktivt i internasjonalt samarbeid med sikte på å fremme rustningskontroll og nedrustning både når det gjelder konvensjonelle- og masseødeleggende våpen.

Rapport 2002

Etter at Konvensjonen om forbud mot utvikling, produksjon, lagring og bruk av kjemiske våpen og om destruksjon av disse, trådte i kraft i 1997, har Norge deltatt aktivt i Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW). Pr. april 2003 hadde 151 land ratifisert konvensjonen.

Oppbyggingen av et midlertidig sekretariat for Prøvestansavtalen fortsetter. Avtalen trer i kraft når 44 stater navngitt i traktaten har ratifisert. Pr. april 2003 hadde 31 av disse 44 stater ratifisert avtalen.

Innenfor Konvensjonen for inhumane våpen (CCW) er det igangsatt forhandlinger for å etablere reguleringer som omfatter såkalte «eksplosive etterlatenskaper etter krig», slik Norge har arbeidet for.

Konvensjonen om totalforbud mot antipersonellminer trådte i kraft i 1999. Norge har videreført sitt engasjement i oppfølgingen av konvensjonens bestemmelser om økt samarbeid og assistanse til minerydding og bistand til mineofre.

Budsjett 2004

Underposten dekker pliktig bidrag til møter og forhandlinger om global og regional nedrustning og rustningskontroll, herunder Avtalen om konvensjonelle våpen i Europa (CFE), forhandlinger om sikkerhets- og tillitsskapende tiltak, Prøvestansavtalen (CTBTO) i Wien, Antipersonellminekonven-

sjonen og Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW) i Haag.

For 2004 foreslås avsatt kr 10 242 687.

Europarådet

Mål

- Beskytte menneskerettighetene, demokratiet og rettsstatens prinsipper
- Styrking av den politiske dialog innenfor Europarådet sett i lys av Europarådets rolle i et Europa i endring
- Bidra til demokratisk stabilitet i Europa ved å støtte opp under politiske, juridiske og konstitusjonelle reformer, spesielt overfor landene i Sentral- og Øst-Europa samt Russland
- Arbeide for å løse kapasitetsproblemene ved Den europeiske menneskerettsdomstolen

Rapport 2002

Bosnia-Hercegovina ble tatt opp som medlem av Europarådet i april 2002 som Europarådets 44. medlemsland.

Arbeidet med å reformere ministerkomité-møtene startet i 2002. I dag er det to ministerkomité-møter per år. Dette vil bli redusert til ett årlig møte f.o.m. april 2004. Norge er positiv til en slik utvikling da den politiske deltakelsen på møtene har vært lav.

Konflikten i Tsjetsjenia sto også i 2002 sentralt i arbeidet i Parlamentarikerforsamlingen. Forsamlingen har jevnlig utarbeidet rapporter om den politiske situasjonen i Tsjetsjenia, og har i 2002 rettet skarp kritikk mot russiske myndigheters håndtering av konflikten og russiske styrkers fremferd i Tsjetsjenia.

Situasjonen i Den europeiske menneskerettsdomstolen er kritisk da mengden av saker som mottas langt overgår domstolens kapasitet. Reformarbeidet i domstolen er startet, og en rapport om dette ble lagt frem på ministerkomité-møtet i mai 2003.

Budsjett 2004

Underposten dekker Norges pliktige bidrag til Europarådets ordinære budsjett, pensjonsbudsjett og ekstraordinære budsjett, samt budsjett for delavtalene om Europarådets utviklingsbank, Venezia-kommisjonen og Nord/Sør-senteret.

Norge skal ha formannskapet i Europarådets ministerkomité fra mai til november 2004. Norge vil særlig sette fokus på Europarådets rolle i et Europa i endring og en styrking av den politiske dialog. Tema knyttet til forebygging av internasjo-

nale konflikter, samarbeid om rettsstats- og demokratiutvikling og ungdoms engasjement på dette området vil stå sentralt under formannskapet.

For 2004 foreslås avsatt kr 22 417 964.

Internasjonale råvareavtaler

Mål

Bevilgningen dekker Norges forpliktelser til Den internasjonale kaffeorganisasjonen, Den internasjonale kakaoorganisasjonen, Den internasjonale juteorganisasjonen. Midlene skal sette organisasjonene i stand til å bidra med statistikk- og informasjonsarbeid samt noe faglig bistand innenfor sine ansvarsområder.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 222 706.

Ymse organisasjoner

For 2004 foreslås avsatt kr 17 564 350 til følgende 7 internasjonale institusjoner: Østersjørådet, Det europeiske institutt, Den internasjonale havrettsdomstol, FNs internasjonale strafferettsdomstoler, FNs internasjonale havbunnsmyndighet, Den internasjonale straffedomstol (ICC) og urfolks deltakelse i Arktisk Råd mv.:

1. Østersjørådet

Mål

Hovedmålsettingen for norsk deltakelse i Østersjørådet er å styrke europeisk sikkerhet og politisk stabilitet i Norges østlige nærområder ved fortsatt integrasjon av Russland i vestlige samarbeidsfora, samt utvikle og styrke forbindelsen med landene som har søkt om medlemskap til EU.

Rapport 2002

Østersjørådet har utviklet seg til å bli det koordinerende og samlende organ for det mangfoldige samarbeidet som foregår i Østersjøregionen. Midlene på posten ble benyttet til Norges pliktige bidrag til driften av Østersjørådets sekretariat i Stockholm og kontoret til Østersjørådets kommissær for demokratisk utvikling i København.

Under russisk og finsk formannskap var Østersjørådet i 2002 en velfungerende ramme for praktisk samarbeid og for politisk dialog mellom medlemslandene. Norsk hovedprioritering er kamp mot spredning av smittsomme sykdommer. Andre viktige innsatsområder med norsk deltakelse er utdanning, miljøsamarbeid, atomsikkerhetstiltak,

demokratiseringstiltak, økonomisk utvikling og samarbeid, energisamarbeid, kamp mot organisert kriminalitet og terrorisme, innsatser rettet mot barn i fare, bekjempelse av menneskehandel, kamp mot rasisme og fremmedfrykt samt og sub-regionalt samarbeid. Frivillige bidrag til Norges medvirkning i Østersjørådet dekkes over bevilgningene på kap. 197, post 70.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 1 165 951. Midlene vil bli benyttet til driften av Østersjørådets sekretariat i Stockholm. Det vil i 2004 ikke påløpe utgifter til Østersjørådets kommissær for demokratisk utvikling i det kontoret blir nedlagt ved utløpet av 2003.

2. Det europeiske institutt

Det europeiske institutt i Washington arbeider for å fremme transatlantisk samarbeid. Virksomheten omfatter konferanser og seminarer om blant annet sikkerhets- og utenrikspolitikk, økonomiske spørsmål, miljøvern- og samferdselsspørsmål. Instituttet, som er en uavhengig stiftelse, trekker til seg såvel politikere som embetsmenn både fra europeisk og amerikansk side, i tillegg til næringslivsfolk og akademiske miljøer.

For 2004 foreslås avsatt kr 108 357.

3. Den internasjonale havrettsdomstol

Mål

FNs havrettskonvensjon av 1982, som ble ratifisert av Norge 24. juni 1996, forutsetter i del XV om tvisteløsning at det opprettes en internasjonal havrettsdomstol. Partene til konvensjonen kan ved skriftlig erklæring akseptere denne domstolen og/eller en eller flere av de andre tvisteløsningsorganene som er listet opp for å løse tvister på en bindende måte. Hovedregelen er imidlertid at partene selv, i tråd med prinsippet om avtalefrihet, løser sine tvister. Havrettsdomstolen har allerede hatt og ventes å få en sentral rettsskapende funksjon innen deler av den moderne havretten. Havrettsdomstolen avholdt sitt første møte i 1996 og har siden den gang avsagt dom i en rekke saker.

Rapport 2002

Havrettsdomstolen har for øyeblikket liggende kun en sak til behandling. Dette er den såkalte «Sverdfisk-saken» mellom Chile og EU. Saken gjelder spørsmål om bevaring og bærekraftig utnyttelse av sverdfiskbestandene i det sørøstlige Stillehavet.

Av saker som har vært oppe i domstolen nevnes «Mox Plant»-saken (Sellafeld) mellom Irland og Storbritannia i 2001.

Budsjett 2004

Havrettsdomstolens budsjett for 2004 vedtas under Statspartsmøtet til FNs havrettskonvensjon av 1982, som avholdes i juni 2003. Budsjettet har de senere år basert seg på et nullvekstprinsipp og var i 2003 på USD 7 798 300. For 2004 foreslås avsatt kr 536 590.

4. FNs internasjonale straffedomstoler

Jugoslaviadomstolen

Mål

Jugoslaviadomstolen (ICTY) ble etablert gjennom Sikkerhetsrådsresolusjon nr. 827 i mai 1993. Domstolens mandat er å straffeforfølge personer som er ansvarlige for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser begått i det tidligere Jugoslavia etter 1. januar 1991. Domstolen har sete i Haag, Nederland.

Rapport 2002

Blant dem som er tiltalt og begjært arrestert er Bosnia-serbernes tidligere politiske og militære ledere Radovan Karadzic og Ratko Mladic. Tidligere president Milosevic ble overlevert til Jugoslaviadomstolen i juni 2001. Gjennom en gradvis innføring av vedtatte reformer har domstolens aktivitet økt, både mht. antall arrestasjoner, påbegynte rettssaker og avsagte dommer. Etter innføringen av tilleggsdommere (i alt ni fra januar 2002) kan domstolen gjennomføre seks rettssaker parallelt i første instans, noe som doubler behandlingskapasiteten. Norge har aktivt støttet etableringen av og arbeidet i Jugoslaviadomstolen, som spiller en viktig rolle for det langsiktige forsonings- og gjenoppbyggingsarbeidet i det tidligere Jugoslavia.

Rwandadomstolen

Mål

Den internasjonale domstol for Rwanda (ICTR) ble etablert ved Sikkerhetsrådets resolusjon nr. 955 i november 1994. Domstolens mandat er straffeforfølgning av alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett i Rwanda og straffeforfølgning av rwandiske borgere ansvarlige for slike brudd i nabolandene, i perioden mellom 1. januar og 31. desember 1994. Domstolen har sete i Arusha, Tanzania.

Rapport 2002

Effektiviserende tiltak har økt domstolens aktivitet. Rettssaker blir nå gjennomført i de tre domskamrene parallelt. Vedtektene er endret for å åpne for tilførsel av 18 tilleggsdommere, noe som i stor grad vil øke kapasiteten til å behandle ventende saker. Valget av tilleggsdommere avholdes i Generalforsamlingen i juni 2003.

Valg av nye faste dommere ble avholdt i FNs Generalforsamling i januar 2003. Erik Møse ble gjenvalgt for nye fire år, og i mai 2003 ble han valgt til domstolens president.

Budsjett 2004

Domstolene har toårige budsjetter. Budsjettet 2004-2005 vil bli vedtatt på FNs 58. generalforsamling høsten 2003.

For 2004 foreslås avsatt kr 10 027 051 for å dekke Norges fastsatte bidrag til de to domstolene.

5. FNs internasjonale havbunnsmyndighet

Mål

Den internasjonale havbunnsmyndigheten er en av institusjonene etablert under FNs havrettskonvensjon av 1982. Norge ratifiserte konvensjonen 24. juni 1996. Havbunnsmyndigheten har sekretariat på Jamaica og har til oppgave å forvalte ressursene på det internasjonale havbunnsområdet, og regulere undersøkelse, utnyttelse og utvinning av disse ressursene til gagn for hele menneskeheten. Havbunnsmyndigheten kan tildele rettigheter til å søke etter og utnytte forekomster på det internasjonale havbunnsområdet, og den kan selv delta i slik virksomhet gjennom et særskilt foretak. Virksomheten sikter mot utvinning av mineralressurser, særlig de flermetalliske noder. Det påhviler Havbunnsmyndigheten å vedta regler, forskrifter og prosedyrer for undersøkelse, utnyttelse og utvinning av forekomster, og å føre tilsyn med at de vedtatte regler, forskrifter og prosedyrer overholdes.

Rapport 2002

Havbunnsmyndigheten vedtok i 2000 den såkalte «Mining Code», med regler for utvinning av mangannoder. Vedtakelsen åpnet for muligheten for avgivelse av lete- og utvinningstillatelser. Til nå er det inngått kontrakter mellom Havbunnsmyndigheten og syv såkalte pionerinvestorer hvor det innvilges letetillatelser for 15 år framover. Selskapene skal avgi årsrapporter til Havbunnsmyndigheten og i 2002 ble de første årsrapportene behandlet.

Budsjett 2004

Havbunnsmyndighetens budsjett vedtas for to-års perioder. For perioden 2003-04 er totalbudsjettet på USD 10 509 700 og er basert på et null-vekstprinsipp fra tidligere budsjett. For 2004 foreslås avsatt kr 376 400.

6. Den internasjonale straffedomstol (ICC)

Mål

Den internasjonale straffedomstol (ICC) er en fast, internasjonal domstol med myndighet til å straffe forfølge og dømme enkeltindivider for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Domstolen er opprettet gjennom en traktat (Roma-vedtektene) 17. juli 1998. Norge ratifiserte traktaten 16. februar 2000. Roma-vedtektene trådte i kraft den 1. juli 2002. Domstolen har jurisdiksjon dersom forbrytelsen har funnet sted på territoriet til en statspart eller dersom forbryteren er borger av en statspart. Videre vil både enkeltstater og Sikkerhetsrådet kunne bringe situasjoner inn for domstolen, og hovedanklageren kan på gitte vilkår iverksette etterforskning av eget tiltak. Domstolens sete ligger i Haag, Nederland.

Rapport 2002

Domstolens første Statspartsmøte ble avholdt i september 2002, der man vedtok alle tekster utarbeidet av Den forberedende kommisjon. De 18 dommerne, hvorav sju kvinner, ble valgt på gjenopptatt sesjon av Statspartsmøtet i februar 2003. Hovedanklager Luis Moreno Ocampo (Argentina) ble enstemmig valgt i april 2003.

I september 2002 ratifiserte Norge som første stat avtalen om privilegier og immunitet for domstolen, dens personell og personer som opptre for den. I og med at domstolen er opprettet gjennom en egen traktat og ikke er et FN-organ, er ikrafttredelse av denne avtalen (krever 10 ratifikasjoner) helt vesentlig for domstolens drift.

Budsjett 2004

Domstolens budsjett for 2004 vil bli vedtatt på Domstolens andre statspartsmøte i september 2003. For 2004 foreslås det avsatt kr 4 950 000 for å dekke Norges pliktige bidrag.

7. Urfolksdeltakelse Arktisk råd m.v.

Mål

Samarbeidet i Arktisk Råd omfatter alle de åtte arktiske statene; Canada, Danmark, Finland, Island,

Norge, Sverige, Russland og USA. Formålet er å utvikle miljøsamarbeid og fremme bærekraftig utvikling i de arktiske områdene. Samarbeidet innen Arktisk Råd er nå i betydelig vekst. Det legges fra norsk side stor vekt på betydningen av de arktiske urfolkenes aktive deltakelse i Rådet der seks urfolksorganisasjoner, deriblandt Samerådet, har status som permanente deltakere.

Formålet med bevilgningen er å gi tilskudd til urfolksrepresentanters deltakelse i internasjonalt samarbeid i nordområdene på områder der deres interesse er særlig berørt, samt å styrke deres forutsetninger for å delta i denne type samarbeid. Bevilgningen vil i første rekke nyttes til tilskudd til samer og russiske urfolk.

Rapport 2002

Bevilgningen for 2002 gikk i all hovedsak til dekning av Samerådets og russiske urfolksrepresentanters deltakelse på Arktisk Råds møter.

Budsjett 2004.

For budsjett 2004 foreslås avsatt kr 400 000.

Den Vesteuropeiske Union (VEU)

VEUs krisehåndteringsoppgaver ble overført til EU i 2001. Vedtaket innebærer en nedbygging av VEU. Det er nå avklart at det heller ikke blir aktuelt med pliktige bidrag fra assosierte land for å dekke kostnader i tilknytning til VEUs parlamentarikerforsamling. Det vil dermed ikke bli utbetalinger til VEU i 2004 eller i årene framover.

Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)

Mål

- Bidra i arbeidet for å forebygge utbrudd av nye konflikter, dempe spenningen i eksisterende konfliktområder og fremme demokrati og menneskerettigheter i byggingen av et fungerende sivilt samfunn.
- Vedlikeholde rustningskontrollansvaret som OSSE forvalter.
- Styrke OSSEs kriseforebyggende diplomati og forbedre OSSEs innsats i felten.
- Delta aktivt i forsoningsarbeidet og gjenoppbyggingen i krigsrammede OSSE-land.
- Støtte sendelagene med prosjektmidler der dette er hensiktsmessig.

- Sørge for å ivareta det regionale perspektivet når det gjelder OSSEs og sendelagenes aktiviteter.
- Bidra til økt koordinering med andre internasjonale organisasjoner.

Rapport 2002

Norge opprettholdt i 2002 rollen som en aktiv støttespiller i OSSE. Organisasjonen fortsatte sin aktivitet på Balkan og i regioner som Kaukasus og Sentral-Asia, der mange andre internasjonale organisasjoner ikke har så stort nærvær. OSSE påtok seg også nye arbeidsoppgaver i 2002. En egen årlig sikkerhetskonferanse ble vedtatt etablert. Særlig terrorisme, diskriminering og etter hvert kom også trafficking i fokus. I tillegg til de tradisjonelle oppgavene ble arbeidet i OSSE i 2002 preget av to nye hovedsaker, styrking eller reform av OSSE og OSSEs rolle i kampen mot terrorisme. Drøftelsene om reform hadde i lengre tid stått på dagsordenen. Disse drøftelsene fortsatte i 2002 både på budsjett-siden og når det gjelder organisering av virksomheten.

Mye arbeid gjenstår for å utforme OSSEs plass i dagens sikkerhetspolitiske arkitektur. Arbeidet i 2002 ble preget av en viss usikkerhet rundt organisasjonens fremtid og rolle. Usikkerheten hadde sitt utspring i at USA, EU og Russland hadde noe ulike oppfatninger av hvor sentral rolle OSSE bør spille på den internasjonale politiske arena. Russland var f.eks. i mot avviklingen av sendelagene til Baltikum, og dette preget landets forhold til de politiske prosessene i organisasjonen. Den amerikanske administrasjonen gav ingen klare signal om hvilken rolle man i Washington ville gi OSSE og motsatte seg at OSSE skulle få samme rettslige status som f.eks. FN og NATO. EU ønsket en egen konkret rolle i konflikthåndtering i Europa.

Ministtermøtet i Porto ble vellykket i den forstand at det la til rette for en rekke viktige vedtak og anvisninger for OSSEs arbeid i årene som kommer. Grunnlaget er lagt for en aktiv rolle for OSSE i fremtiden dersom medlemslandene følger opp i praksis.

Feltoperasjonene er en viktig del av OSSEs arbeid. Gjennom feltoperasjonene bidrar OSSE med hjelp til utvikling av demokratiske institusjoner, rettsstater og respekt for menneskerettigheter. Sendelagene samarbeider tett med de ulike institusjonene i OSSE. Tyngdepunktet i organisasjonens arbeid lå i 2002 fortsatt i Sørøst-Europa, dels på grunn av tidligere forpliktelser og dels på grunn av nye oppgaver. Samtidig fikk også Sentral-Asia økt oppmerksomhet.

Budsjett 2004

Norges andel av OSSEs regulære budsjett er 2,25 pst. mens andelen av den såkalte Wien-skalaen for større sendelag er 2,36 %.

For 2004 foreslås avsatt totalt kr 38 711 667.

Tilskudd til EFTA og EFTA-organer

Situasjonsbeskrivelse.

EFTA ble opprettet i 1960 for å bygge ned handelshindringene medlemslandene imellom. De nåværende medlemsland er Norge, Island, Liechtenstein og Sveits. EFTAs virksomhet er delt mellom EØS, der Norge, Island og Liechtenstein er medlemmer, og utviklingen av frihandelsavtaler med tredjeland. EFTA-konvensjonen ble revidert i 2001.

Mål

EFTA-familien består av tre separate organisasjoner: Det europeiske frihandelsforbund (EFTA), EFTAs overvåkningsorgan (ESA) og EFTA-domstolen. EFTA er en vanlig mellomstatlig organisasjon, mens ESA og EFTA-domstolen er uavhengige organisasjoner. Alle organisasjonene skal på hver sin måte bidra til å sikre en riktig og effektiv gjennomføring av EØS-avtalen (jf. nedenfor). Denne avtalen sikrer de tre EØS/EFTA-landene deltakelse i EUs indre marked med fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital samt samarbeid om områder som forbruker-politikk, sosialpolitikk, arbeidslivsspørsmål, miljøvern og forskningssamarbeid. Avtalen og de institusjonene den har opprettet sikrer like konkurranseforhold på basis av et felles enhetlig regelverk. Regjeringen legger stor vekt på å opprettholde et enhetlig regelverk også i fremtiden.

EFTA skal også fremme det økonomiske samarbeidet mellom medlemslandene, Island, Liechtenstein, Norge og Sveits, på grunnlag av den reviderte EFTA-konvensjonen, samt forvalte EFTA-landenes behov for frihandelsavtaler med land utenom EU og EFTA.

1. EFTA-sekretariatet

Mål

Sekretariatets hovedoppgave er å fremme EFTAs samlede interesser så vel i en EØS-sammenheng som overfor tredjeland, herunder å sikre en effektiv beslutningsprosess og en parallell regelutvikling i EU og EØS.

Sekretariatet har et viktig koordineringsansvar i EFTA-pilaren for gjennomføringen av EØS-avtalen i forhold til EU, i første rekke Kommisjonen.

EFTA-sekretariatet betjener komitéstrukturen i EØS og i EFTA-pilaren i arbeidet med utvikling av nytt EØS-regelverk.

I EFTAs arbeid i forhold til tredjeland skal sekretariatet bistå medlemslandene med den nødvendige ekspertise i forhandlinger og gjennomføring av frihandelsavtaler med land utenfor EU.

Rapport 2002

Den reviderte EFTA-konvensjonen (Vaduz-konvensjonen) ble undertegnet på EFTAs ministermøte i Vaduz 21. juni 2001 og trådte i kraft 1. juni 2002. Den reviderte konvensjonen innebærer blant annet at samarbeidet mellom Sveits og de tre EØS/EFTA-landene oppgraderes til samme nivå som deres samarbeid med EU på de områdene avtalen omfatter, slik at uheldig diskriminering av EFTA-borgere og -bedrifter unngås. Den nye Vaduz-konvensjonen vil bli holdt løpende oppdatert, i lys av utviklingen i EFTA-landenes forhold til EU.

EØS-samarbeidet og arbeidet i EFTA-pilaren ble ivarettatt på en tilfredsstillende måte i 2002. Arbeidet var konsentrert om den løpende oppdatering av EØS-avtalens vedlegg, samt drøftelser med Kommisjonen om utestående saker, blant annet om etterslepet m.h.t. klarering av rettsakter på EFTA-siden. Totalt ble det innlemmet 168 beslutninger som inkluderte 324 rettsakter.

Forhandlingene om frihandelsavtaler med Chile (avtalen ble undertegnet på EFTAs ministermøte 26. juni 2003 i Kristiansand), Canada, Egypt og Tunisia ble videreført. Det ble besluttet å igangsette forhandlinger med Sør-Afrika og Libanon. Statsunionen Serbia og Montenegro står i første rekke som potensiell ny frihandelspartner for EFTA.

2. Overvåkningsorganet (ESA)

Mål

Overvåkningsorganets hovedoppgave er å føre tilsyn med at EFTA-landene gjennomfører og anender reglene i EØS-avtalen i samsvar med avtalens forpliktelser. En viktig oppgave for overvåkningsorganet er å påse at regelverket følges innenfor områdene offentlig innkjøp, statsstøtte og konkurranse.

Rapport 2002

Hovedoppgaven i 2002 var knyttet til en omfattende generell overvåking av EFTA-landenes gjennomføring i nasjonal rett av de rettsakter som inngår i EØS-avtalen. Ved utgangen av 2002 var antall

bindende EØS-rettsakter i overkant av 4300. Norge hadde pr. mai 2003 gjennomført 99,3 pst. av direktivene, ifølge ESAs halvårslige resultattavle.

3. EFTA-domstolen

Mål

Domstolens hovedoppgave er å avgi rådgivende uttalelser om fortolkning av EØS-avtalen på anmodning fra nasjonale domstoler og å dømme i de saker som reises mot et EFTA-land av Overvåkingsorganet, eventuelt av et annet EFTA-land. Domstolen behandler også anker mot avgjørelser tatt av Overvåkingsorganet i konkurransesaker, herunder statsstøtte.

Rapport 2002

Domstolen ferdigbehandlet 7 saker i 2002.

Budsjett 2004 for EFTA og EFTA-organene

Bevilgningen dekker de norske bidrag til EFTAs organer: EFTA-sekretariatet, Overvåkingsorganet (ESA) og EFTA-domstolen. I tillegg kommer Norges tilskudd til den nåværende finansieringsordningen under EØS-avtalen og den nye finansieringsmekanismen, jf. nedenfor. EFTA-organenes budsjett går i hovedsak til personell og drift. I tillegg finansieres over EFTA-sekretariatets budsjett tilskudd til faglig bistand og andre støtteprosjekter overfor tredjeland, spesielt land i Sentral- og Øst-Europa. I 2004 er Norges budsjettandel for EFTA-sekretariatet 49,57 pst. For EØS-organene ESA og Domstolen, der Sveits ikke er bidragsyter, er budsjettandelen 94,98 pst.

For 2004 foreslås avsatt totalt kr 158 800 000 til EFTA og EFTA-organer.

Tilskudd til Nordisk Ministerråds virksomhet

Mål

Målet er å bidra til samarbeid på områder der de nordiske land har felles interesser og som gir en nordisk nytte. Norge ønsker å bidra til at det nordiske samarbeidet er relevant og interessant for alle de nordiske land. Målet er at det skal tjene alle som bor i Norden og våre nærområder.

Rapport 2002

Det formelle nordiske regjeringssamarbeidet blir realisert gjennom Nordisk ministerråd. Statsministrene har det overordnede ansvar for samarbeidet. Samarbeidet og Ministerrådets budsjett har fem

prioriterte hovedområder: Teknologisk utvikling, velferd, det indre nordiske markedet, samarbeid med naboland og naboregioner og miljø og holdbar utvikling.

Norge hadde i 2002 formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet, og la særlig vekt på barn og ungdom, matvaretrygghet og bærekraftig utvikling. Disse områdene fikk bred tilslutning og styrket finansiering gjennom formannskapet. I tillegg sørget Norge for fokus på det nordiske samarbeidet i Vest-Norden og med de frivillige organisasjonene. Dessuten ble forholdet til Nordisk råd betydelig styrket.

Det norske formannskapet fulgte også aktivt opp Norrback-rapporten («Nordboernes rettigheter») om grensehindre mellom de nordiske land. Det er nå satt i gang prosesser som skal bidra til at nedbyggingen av grensehindre mellom de nordiske land får ny dynamikk.

I kulturområdet ble det særlig satset på innsatser vedrørende det nordiske flerkulturelle samfunnet. Utdannings- og forskningssektoren la vekt på tiltak for livslang læring, IT, språksamarbeid og nordiske aktiviteter i en internasjonal sammenheng. I arbeidet for likestilling ble det bevilget midler til aktiviteter for å motvirke vold mot kvinner, handel med kvinner og styrke forskningen om mannen ved voldsutøvelse.

Den overordnede målsetting for nærområdesamarbeidet (Baltikum, Nordvest-Russland, Kaliningrad) er å bidra til en stabil og demokratisk utvikling i området. Samarbeidet er langt på vei et fellesnordisk bidrag til EUs «Nordlige dimensjon». Det ble særlig lagt vekt på bevilgninger vedrørende den nordiske velferdsmodellen, helse, likestilling, miljø, energi og barn og unge. Den nye nærområdestrategien forutsetter at det nå skal legges økende vekt på Nordvest-Russland i nærområdesamarbeidet, og denne finansielle omleggingen er under gjennomføring.

Gjennomføringen av den nordiske strategien for bærekraftig utvikling ble gitt et løft gjennom det norske formannskapet. Det ble bevilget midler til en rekke forskjellige aktiviteter, arbeidet med utviklingen av indikatorer er langt fremskredent og en første revisjon av strategien er godt i gang. Strategien er oversendt til EU, og ble presentert på miljøtoppmøtet i Johannesburg i september 2002.

I det nordiske samarbeidet om EU-spørsmål ble det lagt vekt på å bidra til EUs nordlige dimensjon. Etableringen av et «arktisk vindu» i Den nordlige dimensjon var positivt i den forbindelse. Aktuelle EU/EØS-saker står på dagsorden på de fleste møter i Ministerrådets regi.

Budsjett 2004

Også i 2004 finansieres DKK 10 mill. av landenes bidrag ved å redusere Ministerrådets likviditet med et tilsvarende beløp. De DKK 10 mill skal ikke innbetales fra landene i budsjettårene, men vil fremgå som en fordring på landene i samsvar med fordelingsnøkkelen. Fordringene er rentefrie, og det er ikke bestemt noe tidspunkt for eventuell tilbakebetaling.

Blant annet de følgende områder foreslås prioritert i 2004-budsjettet: Etablering av spissforskningsenheter, fremme en modernisering av de nordiske sosiale velferds- og skattesystemene, nedbygging av grensehindringer mellom de nordiske landene for å fremme handel og all menneskelig mobilitet, økte nærområdeaktiviteter i Nordvest-Russland og fortsatt styrking av tverrsektorielle innsatser for barn og unge, bærekraftig utvikling, kjønn- og likestilling og den frivillige sektor.

For 2004 foreslås avsatt kr 216 684 129.

Den internasjonale organisasjon for sivil luftfart (ICAO)

Mål

ICAOs mål er å fremme en effektiv og sikker internasjonal luftfart gjennom harmonisert utvikling på nasjonal og regional basis, global planlegging og felles standarder og normer.

Rapport 2002

Mye av ICAOs arbeid i 2002 var preget av terrorangrepene 11. september 2001 mot World Trade Center i New York og Pentagon i Washington med fokus på å utvikle globale strategier og handlingsplaner for å øke sikkerheten i internasjonal luftfart. I februar 2002 arrangerte ICAO ministerkonferanse om sikkerhetstiltak. I forbindelse med ICAOs «Universal Safety Audit Programme» har det, ved utgangen av 2002, blitt gjennomført såkalte gjennomganger eller «audits» av 184 medlemsstater. Luftfartsnæringen opplevde at deres krigsforsikringer ble kansellert grunnet 11. september. ICAO tok derfor i oktober 2001 initiativ til etablering av et internasjonalt krigsforsikringsfond. Det ble i 2002 ikke oppnådd enighet om dette, og ICAOs råd utsatte avgjørelsen til 2003. En internasjonal finansieringsmekanisme for flysikkerhet (IFFAS, «International Financial Facility for Aviation Safety») ble opprettet i 2002. IFFAS er ment å skulle finansieres med frivillige midler. Formålet med IFFAS er å bedre flysikkerheten i de land som ikke gjennom egne ressurser kan leve

opp til de minimumskrav ICAO stiller til sikkerhet. I 2002 ble det arrangert et ICAO-møte vedrørende flyværtjeneste. Slike møter avholdes hvert fjerde år. I november 2002 hadde tilstrekkelig mange stater ratifisert en protokoll om utvidelse av rådet slik at ICAOs råd, som er ICAOs høyeste organ, kan utvides fra 33 til 36 plasser. Det vil i 2003 kalles inn til en ekstraordinær generalforsamling, hvor de tre nye plassene skal besettes.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 2 243 735. I tillegg kommer pliktig bidrag til den europeiske luftfartsorganisasjonen (ECAC) på kr 259 700.

Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)

Mål

OECD består av 30 medlemsland og er et forum hvor Norge møter de største aktørene i verdensøkonomien inklusive alle G-7 landene. OECD har unike forutsetninger for å håndtere sentrale felles problemstillinger innenfor økonomi, miljø, handel, utvikling, utdanning, sosiale spørsmål og en rekke andre områder. OECDs analyser er viktige innspill til den nasjonale politikkutformingen og nesten alle norske departementer er involvert i arbeidet. Organisasjonen har de senere år styrket sitt samarbeid med en bred gruppe ikke-medlemsland, deriblant Russland. Norge arbeider for at OECD skal befeste sin posisjon som et sentralt forum i debatten om globaliseringens utfordringer i det 21. århundre.

Rapport 2002

Under ministerrådsmøtet i mai 2002 ble det særlig fokusert på samarbeid for vekst og utvikling. En egen uttalelse ble vedtatt om større grad av felles strategi i utviklingspolitikken. En rekke ikke-medlemsland deltok på møtet, inklusive fra Afrika.

I 2002 fortsatte arbeidet med finansiering av tiltak mot terrorisme og korrupsjon. Fra 2002 inkluderer OECDs økonomiske landanalyser en egen omtale av forhold knyttet til bærekraftig utvikling.

I desember 2002 ble det startet forhandlinger mellom verdens viktigste skipsbyggingsnasjoner om en ny avtale for å avskaffe støtte til verftsindustrien. Videre har det vært høynivåmøter mellom verdens stålprodusenter om situasjonen i stålmarkedet. Det er enighet om å begynne et arbeid med sikte på å redusere eller avskaffe handelsvridende støtte til stålindustrien i en eventuell avtale.

OECD satte i gang en landgjennomgang av reguleringsreformer i Norge i 2002. Dette arbeidet avsluttes våren 2003.

I 2002 ble den første PISA-rapporten offentliggjort. Den sammenlikner 250 000 15-åringers lærings- og utdanningsbakgrunn i OECD-landene. Ytterligere rapporter kommer i 2003, 2006 og 2009.

Arbeidet med å reformere og effektivisere organisasjonen fortsatte også i 2002

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 16 332 718.

Verdens Handelsorganisasjon (WTO)

Situasjonsbeskrivelse

WTO utgjør et felles rammeverk for internasjonal handel, men er også et forhandlingsforum for medlemmene og et forum for håndtering av handelspolitiske tvistesaker. Som følge av vår store utenrikshandel er det i Norges interesse å bidra til videreutviklingen av et sterkt og forutsigbart multilateralt handelssystem. Regjeringen vil derfor videreføre Norges aktive deltakelse i WTO. Fra norsk side understrekes betydningen av at man oppnår fremskritt innen alle områdene som er inkludert i den pågående forhandlingsrunden («the Doha Development Agenda»), som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i november 2001 og som skal avsluttes innen 1. januar 2005. Dette gjelder bl.a. markedsadgang for industrivarer, inkludert fisk og fiskeprodukter, tjenester, landbruk og regelverket bl.a. for antidumping. Som navnet indikerer skal runden ha en sterk utviklingsprofil, og Regjeringen legger vekt på at utviklingslandenes, og spesielt de minst utviklede landenes, interesser må ivaretas i forhandlingene.

I Doha ble det lagt opp til at en rekke sentrale problemstillinger skulle avklares før neste ministerkonferanse i WTO. Dette gjaldt fastsettelse av forpliktelser vedrørende reduksjon i tollene på landbruksvarer, intern landbruksstøtte og eksportstøtte. Man skulle også ha oppnådd enighet om reduksjon i tollsatsene på industrivarer, inkludert fisk og fiskeprodukter. Medlemmenes innledende tilbud i tjenesteforhandlingene skulle vært fremlagt. Man skulle også ha fullført forhandlingene om endringer av WTOs tvisteløsningsavtale. Dessuten skulle man alt i 2002 ha blitt enige om flere spørsmål av stor interesse for utviklingslandene. De fastsatte fristene klarte man ikke å overholde. Gjenstående spørsmål fra Doha når det gjelder fattige lands muligheter til å skaffe seg nødvendige medisiner til overkommelige priser ble imidlertid

løst før WTOs femte ministerkonferanse som fant sted i Cancun, Mexico, i september 2003.

I Cancun skulle det foretas en midtveisgjennomgang av status i forhandlingene, der man la rammene og ga nødvendige politiske føringer for sluttfasen av forhandlingsrunden. Man lyktes imidlertid ikke å bli enige om en ministererklæring fra Cancun som gjennomgikk samtlige områder fra Doha-erklæringen. I stedet ble det vedtatt en slutterklæring der det legges opp til at arbeidet videreføres og at nødvendige beslutninger skal fattes på et møte i WTOs hovedråd på høyt embetsnivå innen 15. desember 2003. I Cancun skulle det vært fattet beslutning, med eksplisitt konsensus, om nærmere retningslinjer for hvordan forhandlinger om de såkalte Singaporetemaene (handel og investeringer, handel og konkurranse, forenkling av handelsprosedyrer samt åpenhet i offentlige anskaffelser) skulle legges opp. Ved avslutningen konkluderte konferansens formann at trass i at det hadde vært betydelig bevegelse i konsultasjonene, forble avstanden for stor, spesielt hva angår Singaporetemaene. På dette tidspunkt hadde man imidlertid heller ikke oppnådd enighet om alle de øvrige punktene i utkastet til ministererklæringen.

Regjeringen legger stor vekt på at Norge også etter den manglende enighet i Cancun, skal bidra aktivt til at WTO kan videreføre sin sentrale rolle med å utvikle stabile og forutsigbare rammer for verdenshandelen. Et forpliktende multilateralt handelssystem som beskytter mot vilkårlighet, proteksjonisme og den sterkeste rett er av stor betydning for et lite land som Norge med en åpen, eksportbasert økonomi.

Mål

Det er medlemmenes målsetting at et forpliktende, åpent og ikke-diskriminerende multilateralt handelssystem i WTO fortsatt skal bidra til økonomisk vekst og bærekraftig utvikling, økt levestandard og full sysselsetting. Det legges i denne sammenheng bl.a. vekt på at utviklingslandene, og særlig de minst utviklede blant dem, kan få en del av veksten i internasjonal handel som står i forhold til deres behov for økonomisk utvikling.

Rapport 2002

I tråd med mandatet for den pågående forhandlingsrunden har WTOs medlemsland i 2002 vært aktivt engasjert i forhandlinger om markedsadgang for industriprodukter, tjenester, landbruk, regelverket blant annet for antidumping, visse sider ved avtalen om immaterielle rettigheter

(TRIPS), handel og miljø samt oppfølging av utviklingslandenes krav knyttet til eksisterende avtaler. Ved utgangen av året var det generelle inntrykket at forhandlingene var kommet godt i gang og at man var kommet omtrent så langt som forventet. Fremdriften varierte imidlertid mellom de ulike forhandlingsområdene. Dette hang sammen med at ikke alle temaer var like «modne» for reelle forhandlinger samt at medlemslandene har til dels sprikende oppfatninger om hva det vil være mulig å oppnå.

Tjenesteforhandlingene hadde jevn fremgang. Man hadde en rekke drøftelser av mer innledende karakter om både landbruk og markedsadgang for industrivarer med sikte på å legge grunnlaget for å oppnå enighet om nærmere retningslinjer for nye reduksjonsforpliktelser. Norge settes under sterkt press i landbruksforhandlingene, samtidig som vi har sterke offensive interesser når det gjelder markedsadgang for industrivarer, inklusiv, sjømat, tjenester og regelverket for antidumping. Når det gjelder handel og miljø, var forholdet mellom WTO-regelverket og spesifikke handelsforpliktelser i multilaterale miljøavtaler et sentralt tema. Det ble ikke oppnådd enighet innen de fastsatte tidsfrister i 2002 for noen av temaene av spesiell viktighet for utviklingslandene, dvs. TRIPS og helse (spørsmålet om hvordan utviklingsland uten egen produksjonskapasitet skal kunne nyttiggjøre seg TRIPS-avtalens bestemmelser om tvangslisensering), implementering (eller etterlevelse av dagens regelverk) samt gjennomgangen av bestemmelsene om spesiell og differensiert behandling av utviklingsland (positiv særbehandling).

I 2002 videreførte Norge sin aktive deltakelse i tiltredelsesforhandlinger med søkerland til WTO, med særlig vekt på Russland. I 2002 ble Taiwan nytt medlem. Antall WTO-medlemmer var ved årets slutt 144.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget kr 6 939 000. Det fremmes i tillegg forslag om at Stortinget samtykker i at Norge slutter seg til to-årig budsjettvedtak i WTO jf. forslag til romertallsvedtak XI.

Internasjonalt energisamarbeid

For 2004 foreslås det avsatt kr 19 556 094 til internasjonalt energisamarbeid gjennom OECDs atomenergibyrå (NEA), Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA), Det internasjonale energibyrå (IEA) og Det europeiske energicharter (ECT), jf. omtale nedenfor:

1. OECDs atomenergibyrå (NEA)

Mål

NEAs oppgave er å fremme bruk av atomenergi for fredelige formål. Norge deltar i NEA bl.a. for å styrke byråets innsats innen forskning, informasjonsutveksling og faglig bistand om driftssikkerhet og atomavfallsbehandling/-lagring ved bl.a. atominstallasjoner i Russland, Sentral- og Øst-Europa. Det er en målsetting å videreutvikle det internasjonale regelverk for erstatningsansvar og erstatningsplikt ved atomskade.

Rapport 2002

NEAs bistand til land i Øst-Europa er bl.a. anvendt til å utvikle en bedre sikkerhetskultur. De viktigste virkemidlene er samarbeidsprogrammer, utveksling av informasjon, seminarer og opphold for eksperter fra Øst-Europa ved anlegg i NEAs medlemsland, inkludert ved Institutt for Energiteknikk på Kjeller og i Halden. NEA har bistått land i Øst-Europa med å utarbeide lovgivning for atomvirksomhet. Norge støtter dette arbeidet. Den juridiske avdelingen i NEA har deltatt aktivt som rådgiver i de norskledete forhandlingene om en multilateral avtale for gjennomføring av atomsikkerhetsprosjekter i Russland, den såkalte MNEPR-avtalen. NEA samarbeider med Det internasjonale atomenergibyrået IAEA angående juridiske spørsmål i forbindelse med ansvar og erstatningsplikt ved atomskader. Slovakia ble tatt opp som nytt medlem av NEA i 2002.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 929 499.

2. Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA)

Mål

IAEAs hovedmålsetting er å arbeide for at bruk av atomenergi skal fremme fredelige formål, helse og velstand. Norge deltar i IAEA for å styrke organisasjonens arbeid med sikkerhet og kontroll for å hindre spredning av spaltbart materiale, bedre og utvidede rutiner for varsling og assistanse ved atomulykker, bedret sikkerhet ved usikre kjernekraftverk i første rekke i Øst-Europa og SUS-landene, og utvidet internasjonalt samarbeid vedrørende forsvarlig behandling, transport, lagring og deponering av brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall.

Rapport 2002

Situasjonen i Irak og Nord-Korea har preget IAEAs arbeid dette året. IAEA deltok i FNs inspeksjoner i Irak for å undersøke om Irak har gjenopptatt atomprogrammet som ble stanset i 1998. Det ble rapportert til FNs sikkerhetsråd om inspeksjonene. Nord-Korea utviste IAEA-inspektører i desember og meddelte IAEA like etter at landet ønsket å trekke seg fra Ikke-spredningsavtalen for kjernevåpen (NPT) og oppheve sitt moratorium på testing av raketter. Saken ble rapportert til FNs sikkerhetsråd. Norge har vært opptatt av å styrke IAEAs kontroll- og inspeksjonsregime og har støttet opp om forslag om å øke IAEAs ressurser på dette området. For å utvide virkeområdet for sikkerhetskontrolltiltakene, er IAEA i ferd med å inngå tilleggsprotokoller til de eksisterende avtalene. Norge undertegnet en slik tilleggsprotokoll med IAEA i september 1999, som trådte i kraft i mai 2000. Til nå har 67 land inngått slike avtaler, hvorav 28 er trådt i kraft. Norge støtter IAEAs beredskapsarbeid mot nukleær terrorisme. Det ble bevilget 1,1 mill. kroner til dette arbeidet over Utenriksdepartementets atomhandlingsplan (kap 197 70.11.1). Norge deltar også i arbeidet for en revisjon og styrking av IAEA konvensjonen om fysisk sikring av nukleært materiale.

Den multilaterale ekspertgruppen under IAEA (CEG) har under norsk ledelse arbeidet videre i 2002 med å styrke det internasjonale samarbeidet om radioaktivt avfall i Russland, herunder sikring og opprydding av Nordflåtens tidligere hovedlager for brukt kjernebrensel i Andrejevbukta på Kola. Opphugging av ikke-strategiske atomubåter har også stått på dagsorden i CEG.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 16 743 207.

3. Det internasjonale energibyrå (IEA)

Mål

IEA er OECD-landenes samarbeidsorganisasjon på energisektoren. Hovedmålsettingen er å sikre medlemslandene energiforsyninger gjennom en beredskapsplan for olje og et langsiktig energiprogram. Datainnsamling, analyse og utarbeidelse av energistatistikk utgjør en sentral del av IEAs arbeid. Norge deltar i samarbeidet ved en særavtale som ivaretar vår stilling som betydelig eksportør av olje og gass. IEAs definisjon av energiforsyningssikkerhet omfatter miljøspørsmål og samarbeid med ikke-medlemsland.

Rapport 2002

Energiforsyningssikkerhet og energipolitikk som sikrer nasjonal og internasjonal økonomisk og sosial utvikling, samt globale miljøhensyn har vært hovedinnsatsområdene i IEA-samarbeidet i 2002. Det har vært økt oppmerksomhet rettet mot energiforsyningssikkerhet og gass, og det har blitt gjennomført to olje-beredskapssimuleringer. Et internasjonalt initiativ for innsamling av oljedata fikk i 2002 betydelig oppslutning. Tilfredsstillende statistikkmateriale på energiområdet er helt avgjørende for å få iverksatt internasjonale energi- og miljøtiltak. Initiativet støttes av Norge, og 70 land som representerer 90 pst. av verdens totale oljeproduksjon og oljekonsum bidrar i dag med datamateriale. IEA gir årlig ut publikasjonen World Energy Outlook, som skisserer forskjellige energi- og utviklingsscenarier. I forbindelse med FN toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002, utarbeidet IEA bakgrunnsanalyser og policy dokumenter innenfor energiområdet generelt og for sammenhengen mellom tilgang til energi og fattigdoms-bekjempelse.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 1 426 641. Som følge av OECDs overgang til toårige budsjettssykluser, vedtok IEAs styre april 2002 samme prosedyre for godkjenning av budsjettet som OECD, jf. forslag til romertallsvedtak XI.

4. Det europeiske energicharter (ECT)

Mål

ECT gjenspeiler ønsket om større sikkerhet i energileveranser, økt effektivitet i produksjon, bearbeidelse, distribusjon og bruk av energi, reduksjon av miljøproblemer knyttet til energiaktiviteter og økte investeringer i energiaktiviteter i området som dekkes av chartersamarbeidet. Med charteret er det også avgitt en politisk erklæring som bl.a. henviser til statenes suverene rettigheter over energikildene basert på ikke-diskriminerende og markedsorientert prisdannelse. Det er senere inngått et juridisk bindende chartertraktat for langsiktig samarbeid, et liberalisert energimarked og beskyttelse av investeringer.

Rapport 2002

Av de 51 land som hadde undertegnet traktaten ved utgangen av 2002, hadde 46 land ratifisert. Norge hadde ikke ratifisert, da traktatens tvisteløs-

ningsmekanisme i investor-stat-forhold kan reise problemer. Russland har heller ikke ratifisert.

Budsjett 2004

I 2004 foreslås avsatt kr 456 748.

Multilaterale eksportkontrollfora

Mål

De multilaterale eksportkontroll og ikke-spretningsregimene har som formål å hindre spredning av varer, materialer, substanser og teknologi som kan bidra til utvikling og produksjon av masseødeliggelsesvåpen, samt levering av slike våpen. Australia-gruppen retter seg mot spredning av kjemiske og biologiske våpen, Nuclear Suppliers Group og Zangger-komiteen mot kjernefysiske våpen og Regimet mot spredning av missilteknologi søker å hindre spredning av missiler for levering av slike våpen. Wassenaar-samarbeidet har som mål å samordne eksportkontrolltiltak for konvensjonelle våpen og høyteknologiske flerbruksvarer. Dette gjøres ved regelmessige rapporteringer om faktisk eksport og lisensnektelser til særskilte land eller regioner, samt gjennom større harmonisering av den nasjonale eksportkontrollpraksisen om konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi.

Rapport 2002

33 til 40 land deltar i regime-samarbeidet. Etter terroranslagene mot amerikanske mål 11. september 2001 har ikke-spretningsregimene intensivert sine aktiviteter betydelig. Basisdokumenter og retningslinjer er endret til å omfatte leveranser til ikke-statlige aktører, det drøftes etablering av egne lister for varer som kan være relevante i terrorsammenheng og det legges betydelig vekt på å styrke dialogen med land som ikke er deltakere i regimene, men som kan være potensielle leverandører eller transittpunkt for sensitive varer.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 211 607.

Marine ressurser

Den internasjonale hvalfangstkommisjon og Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis.

Mål

Den internasjonale hvalfangstkommisjon (IWC) har som formål å sikre bærekraftig forvaltning globalt av de store hvalartene.

Kommisjonen for bevaring av levende ressurser (CCAMLR) har som formål å sikre bærekraftig forvaltning av de levende marine ressurser i området rundt Antarktis. Arbeidet baseres på prinsipper for økosystemforvaltning.

Rapport 2002

IWC fortsatte i 2002 det vanskelige arbeidet med sikte på å komme fram til et nytt forvaltningsregime. Norge deltok aktivt med sikte på å få IWC til igjen å fungere i samsvar med sitt folkerettslige grunnlag nedfelt i den internasjonale konvensjonen for regulering av hvalfangst.

CCAMLR-konvensjonen trådte i kraft i 1982. De seneste årene har CCAMLR arbeidet for å hindre uregulert og ulovlig fiske innen konvensjonsområdet med særlig vekt på håndhevelse og kontrolltiltak, og det er innført et eget opplegg for fangstdokumentasjon. Norge deltar aktivt i dette arbeidet og har fått gjennomslag for å innføre lisensnektelse som tiltak mot fartøyer som bryter regelverket.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås avsatt kr 750 000 til Den internasjonale hvalfangstkommisjon og kr 473 000 til Kommisjonen for bevaring av levende marine ressurser.

Post 71 Finansieringsordningen under EØS-avtalen, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Det ble i 2001 opprettet en ny ordning med finansiell overføring til sosial og økonomisk utjevning i EU. Betalingsforpliktelsene gjelder for en femårsperiode fra 1999-2003. Ordningen trådte i kraft 1. januar 2001, jf. Innst. S. nr. 19 (2000-2001).

Mål

Finansieringsordningen har som formål å bidra til reduksjon av de økonomiske og sosiale forskjellene mellom regionene i EØS-området med sikte på å fremme en vedvarende og balansert utvikling av handelen og de økonomiske forbindelsene mellom avtalepartene. Målsetningen er at to tredeler av tilskuddene skal gå til miljøprosjekter, herunder byfornyelse, tiltak mot forurensning i byområder

og bevaring av europeisk kulturarv. Videre kan prosjekter innen transport, herunder infrastruktur, og utdanning og opplæring, herunder akademisk forskning, motta støtte under ordningen.

Rammen for finansieringsordningen er på totalt 119 mill. euro. Den norske andelen er beregnet til om lag 113,5 mill. euro, tilsvarende ca. 942 mill. kroner.

Rapport 2002

Siden finansieringsordningen i praksis først kom i gang i 2001, har det tatt tid før sekretariatet for ordningen har begynt å motta prosjekt-søknader. I løpet av 2002 mottok sekretariatet 19 prosjektsøknader. Erfaringsmessig tar det 4-6 måneder å behandle slike søknader, og deretter minst 3 måneder før prosjektet kan settes i gang. Utbetaling til prosjekter foretas på bakgrunn av vurdering av konkrete søknader. Det er til nå gitt tilsagn om støtte til 3 prosjekter, 2 spanske og 1 irsk. Anslagsvis 15% av midlene er disponert.

Budsjett 2004

Det ble i perioden 1999-2000 ikke bevilget midler til finansieringsordningen fra norsk side. I 2001 ble det bevilget 194,8 mill. kroner, hvorav 100 mill. kroner ble tilbakeført i forbindelse med revidert statsbudsjett. I 2002 ble det bevilget 195 mill. kroner, hvorav 100 mill. kroner ble tilbakeført i forbindelse med revidert budsjett. For 2003 er det bevilget 255 mill. kroner. Totalt er det dermed bevilget 444,8 mill. kroner, hvorav 60 mill. kroner er utbetalt.

Det er så langt i 2003 gitt tilsagn til tre prosjekter for tilsammen 16 mill. euro. De første utbetalinger forventes ved utgangen av året. Ordningen opphører formelt i 2003. Det betyr at det ikke kan foretas nye tildelinger etter 31. desember 2003. Siden prosjektene normalt går over flere år og utbetalinger er knyttet til faktisk gjennomføring, vil en likevel være forpliktet til å følge opp prosjekter og foreta utbetalinger ut 2006.

Det foreslås bevilget 298,0 mill. kroner for 2004.

Post 72 Finansieringsordningen i det utvidede EØS, kan overføres

Ved kronprinsregentens resolusjon 4. juli 2003, ble det besluttet å undertegne avtale med EU om nye finansieringsordninger i forbindelse med EØS-avtalen. Målet med ordningene er å sette de nye medlemslandene i stand til å få full nytte av det indre markedet. Proposisjon om samtykke til ratifikasjon av EØS-utvidelsen, vil bli lagt frem for

Stortinget så snart avtalen formelt er vedtatt av EUs råd, og undertegnet av partene. Forslag til bevilgning knyttet til ordningene, følger under denne posten og under post 73 nedenfor.

Situasjonsbeskrivelse

EFTA/EØS-statene forplikter seg til årlig å bidra med 120 mill. euro i perioden 1. mai 2004 til 30. april 2009. Den norske andel vil være 567 mill. euro eller omlag 4,7 mrd. kroner i tråd med den avtalte fordeling mellom EFTA-landene når det gjelder kostnader i EØS-relaterte aktiviteter. I henhold til dagens BNP-nøkkel skal Norge dekke 94,59 pst. av kostnaden¹. Hvert år forplikter Norge seg således til å stille til rådighet 113,4 mill. euro, eller omlag 941 mill. kroner. Støtten skal i sin helhet ytes i form av tilskudd. Ved utløpet av femårsperioden, forplikter avtalepartene seg til å vurdere behovet for fortsatt bistand for å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller innenfor EØS.

Mottakere vil være de nye medlemsland (Estland, Latvia, Litauen, Polen, Den tsjekkiske republikk, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Malta og Kypros) samt de av EUs nåværende medlemsland som mottar støtte fra den nåværende finansieringsordning under EØS, og som fortsatt oppfyller kriteriene for å motta støtte fra EUs samhörighetsfond (Hellas, Portugal og Spania). Fordelingen av støtten er basert på kriterier knyttet til befolkningsstørrelse og BNP per capita sammenlignet med et gjennomsnitt av de nåværende medlemslandene.

Mål

Den nye EØS-finansieringsordningen har som formål å bidra til reduksjon av de økonomiske og sosiale forskjeller i EØS. Ordningen skal særlig bidra, til vern av miljøet, bærekraftig utvikling, bevaring av den europeiske kulturarv, utvikling av menneskelige ressurser samt helse og barneomsorg.

Budsjett 2004

Det foreslås bevilget 50 mill. kroner. Administrative kostnader for Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene foreslås i tråd med avtalen dekket innenfor denne rammen jf. omtale nedenfor om forvaltning av ordningene. I tillegg foreslås en tilsagnsfullmakt på 600 mill. kroner i 2004 jf. forslag til romertallsvedtak.

¹ Denne andelen baserer seg på 2003-tall. Andelen kan endre seg noe avhengig av utviklingen i BNP i Norge, Island og Liechtenstein.

Post 73 Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Norge forplikter seg årlig til å bidra med 113,4 mill. euro, eller omlag 941 mill. kroner i perioden 1. mai 2004 til 30. april 2009. Støtten skal i sin helhet ytes i form av tilskudd.

Mottakere er de nye medlemsland (Estland, Latvia, Litauen, Polen, Den tsjekkiske republikk, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Malta og Kypros). I motsetning til finansieringsordningen i EØS, omfattes ikke eksisterende medlemsland. Fordelingen av støtten til de nye medlemslandene er basert på EUs fordelingsnøkkel for samhørighetsfondet. Hovedkriteriene er befolkning, BNP per capita og landareal. I tillegg tas det andre sosio-økonomiske hensyn f.eks. transportinfrastrukturen.

Mål

Den nye norske finansieringsordningen skal, i likhet med EFTA-landenes finansieringsordning, bidra til å redusere de sosiale og økonomiske forskjellene i EØS gjennom å styrke de nye medlemsstatenes evne til å delta fullt ut i det indre marked i et utvidet EØS. Tilskuddene skal særlig gå til de samme sektorene som for EØS-ordningen, men med hovedvekt på gjennomføring av Schengen-regelverket, miljøvern, regionalpolitikk og teknisk bistand til å gjennomføre fellesskapsregelverket.

Budsjett 2004

Det foreslås bevilget 50 mill. kroner. Administrative kostnader foreslås i tråd med avtalen dekket innenfor denne rammen jf. omtale nedenfor om forvaltning av ordningene. I tillegg foreslås en tilsagnsfullmakt på 600 mill. kroner i 2004, jf. forslag til romertallsvedtak.

Forvaltning av ordningene under post 72 og 73

Forvaltningen av begge ordningene skal, så langt det er mulig, samordnes. Søknadsprosedyrene skal være de samme for begge finansieringsordningene. Likeledes må sammenhengen med EUs egne prioriteringer sikres fordi de nye medlems-

landene fortsatt vil motta betydelige utviklingsmidler fra EU. Det vil først og fremst være mottakerlandenes ansvar å utvikle, gjennomføre og kontrollere prosjektene innenfor de prioriterte sektorene. De administrative kostnader ved forvaltningen av ordningene skal i sin helhet dekkes innenfor de avtalefestede rammer for ordningen.

Det vil være naturlig å bygge videre på det eksisterende sekretariatet i Brussel, som har hatt ansvar for forvaltning av den eksisterende finansieringsordning. Det foreslås å styrke dette apparatet med inntil fem årsverk. På bakgrunn av erfaringene med tidligere EFTA-finansieringsordninger, vil nærmere retningslinjer for forvaltning av den felles EØS-ordningen bli utarbeidet i nært samarbeid med Island og Liechtenstein.

For den norske ordningen vil retningslinjene bli utformet av Utenriksdepartementet i samarbeid med andre berørte departementer, i første rekke Finansdepartementet, Miljøverndepartementet og Justisdepartementet siden miljø- og justissaker er særlig prioriterte sektorer. Under den norske finansieringsordningen vil norske myndigheter beslutte hvilke prosjekter som skal motta støtte.

Når det gjelder forvaltningen av disse ordningene i Utenriksdepartementet vil det bli trukket på ressurser og kompetanse fra flere avdelinger. Hovedansvaret vil bli lagt til den avdelingen som har ansvaret for de land som vil motta støtte under ordningen og som også kan bygge på erfaringene med forvaltning av midler under den såkalte handlingsplanen for søkerlandene. Dette apparatet i Utenriksdepartementet foreslås styrket med fem årsverk, hvorav to omdisponeres internt.

Når det gjelder ambassadene, vil stillingsbehovet først og fremst være knyttet til informasjon og kontakt med lokale aktører, både myndigheter og organisasjoner/næringsliv som vil ha en sentral rolle i formuleringen og prioriteringen av prosjekter. Fordi Polen vil motta over 50 pst. av midlene, og de baltiske land også vil være mottakere, foreslås ambassaden i Warszawa og Riga styrket med ett årsverk hver. Sistenevnte vil få et regionalt ansvar.

Utenriksdepartementet vil ha et særlig ansvar for informasjon til norske aktører om de nye ordningene i samarbeid med berørte departementer og andre institusjoner.

Programområde 03 Internasjonal bistand

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
03.00	Administrasjon av utviklingshjelpen	637 532	660 146	680 000
03.10	Bilateral bistand	2 384 164	2 604 500	2 684 500
03.20	Globale ordninger	6 136 125	6 163 554	6 510 200
03.30	Multilateral bistand	4 781 417	4 964 000	5 150 900
03.50	Øvrig bistand (ikke ODA-bistand)	411 812	360 500	267 908
	Sum programområde 03	14 351 051	14 752 700	15 293 508

ODA-godkjent bistand – opptrapping av bistanden

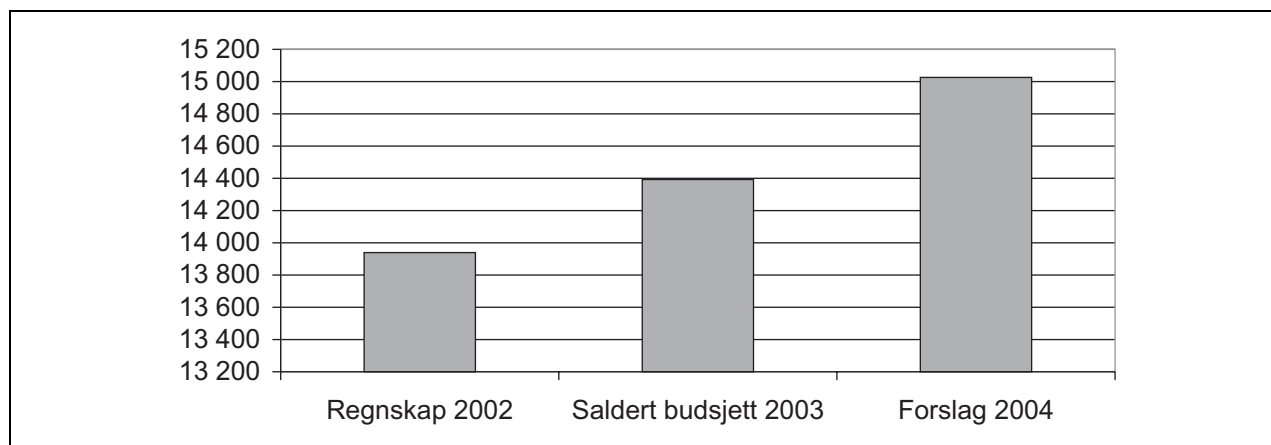
For 2004 foreslås bevilget 15 025,6 mill. kroner til ODA-godkjent bistand, en økning på 633 mill. kroner fra 2003. Bevilgningsforslaget tilsvarer 0,94 pst. av anslått bruttonasjonalinntekt (BNI), en opptrapping fra 0,93 pst. av BNI i 2003. Fattigdom er vår tids største utfordring. Over en milliard mennesker lever i ekstrem fattigdom. Regjeringen har derfor som mål å trappe opp bistanden til 1 pst. av BNI.

Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør som ble lagt fram våren 2002, legger grunnlaget for en helhetlig norsk utviklingspolitikk med kamp mot fattigdommen i sentrum. Utgangspunktet for samarbeidet er at utviklingslandene selv skal lede an i samordningen av egne

ressurser og bistand innenfor rammen av nasjonale planer og prioriteringer. Dette må også ligge til grunn for midler som kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner og globale fond.

Omfattende fattigdom og kløften mellom fattige og rike gjør verden utrygg. Sosial nød og urett er uløselig knyttet til utfordringer på områder som fred og sikkerhet, demokrati og godt styresett, menneskerettigheter, økonomisk vekst og miljø. Bistand alene kan ikke løse fattigdomsproblemene. Handlingsplanen favner derfor vidt og dekker også grunnleggende rammebetingelser som fred og sikkerhet, handel, gjeld og investeringer.

Bistanden er bare ett av flere virkemidler. For å bidra til en mer rettferdig verden, må Norge arbeide på flere fronter samtidig, og vi må arbeide sammen med andre. Bistand, i form av langsiktig utviklingssamarbeid så vel som humanitær bistand

Figur 7.1 Viser bistandsforbruket i 2002, budsjett 2003 og budsjettforslag 2004 (i mill. kroner)

og støtte til freds- og forsoningsprosesser, er derfor en del av norsk utenrikspolitikk, herunder utviklingspolitikk.

Bekjempelse av fattigdom – globale utfordringer, rammebetingelser og virkemidler

FNs medlemsland sluttet seg høsten 2000 til åtte globale utviklingsmål, de såkalte tusenårsmålene. Utfordringene under de syv første tusenårsmålene dreier seg hovedsakelig om utviklingen i fattige land, mens det åttende tusenårsmålet omhandler et globalt partnerskap for utvikling med forpliktelser både for rike og fattige land. Begge må forbedre sin politikk og øke innsatsen for at tusenårsmålene skal kunne nås. Indikatorene som foreløpig er utviklet under dette tusenårsmålet, måler de rike landenes bidrag til arbeidet for å redusere verdens fattigdomsproblemer, i form av bistand såvel som innsats innen andre politikkområder. I erklæringen fra FNs tusenårsforsamling ble det også vist til utfordringer knyttet til fred og nedrustning, menneskerettigheter og godt styresett. Tusenårsmålene og tusenårsforsamlingens vurdering av rammebetingelser for utvikling ligger til grunn for Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse, og Norges bidrag er en integrert del av felles internasjonale bestrebelser på å nå målene.

Tusenårsmålene og status for måloppnåelse

FNs tusenårsmål er referanserammen for en felles vurdering av resultatoppnåelse på verdensbasis, i ulike regioner og enkeltland og for utviklingslandene som gruppe. For hvert av de åtte tusenårsmålene er det definert en eller flere målsettinger som skal nås innen 2015. Året 1990 danner grunnlaget for å måle framgangen. For hver målsetting er det definert et felles sett av indikatorer som angir utviklingen. For enkelte indikatorer er tilgangen på data, særlig i sammenligningssåret 1990, ikke fullstendig, eller data mangler. FN arbeider imidlertid med å forbedre indikatorene så vel som datagrunnlaget. Det er likevel svært begrenset hva man kan rapportere med hensyn til endring fra ett år til det neste. Utvikling tar tid, og et flerårig perspektiv må legges til grunn. FNs generalsekretær la i 2002 fram den første globale rapporten om tusenårsmålene. Generalsekretæren vil i årene framover rapportere om utvalgte tema. Rapporten for 2003 fokuserer på tre temaer; fred og sikkerhet, utviklingspolitikk og oppnåelse av tusenårsmålene samt menneskerettigheter, demokrati og godt styresett. I 2005 vil det ha gått fem år etter FNs tusenårsforsamling, og da er det lagt opp til en omfattende rapport som vil omhandle status

for alle tusenårsmålene. Regjeringen vil gjøre bruk av de ulike rapportene i budsjettproposisjonene for de enkelte år. Det skal i tillegg utarbeidets nasjonale rapporter. UNDP har hittil spilt en viktig rolle i dette arbeidet, men målet er at myndighetene i hvert enkelt utviklingsland skal ha ansvaret for slik rapportering. Landene skal selv bestemme hvor ofte slike rapporter vil bli utarbeidet, om progresjon i forhold til realisering av tusenårsmålene. Det vanlige vil være intervaller på fra tre til fem år. Det tas sikte på at landrapporter skal være utarbeidet for alle utviklingsland i løpet av 2004. I juni 2003 var det tilsammen utarbeidet 25 slike landrapporter. Fire av disse omhandler norske hovedsamarbeidsland (Mosambik, Nepal, Tanzania) og samarbeidsland (Vietnam). Rapportene fra disse landene er lagt til grunn for rapporteringen under programkategori 03.10 Bilateral bistand. Utviklingen fra 1990 til i dag viser at erfaringene såvel som utsiktene til å nå målsettingene for 2015 under de ulike tusenårsmålene er blandede. For de aller fleste målsettingene viser indikatorene en viss framgang for utviklingslandene sett under ett, men framgangen er i de fleste tilfelle mindre enn hva som har vært forutsatt for at målsettingene skal nås innen 2015. Resultatene viser forøvrig stor geografisk variasjon, særlig mellom regioner, men også mellom land i samme region. Framgangen har generelt vært størst i Øst-Asia og deler av Sør-Asia. Særlig i Øst-Asia er det berettiget håp om at de fleste tusenårsmålene kan nås. I Afrika sør for Sahara og til dels også i deler av Sentral-Asia er det derimot liten eller ingen framgang å spore. Også i deler av Latin-Amerika har framgangen vært liten. Denne variasjonen er nærmere beskrevet under programkategori 03.10 Bilateral bistand.

Sett under ett, ligger utviklingslandene godt an til å nå målsettingen om å redusere andelen av befolkningen som lever på mindre enn én dollar dagen. Fra 1990 til 1999 ble denne andelen redusert fra 29 til 23 pst. Reduksjonen skyldes imidlertid særlig en kraftig reduksjon i Øst-Asia (en halvering fra 28 pst. til 14 pst.). Alle andre regioner og sub-regioner ligger etter, og i Afrika sør for Sahara skjedde det praktisk talt ingen bedring i løpet av tiårsperioden.

Utsiktene til å nå de fleste målsettingene under tusenårsmålene er imidlertid dårligere. Utviklingen har f.eks. ikke vært tilstrekkelig positiv til at det er sannsynlig at målsettingen om å sikre full grunnskoleutdanning for alle barn innen 2015 vil kunne nås. Likeledes viser likestillingsindikatorene framgang, spesielt innen utdanning, men det er fortsatt langt fram til kvinner og menns like deltagelse i samfunnslivet slik den aktuelle målsettingen forutsetter.

Tabell 7.1 Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)

Mål og utvalgte målsetninger	
<i>Mål 1: Utrydde ekstrem fattigdom og sult</i>	
Målsetting 1: Halvere andelen mennesker som lever på under én dollar dagen	– Andel av befolkningen som har mindre enn én dollar å leve av per dag: 1990: 29 pst., 1999: 23 pst.
Målsetting 2: Halvere andelen mennesker som sulter	– Utbredelse av underernæring blant barn under fem år: 1990: 32 pst., 2000: 28 pst.
<i>Mål 2: Oppnå allmenn grunnskoleutdanning</i>	
Målsetting 3: Sikre full grunnskoleutdanning for alle barn, både jenter og gutter	– Andel barn i aldersgruppen som går på skole: 1990: 78 pst., 1998: 82 pst. – Lese- og skriveferdighet i alderen 15-24 år: 1990: 81 pst., 1998: 84 pst.
<i>Mål 3: Fremme likestilling og styrke kvinners stilling</i>	
Målsetting 4: Fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole og videregående skole, fortrinnsvis innen 2005, og på alle skoletrinn senest innen 2015	– Andel jenter i forhold til gutter i grunnskole: 1990: 0,83, 1998: 0,87 pst., i videregående skole: 1990: 0,72, 1998: 0,82 og i høyere utdanning: 1990: 0,66, 1998: 0,75.
<i>Mål 4: Redusere dødeligheten blant barn</i>	
Målsetting 5: Redusere dødeligheten blant barn under fem år med to tredeler	– Dødelighet blant barn under fem år (per tusen): 1990: 103, 2000: 91. – Spedbarnsdødelighet (per tusen): 1990: 70, 2000: 63 – Antall ettåringer vaksinert mot meslinger: 1990: 73 pst., 1999: 69 pst.
<i>Mål 5: Bedre gravide og fødende kvinners helse</i>	
Målsetting 6: Redusere dødeligheten blant gravide og fødende kvinner med tre firedeler	– Dødelighet blant gravide og fødende kvinner (per 100 000 fødsler): 1990: 480, 1995: 440 ¹ . – Andel fødsler forestått av faglært helsepersonell: 1990: 42 pst., 2000: 53 pst.
<i>Mål 6: Bekjempe hiv/aids, malaria og andre sykdommer</i>	
Målsetting 7: Ha stanset og begynt å reversere spredningen av hiv/aids	– Anslått andel hivsmittet i aldersgruppen 15-24 år: 1990: data ikke tilgjengelig, 2001: 1,1 pst. – Antall foreldreløse barn p.g.a. hiv/aids: 1990: 0,9 millioner, 2001: 13,4 millioner.
Målsetting 8: Ha stanset og begynt å reversere forekomsten av malaria og andre alvorlige sykdommer	– Dødelighet i forbindelse med malaria (per 100 000 barn 0-4 år): 1990: data ikke tilgjengelig, 2000: 166. – Spredning av tuberkulose (per 100 000 innbyggere): 1990: data ikke tilgjengelig, 2000: 147. – Dødelighet i forbindelse med tuberkulose: (per 100 000 innbyggere): 1990: data ikke tilgjengelig, 2000: 33. – Andelen av tuberkulose tilfeller som oppdages og kureres gjennom standardbehandlingen som anbefales av WHO: Oppdages: 1995: 77 pst., 2000: 27 pst. Kureres: 1995: 77 pst., 2000: 80 pst.
<i>Mål 7: Sikre en miljømessig bærekraftig utvikling²</i>	

Tabell 7.1 Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)

Mål og utvalgte målsetninger	
Målsetting 9: Innarbeide prinsippene for bærekraftig utvikling i landenes politikk og programmer og reversere tapet av naturressurser	– Andel landareal dekket av skog: 1990: 30,3 pst., 2000: 29,6 pst. – Andel areal vernet for å opprettholde biologisk mangfold i forhold til overflateareal: 1990: 7,5 pst., 2000: 9,5 pst. – Energibruk (kg olje-ekvivalenter) per 1 USD bruttonasjonalprodukt: 1990: 279, 1999: 228 – Utslipp av karbondioksyd per innbygger: 1990: 3,4 tonn, 1998: 3,9 tonn³ – Forbruk av ozon nedbrytende klorflourkarboner (data bare for utviklede land) – Andel av befolkningen som bruker fast brensel: 1990: 75 pst., 2000: 75 pst.
Målsetting 10: Halvere andelen mennesker uten bærekraftig tilgang til sikkert drikkevann	– Andel av befolkningen med bærekraftig tilgang til en forbedret vannkilde: 1990: 77 pst. (byer: 94 pst., landsbygda: 64 pst.), 2000: 82 pst. (byer: 95 pst., landsbygda: 71 pst.)
Målsetting 11: Oppnå betydelig bedring i leveforholdene for minst 100 millioner mennesker som lever i slumområder (innen 2020)	– Andel av bybefolkningen med tilgang til forberede sanitære forhold: 1990: 81 pst., 2000: 85 pst. – Andel av husholdninger med tilgang til sikkert bosted (eid eller leid): 1990: data ikke tilgjengelig, 1993: 62 pst.
Mål 8: Utvikle et globalt partnerskap for utvikling	
Målsetting 12: Videreutvikle et åpent, regelbasert og ikke-diskriminerende handelssystem. Omfatter en forpliktelse til å satse på et godt styresett, utvikling og fattigdomsreduksjon, både nasjonalt og internasjonalt.	– Samlet bistand som andel av OECD-landenes samlede BNI: 1990: 0,33 pst. (USD 53,0 mrd.), 2001: 0,22 pst. (USD 51,3 mrd.) – Bistand til MUL som andel av OECD-landenes samlede BNI: 1990: 0,09 pst., 2001: 0,05 pst.
Målsetting 13: Ta hensyn til de særlige behovene til de minst utviklede landene. ⁴	– Andel av samlet bilateral bistand fra OECD-landene som går til grunnleggende sosiale tjenester: 1995/96: 8,1 pst., 1999/2000: 13,8 pst. – Andel av bilateral ODA fra OECD-landene som er ubundet: 1990: 59,4 pst., 2000: 81,1 pst. – Andel av industrilandenenes totale import fra utviklingsland som innføres toll- og avgiftsfritt: 1996: 49 pst., 2000: 65 pst. Fra MUL: 1996: 77 pst., 2000: 66 pst. Gjennomsnittstoll i industriland på landbruksvarer, tekstiler og klær fra utviklingsland: Tekstiler: 1996: 6,8 pst., 2000: 5,8 pst. Klær: 1996: 10,6 pst., 2000: 9,8 pst. – Estimerte landbrukssubsidier i OECD land som andel av BNP: 1990: 1,9 pst., 2000: 1,3 pst.

Tabell 7.1 Utvalgte indikatorer og status for måloppnåelse (utviklingsland)

Mål og utvalgte målsetninger	
Målsetning 15: Treffe omfattende tiltak nasjonalt og internasjonalt for å løse utviklingslandenes gjeldsproblemer ved å gjøre gjelden håndterbar.	– Totalt antall land (kumulativt) som har nådd HIPC-beslutningstidspunkt: 2000: 22, 2002: 26. Nådd HIPC gjennomføringstidspunkt. 2000 1, 2002: 5. – Gjeldslette iht. HIPC-initiativet (kumulativt): 2000: USD 34 mrd., 2002: USD 41 mrd. – Gjeldsbetjeningsrate i prosent av eksport av varer og tjenester: 1990: 18 pst., 2000: 18 pst.
Målsetting 17: Gi folk i utviklingsland tilgang til billige nødvendige medisiner i samarbeid med legemiddelindustrien.	– Andel av befolkningen som har tilgang til billige medisiner: 1990: 2,4 pst., 2000: 16,8 pst.
Målsetting 18: Gjøre teknologi, særlig informasjon- og kommunikasjonsteknologi, tilgjengelig i samarbeid med privat sektor	– Telefon- og mobilabonnementer per 100 innbyggere: 1990: 2,4 pst., 2001: 16,8 pst. – Datamaskiner i bruk per 100 innbyggere: 1990: 0,3, 2001: 2,4 pst. – Internettbrukere per 100 innbyggere: 1990: 0,00, 2001: 2,8 pst.

1 Tallene fra 1995 og 1990 er ikke sammenlignbare.

2 Tallene under indikatorene under tusenårsmål 7 gjelder globalt med unntak for indikatorene for henholdsvis bruk av fast brensel og tilgang til sikkert bosted.

3 Tallen er basert på Verdensbankens World Development Data Base.

4 Omfatter toll- og kvotefri adgang for de minst utviklede landene eksport; bedre programmer for gjeldslette for de fattigste og mest gjeldstyngede landene. (HIPC) og sletting av offisiell bilateral gjeld, samt større offentlig utviklingsbistand (ODA) til land som har forpliktet seg til fattigdomsreduksjon.

De begrensede resultatene når det gjelder reduksjon i dødeligheten blant barn gir særlig grunn til bekymring. Dersom det ikke gjøres en kraftinnsats, ligger dødeligheten blant barn an til å bli redusert med bare en firedel i perioden 1990-2015, noe som er langt under målsettingen om en reduksjon med to tredeler. Barnedødeligheten i Afrika under ett, gikk praktisk talt ikke ned i perioden 1990-99, noe som også har sammenheng med fortsatt høy dødelighet for sykdommer som malaria og tuberkulose og framveksten av hiv/aids-epidemien.

De utilstrekkelige resultatene i utviklingslandene sett under ett så langt, har blant annet sammenheng med at de rike landenes innsats ikke har vært i tråd med forutsetningene. Selv om indikatorene som FN har utarbeidet for det åttende tusenårsmålet viser et sammensatt bilde, er hovedtendensen klar: De rike landene må snarest trå til med innsats på bred front, særlig i forhold til de minst utviklede landene, dersom tusenårsmålene skal kunne nås.

Bistand fra OECD-landene som andel av medlemslandenes samlede bruttonasjonalinntekt (BNI) er en viktig indikator under det åttende tusenårsmålet. Denne andelen gikk ned fra 0,33 pst. i 1990 til 0,22 pst. i 2001. Denne reduksjonen illustrerer en mer langvarig trend, til tross for at FN lenge har

hatt som mål at giverlandenes bistand skal utgjøre 0,7 pst. av deres (BNI). Bare fem land oppfyller dette målet. Nominelt var den samlede bistanden fra OECD-landene omtrent den samme i 2001 (52,3 mrd. dollar) som i 1990 (53 mrd. dollar). Det er derfor positivt at de foreløpige tallene fra OECD viser at den samlede bistanden fra medlemslandene økte til om lag 57 mrd. dollar i 2002, tilsvarende 0,23 pst. av medlemslandenes BNI.

De 49 minst utviklede landene har fått en særskilt status av FN. Det åttende tusenårsmålet innebærer også at det skal tas hensyn til de særlige behovene til disse landene. FN har lenge hatt som mål at de rike landene skal gi 0,15 pst. av sin bruttonasjonalinntekt som bistand til de minst utviklede landene. Bistanden til de minst utviklede landene har imidlertid aldri nådd dette nivået, og bistanden til denne gruppen land som andel av OECD-landenes samlede BNI ble redusert fra 0,09 pst. i 1990 til 0,05 pst. i 2001. De landene som har størst utfordringer i forhold til Tusenårsmålene får med andre ord minst støtte.

De minst utviklede landene kommer også dårlig ut når det gjelder andelen av industrilandenes totale import fra utviklingsland som importeres tollfritt. Mens andelen for utviklingslandene som helhet økte fra 49 pst. i 1996 til 65 pst. i 2000, falt andelen for de minst utviklede land fra 77 pst. til 66

Boks 7.1 Behandling og forebygging av sykdommer

Det slås i generalsekretærens rapport om oppfølgingen av tusenårsmålene fast at smittsomme sykdommer utgjør en alvorlig hindring for utvikling. Aids, malaria og tuberkulose er blant de viktigste fattigdomsrelaterte sykdommene.

Smittsomme sykdommer fører til redusert levealder og minsker produktivitet og inntekter. Hiv/aids står i en særstilling, spesielt i Afrika sør for Sahara, der 28 millioner levde med sykdommen i 2001 og 80 pst. av dødsfallene og de fleste nye smittede ble registrert. Forebyggende arbeid når kun 20 pst. av risikogruppene og enda færre har tilgang til behandling. Forebyggende arbeid gir resultater. Det viser erfaringene i Uganda og Kambodsja der antall nye tilfeller av hiv/aids har gått tilbake. Den betydelige reduksjonen blant ungdom er spesielt oppmuntrende.

Fremover vil det være en sentral utfordring å hindre smitteoverføring fra mødre til nyfødte barn. Det er behov for en kraftinnsats for å nå de 2,5 millioner gravide kvinner som er hivpositive.

Det kanskje viktigste enkelttiltaket for å forebygge hivsmitte ville vært en vaksine. Det foregår en omfattende forskning, men det er lite sannsynlig at en vaksine vil være tilgjengelig på markedet før mot slutten av dette tiåret. De forskningsresultater som er oppnådd så langt med mikrobicider tyder på at de kan bli et viktig redskap i det forebyggende arbeidet.

Alt hiv/aids-arbeid må inneholde en kombinasjon av forebyggende tiltak, omsorg og behandling. Tilgangen på billigere medisiner åpner nye muligheter, men vil kreve enorme ressursoverføringer og ikke minst opprustning av helsesystemene for å kunne nå alle. En alvorlig hindring i bekjempelsen av hiv/aids er stigmatisering og diskriminering. Å beskytte hiv/aids-rammedes rettigheter har vist seg å være av avgjørende betydning. Høy prioritet må også gis til barn som

er blitt foreldreløse som følge av hiv/aids-epidemien.

For malaria finnes ikke fullgode helsetilbud, men mye kan oppnås dersom eksisterende metoder for forebygging og behandling gjøres tilgjengelig for befolkningen. Kontroll med tuberkulose har gjort store framskritt de seneste år.

Generalsekretæren peker på at det har skjedd en gledelig mobilisering globalt de siste årene for å møte trusselen som smittsomme sykdommer, særlig hiv/aids, representerer. Statsoverhoder og statsministere har vist personlig engasjement, og ledende grupperinger som Den afrikanske union og G-8 har erkjent at det er av fundamental betydning for utvikling, framgang og sikkerhet å stoppe spredningen av aids. Denne erkjennelse har resultert i kraftig økning av ressurser, både fra giverland og de mest rammede landene, men det er fortsatt langt igjen før målet om USD 7 mrd. i 2005 er innen rekkevidde. FN har fulgt opp gjennom koordinert innsats innenfor rammen av UNAIDS og den forpliktende erklæringen om å bekjempe hiv/aids som hele verdenssamfunnet vedtok i 2001 som rammeverk for innsatsen nasjonalt og globalt. Flere globale fond som representerer partnerskap mellom offentlige og private aktører er etablert de disse årene som et ledd i kampen mot smittsomme sykdommer, ikke minst aids.

Dybden og effektene av aidsepidemien understreker behovet for brede allianser og en tilnærming som forener mange samfunnssektorer og, ikke minst viktig, de hiv/aids-rammede selv. Deres tusenårsmålet om å stanse spredningen av aids skal nås, vil det kreve resolutt handling på mange fronter, inkludert styrking av nasjonale tiltak, fremme menneskerettighetene, fokusering på de unge og mobilisering av finansielle ressurser.

pst. i samme periode. Dette til tross for at flertallet av industriland har foretatt betydelige forbedringer i markedsadgangen fra disse land.

For de andre indikatorene under det åttende tusenårsmålet er situasjonen mer positiv. Dette gjelder ikke minst andelen av den bilaterale bistanden som er ubundet. Denne andelen økte fra 59,1 pst. i 1990 til 81,1 pst. i 2000. Også andelen av den bilaterale bistanden som går til grunnleggende sosiale tjenester har økt, fra 8,1 pst. i 1995/1996 til

13,8 pst. i 1999/2000, selv om det fortsatt er langt igjen til FNs mål om at 20 pst. av bistanden skal gå til disse formål.

Bedring i rammebetingelsene en forutsetning for å nå tusenårsmålene

Resultatene i forhold til å nå målsettingene under tusenårsmålene som er definert for 2015, er

begrenset. Det er likevel håp om at målsettingene kan nås. Dersom utviklingslandene og industrilandene i fellesskap gjør en kraftinnsats på mange fronter, kan håpet omdannes til berettiget optimisme. Internasjonale rammebetingelser såvel som forhold og rammebetingelser innad i utviklingslandene er derfor viktige forutsetninger.

Internasjonale rammebetingelser

Finanskrisen i Asia mot slutten av 1990-tallet førte til en reduksjon av den økonomiske veksten både i Asia og globalt og hadde negative konsekvenser for millioner av fattige, både gjennom tapte inntekter og redusert bistand. Det er en fare for at den nåværende internasjonale lavkonjunkturen kan ha samme effekt og at dette kan bidra til at det tar lenger tid å oppfylle tusenårsmålenes målsettinger enn det har vært lagt opp til.

Gjeld

De fleste fattige land med store gjeldsproblemer finner vi i Afrika. For disse landene utgjør gjelden et alvorlig hinder for økonomisk og sosial utvikling. Det er allikevel bred enighet om at betingelsesløs og øyeblikkelig gjeldslette ikke er noen farbar vei. Under de eksisterende internasjonale gjeldsletteordningene, med Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC-initiativet) som det mest omfattende, gis gjeldslette på grunnlag av en troverdig nasjonal politikk for fattigdomsbekjempelse og utvikling. Det foretas i den forbindelse også vurderinger om hvorvidt et land er berettiget til ekstraordinær gjeldslette på bakgrunn av negative eksterne forhold landet ikke har kontroll over.

Internasjonale investeringer

Til tross for at en på 1990-tallet opplevde økte strømmer av utenlandske investeringer på verdensbasis, har dette i liten grad kommet flertallet av utviklingslandene til gode. Bare 28 pst. av de samlede utenlandske investeringene i 2001 på USD 735 mrd., tilsvarende om lag 5100 mrd. kroner, gikk til utviklingsland. Størstedelen av disse investeringene gikk til mellominntektsland, med Kina som den største mottaker. Bare 0,5 pst. av totale utenlandske investeringer gikk til de minst utviklede landene.

Viktige årsaker til det lave nivået på private investeringer i fattige utviklingsland er manglende tillit til landets økonomi, utilstrekkelig lovverk og finansinstitusjoner, dårlig infrastruktur, tungvinte prosedyrer, uforutsigbarhet i skattesystemet og korrupsjon. Å skape gode rammebetingelser er

først og fremst utviklingslandenes eget ansvar, men det internasjonale samfunn har en viktig rolle å spille.

Handel

Utviklingslandenes deltakelse i internasjonal handel har økt betydelig de siste ti årene. Dette gjelder imidlertid ikke de minst utviklede landene, og deres andel av verdenshandelen utgjør bare 0,5 pst. Disse landene baserer fremdeles i stor grad sin handel på råvarer. Dette er et marked preget av ustabilitet og lave priser. Erfaringene viser at utviklingsland som i stor grad har deltatt i internasjonal handel, har opplevd størst økonomisk vekst. Det er derfor viktig at utviklingslandene utvikler et mer variert næringsliv som gir mulighet for en mer variert eksport og større deltakelse i internasjonal handel. Utviklingslandene opplever imidlertid fortsatt en rekke handelshindringer fra andre land. Verdens handelsorganisasjon (WTO) sikrer et internasjonalt regelbasert handelssystem og utgjør et globalt redskap for multilaterale handelsforhandlinger. De ulike WTO-avtalene har bestemmelser som tar særlig hensyn til utviklingslandenes situasjon, og det legges vekt på å yte faglig bistand for å gi utviklingslandene bedre muligheter til å dra nytte av regelverket og delta i internasjonal handel. På WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001 ble det enighet om å igangsette en ny bred forhandlingsrunde. De fleste medlemmene i WTO er utviklingsland, og mandatet fra Doha har en sterk utviklingsprofil. Bedret markedsadgang er utvilsomt det mest sentrale for utviklingslandene, men det forhandles også om hvordan utviklingslandenes spesielle behov bedre kan ivaretas innenfor ulike deler av WTO-regelverket. Man kom imidlertid ikke til enighet innen de fastsatte tidsfrister i 2002 for spørsmål av særlig interesse for utviklingslandene, og forhandlingene pågår fortsatt.

Krig og konflikt

Krig og voldelige konflikter representerer et alvorlig hinder for utvikling og har vidtrekkende negative konsekvenser langt ut over de geografiske områdene hvor de utkjempes. Voldelige konflikter er ressursødende. Millioner av menneskeliv går tapt eller får skader for livstid, livsgrunnlaget ødelegges, økonomien undergraves, institusjoner og demokratiske prosesser forvitrer. Krig og voldelige konflikter fører til økende flyktningestrømmer, menneskesmugling, økende narkotikaproduksjon og -handel, illegal utnyttelse av og handel med verdifulle naturressurser og legger forholdene til rette

for korrupsjon. Store utfordringer er knyttet til å håndtere disse problemene, og ikke minst har sentrale utviklingsaktører, som for eksempel Verdensbanken og UNDP viktige fredsbyggende roller.

Nasjonale rammebetingelser

Internasjonale rammebetingelser påvirker utviklingslandenes handlingsrom. Det er imidlertid utviklingslandenes eget ansvar å skape nasjonale forutsetninger som legger til rette for økonomisk vekst og utvikling og å gjennomføre en målrettet politikk for bekjempelse av fattigdom. Godt styresett og en målrettet økonomisk politikk er helt avgjørende for å tiltrekke seg utenlandske direkte investeringer og utnytte den teknologi og kunnskap som følger slike investeringer. En målrettet økonomisk politikk er også en forutsetning for at utviklingslandene kan dra nytte av en mer åpen verdenshandel.

Styresett og korrupsjon

Demokratiske institusjoner, åpenhet rundt beslutninger i politiske organer og i forvaltningen, effektive og uavhengige kontrollinstitusjoner, et fungerende rettsvesen og frie og uavhengige medier er viktige aspekter ved et godt styresett. Kvaliteten på et lands styresett har ikke bare stor betydning for befolkningens mulighet til medbestemmelse, men også for myndighetenes evne til å gjennomføre vedtatte fattigdomsstrategier på en effektiv måte og for næringslivets vilje til investeringer.

I mange land er korrupsjon et omfattende samfunnsproblem som legger betydelige hindre i veien for økonomisk og sosial utvikling, herunder et effektivt utviklingssamarbeid. Korrupsjon i offentlig sektor innebærer at fellesskapets ressurser havner på avveie i stedet for å brukes til utbygging av fellesgoder og til å gi befolkningen et godt tilbud av tjenester eller at befolkningen og bedrifter må betale for tjenester som er ment å være gratis. Effektiv styring og utnyttelse av statens midler vanskeligjøres og kan legge hindringer i veien for investeringer. Også nepotisme og favorisering av politiske støttespillere er former for korrupsjon med en rekke negative konsekvenser. Korrupsjon undergraver også rettsstatens prinsipper og dermed også den enkelte borgers rettigheter. Minst like alvorlig er at korrupsjon undergraver grunnleggende verdier i samfunnet ved at tilliten til politikere og forvaltningen svekkes.

En vesentlig bedring av kvaliteten på et lands styresett vil oftest kreve omfattende reformer og vil måtte ta tid. Endringer vil i første rekke avhenge av vilje hos landets politiske ledelse, men

også på ulike nivåer i forvaltningen. Godt styresett som forutsetning for utvikling og effektiv bekjempelse av fattigdom har vært et sentralt tema i dialogen og samarbeidet mellom utviklingsland og bilaterale og multilaterale givere de senere år.

Hiv/aids

Aids-epidemien representerer en global katastrofe som truer med å undergrave resultatene av mange års utviklingsbestrebelser. Tall fra FN indikerer at i 2020 vil bruttonasjonalproduktet i de hardest rammede landene være redusert med 20 pst. dersom det ikke gjøres en kraftinnsats for å hindre en slik utvikling. 42 millioner mennesker var smittet ved utgangen av 2002, og antall smittede fortsetter å øke. FN har estimert at over 13 millioner barn har blitt foreldreløse på grunn av aids. Unge kvinner er spesielt utsatt, og landene sør for Sahara er hardest rammet. Over 6000 afrikanere dør hver dag av sykdommen. Men også Asia og andre deler av verden rammes med økende kraft. Rapporter fra FNs aidsprogram (UNAIDS), tegner et dystert bilde av situasjonen globalt, og man regner med at situasjonen fremdeles vil forverres før den eventuelt kan snu. De samfunnsmessige konsekvensene i landene som er hardest rammet, er enorme. Utgiftene til forebygging og behandlinger er store samtidig som en stor andel av arbeidskraften, inkludert utdannet arbeidskraft, faller fra. En mye større internasjonal innsats er derfor påkrevd dersom man skal kunne klare å stoppe og reversere epidemien.

Interne konflikter

I mange land representerer voldelige konflikter en barriere for utvikling. Investeringer i utvikling går tapt. Militærbudsjettene er gjerne uforholdsmessig store sammenlignet med midler tilgjengelig for sosial og økonomisk utvikling, med alle de negative konsekvensene det har for sysselsetting, utdanning, helse, korrupsjon, osv. De psykososiale konsekvensene er alvorlige. Det er nå en utbredt forståelse for den gjensidige sammenhengen mellom fred og fattigdomsbekjempelse, mellom voldelig konflikt og fattigdom.

Det internasjonale utviklingssamarbeidet

Tusenårsmålene kan bare nås gjennom et utstrakt samarbeid mellom utviklingsland, industrialiserte land og multilaterale organisasjoner, samt ved å utnytte potensialet i det sivile samfunn og næringslivet bedre. Innsatsen som trengs er betydelig. Omfattende og vedvarende utvikling kan imidler-

tid bare skje dersom dette samarbeidet tar utgangspunkt i utviklingslandene selv. Nasjonalt eierskap til utviklingsprosessen og nasjonale bestrebelser for bekjempelse av fattigdom er derfor av grunnleggende betydning. Multilaterale organisasjoners og bilaterale givers rolle er å støtte opp om utviklingslandenes egne bestrebelser i form av finansielle og faglige ressurser, men også ved å delta i en aktiv dialog med myndighetene i de ulike land om rammebetingelser, prioriteringer og strategier og ved å ha et kritisk blikk på oppnådde resultater og ressursbruk. Utvikling og bekjempelse av fattigdom forutsetter også at de rike landene står ved sine internasjonale forpliktelser til å øke bistandsvolumet og til å sørge for at egen politikk innenfor ulike sektorer tjener til å bedre de internasjonale rammebetingelsene som utviklingslandene må forholde seg til.

Nasjonalt eierskap og giverkoordinering

Stadig flere utviklingsland utarbeider fattigdomsstrategier som innbefatter tusenårsmålene, slik de er vedtatt av FN eller modifisert ut fra egne forutsetninger, såvel som nasjonale mål innenfor sektorer og tematiske områder som ikke direkte omfattes av tusenårsmålene. I tillegg har landene ofte også mer detaljerte sektorstrategier og -planer. Fattigdomsstrategiene og andre nasjonale strategier nedfelles i og operasjonaliseres i stigende grad gjennom treårige rullerende planer for statens utgifter og inntekter og gjennom de årlige statsbudsjettene. De nasjonale plandokumentene angir således prioriteringer av statens utgifter såvel som tiltak for å øke statens inntekter bl.a. gjennom skatte- og avgiftspolitikken, noe som er en forutsetning for at utviklingslandene på sikt kan bli mindre avhengige av utenlandsk bistand.

Første betingelse for å sikre nasjonalt eierskap til utviklingsprosessen og effektiv innsats for å bekjempe fattigdom er at multilaterale organisasjoner og bilaterale givere legger utviklingslandenes fattigdomsstrategier og andre plandokumenter til grunn for sitt samarbeid. Det er dårlig ressursbruk dersom giverne insisterer på andre prioriteringer eller på å arbeide på en annen måte enn hva som er nedfelt i utviklingslandenes egne planer. En annen viktig betingelse for å sikre utviklingslandenes eierskap, er at giverne bidrar til å styrke forvaltningen og samtidig legger til grunn at utviklingslandene selv skal ha ansvar for planlegging, gjennomføring og oppfølging av de tiltakene som støttes.

Nasjonalt eierskap innebærer også at giverne i større grad må ha et kritisk forhold til egen rolle innenfor utviklingssamarbeidet. Et stort antall enkeltprosjekter samt særskilte og til dels motstri-

dende krav fra ulike givere setter utviklingslandenes forvaltningsapparat i en vanskelig situasjon og bidrar til lite effektiv ressursbruk. Givernes villighet og evne til å koordinere sin innsats har bedret seg betydelig de senere år, særlig i dialogen med myndighetene om rammebetingelser for utvikling og i dialogen innenfor viktige sektorer.

Giverkoordinering i praksis innebærer også mer utstrakt bruk av effektive samarbeidsformer. Mottakerstyrte sektorprogrammer gir langt bedre muligheter for målrettet innsats og effektiv ressursbruk enn hva som er tilfelle ved en samling av mange enkeltprosjekter. Budsjettstøtte som gis innenfor rammen av en nasjonal fattigdomstrategi, anses å være den mest effektive samarbeidsformen, kombinert med en styrking av finansforvaltningen.

OECDs utviklingskomité har i de senere år spilt en viktig rolle i det internasjonale arbeidet for å harmonisere giverpraksis, noe som bl.a. har resultert i en samling med gode eksempler på harmonisering. Et viktig utviklingstrekk er at multilaterale organisasjoner og utviklingsland i stigende grad har blitt trukket med i arbeidet.

Omfattende og vedvarende utvikling og effektiv fattigdomsbekjempelse forutsetter at også ikke-statlige utviklingsaktører arbeider innenfor rammen av de nasjonale fattigdomsstrategiene og andre nasjonale plandokumenter. De beste resultatene kan forventes dersom myndigheter, privat sektor og frivillige organisasjoners langsiktige utviklingsarbeid trekker i samme retning.

De multilaterale organisasjonenes spesielle rolle

Gjennom deltakelse i multilaterale fora har utviklingslandene mulighet til å påvirke internasjonale mål og prioriteringer. FN-systemet og Verdensbanken er sentrale bidragsytere i utviklingsprosessen på landnivå. Deres betydning går langt utover de store ressuroverføringene. De multilaterale organisasjonenes gir i tillegg viktige bidrag i dialogen om politikktutforming og i form av rådgivning og faglig bistand. FN og Verdensbanken spiller også ofte en viktig rolle i å bidra til samordnet giverinnsats rundt nasjonale programmer.

Det unike med FN-systemet er dets universelle tilstedeværelse og brede mandat, som spenner fra fred, konfliktløsning og menneskerettigheter, via humanitær bistand til langsiktig utvikling. FN-systemet er permanent representert i alle utviklingsland og oppfattes som nøytrale rådgivere og partnere. Dette gjør det mulig for FN å ta opp spørsmål det ofte er vanskelig for bilaterale og andre organisasjoner å fremme. De multilaterale utviklingsor-

ganisasjonene bistår alle fattige land, også de som ikke er populære blant bilaterale givere.

Omfanget av internasjonal bistand må økes

En betydelig økning i den internasjonale bistanden er en forutsetning for at målsettingene under tusenårsmålene skal kunne nås innen 2015. Selv med mer effektive samarbeidsformer, er det anslått at omfanget av bistanden må dobles. Store giverland forpliktet seg under konferansen om finansiering for utvikling i Monterrey i Mexico i mars 2002 til å øke sin bistand. Denne forpliktelsen ble ytterligere konkretisert på toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg, blant annet ved at EU og USAs tilsagn om økt bistand ble nedfelt som forpliktelser i handlingsplanen fra Johannesburg. Dette viser at det er et positivt momentum internasjonalt for økt innsats for reduksjon av fattigdommen. Dette kommer også til uttrykk i at for første gang på flere år økte den samlede bistanden fra OECD-landene i 2002. Samtidig illustrerer det viktigheten av at enkeltland, som Norge, går foran når det gjelder opptrapping av bistanden og fokus på fattigdomsreduksjon.

De industrialiserte landene må sørge for bedre samsvar mellom ulike politikkområder som har konsekvenser for utviklingslandene

Det åttende tusenårs målet samt slutterklæringen fra FNs konferanse om finansiering for utvikling i Monterrey i 2002 har bidratt til at det i den senere tid har blitt et sterkt fokus internasjonalt på at de rike landene, i tillegg til å øke bistanden, må bidra til å bedre utviklingslandenes internasjonale rammebetingelser ved å sørge for at det er samsvar mellom utviklingspolitikken og andre politikkområder (koherens).

OECD, som sammen med FNs utviklingsprogram (UNDP) og Verdensbanken følger opp og overvåker framgangen mot tusenårsmålene, spiller en særlig sentral rolle med å sikre koherens gjennom å sette dette temaet på dagsorden i alle relevante komitéer og arbeidsgrupper. OECD har også gjort koherens til et sentralt tema i sine eksaminasjoner av medlemslandenes økonomiske politikk og utarbeider nå et rammeverk for en systematisk vurdering av dette. Også i Verdens handelsorganisasjon (WTO) og FNs økonomiske og sosiale råd (ECOSOC) blir behovet for økt koherens et stadig viktigere tema.

Prioriteringer i 2004

Satsingsområder

Norsk utviklingssamarbeid skal bidra til å oppfylle tusenårsmålene og skal støtte opp utviklingslandenes bestrebelser for å bedre nasjonale rammebetingelser. Regjeringen legger også vekt på at Norge skal bidra til å bedre internasjonale rammebetingelser som er av stor betydning for utviklingslandene.

Regjeringen ønsker i 2004 å styrke satsingen på følgende seks områder:

1. Utdanning

Det er klart påvist at utdanning har avgjørende betydning for et lands økonomiske utvikling og evnen til å arbeide seg ut av fattigdom.

Regjeringen har gjort utdanning til det fremste satsingsområdet i utviklingspolitikken. Dette ble slått fast allerede i Semerklæringen og er siden blitt fulgt opp i Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse. Utenriksdepartementet har i 2003 utarbeidet en egen, offensiv utdanningsstrategi «Utdanning – jobb nr. 1».

Regjeringen vil trappe opp bistanden til utdanning til 15 pst. av bistandsbudsjettet innen 2005. I tillegg til bilateral bistand til grunnutdanning kommer videregående og høyere utdanning, vil også bilateral bistand til yrkesutdanning samt øremerkede bidrag til utdanningsprogrammer i regi av multilaterale organisasjoner medregnes. Det er indikativt beregnet at satsingen på utdanning kan innebære en økning på opp til en milliard kroner ekstra i perioden 2002-2005. Regjeringen startet opptrappingen i 2003 og vil videreføre opptrappingen med om lag 200 mill. kroner i tilleggssatsing i 2004.

Regjeringen legger opp til følgende strategiske satsing i 2004:

- trappe opp støtten til jenters utdanning gjennom UNICEF, som ledd i et internasjonalt krafttak for å nå tusenårs målet om at like mange jenter som gutter skal gå på skolen i 2005
- utdanning i våre hovedsamarbeidsland
- trappe opp støtten til utdanning for alle, særlig gjennom samarbeid med Verdensbanken.
- videreføre og fortrinnsvis styrke støtten til sektorprogrammer

Økningen i utdanningsbistanden i 2004 vil i hovedsak bli kanalisert til UNICEF og Verdensbanken, over henholdsvis kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v. og kap. 171, post 72 Samfinansiering via finansinstitusjonene. Regjeringen vil

videreføre en sterk satsing på utdanning over programkategori 03.10, spesielt kap. 150 Bistand til Afrika og kap. 151 Bistand til Asia. Utdanning støttes i noen grad også over kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling.

2. Hiv/aids

Et av FNs tusenårsmål er å stoppe å reversere spredningen av hiv/aids og andre sykdommer som truer menneskeheten. Hiv/aids-epidemien har katastrofale konsekvenser for utviklingen i mange utviklingsland. I de hardest rammede landene er den økonomiske og sosiale utviklingen satt flere tiår tilbake. I landene i det sørlige Afrika er mer enn halvparten av de smittede kvinner. Jenters og kvinners rettigheter må prioriteres for å øke deres muligheter til å beskytte seg selv og sine barn mot hiv-smitte. Kampen mot hiv/aids skal stå sentralt i Regjeringens utviklingspolitikk.

Regjeringen legger i 2004 opp til følgende strategiske satsing:

- ta aktiv del i det internasjonale arbeidet på dette området
- øke støtten til FNs aidsprogram (UNAIDS)
- videreføre støtten til Det globale fond for aids, tuberkulose og malaria på et høyt nivå
- øke bidraget til Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI)
- øke bidraget til Det internasjonale partnerskap for mikrobiocider (IPM)
- videreføre støtten til særskilte tiltak gjennom frivillige organisasjoner og andre bilaterale kanaler
- vektlegge at hiv/aids-hensyn integreres i tiltak innen for ulike sektorer ikke minst i tiltak i land i Afrika sør for Sahara

Den styrkede innsatsen på dette området vil bli finansiert over kapittel 160, post 70, kapittel 170, post 77 og kapittel 170, post 80, men også land- og regionbevilgninger under programkategori 03.10 og andre poster i budsjettet vil bli benyttet til å finansiere hiv/aids-bekjempende og -forebyggende tiltak.

3. Næringsutvikling og handel, herunder landbruk

Næringsutvikling og handel er avgjørende for å skape den nødvendige verdiskapning og økonomiske vekst som skal til for å bekjempe fattigdom i utviklingslandene.

I løpet av 2002 ble det gjennomført landstudier i hovedsamarbeidsland og utvalgte samarbeidsland for å identifisere muligheter og hindringer for

næringsutvikling. Gjennomgangene fremhever behov for å styrke innsatsen innen fire hovedområder: institusjonelle og makroøkonomiske rammebetingelser for næringsutvikling og handel, eksport- og handelssamarbeid, tilrettelegging for investeringer samt oppbygging av produktiv næringsvirksomhet og infrastruktur. Oppfølgingen av disse gjennomgangene er omtalt for det enkelte land under programkategori 03.10. Ressurser vil bli stilt til disposisjon for oppfølgingen.

Det legges økende vekt på handel innen utviklingspolitikken. Regjeringen vil videreføre sin aktive deltakelse i den pågående forhandlingsrunden i WTO med sikte på å bidra til en bedre integrering av de fattigste landene i handelssystemet og verdenshandelen.

Ved å tilby risikovillig kapital via NORFUND ønsker Regjeringen å stimulere til økte direkte investeringer og etableringer på kommersielle vilkår i utviklingsland.

Landbruksutvikling kan være en motor for fattigdomsreduksjon og næringsutvikling i utviklingsland, i tillegg til at det kan bidra til økt matvaresikkerhet. Regjeringen vil utarbeide en handlingsplan for landbruksutvikling for å øke den strategiske innsatsen for en bred tilnærming til bærekraftig landbruksutvikling. Handlingsplanen vil bygge på en rapport fra en uavhengig, rådgivende gruppe for bistand for landbruksutvikling i 2003. Handlingsplanen vil bli omtalt i for Stortinget på egnet måte. Opptrapping av bistand til landbruksutvikling vil først reflekteres for fullt i budsjettet for 2005. Det er imidlertid allerede i dette budsjettet lagt inn en økning til landbruk på mer enn 65 mill. kroner, først og fremst gjennom multilaterale kanaler.

Regjeringen legger i 2004 opp til følgende strategiske satsning:

- styrke bistanden for oppbygging av nasjonale institusjonelle rammeverk og infrastruktur som legger til rette for næringsutvikling, investeringer og handel
- styrke de innsatsfaktorer som retter seg mot norske bedrifters mulighet til å bidra til å bygge opp produktiv næringsvirksomhet og kompetanse med særlig vekt på områder der Norge og norske bedrifter/norsk næringsliv har spesielle forutsetninger for å bidra
- bidra til å bygge opp utviklingslandenes kompetanse og kapasitet til å delta i pågående handelsforhandlinger samt øke sin eksport
- videreføre støtten til investeringer i de minst utviklede land og satsingen på fornybar energi via NORFUND
- styrke bistanden til landbruk, særlig gjennom bilaterale kanaler.

Styrket innsats på disse områdene vil bli fulgt opp over de aktuelle regionbevilgningene under programkategori 03.10, hovedsakelig kap. 150 og 151. I tillegg finansieres støtte til næringsutvikling og handel, herunder til NORFUND, over kap. 161. Støtte til næringsutvikling, handel og landbruk via multilaterale kanaler gis over kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v, kap.170, post 81 Internasjonal landbruksforskning og kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner. Bistand til disse formål ytes i noen grad også over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn og over kap. 166, post 71 Internasjonale prosesser og konvensjoner.

4. Bærekraftig utvikling og oppfølging av toppmøtet i Johannesburg

Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg understreket behovet for en helhetlig tilnærming til bærekraftig utvikling ved at fattigdomsbekjempelse, miljø og forvaltning av naturressurser sees i sammenheng. Oppfølgingen av toppmøtet er en viktig del av innsatsen på området bærekraftig utvikling. Sentralt i dette arbeidet er styrking av kapasiteten i den nasjonale miljøforvaltningen i utviklingslandene. Det vil også være en viktig oppgave å bidra til å styrke det regionale samarbeidet innen miljø og bærekraftig utvikling og sikre bedre internasjonal styring på dette området. I den forbindelse er det av stor betydning å støtte deltakelse fra utviklingslandene i det internasjonale samarbeidet.

Den spesifikke oppfølgingen av toppmøtet i Johannesburg innenfor utviklingssamarbeidet vil være knyttet til områdene vann, energi, landbruk og biologisk mangfold, som sammen med helse benevnes som WEHAB. Helse er et eget innsatsområde i norsk utviklingspolitikk og inngår ikke i den norske WEHAB-satsningen. Innsatsen innenfor disse områdene, helse unntatt, utgjør til sammen mellom 600 og 700 mill kroner årlig. Den samlede tilleggssatsningen på WEHAB-områdene omfatter til sammen ytterligere 375 mill kroner for perioden 2003-2005.

Gjennom tilleggsmidlene legger Regjeringen i 2004 opp til følgende strategiske satsning:

- Prioritere Afrika, og dessuten støtte nye tiltak i Asia og Latin-Amerika i nær dialog med mottakerlandene. Det legges opp til en økning i støtten til kapasitetsbygging i samarbeid med multilaterale organisasjoner.
- Trappe opp bistanden til biologisk mangfold, vann og landbruk. I den økte satsingen på vann, vil støtte til fattige lands integrerte vannressursforvaltning stå sentralt. På landbruksområdene

vil man støtte opp om bærekraftig produksjon i Afrika.

- Videreføre satsningen på energi og øke andelen til fornybar og ny fornybar energi. Med ny fornybar energi menes blant annet vindkraft, biomasse og ikke minst solenergi som vil bli viktig i denne satsingen.
- sikre at urfolksspørsmål, særlig i tropiske skogsområder, står sentralt i arbeidet med biologisk mangfold. Satsing i Indonesia og Latin-Amerika vil bli viktig.

Tilleggssatsningen vil i hovedsak bli finansiert over land- og regionbevilgningene under programkategori 03.10. Det vil også bli gitt støtte over posten for sivilt samfunn, kap. 160, post 70, og via NORFUND over kap. 161, post 90, samt over kap. 170, post 76 Tilleggsmidler gjennom FN-systemet.

5. Godt styresett, herunder korrupsjonsbekjempelse

Styresettet påvirker utviklingslandenes evne og mulighet til å bekjempe fattigdom og til fullt ut å gjøre seg nytte av utviklingssamarbeidet. Svake demokratiske tradisjoner og institusjoner, svak forvaltning, blant annet som følge av korrupsjon, samt dårlig utbygde kontrollmekanismer er alle begrensende faktorer i denne sammenheng. Godt styresett er også en forutsetning for realisering av den enkeltes grunnleggende menneskerettigheter.

Regjeringen vil styrke arbeidet med å fremme godt styresett i samarbeidslandene, gjennom samarbeid med statlige organer, multilaterale organisasjoner og frivillige organisasjoner. Vektleggingen av institusjonsbygging og styrking av forvaltningsrutiner som en integrert del av tiltakene som mottar norsk støtte vil bli styrket. Dialogen om styresett med samarbeidslandene vil bli utvidet og konkretisert. I saker av politisk sensitiv karakter, herunder spørsmål knyttet til demokratiske institusjoners virkeområde, blir det viktig å arbeide sammen med andre givere for å bringe tyngde inn i dialogen.

Omleggingen av utviklingssamarbeidet i retning av mer budsjettstøtte og sektorprogrammer stiller økte krav til forvaltningen i samarbeidslandene. Dette er svært viktig. Fra norsk side vektlegges derfor forvaltningsreformer sterkt, og det legges opp til å øke bistanden til dette feltet, spesielt for å bidra til å bedre finansforvaltningen.

Regjeringen vil i 2004

- styrke vektleggingen av institusjonsutvikling og forvaltningsrutiner som en integrert del av tiltakene som støttes

- øke støtten til finansforvaltning, spesielt i de land som mottar norsk budsjett- eller sektorstøtte eller hvor slik støtte planlegges
- bidra ytterligere til å styrke de statlige kontrollfunksjonene, som f.eks. riksrevisjonsembetet anti-korrupsjonstiltak, ombudsmannsordninger, samt relevante deler av justissektoren
- videreføre satsingen på demokratiutvikling, blant annet gjennom støtte til gjennomføring og overvåkning av valg og det nylig etablerte Norsk senter for demokratistøtte samt økt støtte til frie og differensierte medier.

Satsningen vil blant annet skje på grunnlag av resultatene fra en pågående gjennomgang av situasjonen for styresettet i flere av Norges samarbeidsland. Tiltakene vil bli finansiert over land- og regionbevilgningene under programkategori 03.10, ulike poster under kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling og over ulike multilaterale budsjettposter, herunder via UNDP over kap.170, postene 70 og 76, samt via Verdensbanken og øvrige multilaterale finansinstitusjoner over kap. 171. Også kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter og kap. 164 Fred, forsoning og demokrati vil bli benyttet.

6. Fredsbygging og utvikling

Svært mange utviklingsland er rammet av interne, voldelige konflikter og/eller konflikter i regionen. Dette utgjør en vedvarende trussel mot arbeidet for utvikling og fattigdomsbekjempelse.

Arbeidet med fredsprosesser må suppleres med fredsbyggende innsats, innenfor utviklingsområdet. Fredsbygging kan innebære å bidra til å bygge opp samfunn etter fredsslutning på en slik måte at voldelig konflikt ikke blusser opp igjen eller å bidra til å forebygge utbrudd av voldelig konflikt og berede grunnen for fredsskapende prosesser mens konflikt pågår. Sammensetningen av støtten vil være avhengig av situasjonen i det enkelte land, men vil oftest omfatte et bredt spekter av aktiviteter for å fremme sikkerhet, politisk, sosial og økonomisk utvikling.

Regjeringen legger vekt på en helhetlig tilnærming til fredsbygging og på internasjonal koordinering og samarbeid og vil fremme dette i bilaterale sammenhenger og i regionale og multilaterale fora. Også nasjonalt eierskap og viktigheten av at givne gjennom fredsbyggingsprosessene bidrar til å styrke dette, vil bli vektlagt.

Regjeringen legger stor vekt på å bidra til å styrke det internasjonale samfunnets kapasitet og kompetanse til å arbeide for varig og stabil fred. Dette gjelder særlig FN, med vekt på UNDP og

UNHCR, Verdensbanken og OECD. Regjeringen vil også videreføre dialogen og samarbeidet med ikke-statlige aktører i Norge om deres innsats i fredsbygging og utvikling.

Fredsbygging skal være en integrert del av Norges utviklingssamarbeid. Det vil legges særlig vekt på å sikre rask og fleksibel støtte til fredsbygging i land som arbeider seg ut av interne, voldelige konflikter. Kvinner og barns rolle i konflikt og fred skal vies større oppmerksomhet.

Regjeringen vil legge særlig vekt på å:

- fremme en helhetlig tilnærming til fredsbygging gjennom støtte til tiltak som bidrar til sikkerhet, politisk, sosial og økonomisk utvikling i land rammet av konflikt
- styrke arbeidet med konfliktforebygging og fredsbygging i samarbeidsland og trappe opp arbeidet med å vurdere helheten i samarbeidsprogrammene ut fra et slikt perspektiv
- støtte arbeidet i den Afrikanske Union og de regionale samarbeidsorganisasjonene for å utvikle sikkerhetsstrukturer og fredsbyggende kapasitet
- gi politisk og økonomisk støtte til reformprosessen for å styrke FNs arbeid i overgangssituasjoner.

Kap. 162 Overgangsbistand er et viktig virkemiddel for å bidra til fredsbygging. Fredsbygging kan også finansieres med midler fra andre globale ordninger og over land- og regionbevilgninger under programkategori 03.10.

Andre prioriteringer

Ut fra prinsippet om en helhetlig tilnærming, legger Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom opp til innsats på en rekke felter. Regjeringen vil i 2004 videreføre støtten til viktige innsatsområder som f.eks. helse på høyt nivå og det vil fortsatt være en sentral oppgave å integrere miljø- og likestillingshensyn i alt utviklingssamarbeid.

Helse

Regjeringen vil videreføre det høye nivået på bistanden til helse, inkludert reproduktiv helse. Støtten til helseformål utgjør om lag 700 mill. kroner bilateralt, og utgjør 1,2 mrd. kroner dersom multilateral bistand regnes inn. Støtten vil i hovedsak bli gitt over land- og regionbevilgninger under programkategori 03.10, over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn samt gjennom multilaterale organisasjoner over kap. 170, post 71 FNs befolkningsprogram (UNFPA) og post 76 Tilleggsmidler via FN-

systemet mv. Også kap. 160, post 75 Internasjonale organisasjoner og nettverk vil bli benyttet.

De minst utviklede land

I Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom er det et sentralt mål å øke andelen av den bilaterale bistanden som går til de minst utviklede landene til 40 pst. innen 2005. Dette målet er allerede nådd. I 2002 gikk 41,6 pst. av den samlede bilaterale bistanden til disse landene, en økning fra 35,3 pst. i 2001. Regjeringen vil i 2004 sørge for å befestе de resultater som allerede er oppnådd. Samlet sett foreslås en økning på 50 mill. kroner på kap. 150 Bistand til Afrika som i hovedsak omfatter land i kategorien minst utviklede land. Det foreslås også en samlet økning på 30 mill. kroner på kap. 151 Bistand til Asia, blant annet som følge av at Afghanistan foreslås inkludert i gruppen av samarbeidsland. Dialogen med norske frivillige organisasjoner om et sterkere fokus på de minst utviklede land har gitt resultater og vil bli videreført.

Også multilateral bistand har en klar fattigdomsprofil. På basis av Norges bidrag til ulike FN-organisjoner og internasjonale finansinstitusjoner samt disse organisasjonenes kanalisering av midler til ulike land, er det beregnet at de minst utviklede landene mottar over halvparten av de samlede midlene som Norge bidrar med til FN-systemet og de internasjonale finansinstitusjonene. Regjeringen vil videreføre arbeidet i styrende organer i multilaterale utviklingsorganisasjoner for å sikre at de minst utviklede land prioriteres. Fattigdomsprofilen varierer imidlertid mellom organisasjonene. FNs særorganisasjoner har et globalt mandat og har derfor noe mindre vektlegging av de fattigste landene. Verdensbankens IDA støtter utelukkende lavinntektsland, og FNs fond og programmer støtter hovedsakelig lavinntektslandene.

Sektorovergripende hensyn

Det er en viktig målsetning i utviklingspolitikken å styrke kvinners deltakelse, og likestilling inngår derfor som et viktig tema i dialogen med ulike samarbeidspartnere. Likestillingshensyn forutsettes innarbeidet i alle relevante tiltak som støttes gjennom multilaterale og ulike bilaterale samarbeidspartnere. I tillegg vil det fortsatt bli gitt støtte til spesifikke tiltak som tar sikte på å fremme kvinners rettigheter.

Regjeringen vil fortsatt legge vekt på at miljøhensyn skal vurderes og integreres i alle relevante tiltak som støttes gjennom det multilaterale og bilaterale utviklingssamarbeidet.

Regjeringen ønsker å støtte opp om tiltak som kan bidra til å skape forståelse og respekt på tvers av religiøse og kulturelle skiller, og vil vurdere nærmere hvordan denne dimensjonen ved utviklingssamarbeidet best kan styrkes.

Bidrag til kompetansebygging og institusjonsutvikling i utviklingslandene vil fortsatt være et sentralt aspekt innenfor det langsiktige utviklingssamarbeidet, uavhengig av kanaler og budsjettposter som benyttes.

Samarbeidspartnere og samarbeidsformer

Regjeringen vil videreføre det langsiktige bilaterale samarbeidet med de nåværende syv hovedsamarbeidsland. Stat-til-stat-bistanden er bærebjelken i dette samarbeidet. Regjeringen vil fortsette arbeidet for at en økende andel av stat-til-stat-bistanden ytes i form av støtte til sektorprogrammer og budsjettstøtte når forholdene ligger til rette for det, jf. omtale under programkategori 03.10 Bilateral bistand.

De norske frivillige organisasjonene har en viktig rolle innenfor det langsiktige utviklingssamarbeidet såvel som innenfor den humanitære bistanden. Støtten til norske frivillige organisasjoner og andre sivile samfunnsaktører i Norge vil bli videreført på høyt nivå. Herunder foreslås det å øke bevilgningen til Fredskorpset, jf. kap. 160, post 50 samt kap. 160, post 70 Sivilt samfunn. Den direkte støtten til sivile samfunnsaktører i hovedsamarbeidslandene og samarbeidslandene vil bli videreført, mens Regjeringen finner det hensiktsmessig med en noe strengere prioritering av internasjonale frivillige og flerstatlige organisasjoner som får støtte. Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND) er det viktigste redskapet for å fremme investeringer i utviklingsland. Bevilgningene til NORFUND foreslås videreført på samme nivå som i 2003.

Utviklingssamarbeidet gjennom det multilaterale system tillegges stor vekt i Regjeringens utenrikspolitikk. Det er gjennom internasjonalt samarbeid Norge kan bidra til å løse internasjonale utfordringer. Regjeringen opprettholder derfor målet om at andelen som kanaliseres gjennom multilaterale kanaler skal utgjøre om lag 50 pst. av utviklingsbudsjettet.

Regjeringen legger stor vekt på å videreføre arbeidet med å sikre at norsk politikk på ulike områder, som handel, landbruk, energi, fiskeri, finanssektoren, kommunikasjoner, helse, utdanning osv., ikke er til skade for utviklingslandenes bestrebelser for å bekjempe fattigdommen (dvs. sikre såkalt koherens i politikken). Det er allerede satt i gang arbeid i departementene for å vurdere

nærmere hvilke positive og negative sider norsk politikk har for utviklingslandene og hva som kan gjøres for å dempe eventuelle negative virkninger.

Humanitært arbeid og innsats for fredelig løsning av konflikter

Størstedelen av den humanitære bistanden går til områder med væpnede konflikter. For å oppnå en mest mulig effektiv bruk av ressursene, må man i tillegg til å gi ren humanitær bistand, søke å bidra til politiske løsninger på konflikter som skaper humanitære lidelser.

Menneskerettighets-, freds- og forsoningstiltak henger nært sammen med den humanitære innsatsen. Norge har i de siste årene bidratt i en rekke freds- og forsoningsprosesser. Dette arbeidet er en sentral del av norsk utenrikspolitikk.

Regjeringen vil videreføre det nære samarbeidet med FN-systemet og de norske frivillige organisasjonene med sikte på rask, fleksibel og effektiv innsats i humanitære kriser. Regjeringen vil bidra til å styrke FNs koordinerende rolle. I tråd med dette legges det vekt på de konsoliderte FN-appellene som virkemidler for effektiv og godt koordinert internasjonal humanitær bistand. Det legges også opp til tettere samordning blant giverlandene om den humanitære innsatsen.

Regjeringen vil legge særlig vekt på å:

- lindre nød i tråd med de humanitære prinsippene og å videreføre Norges rolle som en viktig internasjonal humanitær aktør
- videreføre en aktiv norsk innsats i arbeidet med å bidra til fred og forsoning.

Tiltakene vil finansieres under kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter og kap. 164, post 70 Fred, forsoning og demokratiltak.

Deltakelse i internasjonale fora og prosesser

Norges deltakelse i internasjonale fora og prosesser er et viktig virkemiddel i arbeidet for å bidra til å bedre internasjonale rammebetingelser som er av betydning for utviklingslandene.

Regjeringen vil bruke Norges formannskap i FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) til å befeste dens rolle som FNs overordnede policyorgan for bærekraftig utvikling. Hovedtemaene i formannskapsperioden vil være vann-, sanitær- og bosettingsspørsmål. Regjeringens siktemål er at arbeidet i kommisjonen skal bidra til at de internasjonale målsettingene i FNs tusenårserklæring og FNs toppmøte om bærekraftig utvikling på disse

områdene kan nås på en mest mulig kostnadseffektiv og bærekraftig måte.

Innenfor WTOs pågående forhandlingsrunde som etter planen skal avsluttes innen utgangen av 2004, vil det fra norsk side bli lagt vekt på å videreføre arbeidet for å sikre et balansert og vellykket resultat som i størst mulig grad også tar hensyn til utviklingslandenes interesser. Bedret markedsadgang vil stå sentralt i denne forbindelse.

UNCTADs ellevte generalkonferanse, som vil finne sted i juni 2004, vil omhandle temaer som er viktige for utviklingslandene, nemlig økonomisk vekst og utvikling i forhold til tusenårsmålene og samsvar mellom ulike politikkområder (koherens). Regjeringen vil delta i forberedelsene til og gjennomføringen av konferansen, bl.a. med sikte å bidra til at de minst utviklede landene kan spille en sentral rolle.

Regjeringen søker å være en pådriver i arbeidet for bedre sammenheng i industrilandenes politikk overfor utviklingslandene. Her spiller OECD en viktig rolle. Forøvrig legger Regjeringen også i 2004 vekt på deltakelsen i det pågående arbeidet i OECD om harmonisering av giverpraksis og tilpassning av denne til utviklingslandenes fattigdomsstrategier, systemer og prosedyrer på basis av den såkalte Roma-erklæringen. For å følge opp OECDs anbefaling om avbinding av bistanden til de minst utviklede land, legges det også vekt på å delta i det pågående arbeidet i OECD og Verdensbanken med sikte å styrke anbuds- og innkjøpsprosedyrene samt bygge slik kompetanse i utviklingsland.

Som en del av Regjeringens vektlegging av internasjonale fora og prosesser, er det ønskelig at Norge også i 2004 yter faglig og finansiell bistand til utviklingslandene slik at disse kan delta aktivt i utformingen av internasjonalt regelverk og retningslinjer. Norges hovedsamarbeidsland og andre land i gruppen minst utviklede land vil bli gitt prioritet.

Regjeringen vil fortsatt arbeide for å styrke multilaterale organisasjoners evne til å utføre sine roller som sentrale og gode samarbeidspartnere for utviklingslandene. FNs generalsekretær Kofi Annan la i 2002 fram sin andre reformpakke. Regjeringen er enig i disse forslagene og vil være en aktiv støttespiller i å sørge for at reformene blir vedtatt og gjennomført. Forslagene går bl. a. ut på at FN-systemet skal arbeide mer sammen i utviklingslandene. Mer vekt på fellesprogrammer og like administrative rutiner vil gjøre det lettere for nasjonale myndigheter å lede an i utviklingsprosessen. Kofi Annan har også en rekke forslag for å øke effektiviteten i sekretariatet og forbedre administrative rutiner.

Som ledd i et slikt reformarbeid, har en rekke givere gått sammen om en gjennomgang av ulike multilaterale organisasjoners praksis på landnivå.

Regjeringen vil videreføre dette samarbeidet. Det ble i 2003 foretatt en gjennomgang av under norsk ledelse av virksomheten til utvalgte multilaterale organisasjoners virksomhet på helsesektoren i utvalgte utviklingsland. Konklusjonene fra denne gjennomgangen vil bli tatt opp i styrende organer og samrådmøter med de aktuelle organisasjonene. For den neste gjennomgangen vil det fra norsk side bli foreslått et tema som kan tjene som et grunnlag for vurdering av i hvor stor grad de siste års reformbetrebelser har resultert i en annen arbeidsform på landnivå.

Regionalt vil oppmerksomheten også i 2004 i stor grad rettes mot Afrika, hvor fattigdommen er størst og hvor det må skje et kraftig løft om man skal nå tusenårsmålene. Samarbeidet med Det nye økonomiske partnerskapet for Afrikas utvikling (NEPAD) vil her stå sentralt.

For Norges rolle i prosesser i enkeltland, se omtale under programkategori 03.10.

Rapportering om norsk utviklingssamarbeid i 2002

Den norske bistanden ytes gjennom en rekke kanaler og samarbeidspartnere og finansieres over mange budsjettkapitler og poster. Selv om Norge er et betydelig giverland, utgjør norsk offisiell bistand bare om lag 2,5 pst. av OECD-landenes samlede bistand.

OECDs utviklingskomité har foreløpig ikke lagt fram endelige tall for samlet multilateral og bilateral bistand til enkeltland i 2002. Det er imidlertid anslått at Norges bilaterale bistand til hovedsamarbeidslandene utgjorde 3-4 pst. av den samlede bistanden til disse landene, med unntak av Zambia (om lag 8 pst.) og Bangladesh (2 pst.). For de øvrige samarbeidslandene var variasjonen større, fra over 10 pst. i Afghanistan, omlag 8 pst. i Angola og 6 pst., i Det palestinske området og Sri Lanka, til under 1 pst. i Nicaragua og Vietnam.

Også sett i forhold til folketallet i mottakerlandene viste den norske bistanden betydelige variasjoner. Den var særlig høy, om lag 70 kroner per innbygger, til Det palestinske området og Øst-Timor og svært lav, under 5 kroner, til land som Bangladesh, Etiopia, Nepal, Sør-Afrika og Vietnam.

Til tross for at norsk bistand gjennomgående utgjør en liten del av den samlede bistand, kan Norge gjennom målrettet bruk av ressursene bidra til at samarbeidslandene blir satt bedre i stand til å bekjempe fattigdommen og ta viktige steg på veien mot å oppfylle tusenårsmålene og andre nasjonale

mål. Resultater på nasjonalt nivå i utviklingslandene kan imidlertid ikke tilskrives spesifikke tiltak som støttes fra Norge eller andre givere. Det er felles innsats, fra utviklingslandene selv og fra ulike bilaterale og multilaterale givere, som gir resultater. Dette er en forståelse som det nå er aksept for internasjonalt.

Vurderinger av hvorvidt norsk utviklingssamarbeid bidrar effektivt til fattigdomsbekjempelse, må derfor gjøres på basis av gjennomganger og evalueringer knyttet til enkeltland, organisasjoner og sektorer, der norsk innsats settes i sammenheng med andres innsats. Dette må ta utgangspunkt i at norsk utviklingssamarbeid skal bidra til å styrke samarbeidspartnernes evne og vilje til å bekjempe fattigdom basert på egne planer. Vurderingen må i stor grad fokusere på samarbeidspartnernes politikk, hvorvidt denne er innrettet med sikte på å nå tusenårsmålene og nedfelt i nasjonale plandokumenter og i hvilken grad en slik politikk er gjennomført. Viktige indikatorer på om norsk utviklingspolitikk bidrar til en positiv utvikling vil dermed kunne være hvorvidt Norges samarbeidspartnere har gode strategier for bekjempelse av fattigdom, om de i samarbeid med sine partnere har gjort en aktiv innsats for å nå målene for sitt arbeid, hvilke resultater de har oppnådd innenfor områder hvor Norge bidrar med bistand og hvor godt norske myndigheter og andre relevante aktører har bidratt til at strategiene blir gjennomført på en effektiv måte.

Det vises til kap. 150-153 hvor resultater i hovedsamarbeidsland og samarbeidsland innenfor sektorer Norge deltar i, er beskrevet. Under disse kapitlene er det også redegjort for hvor mye midler under de respektive postene som har gått til ulike formål i de ulike land. Det er gitt eksempler på hva Norge støtter. Det er henvist til evalueringer, gjennomganger og studier for å belyse resultatoppnåelse, kvalitet og virkninger av tiltak Norge bidrar til.

Norges rolle innenfor viktige internasjonale fora og prosesser

Norge spilte en aktiv rolle i FN's fem toppmøter i 2002 og bidro til at det ble utarbeidet konkrete handlingsplaner. Temaene for toppmøtene var finansiering av utvikling, bærekraftig utvikling, matvaresikkerhet, barn og aldring, hvorav de fire første er de viktigste for utviklingssamarbeidet.

Under toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg bidro Norge i betydelig grad til at det ble fastsatt tidsbestemte utviklingsmål. Videre var man fra norsk side sterkt delaktig i forhandlingene som førte frem til enighet om at internasjonale

nale miljøavtaler ikke skal underordnes internasjonale handelsavtaler. Norge sto også sentralt i det viktige arbeidet med å forsvare prinsippene om bærekraftig utvikling fra toppmøtet for bærekraftig utvikling i Rio de Janeiro i 1992.

Under toppmøtet om finansiering av utvikling i Monterrey ga Norge klart uttrykk for at det selv om ansvaret for utviklingsprosessen ligger på utviklingslandene, må giverlandene bidra langt mer dersom tusenårsmålene skal nås. Konferansen resulterte i at giverne forpliktet seg til å øke sine bidrag. Videre bidro Norge til at det ble fokusert på nødvendigheten av at de rike landene sørger for å ha samsvar mellom ulike politikkområder (koherens).

Barnetoppmøtet resulterte i en ny handlingsplan, En verden egnet for barn. Norge bidro bl.a. til den sterke rettighetsorienteringen og vektleggingen av utsatte grupper.

Under mattoppmøtet var Norge en pådriver for at det skal arbeides videre med å utarbeide frivillige retningslinjer for hva retten til mat innebærer for fattige land.

Det ble gitt støtte til deltakelse fra utviklingsland på FNs toppmøter, herunder toppmøtet for bærekraftig utvikling. Det ble også gitt støtte til deltakelse på møter på handelsområdet, herunder UNCTADs midtveisgjennomgang i mai 2002. Støtte ble videre gitt blant annet til hovedsamarbeidslandenes deltakelse i forhandlingene om en konvensjon om korrupsjon.

Regjeringen støttet i 2002 initiativ i OECD og Verdensbanken for å styrke innkjøpsregelverket og kompetansen på anbud og innkjøp i utviklingsland og deltok i flere arbeidsgrupper innenfor rammen av OECDs utviklingskomité.

For Norges bidrag til prosesser på landnivå, vises til landomtalene under programkategori 03.10.

ODA-godkjent bistand 2002

OECDs utviklingskomité (DAC) har retningslinjer for hvilke land og formål som kan godkjennes om offisiell utviklingsbistand. Det er bare bilateral bistand, inkludert øremerkede tilskudd gjennom multilaterale organisasjoner (såkalt multi-bi) som kan fordeles på land og regioner og på tema. Norge har vært med på å utvikle dette regelverket, og den norske bistandsstatistikken er basert på DACs regelverk.

I 2002 ble det utbetalt 13 585 mill. kroner i offisiell bistand, en økning på 1 442 mill. kroner (11,9 pst. nominelt) fra 2001. Forbruket i 2002 tilsvarte 0,89 pst. av bruttonasjonalinntekten. Til sammenlikning utgjorde den ODA-godkjente bistanden 0,80 pst. av bruttonasjonalinntekten i 2001.

Bistanden fordelt på kanaler

I henhold til OECDs utviklingskomités retningslinjer klassifiseres i hovedsak bare Norges generelle bidrag til de multilaterale organisasjonene som multilateral bistand. Den multilaterale bistanden utgjorde 4,4 mrd. kroner (32,4 pst. av den samlede ODA-godkjente bistanden) i 2002, en økning på 752 mill. kroner i forhold til 2001 da den multilaterale bistanden var på om lag 3,6 mrd. kroner (tilsvarende 30 pst.). Øremerkede tilskudd til multilaterale organisasjoner (såkalt multi-bi) over ulike budsjettkapitler klassifiseres i henhold til DAC som bilateral bistand. Den øremerkede støtten utgjorde 2 mrd. kroner (14,7 pst.) i 2002, omtrent samme beløp, men en mindre andel (16,1 pst.) enn i 2001. Den samlede bistanden gjennom multilaterale kanaler utgjorde dermed 6,4 mrd. kroner (tilsvarende 47,1 pst. av den ODA-godkjente bistanden), mot 5,6 mrd. kroner (46,2 pst.) i 2001. Den samlede bilaterale bistanden, iberegnet øremerkede tilskudd gjennom multilaterale organisasjoner, utgjorde 8,5 mrd. kroner i 2002, tilsvarende 62,8 pst. av den totale ODA-godkjente bistanden på 13,6 mrd. kroner. Til sammenlikning utgjorde den bilaterale bistanden 7,9 mrd. kroner (65 pst.) i 2001.

Den bilaterale bistanden inkluderer også utgifter til flyktningers første års opphold i Norge. Disse utgiftene fordeles i bistandsstatistikken ut fra flyktningenes opprinnelsesland. I 2002 utgjorde disse utgiftene 1 003 mill. kroner (vel 7,4 pst. av samlet ODA-godkjent bistand), en økning på 395 mill. kroner i forhold til 2001.

Bilateral bistand fordelt på regioner og land

Det er bare den bilaterale bistanden, inkludert multi-bi, som kan fordeles på land og regioner.

Av den samlede bilaterale bistanden på vel 8,5 mrd. kroner i 2002 gikk 42,3 pst. (3,6 mrd. kroner) til Afrika. Dette innebærer at Afrika var sterkere vektlagt enn i foregående år da andelen av bistanden som gikk til denne regionen var på 37 pst. (2,9 mrd. kroner). Hele 75 pst. av bistanden til Afrika gikk til de minst utviklede land.

Også den ODA-godkjente bistanden til Europa økte. I 2002 var denne bistanden på i underkant av 1,2 mrd. kroner (13,5 pst.), mot vel 0,9 mrd. kroner (11,6 pst.) i 2001. Andelen av bistanden som gikk til Asia og Oceania var på 20,4 pst. (tilsvarende 1,7 mrd. kroner), noe som er samme nivå som i 2001. Andelen av bistanden som gikk til Latin-Amerika falt kraftig, fra 9,9 pst. til 5,6 pst. mens andelen som gikk til Det palestinske området økte fra 7,0 pst. til 7,8 pst. Bistand som ikke lar seg fordele på regio-

ner eller land utgjorde vel 10 pst. i 2002, en nedgang fra 14,1 pst. året før.

De fem største mottakerne av norsk bistand i 2002 var Afghanistan (486 mill. kroner), Det palestinske området (407 mill. kroner), Tanzania (373 mill. kroner), Mosambik (309 mill. kroner) og Uganda (260 mill. kroner). Det vises forøvrig til vedlegg 2 som gir oversikt over hvor mye bistand som gikk over ulike poster til hovedsamarbeidslandene og utvalgte andre land som får mye bistand.

Bilateral bistand fordelt på innsatsområder

Basert på OECD/DACs sektorkoder utgjorde utdanning, helse og andre tiltak innen sosial sektor også i 2002 det største innsatsområdet med 2,4 mrd. kroner, tilsvarende 28,4 pst. av samlet bilateral bistand. Til sammenlikning utgjorde dette innsatsområdet vel 2,2 mrd. kroner (28,4 pst.) i 2001. Støtten til utdanning gikk opp fra 700,3 mill. kroner (9 pst av samlet bilateral bistand) i 2001 til 792,4 mill. kroner (9,3 pst.) i 2002. Bistanden til helse, inkludert reproduktiv helse, gikk ned fra 569,4 mill. kroner (7,3 pst.) til 522,8 mill. kroner (6,2 pst.) i 2001. Andre tiltak innenfor sosial sektor utgjorde således 1 098,8 mill. kroner (13 pst. av samlet bilateral bistand), en økning i forhold til 2001 da denne bistanden beløp seg til 960,2 mill. kroner (12,2 pst.). I tillegg kommer hiv/aids-tiltak som var et eget satsingsområde i 2002. Støtten til hiv/aids-tiltak økte fra 160,7 mill. kroner (2,0 pst. av den samlede bilaterale bistanden) i 2001 til 180,3 mill. kroner (2,1 pst.) i 2002. Den samlede bilaterale innsatsen i 2002 for å bekjempe hiv/aids var imidlertid langt høyere, 669,8 mill. kroner siden hiv/aids-hensyn er integrert i en rekke tiltak innenfor ulike sektorer. I tillegg kommer støtte gjennom multilaterale organisasjoner slik at den samlede støtten til hiv/aids i 2002 var på 907,7 mill. kroner.

Humanitær bistand, herunder støtte til flyktninger, var i 2002 nest største innsatsområde med 2 mrd. kroner, tilsvarende 23,7 pst. av den samlede bilaterale bistanden. Dette er en betydelig økning i forhold til det foregående år da den humanitære bistanden utgjorde 1 618,9 mill. kroner (20,6 pst.). Økningen skyldes at utgiftene til flyktninger i Norge som dekkes over bistandsbudsjettet gikk opp med nærmere 400 mill. kroner.

Støtten til å bedre styresettet i utviklingslandene økte fra 1 407,6 mill. kroner (17,9 pst. av samlet bilateral bistand) til 1 643,4 mill. kroner (19,4 pst.) i 2002. Omfanget av bistanden til næringsutvikling og handel var i 2002 1 439,2 mill. kroner (16,9 pst.), mot 1 377,9 mill. kroner (17,5 pst.) i 2001. Støtten til energi samt til miljøtiltak som ikke faller innenfor øvrige sektorer utgjorde i 2002 til

sammen 665,5 mill. kroner (7,5 pst.), en reduksjon fra 844,1 mill. kroner (10,7 pst.) i 2001.

Integrering av tverrgående hensyn

Den bilaterale støtten til tiltak som har kvinner og likestilling som hovedmål eller delmål økte fra 1 231,3 mill. kroner i 2001 til 1 626,1 mill. kroner i 2002. I tillegg kommer multilateral bistand slik at den samlede innsatsen for dette formål utgjorde henholdsvis 1 249,3 mill. kroner i 2001 og 1 680,3 mill. kroner i 2002. Hoveddelen, 1 256,2 mill. kroner i 2002, omfatter tiltak hvor kvinner og likestilling er delmål og som derfor gir et bilde av integrering av disse hensyn i tiltak innenfor ulike sektorer.

Av den samlede miljørettede bistanden på 1 290,7 mill. kroner i 2002 utgjorde tiltak hvor miljø er hovedmål 708,8 mill. kroner og tiltak miljø er delmål 581,9 mill. kroner. Den samlede miljørettede bistanden gikk fra 1 368,4 mill. kroner i 2001. Det vises for øvrig til miljøomtalen.

For integrering av hiv/aids-hensyn, se omtalen under bilateral bistand fordelt på satsingsområder ovenfor.

Bistand til ulike målgrupper

Det var en betydelig økning i omfanget av støtten til tiltak hvor kvinner er definert som målgruppe, fra 1 001,9 mill. kroner i 2001 til 1 690,5 mill. kroner i 2002. Tilsvarende var det en stor økning i omfanget av støtten til tiltak hvor flyktninger er målgruppe, fra 1 585,9 mill. kroner i 2001 til 2 314,3 mill. kroner i 2002. Støtten til barn økte fra 1 432,1 mill. kroner til 1 867,4 mill. kroner og bistanden til funksjonshemmede fra 175,2 mill. kroner til 315,4 mill. kroner. Bistanden til urfolk gikk derimot noe ned, fra 231 mill. kroner i 2001 til 223,4 mill. kroner i 2002.

Diverse informasjon og tilbakerapportering til Stortinget

Rammeavtaler med FN-organisasjonene

Regjeringen redegjorde i St. prp nr. 1 (2002-2003) for arbeidet med en omlegging av multi-bi støtten. Omleggingen er en oppfølging av Riksrevisjonens anmerkninger om at det er behov for å modernisere rammeavtalene fra 1970-tallet. Det er videre behov for å harmonisere bistanden rundt overordnede, internasjonalt omforente utviklingsmål samt de erfaringsmessig mest effektive måter å drive bistandsarbeidet på. Utenrikskomitéen ga i en merknad i Budsjett-innst. S. nr. 3 (2002-2003) sin tilslutning til denne omleggingen av multi-bi støtten.

Regjeringen har i 2003 arbeidet med å følge opp dette gjennom utarbeidelse av en ny type rammeavtale i form av en standardavtale for tilleggsbidragene til FNs utviklingsarbeid. Det er besluttet at de nye rammeavtalene skal omfatte både de tilleggsbidrag som gis over kap. 170 FN organisasjoner m.v. post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v., som ikke øremerkes på land, og NORADs bruk av multilaterale organisasjoner for å kanalisere deler av den bilateralt rettede bistanden til samarbeidsland.

Det har vært drøftelser med de berørte FN-organisasjonene. Dette gjelder UNDP og UNICEF, de største av FNs fond og programmer som mottar tilleggsstøtte, og de fire store av FNs særorganisasjoner, WHO, FAO, ILO og UNESCO. Det er foretatt nødvendige tilpasninger av standardavtalen til den enkelte organisasjons særtrekk. De overordnede trekk ved de nye rammeavtalene er at de tar utgangspunkt i organisasjonens mandat og programbudsjettet som vedtatt av organisasjonens styrende organer.

Rammeavtalene inneholder bestemmelser om ulike typer støtte og om administrative prosedyrer vedrørende utbetaling, gebyrer, programmering av støtten, monitorering, evaluering, revisjon, rapportering, regler for anbud for kjøp av tjenester, årlige konsultasjoner og oppsigelse av avtalen. De nye rammeavtalene vil for støtten under kap. 170.76 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v. bli supplert med toårige programsamarbeidsavtaler som vil angi omfanget samt fordeling av støtten på ulike temaområder, eventuelt også flergiverfond, etter forslag fra organisasjonen. Programsamarbeidsavtalene vil presisere at aktiviteter rettet mot de minst utviklede land og andre lavinntektsland skal prioriteres. NORAD vil inngå spesifikke avtaler for sine bidrag.

Det ble inngått avtale med WHO våren 2003 og rammeavtalene med UNDP, UNICEF, FAO, ILO og UNESCO forventes inngått i løpet av 2003. Det er satt i gang arbeid med sikte på å inngå rammeavtaler med UNEP, UNCTAD og ITC.

Oppfølging av bistandsmidler som kanaliseres gjennom multilaterale organisasjoner og andre samarbeidstiltak – Kontroll og revisjon

Generelle utviklingstrekk

Økt fokus på godt styresett og korrupsjonsbekjempelse som forutsetninger for utvikling og effektiv bistand understreker betydningen av god kontroll med bistandsmidlene. Samtidig går utviklingen også innen den bilaterale bistanden i retning av at flere givere går sammen om bredere innsatser.

Eksempler på dette er overgangen fra prosjekt- til programstøtte, budsjettstøtte, støtte gjennom andre givere, bidrag til frittstående fond som Det globale fondet for bekjempelse av aids, malaria og tuberkulose (GFATM) og Den internasjonale vaksinealliansen (GAVI).

En slik utvikling er riktig og nødvendig. I kontrollsammenheng gjør den det imidlertid vanskelig å skille de enkelte bidragsytternes midler fra hverandre. Det er ikke praktisk eller regningssvarende at flere enkeltgivere gjennomfører samme kontrolltiltak. De internasjonale harmoniseringsbestrebelsene med sikte på å redusere kostnadene og øke effektiviteten i bistanden fordrer således et utstrakt samarbeid på kontrollsiden ikke minst når det gjelder å samordne rapporteringsstandarder og rapporteringskrav. Hovedoppgaven for den enkelte giver blir derfor ikke å kontrollere selv, men å bidra til å sikre effektive kontrollmekanismer. I tråd med dette bestreber Regjeringen seg på å sikre tilfredstillende kontroll med norske bistandsmidler også i tilfeller hvor direkte norsk kontrolladgang ikke er mulig eller hensiktsmessig.

Avgjørende viktig på sikt vil være oppbygging og styrking av en effektiv og åpen finansforvaltning innbefattet revisjons- og kontrollordninger i det enkelte samarbeidsland. Dette fordrer et utstrakt samarbeid på landnivå mellom giverlandene og institusjoner som IMF og Verdensbanken. I denne sammenheng er også de nasjonale riksrevisjonene svært viktige sentra for kompetanseoverføring, ikke minst gjennom sin internasjonale samarbeidsorganisasjon INTOSAI.

Bistand gjennom multilaterale organisasjoner og bruk av nye samarbeidsformer innebærer at kontrolladgangen som tillates for enkeltgivere reguleres av de omforente revisjons og kontrollreglene som gjelder for organisasjonen eller samarbeidstiltaket. Det vil således ikke kunne stilles krav i avtalene om en generell kontrolladgang fra norsk side slik Bevilgningsreglementets § 17 foreskriver. Dette vil gjelde for forskjellige former for samarbeid uavhengig av programkategori og budsjett-post, jf orienteringen nedenfor om de ulike kanalene og hvordan kontrollen med midlene foregår.

De multilaterale organisasjonene

Som omtalt i tidligere års budsjettproposisjoner, har alle multilaterale organisasjoner regler for revisjon og kontroll som følger av et særskilt internasjonalt regelverk, som bygger på organisasjonenes grunnleggende vedtekter (FN-pakten eller tilsvarende). Dette regelverket skal sikre at organisasjonens aktiviteter blir gjenstand for betryggende revisjon og kontroll. Samtidig skal de ivareta orga-

nisasjonens behov for reell uavhengighet og autonomi i forhold til de enkelte stater. Det er vesentlig for organisasjonens effektivitet at dens aktiviteter på denne måten vernes mot politisk motivert innblanding eller uakseptabel påvirkning fra enkelte staters side. Det er videre vesentlig for organisasjonens legitimitet at det ikke kan stilles spørsmål ved organisasjonens uavhengighet i utføringen av sine funksjoner. Dette regelverket har medlemsstatene akseptert gjennom deres tilslutning til organisasjonene, og gjenspeiler en viktig premiss i de internasjonale organisasjoners rettsorden. I henhold til disse reglene har organisasjonenes egne eksterne og interne revisjoneneansvaret for revisjon og kontroll. Medlemslandenes kontroll med midlene ivaretas dessuten gjennom deltakelse i organisasjonenes styrende organer.

FNs fond og programmer har sin egen internrevisjon, mens FNs Revisorråd foretar eksternevisjonen. Revisorrådet velges av FNs Generalforsamling for en seksårsperiode og består til enhver tid av riksrevisjonene fra tre land. FNs særorganisasjoner har egen internrevisjon. De eksterne revisorer for disse organisasjonene velges på styremøtene og vil være riksrevisjonen fra ett land.

For Verdensbankgruppen og de regionale utviklingsbankene er det også internrevisjon og eksternevisjon. Eksternevisjonen for disse finansinstitusjonene settes ut på anbud for perioder på 3 – 5 år. De store internasjonale revisjonsfirmaene konkurrerer om oppdragene. Avtalene med de eksterne revisjonsfirmaene godkjennes av utviklingsbankenes styrer.

Regjeringen ivaretar sitt kontrollansvar gjennom deltakelse i organisasjonenes styrende organer, samrådsmøter og andre tiltak. Norge har vært blant initiativtakerne til et samarbeid mellom flere land for å gjennomgå hvordan de multilaterale organisasjonene arbeider på landnivå i utvalgte land og sektorer. Regjeringen vil fortsatt prioritere arbeidet for å sikre at organisasjonene har tilstrekkelig gode kontrollsystemer.

Størstedelen av norske bistandsmidler gjennom multilaterale organisasjoner er såkalte generelle bidrag. I tillegg gis det midler med varierende grad av øremerking. Slike tilleggsmidler reguleres normalt av rammeavtaler, separate avtaler eller tildelingsbrev som også inneholder bestemmelser om rapportering og kontroll.

Fra Regjeringens side legger en vekt på å få inn i nye aktuelle avtaler formuleringer om innsyn som bl.a. sikrer den adgang Riksrevisjonen hittil har hatt til organisasjonene, uten at Riksrevisjonen formelt blir part i avtalen. En slik formulering inntas i nye rammeavtaler om bruken av tilleggsmidler som er eller snart vil bli inngått med WHO, UNDP,

ILO, FAO, UNICEF og UNESCO, jf. omtalen av nye programavtaler med FN- organisasjonene. Norge har kommet overens med Verdensbanken om tilsvarende formulering for de bilaterale avtaler hvor det er aktuelt.

Generelt vil mulighetene for oppfølging og kontroll for enkeltgivere avhenge av graden av øremerking. For tilleggsmidler med såkalt myk øremerking og som inngår i eller supplerer organisasjonenes kjerneaktiviteter, for eksempel til UNICEFs arbeid for jenters utdanning eller til UNDPs flergiverfond for godt styresett, baserer en seg i all hovedsak på organisasjonenes generelle rapportering og kontroll. I motsatt ende av skalaen kommer midler kanalisert gjennom en multilateral organisasjon til enkeltstående, norskfinansierte prosjekter i enkeltland. Her vil det åpenbart være mulig å kreve separat rapportering og kontroll samtidig som organisasjonens eksklusive revisjonsrett respekteres fullt ut.

Det blir stadig vanligere at en eller flere internasjonale organisasjoner går sammen med bilaterale givere om å opprette forvaltningsfondsavtaler («Trust Fund») for utviklingsformål i enkeltland eller regioner. Det normale vil da være at forvaltningsreglene i den organisasjonen som har hovedansvaret legges til grunn.

Muligheten for å påvirke kontrollbestemmelsene i de aktuelle avtalene vil blant annet avhenge av en relative størrelse som giver og hvor tidlig en kommer med i avtaleforhandlingene. Det vil uansett ikke være mulig for enkeltland å kreve særrettigheter for seg. Den langsiktige løsningen ligger i internasjonalt omforente standardformater og standardformuleringer. Det arbeides aktivt med dette for øyet både i Verdensbanken og andre organisasjoner, noe Norge har vært en pådriver for. Inntil det foreligger omforente internasjonale standarder, vil en fra norsk side fortsatt måtte basere beslutninger om å delta på en totalvurdering hvor også kontrollaspektet inngår.

Delegert samarbeid

En stadig vanligere form for samfinansiering mellom bilaterale givere er såkalt delegert samarbeid. Delegert samarbeid innebærer at en bilateral giver forvalter deler av eller hele samarbeidet i et land på vegne av en eller flere andre givere. Hovedformålet med denne formen for samarbeid er å gjøre bistanden mer effektiv og mindre resurskrevende for mottakerlandets forvaltning. Totalt sett forventes det på sikt også å oppnå en effektiviseringsgevinst blant giverne. En forutsetning for delegert samarbeid er at de aktuelle giverne i det vesentlige har sammenfallende utvik-

lingspolitikk og arbeider etter samme utviklingspolitiske prinsipper. Det er videre en forutsetning at vedkommende lands riksrevisjon arbeider etter internasjonalt anerkjente revisjonsstandarder.

Samarbeidsformen innebærer delegering av fullmakter og myndighet til å fatte beslutninger på vegne av en annen giver. Forut for beslutning om slikt samarbeid foretas derfor en vurdering av hvorvidt en annen givers forvaltnings- og kvalitets-sikringsrutiner er tilfredsstillende, herunder deres systemer for oppfølging, rapportering, revisjon og evaluering, slik Sverige gjorde av norske forvaltningsrutiner i tilknytning til inngåelse av en norsk-svensk avtale om delegert samarbeid i Malawi.

Den giver som administrerer bistanden, forutsettes å inngå en avtale med mottakerlandet som bl.a. definerer krav til rapportering og revisjon, samt dette giverlandets innsynsrett og kontrolladgang. Samarbeidet mellom de bilaterale giverne reguleres gjennom en avtale som angir partenes krav på informasjon og plikt til rapportering. Dette innebærer at den giver som delegerer myndighet, sikres tilgang til informasjon som er tilstrekkelig til å fatte beslutning om videreføring eller avslutning av samarbeidet.

Andre former for samfinansiering kan innebære at én giver påtar seg nærmere definerte oppgaver på vegne av givergruppen, noe som innebærer at de øvrige giverne delegerer myndighet i tilknytning til disse oppgaver, f.eks. delegering av kontrollmyndighet.

Frittstående fond

Det er også blitt vanligere med frittstående fond, som Det globale fond for aids, tuberkulose og malaria (GFATM), Den internasjonale vaksinealliansen (GAVI) og gjenoppbyggingsfondet for Afghanistan (ARTF), som styres i fellesskap av Verdensbanken, Asiabanken, UNDP og Den islamske utviklingsbanken. Slike fond styres etter et fremforhandlet avtaleverk. Av effektivitets- og kapasitetshensyn vil det sjelden være aktuelt for alle potensielle givere å delta i slike forhandlinger. Ansvar for revisjon og kontroll vil være nedfelt i avtalen mellom aktørene og innebærer at enkeltgivere ikke vil ha muligheter for særavtaler om egne kontrolltiltak. Beslutninger om å bidra til slike fond vil måtte baseres på en skjønnsmessig vurdering fra sak til sak, hvor også kontrollaspektet inngår.

Unntak fra normalprosedyren for tilskuddsforvaltning

I forbindelse med de tilskudd som Utenriksdepartementet gir er det viktig å understreke at det fin-

nes unntak fra normalprosedyren for tilskuddsforvaltning. Dette gjelder kravet om kunngjøring, søknad og utforming av tilskuddsbrev. For øvrig vises til at økonomireglementet er til revisjon.

Rapportering om miljørettet bistand

Det vises til Stortingets behandling av Riksrevisjonens rapport 3:4 (2002-2003) om miljørettet bistand, jf. Innst. S. nr. 100 (2002-2003). Utenriksdepartementet har nå funnet en måte¹ for å rapportere på bruken av midler opp mot målene for den miljørettede bistanden. Som en del av oppfølgingen er det nå laget oversikter som viser hvor mye av den miljørettede bistanden som har vært anvendt opp mot de ulike målene for hvert av årene i perioden 1999-2002. Opplegget vil kunne anvendes hvert år framover.

I tillegg til de fire spesifikke målene for miljørettet bistand som ble definert gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1995-96) En verden i endring, jf. Innst. S. nr. 229 (1995-96), mener Regjeringen at også støtte til utforming av miljøvernpolitikk og -forvaltning bør innlemmes i målene for den miljørettede bistanden. Viktigheten av dette er understreket i Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse i sør. Det legges derfor framover opp til å rapportere i forhold til fem mål: 1) Utvikling av bærekraftige produksjonssystemer, 2) Vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, 3) Redusert forurensing av jord, luft og vann, 4) Kulturminnevern og forvaltning av naturmiljøets kulturelle verdier, og 5) Miljøvernpolitikk og -forvaltning.

For øvrig er det i opplegget for rapportering om den miljørettede bistanden lagt til grunn at integrasjon av miljøhensyn i den øvrige virksomheten er et viktig aspekt ved norsk miljørettet bistand, og at det ytes generell støtte til multilaterale organer f.eks. FN's miljøprogram, og Den globale miljøfasiliteten som ikke kan brytes ned i forhold til spesifikke norske mål. Det er derfor lagt opp til at det i tillegg til de fem målene rapporteres på en sjette kategori Integrering av miljøhensyn i ulike sektorer samt miljøspesifikk innsats. Det vises til Miljøomtalen hvor fordelingen av den miljørettede bistanden i 2002 er beskrevet.

¹ DAC sine sektorkoder samsvarer ikke med hovedmålene for den norske miljørettede bistanden. Ved å kombinere disse med DAC sine målkoder for miljøintegrering i ulike sektorer, er det funnet fram til et opplegg for å dokumentere hvor mye midler som går til de ulike formål.

Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen

Utgifter under programkategori 03.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	148 197	152 998	160 741	5,1
0141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)	174 717	175 510	182 127	3,8
0142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene	209 274	214 610	206 610	-3,7
0143	Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene	105 344	117 028	130 522	11,5
	Sum kategori 03.00	637 532	660 146	680 000	3,0

Bevilgningene under denne programkategorien omfatter bevilgninger relatert til administrasjon av offisiell utviklingsbistand (ODA) i Utenriksdepartementet, NORAD og ved utenriksstasjonene.

Mål

- Sikre at bistandsforvaltningen til enhver tid har det nødvendige personale og andre ressurser for en resultatorientert og effektiv drift av departementets og NORADs virksomhet.
- Sikre at tilskuddsmidlene forvaltes innenfor rammene av de retningslinjene som til enhver tid gjelder, og at bistandsinnsatsen er i tråd med politiske prioriteringer og føringer.

Rapport 2002

Utgiftene til administrasjon av utviklingshjelpen utgjorde i 2002 til sammen 638 mill. kroner, tilsvarende 4,6 pst av bistandsutbetalingene. Administrasjonsutgiftene fordelte seg med 323 mill. kroner på hjemmesiden (NORAD/UD-Oslo) og 315 mill. kroner for utsendt og lokalt ansatt personale ved utenriksstasjonene.

I 2002 var ca 594 årsverk knyttet til bistandsadministrasjonen, 183 i departementet (kap. 140)

og 251 ved NORADs hovedkontor i Oslo (kap. 141) og 100 årsverk NORAD-utsendte ved utenriksstasjonene (kap. 142), samt at 60 årsverk knyttet til Utenriksdepartementets utsendte ved utenriksstasjonene (kap. 101/143).

Modernisering, forenkling og effektivisering av bistandsforvaltningen.

Regjeringen tok våren 2002 initiativ til en full gjennomgang av forvaltningen av bistands- og utviklingspolitikken. Utgangspunktet var regjeringens program for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor og regjeringens handlingsplan for bekjemping av fattigdom i Sør mot 2015. Endringene i internasjonal utviklingspolitikk krever nye måter å arbeide og organisere utviklingsarbeidet på. Det ble lagt vekt på modernisering ved å tilpasse organiseringen bedre til de mål som nå er trukket opp for utviklingspolitikken; effektivisering ved å tilpasse utviklingspolitikken moderne krav til målstyring og resultatrapportering; forenkling ved å vurdere om det er hensiktsmessig å opprettholde alle de nåværende ledd og strukturer; samt desentralisering ved å vurdere om større ansvar og flere oppgaver bør legges til utenriksstasjonene.

Evalueringen ble foretatt av uavhengige konsulenter og deres rapport har vært gjenstand for omfattende behandling både i Utenriksdepartementet og i NORAD. Hovedkonklusjonen er at, selv om mye fungerer godt, er det i dagens organisering av utviklingsarbeidet dobbeltarbeid, fragmentering og uklar rollefordeling mellom Utenriksdepartementet, NORAD og utenriksstasjonene. Gjennomførings- og resultatansvaret er ikke samlet i departementet. Det legges ikke nok vekt på måloppnåelse. Saksbehandlingen går gjennom unødige mange ledd. Den faglige kompetansen er spredd på for mange steder. Gjennomgangen viste også at mye av arbeidet med fordel kan delegeres fra Utenriksdepartementet og NORAD til utenriksstasjonene gjennom en desentraliseringsprosess, og at en samling av det administrative ansvar i Utenriksdepartementet for alle utenriksstasjonene vil gi rasjonaliseringsgevinster.

Summen av disse forhold gjør det nødvendig å foreta en omfattende reorganisering og modernisering av bistandsforvaltningen. Det er nødvendig å samle resultatansvaret for norsk utviklingspolitikk, klargjøre og forenkle rutinene og foreta en omfattende delegering av ansvar til utenriksstasjonene. Samtidig må det sikres at det som i dag fungerer godt, tas vare på og videreføres. For å oppnå dette har regjeringen vedtatt å gjennomføre følgende organisatoriske endringer:

- Større delegering og desentralisering til utestasjonene.
- Samling av land- og regionkompetansen i Utenriksdepartementet.
- Samling av policyutforming, strategi- og informasjonsarbeid i Utenriksdepartementet.
- Samling av kunnskapsforvaltning i NORAD.
- Etablering av enhet for evaluering og kvalitetssikring i NORAD.
- Samling av forvaltningen av søknadsbaserte ordninger for bl.a. frivillige organisasjoner og næringsliv i NORAD.
- Samling av det administrative ansvaret for alle utenriksstasjoner i Utenriksdepartementet.

Endringene innebærer at NORAD opprettholdes som uavhengig direktorat, men mandatet endres. NORAD blir en fagetat med hovedvekt på faglig rådgivning overfor departementet og utenriksstasjonene, evaluering og kvalitetssikring, internopplæring, samt søknadsbaserte forvaltningsoppgaver knyttet til bistand via frivillige organisasjoner og næringsliv, til frie medier og urfolk. Reformen vil

medføre overføring av årsverk mellom NORAD og Utenriksdepartementet. Et antall årsverk vil også bli benyttet til å styrke uteapparatet som følge av større delegering til utenriksstasjonene. Reduksjon i antallet årsverk forventes skje ved naturlig avgang.

Ovennevnte organisatoriske endringer vil danne rammeverket for hvorledes arbeidet med bistands- og utviklingsspørsmål organiseres. Det er imidlertid behov for å se nærmere på den praktiske gjennomføringen av reformen. Det tas sikte på å slutføre dette arbeidet i løpet av høsten, slik at gjennomføring av omorganiseringen kan starte opp i januar 2004.

De budsjettmessige konsekvenser av reformen vil i sin helhet bli dekket innenfor rammen av utviklingsbudsjettet. Reformen vil, i tillegg til å gjøre arbeidet mer effektivt og målrettet, over tid også gi en rasjonaliseringsgevinst. På kort sikt ventes imidlertid behovet for en personellmessig styrking av enkelte utestasjoner å medføre en økning av de administrative kostnader. Endringene vil også medføre behov for enkelte omfordelinger mellom ulike budsjettposter innen departementets budsjett. Regjeringen tar derfor sikte på å legge fram et tilleggsnummer til St. prp. nr. 1 (2003-2004) i løpet av høsten med forslag til budsjettmessige endringer som følge av reformen.

Reformen vil ikke medføre prinsipielle endringer i den konstitusjonelle ansvarsdelingen mellom utenriksministeren og utviklingsministeren. Overføring av det administrative ansvar til Utenriksdepartementet for de bistandsrelaterte ambassadene som i dag administreres av NORAD, vil imidlertid innebære at utenriksministeren får ansvaret også for disse, mens utviklingsministeren beholder det konstitusjonelle ansvaret for NORAD.

Budsjett 2004

I 2004-budsjettet foreslås det en økning i bevilgningen på 20 mill. kroner.

Økningen har i hovedsak sammenheng med tekniske pris-/kurs- og lønnsjusteringer, nye stillinger, samt økte utgifter som følge av freds- og forsoningsprosessen i Sudan, tilstedeværelse i Madagaskar, sambandsutgifter mv. Regjeringen vil komme tilbake til forslag til endringer i de administrative rammer som følge av modernisering, forenkling og effektivisering av bistandsforvaltningen, jf. omtale ovenfor.

Kap. 140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	148 197	152 998	160 741
	Sum kap 140	148 197	152 998	160 741

Kapitlet dekker Utenriksdepartementets bistands-
administrasjon i Oslo.

For 2004 foreslås bevilget 160,741 mill. kroner.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	174 717	175 510	182 127
	Sum kap 141	174 717	175 510	182 127

Kapitlet dekker NORADs bistandsadministrasjo-
nen i Oslo.

For 2004 foreslås bevilget 182,127 mill. kroner.

Kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	205 278	211 110	203 110
42	Krise- og evakueringstiltak, <i>kan overføres</i>	450	1 500	1 500
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	798	2 000	2 000
89	Agio	2 748		
	Sum kap 142	209 274	214 610	206 610

Kapitlet dekker NORADs utgifter ved utenrikssta-
sjonene.

**Post 42 Krise- og evakueringstiltak,
kan overføres**

For 2004 foreslås bevilget 1,5 mill. kroner.

Post 01 Driftsutgifter

For 2004 foreslås bevilget 203,110 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen foreslås brukt til større anskaffelser og ombygginger ved norske utenriksstasjoner i utviklingsland.

For 2004 foreslås bevilget 2,0 mill. kroner.

Post 89 Agio

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene

ved hver enkelt utenriksstasjon justert i Utenriksdepartementet i samsvar med Norges Banks kurs pr. 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene, post 89 Agio. Kursgevinst foreslås ført på kap. 3142, post 89 Disagio, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 143 Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	105 344	117 028	130 522
	Sum kap 143	105 344	117 028	130 522

Kapitlet dekker Utenriksdepartementets bevilgninger til bistandsadministrasjon ved utenriksstasjo-

nene. Det vises for øvrig til omtale under kap. 101 og kap. 102.

For 2004 foreslås bevilget 130,522 mill. kroner.

Programkategori 03.10 Bilateral bistand

Utgifter under programkategori 03.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0150	Bistand til Afrika	1 663 532	1 803 000	1 853 000	2,8
0151	Bistand til Asia	426 672	514 000	544 000	5,8
0152	Bistand til Midtøsten	172 094	150 500	150 500	0,0
0153	Bistand til Mellom-Amerika	121 866	137 000	137 000	0,0
	Sum kategori 03.10	2 384 164	2 604 500	2 684 500	3,1

Bevilgningene under programkategori 03.10 Bilateral bistand er viktige virkemidler i oppfølgingen av Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom. FNs tusenårsmål er en viktig referanseramme for vurdering av resultater. Erfaringene fra det bilaterale utviklingssamarbeidet med utvalgte land bidrar til å styrke Norges oppfølging av utviklingsspørsmål internasjonalt og overfor multilaterale organisasjoner.

Bevilgningene under programkategori 03.10 kan anvendes til langsiktig utviklingssamarbeid med de 7 hovedsamarbeidslandene Bangladesh, Malawi, Mosambik, Nepal, Tanzania, Uganda og Zambia. Videre vil bevilgningene bli anvendt til å finansiere langsiktig samarbeid med gruppen av andre samarbeidsland. I 2004 vil Regjeringen foreslå at denne gruppen land består av Angola, Eritrea, Etiopia, Kenya(nytt), Madagaskar(nytt), Mali, Sør-Afrika og Nigeria i Afrika, Afghanistan(nytt), Indonesia, Kina, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam og Øst-Timor i Asia, samt Guatemala og Nicaragua i Mellom-Amerika og Det palestinske området. Samtidig foreslås det at India og Zimbabwe tas ut av listen. Støtte til regionalt samarbeid kan også omfatte andre land innenfor regionene. Det vises til omtale under post 78 på kapitlene for bistand til hhv Afrika og Asia når det gjelder nærmere redegjørelse for forslagene til endringer i valg av samarbeidsland.

Samarbeidet med hovedsamarbeidslandene bygger på en bred utviklingspolitisk dialog og et langsiktig arbeid for fattigdomsreduksjon. Samar-

beidet skal ta utgangspunkt i landenes egne prioriteringer og bidra til å gjennomføre deres nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon. Både stat-til-stat bistand og samarbeid gjennom frivillige organisasjoner, multilaterale og regionale organisasjoner inngår i partnerskapet. Stat-til-stat samarbeidet vil imidlertid være en bærebjelke. Samarbeidet tar sikte på å forankre et langsiktig og forpliktende partnerskap som peker utover tradisjonelle bistandsrelasjoner. Norsk næringsliv, offentlige institusjoner, frivillige organisasjoner, kommuner og lokalsamfunn er eksempler på parter som trekkes inn. utfordringer i forhold til regionalt samarbeid, regional sikkerhet, multilaterale forhandlinger og handelsspørsmål, herunder WTO vil også kunne være elementer i samarbeidet.

Også i samarbeidet med andre samarbeidsland vil målet om fattigdomsreduksjon stå sentralt og samarbeidet vil ha et langsiktig perspektiv. Samarbeidet baseres på landenes egne prioriteringer og norsk kompetanse. Som regel vil det være andre partnere som tar hovedrollen og norsk innsats kan begrenses til mer strategiske bidrag knyttet til prioriterte satsningsområder for norsk utviklings- og utenrikspolitikk. Virkemidlene vil være de samme som for hovedsamarbeidsland, men stat-til-stat samarbeidet vil kunne være mindre omfattende.

I den bilaterale dialogen vil det legges vekt på å understreke sammenhengene mellom fattigdomsbekjempelse, godt styresett, demokrati og menneskerettigheter. Støtte til institusjonsutvikling og

samarbeid for å styrke kapasitet og kompetanse innen det offentlige, i privat sektor og i det sivile samfunn er gjennomgående dimensjoner i det langsiktige utviklingssamarbeidet. Styrking av nasjonale forvaltnings- og kontrollsystemer for å bekjempe korrupsjon inngår som et viktig element i dette arbeidet. Dette er viktig for at stat-til-stat bistanden skal kunne kanaliseres gjennom nasjonale budsjetter og programmer. En slik tilnærming bidrar til mer effektiv utnyttelse av internasjonal bistand og til at utviklingssamarbeidet inngår som en integrert del i nasjonale politiske beslutningsprosesser. Når bistanden ytes som budsjettstøtte eller sektorstøtte gjennom samarbeidslandets statsbudsjett, forutsettes det at statsbudsjettet følger opp nasjonale planer og strategier for fattigdomsreduksjon. Det vil likevel foreligge risiko for at svakheter i finansforvaltningen, politiske faktorer eller økonomiske sjokk kan føre til at budsjettmidler blir omdisponert og ikke brukt i samsvar med opprinnelig vedtatt budsjett. Det er derfor nødvendig med et nært samarbeid med andre

givere for å styrke finansforvaltning og kontrollfunksjoner og overvåke gjennomføringen av statsbudsjettet og reagere dersom forutsetningene ikke oppfylles.

Norge skal aktivt medvirke til å redusere de betydelige forvaltningskostnader som påføres utviklingslandene i tilknytning til internasjonal bistand. Det arbeides med å forenkle og samordne prosedyrer og rapporteringskrav, sikre bedret koordinering og tettere samarbeid med multilaterale organisasjoner og andre givere. I Uganda kanaliserer Norge nå sine midler til helsesektoren gjennom den svenske ambassaden, som foretar den administrative oppfølgingen. Tilsvarende kanaliserer Sverige bistanden til Malawi gjennom den norske ambassaden i Lilongwe. Dette letter arbeidet for mottakerlandet og reduserer administrasjonskostnader for både Norge og Sverige.

Ved omfattende og akutte krisesituasjoner vil det kunne være aktuelt å benytte budsjettmidler innenfor landprogrammene og regionbevilgningene til humanitære formål.

Tabell 7.2 Programkategori 03:10 Bilateral bistand – Forbruk i 2002 fordelt på verdensdel og tema

	Helse, Utd. & Annet sosial sektor	HIV/aids	Økonomisk utvikling & Handel	Godt styresett	Miljø & Energi	Nødhjelp & Annet uspesifisert	Totalt
Afrika	600 716	63 798	528 125	278 693	170 456	1 367	1 643 155
Asia & Oceania	154 807	2 562	56 659	95 151	113 998	3 515	426 692
Latin Amerika	38 112	6 424	24 096	47 627	2 650		118 909
Midtøsten	80 854		3 750	59 165	13 430	15 082	172 281
Globalt Uspesifisert	4 595		2 658	1 985	13 500	390	23 127
Totalt	879 083	72 784	615 288	482 621	314 035	20 354	2 384 164

Kap. 150 Bistand til Afrika

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Malawi, <i>kan overføres</i>	69 324	75 000	100 000
71	Mosambik, <i>kan overføres</i>	224 692	230 000	210 000
72	Tanzania, <i>kan overføres</i>	190 000	210 000	250 000
73	Uganda, <i>kan overføres</i>	129 979	140 000	140 000
74	Zambia, <i>kan overføres</i>	109 994	130 000	150 000
78	Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i>	884 037	975 000	978 000
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	55 507	43 000	25 000
	Sum kap 150	1 663 532	1 803 000	1 853 000

Afrika må ta fatt i flere grunnleggende utfordringer dersom fattigdomsproblemene skal kunne løses og tusenårsmålene nås. De mange konfliktene øder økonomiske og menneskelige ressurser. Fred i Great Lakes-regionen og på Afrikas Horn vil utløse et stort potensiale for utvikling som ville få betydning for hele Afrika. Fredsforhandlingene i Sudan er inne i en avgjørende fase som forhåpentligvis kan føre til en fredsavtale innen utgangen av 2003. I det sørlige Afrika merkes ringvirkninger fra krisen i Zimbabwe. Bidrag til konfliktløsning og fredsbygging er derfor en integrert del av norsk utenriks- og utviklingspolitikk i Afrika. Samtidig truer hiv/aids-epidemien samfunnsstrukturen i en rekke land, og det er tvingende nødvendig å snu den katastrofale utviklingen. Dette skal prege tilnærmingen til alt utviklingssamarbeid. Små muligheter til å hevde demokratiske rettigheter, møter med et svakt og ofte korrupt embetsverk og rettsvesen, samt fare for å bli utsatt for menneskerettighetsovergrep, er en del av hverdagen for mange. Godt styresett skaper forutsetninger for fred, frigjøring av menneskelige ressurser og resultater i kampen mot fattigdommen. Dette arbeidsområdet gis høy prioritet i samarbeidet med afrikanske land.

Det må tas et krafttak dersom Afrika sør for Sahara skal kunne nå tusenårsmålene. Andelen av befolkningen som lever på under 1 dollar om dagen ble kun redusert fra 48 til 47 pst. i tiåret fram til 2000. Derfor har antallet fattige økt og regionen har den høyeste andelen fattige av alle regionene. For de andre tusenårsmålene er utsiktene varierende. Flertallet av landene ligger an til å nå målet om likestilling i grunnutdanning, og nesten halvparten kan klare å halvere sult innen 2015. En tred-

jedel kan oppnå målet om universell grunnutdanning. Det har vært en særskilt positiv utvikling mht. å øke tilgangen til rent vann i en rekke områder. I relasjon til målet om å halvere barnedødelighet og mødredødelighet har imidlertid utviklingen vært spesielt svak. Svak økonomisk vekst, konflikter og den høye forekomsten av hiv/aids og malaria reduserer mulighetene til å nå tusenårsmålene.

Det kreves en vedvarende vekst på 7 pst. årlig og en mer rettferdig fordeling dersom tusenårsmå-

Boks 7.2 Mangel på mat

Store deler av Afrika har opplevd en matvarekrise det siste året. Sviktende nedbør er viktigste årsak. Imidlertid har andre faktorer medvirket sterkt. I Etiopia og Eritrea fører den ustabile politiske situasjonen og strukturelle forhold til at humanitære kriser stadig vender tilbake. Matvarekrisen i Angola var først og fremst et resultat av den langvarige borgerkrigen. I det sørlige Afrika ble krisen forsterket av hiv/aids. Mange eldre og kvinner blir eneforsørgere. Barn blir foreldreløse og får enesvar for mindre søsken. Slike husholdninger klarer ikke å dyrke tilstrekkelig mat. Det internasjonale samfunnet reagerte denne gang i tide og bidro til å avverge en katastrofe i det sørlige Afrika. For å unngå en permanent nødsituasjon kreves det nye strategier for matvaresikkerhet og styrking av landbruket. Fremdeles må innsatsen økes betydelig for å unngå den verste krisen på Afrikas Horn.

lene skal kunne nås. Den økonomiske utviklingen i 2002 var forholdsvis positiv i mange av landene, men bare 5 land oppnådde en vekst på 7 pst. Flertallet av landene fortsatte reformarbeidet ved å styrke den makroøkonomiske politikken og fokusere på å redusere fattigdommen. Med unntak av det sørlige Afrika var imidlertid veksten noe svakere enn forventet. Årsaken til svekkelsen var i stor grad den svakere utviklingen i verdensøkonomien.

Hiv/aids-epidemien er en stor trussel for den økonomiske og sosiale utviklingen i Afrika, og Norge ønsker å øke innsatsen rettet mot å bekjempe hiv/aids. En vil støtte tiltak både gjennom myndighetene, lokale frivillige organisasjoner og internasjonale organisasjoner. I tillegg til å støtte tiltak direkte rettet inn på å bekjempe hiv/aids vil en legge vekt på at hensynet til hiv/aids integreres i de andre tiltakene som støttes.

Over kap. 150 post 78 Regionbevilgning for Afrika er det foreslått en fordeling av totalbeløpet til hovedsamarbeidsland, regionalt samarbeid og til de enkelte samarbeidslandene. Det er satt av midler til å starte opp samarbeidet med Kenya og Madagaskar, som er foreslått som nye samarbeidsland. En har ønsket å synliggjøre klarere omfanget av samarbeidet med myndighetene i Malawi, Tanzania og Zambia ved at støtte til sentrale samarbeidsprosjekter som tidligere har blitt gitt over

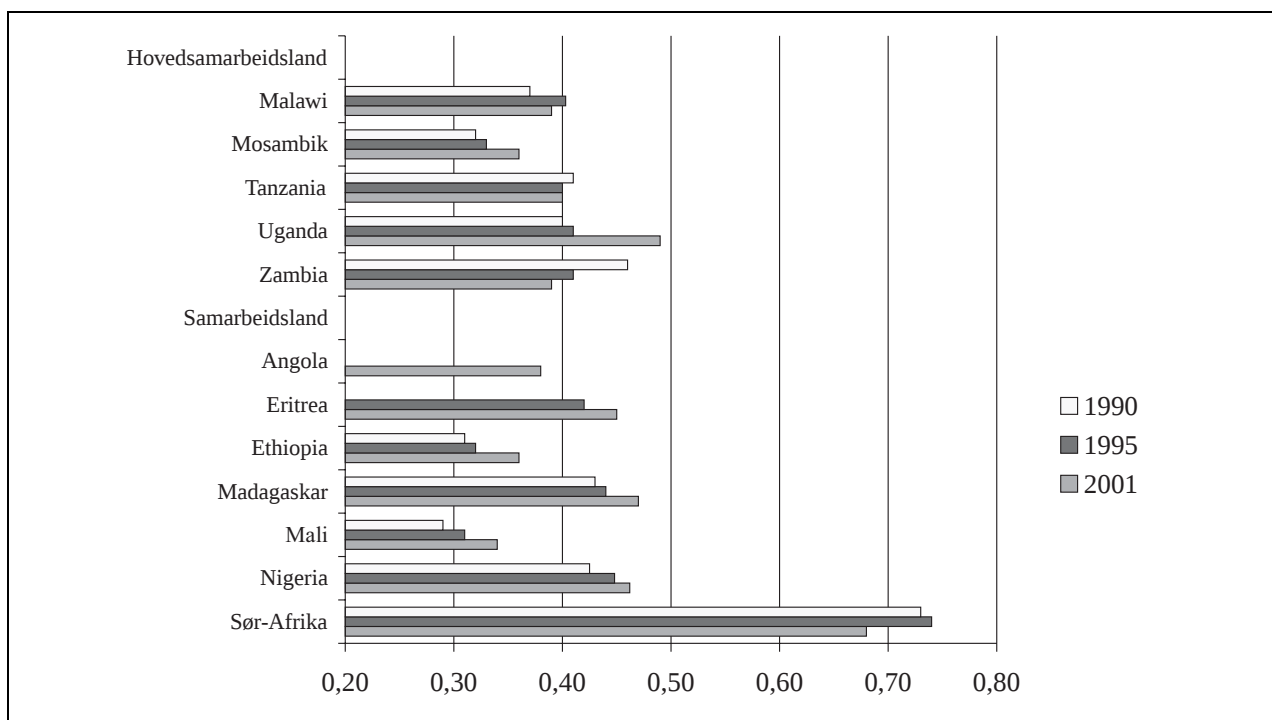
post 78 Regionbevilgning for Afrika, foreslås overført til landrammen. Disse landenes andel av post 78 vil bli tilsvarende redusert. Samarbeid med myndighetene vil likevel fremdeles kunne støttes over post 78. En beholder også muligheten til å kunne støtte tiltak i hovedsamarbeidslandene gjennom frivillige organisasjoner og internasjonale organisasjoner.

Utviklingen i Human Development Index (HDI) fra 1990 til 2001 for samarbeidslandene i Afrika.

Samarbeidslandene viser en variert utvikling, men de fleste landene har en viss økning i HDI. Uganda har en særskilt positiv utvikling, mens Zambia og Sør-Afrika hadde en klar tilbakegang fra 1990 til 2001. Med unntak av Sør-Afrika ligger alle samarbeidslandene i regionen blant de 30 landene med lavest HDI blant de 175 landene som er med i indeksen. Med en HDI på 0,47 har Afrika sør for Sahara den laveste HDI av alle regionene.

Post 70 Malawi, kan overføres

Norge og Malawi har avtalt å konsentrere samarbeidet om økonomiske reformer, helse, hiv/aids og styresett. På grunn av matvarekrisen er det besluttet å trappe opp støtten til landbruk. Norge administrerer Sveriges bistand på de samme

Figur 7.2 Figuren viser utviklingen i samarbeidslandene i FNs HDI fra 1990 til 2001. HDI er basert på et utvalg av økonomiske og sosiale indikatorer. Skalaen går fra 0 til 1 hvor 1 er høyest mulig verdi.

Kilde: Human Development rapporter fra FN.

hovedområdene, og ambassaden har fullmakt til å undertegne avtaler på vegne av begge land. Norge og Sverige vil foreta en felles gjennomgang av samarbeidet med Malawi i 2004. FN er en viktig kanal for deler av norsk-svensk bistand. Engasjementet fra norske organisasjoner og Fredskorpset er økende og Kirkens Nødhjelp har nylig opprettet kontor i Malawi. Total norsk bistand var 124,2 mill. kroner i 2002, hvorav 69,3 mill. kroner over denne posten. Malawi var også mottaker av regional nødhjelpsinnsett til det sørlige Afrika i 2002, blant annet norske lastebiler til matdistribusjon.

Situasjonsbeskrivelse

Etter et langvarig diktatur ble flerpartisystem etablert i 1994. Landet har gjort betydelige demokratiske fremskritt siden da. Viktige kontrollfunksjoner er grunnlovsfestet og institusjonalisert. Regjeringen har som erklært mål å styrke menneskerettighetene, arbeide for godt styresett og bekjempe korrupsjon, men det skorter ofte på oppfølgingen. Det skal holdes president-, parlaments- og kommunestyrevalg i 2004. Forslaget om en tredje periode for president Bakili Muluzi ble forsøkt presset gjennom, men frafalt etter at det møtte sterk motstand. Malawi er et av verdens fattigste land. Forventet levealder er sunket fra 48 år i 1990 til ca. 38 år i dag på grunn av hiv/aids, og 16 pst av den voksne befolkningen antas å være hiv-smittet. Anslagsvis 65 pst. lever på under en tredjedel USD per dag. Den økonomiske utviklingen er fortsatt svak. Anslaget for økonomisk vekst i 2002 var på 1,8 pst. mot – 4,1 pst. i 2001. Hovedårsaken til den svake veksten har vært manglende gjennomføring av økonomisk politikk, liten kontroll med offentlige utgifter og svikt i jordbruket. Redusert bistand og krisen i Zimbabwe har også medvirket. Bistanden utgjorde i 2001 22,6 pst. av BNI. Gjeldsbetjeningsraten, dvs. gjeldsbetjening som andel av årlige eksportinntekter, er på 8 pst. Tusenårsmålene vil bli vanskelige å oppfylle uten vesentlig bedret økonomisk utvikling. Budsjettet for 2003/2004 har en bedret fattigdomsprofil i forhold til tidligere år, og Malawi har de senere årene brukt relativt mye av budsjettet på sosiale sektorer. Det er iverksatt tiltak for å styrke kontrollen med offentlige utgifter og for å bedre skatteinntektene. Malawi opplevde matvarekrise andre år på rad i 2002/2003. Den umiddelbare krisen ser nå ut til å være over for flertallet av befolkningen, men fattige har fortsatt lav matvaresikkerhet.

Mål

Malawi har følgende mål innenfor programmets samarbeidsområder:

- Styresett: Styrke lokal forvaltning og overføre ansvar og ressurser til distriktsforsamlinger. Sikre respekt for lov og rett. Styrke preventivt arbeid mot korrupsjon og øke oppklaringsprosenten. Styrke statlige organer for godt styresett og sikre uavhengige massemedia og øke evnen til kirker og frivillige organisasjoner til å vokte menneskerettighetene. Styrke kampen mot økonomisk og seksuell utnyttelse av barn.
- Økonomiske reformer: Økonomisk vekst på 4,5 pst. i 2003 og 5,2 i 2004. Andel av befolkningen under fattigdomsgrensen skal reduseres til 59 pst. i 2005. Skape makroøkonomisk stabilitet og gi næringslivet bedre rammer for å kunne dra fordeler av internasjonal frihandel.
- Helse, hiv/aids: Grunnleggende helsetjenester skal bli tilgjengelige for alle. Spedbarnsdødeligheten skal reduseres til 90 per 1000 spedbarn innen 2007, og andelen med tilgang til rent drikkevann skal økes til 84 pst. innen 2005. I hiv/aids-arbeidet er målet å forhindre at nye generasjoner smittes.
- Landbruk: Øke matvaresikkerheten for befolkningen og redusere avhengigheten av tobakk som eksportvare og mais som matvare.

Bevilgningen planlegges brukt til:

- Styresett: Støtte viktige institusjoner som menneskerettskommisjonen, ombudsmannen og antikorrupsjonsbyrået, UNICEFs arbeid for barns rettigheter samt til avviklingen av president- og parlamentsvalg og arbeidet med å styrke distriktsråd og lokalforvaltning.
- Økonomiske reformer: Bistå malawisk riksrevisjon, statistiske sentralbyrå, planleggingsdepartement og finansdepartementet, bl.a. ved samarbeid med Statistisk sentralbyrå og Sveriges Riksrevisjon. Budsjettstøtte vil være aktuelt som ledd i støtten til økonomiske reformer, bedre budsjettstyring og økonomikontroll. En vil også støtte arbeidet for å bedre næringslivets handelsmuligheter.
- Helse, hiv/aids: Støtte gjennomføringen av distriktenes helseplaner, utdanning av leger, vaksinasjonsprogrammer gjennom UNICEF, samt tuberkuloseprogrammet og arbeidet med å sette i verk et sektorprogram for helse. Det nasjonale aidsprogram vil støttes og samarbeidet med FN-organisasjoner om aidsarbeid blant barn og unge vil videreføres.
- Landbruk: Fortsette støtten til landets landbruksuniversitet og til organisering av småbøn-

der. Det vil bli gitt støtte til praktisk orientert forskning hvor malawiske og norske institusjoner og frivillige organisasjoner blir trukket inn.

Rapport 2002

Som ledd i arbeidet for bedre styresett har Malawi vedtatt en nasjonal politikk for funksjonshemmede og utviklet en kvinnestrategi med fokus på vold mot kvinner. Lovverket er gjennomgått for å styrke kvinners rettigheter. Antikorrupsjonsbyrået arbeider rimelig godt, men det går sakte med å få stilt folk for retten. Radioprogram som dramatiserer menneskerettighetene er svært populære. Desentraliseringen går fortsatt sakte, delvis på grunn av svak kapasitet. Distriktsforsamlinger er imidlertid opprettet.

Myndighetenes plan for overvåking av gjennomføringen av fattigdomsstrategien skal stå ferdig i 2003. Den positive utviklingen på sosiale sektorer i 90-årene har stagnert. Reduserte budsjetter har gitt regjeringen lite handlingsrom, og Malawi var langt fra den veksten på 6 pst. som anses nødvendig for å få bukt med fattigdommen. Regjeringens innstramming har bidratt til å redusere inflasjonen til under 10 pst., men innenlandske lån har økt kraftig. Den økonomiske situasjonen midtveis i 2003 er prekær, men det ser ut til å bli en avtale med IMF, noe som vil gjøre utbetaling av budsjettstøtte mulig. I 2002 la Malawi fram en skisse til et sektorprogram for helse. Fortsatt gjenstår mye arbeid før giverne kan gi budsjettstøtte gjennom helsemyndighetene i stedet for øremerket støtte til enkeltprosjekter. Malawi kan vise til gode resultater på flere områder og vaksinasjonsprogrammet ble kåret til verdens beste inneværende år. I den senere tid er det tegn som tyder på at hiv-smitte blant ungdom er i ferd med å flate ut. Antall personer som tar hiv-test har økt, men det er kun en svak økning i kondombruk. Hiv/aids er i økende grad fremme i offentlig debatt. Malawis søknad til det globale fondet for hiv/aids er innvilget, og Malawi vil motta totalt USD 43 mill over 2 år.

Innenfor styresettområdet ble det anvendt 39 mill. kroner. Desentraliseringsprogrammet ble igangsatt i 2002 med Kommunenes Sentralforbund som faglig samarbeidspartner. Midler ble kanalisert til distriktene for prosjekter som prioriteres og besluttes lokalt. Støtten til Kommisjonen for lovreformer, Sivilombudsmannen, Menneskerettighetskommisjonen, og Antikorrupsjonsbyrået ble videreført. Lovkommisjonen har gjennomgått og revidert deler av lovverket i forhold til kvinner og likestilling. Lov om vold i hjemmet er under revisjon, politistasjoner har mottatt utstyr til støtteenheter for voldsofre og fått opplæring i mottak.

Utkast til «Prevention of Domestic Violence Bill» er levert til Likestillingsdepartementet. Norsk støtte har videre bidratt til bedret nasjonal kunnskap og informasjon om barnarbeid samt overvåking av omfanget. Et nyopprettet program for konsolidering av demokratiet ble også støttet. Programmet er rettet mot å skape folkelig deltakelse slik at styre og politikk kan utformes ut fra krav som befolkningen stiller.

Storbritannia, EU, Sverige og Norge samarbeider om betingelsene for å yte budsjettstøtte til Malawi og det er definert en rekke krav til finansforvaltningen som forutsetning for overføring av midler. Siden flere krav ikke ble oppfylt besluttet giverne å holde tilbake budsjettstøtten i 2002. Norge omdisponerte midlene til andre tiltak. En viktig forutsetning for budsjettstøtte er styrket kapasitet i finansforvaltning. Institusjonell styrking av Malawis riksrevisjon med faglig bistand fra Sverige avsluttet sin pilotfase i 2002. Videre har Norge på vegne av giverne tilrettlagt for den nasjonale oppfølgingen av et multilateralt handelsinitiativ.

Det ble brukt 24,3 mill. kroner til å støtte nasjonale programmer for helse og kamp mot hiv/aids. Norge støttet også forberedelsene til et sektorprogram for helse. I påvente av et sektorprogram ga Norge øremerket støtte til distriktshelsetjenesten. Erfaringene så langt er at dette er en effektiv måte å få midler frem til brukere på lokalnivå. Storbritannia har vurdert den norske innsatsen som så positiv at de ønsker å gå inn med midler. Norge har også spilt en viktig rolle i forhold til vaksineprogrammet, GAVI og det nasjonale tuberkuloseprogrammet. Norges støtte til innsatsen mot kolera har bidratt til at forekomsten av sykdommen ble redusert. Norge har videre støttet Malawis fakultet for utdanning av leger. Det ble arbeidet med å knytte det medisinske fakultetet til norske helseinstitusjoner.

Malawis nasjonale tuberkuloseprogram (NTP)

Norge har støttet programmet siden 1987. Til tross for de sterke økningen i TB-pasienter som en følge av hiv/aids, har programmet vært vellykket. Malawi har oppnådd imponerende resultater til tross for beskjedne ressurser i helsevesenet:

- Dødeligheten er kraftig redusert. 70 prosent blir friske.
- Malawi har unngått problemer med multiresistens i behandlingen.
- Malawi NTP har vært sentral i utviklingen av en ny behandlingsmetode som nå anvendes internasjonalt.
- Forskningsresultatene blir publisert i ledende internasjonale tidsskrifter.

Norge bidro til driften av Malawis aidssekretariat og til et fond hvor frivillige organisasjoner kan søke om midler til hiv/aids arbeid. Norge har representert de bilaterale givere i Malawis arbeid med søknaden til det globale helsefondet. Fra norsk side ble det lagt mye arbeid ned i å få givene til å dra i samme retning – blant annet fikk man UNICEF og UNFPA til å lage et felles programforslag for økt hiv/aids satsing i forhold til barn og unge i grunnskolen.

Som ledd i styrkingen av nasjonal landbruksfaglig kompetanse ble det gitt støtte til landbruksuniversitetet Bunda med Norges Landbrukshøgskole/Noragric som faglig partner. 16,7 mill. kroner tiltenkt budsjettstøtte ble anvendt til et program for å bistå småbønder med såkorn for å hindre matmangel neste sesong. Programmet ga gode resultater.

Budsjett 2004

Det foreslås bevilget 100 mill. kroner

Post 71 Mosambik, kan overføres

Norge og Mosambik har avtalt å konsentrere samarbeidet om helse, energi, fiskeri, distriktsutvikling og økonomiske reformer. Samarbeidet om godt styresett og anti-korrupsjon står sentralt i samarbeidet. Flere norske statlige institusjoner er engasjert i samarbeid med tilsvarende institusjoner i Mosambik. Norsk næringsliv er engasjert på energisektoren. Norske frivillige organisasjoner er godt representert i Mosambik. Den samlede norske bistand var i 2002 på 308,9 mill. kroner hvorav 224,7 mill. kroner over denne post.

Situasjonsbeskrivelse

Mosambik er et ungt demokrati som står overfor store utfordringer. Etter 17 år med borgerkrig, har landet det siste tiåret vært i en postkonfliktfase. Dette har preget samarbeidet på en rekke områder. Høsten 2003 skal det avholdes lokalvalg for andre gang i landets historie. President- og parlamentsvalg skal holdes i 2004. Frelimo, som har vært det statsbærende partiet siden selvstendigheten, har hittil vunnet alle valgene. Den tidligere opprørsbevegelsen Renamo er det største opposisjonspartiet. Samfunnet utvikler seg i en demokratisk retning, men de demokratiske institusjonene og forvaltningsapparatet er fortsatt svake. Befolkningens tillit til landets myndigheter og statens organer og tjenestemenn er lav. Regjeringen lanserte i 2001 en ambisiøs plan for reform av offentlig sektor med vekt på godt styresett og kampen

mot korrupsjon. Økningen i den organiserte kriminaliteten, menneskerettighetsproblemer og en omfattende korrupsjon er imidlertid urovekkende. Pressen er relativt fri. Mosambiks fattigdomsstrategi ble presentert i 2001. Strategien er basert på høy og bredt basert økonomisk vekst, og betydelig internasjonal bistand. Omleggingen til markedsøkonomi tok fart etter fredsavtalen 1992. Den gjennomsnittlige årlig vekst i bruttonasjonalprodukt har de senere år vært hele 8 pst. Veksten er ujevnt fordelt både sosialt og geografisk, og det er særlig hovedstadsområdet som har nytt godt av veksten. Forventet levealder er bare 39 år og synkende pga aids. Tilgangen på helsetjenester er fortsatt dårlig til tross for en betydelig utbygging i de senere år. Andelen hiv smittede er om lag 15 pst., og situasjonen er på vei til å bli katastrofal. Andelen fattige er redusert fra 70 pst. i 1997 til 64 pst. i 2001. Bistanden finansierer om lag halvparten av statsbudsjettet, tilsvarende 24,9 pst. av BNI. Nesten en tredel av bilateral bistand til Mosambik ytes i form av generell budsjettstøtte. Gjeldsbetjeningsgraden er på 11 pst.

Mål

Mosambik har satt følgende mål for de områder Norge er inne i:

- Styresett og distriktsutvikling: Gjennomføre reformer i offentlig sektor, bl.a. ved å utarbeide en handlingsplan for kamp mot korrupsjon og for bedring av styresett. Desentralisering og styrking av provins- og distrikts myndighetenes evne til å forvalte og investere ressurser i samarbeid med lokalbefolkningen.
- Fattigdomsreduksjon og økonomiske reformer: Redusere andelen absolutt fattige til 60 pst. innen 2005. Høy, bredt basert vekst og omfattende investeringer i helse og utdanning. Det

Boks 7.3 Tusenårsmålene

De største truslene mot å nå tusenårsmålene er hiv/aids, svakt styresett og korrupsjon samt at veksten er isolert til naturressursenklaver i økonomien. En omfattende undersøkelse av folks levekår blir ferdig i 2003 og vil gjøre det mulig å vurdere gjennomføringen av fattigdomsstrategien. Mosambik kan trolig nå målet om likestilling mht. gutter og jenters adgang til skolegang og å stanse tapet av miljøressurser. Det er imidlertid lite sannsynlig at landet kan nå de øvrige målene

skal gjennomføres dyptgripende reformer i finansforvaltningen.

- Helse: Bedre grunnleggende helsetjenester og redusert utbredelse av smittsomme sykdommer inkludert hiv/aids. Innen 2005 skal mødre-dødeligheten reduseres til 1/1000 og andelen spedbarn som vaksineres mot polio skal opp til 97 pst.
- Energi: Ansvarlig forvaltning av vannkraft og naturgass. Alle distriktshovedsteder skal ha elektrisitet innen 2005 og bruken av elektrisitet i jordbruksrelatert industri skal øke.
- Fiskeri: Forbedre fiskeriforvaltningen, kartlegge fiskeressurser og øke fangsten.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett og distriktutvikling: Tiltak for reformer i offentlig sektor, herunder arbeidet med en handlingsplan for antikorrupsjon og bedre styresett, og opprettelse av en anti-korrupsjons enhet ved Riksadvokatens kontor. Styrking av planleggingskapasitet og veiforvaltningen i Cabo Delgado provinsen.
- Fattigdomsreduksjon og økonomiske reformer: Budsjettstøtte kombinert med tiltak for å forbedre landets finansforvaltning og aktiv oppfølging for å sikre at fattigdomsstrategien blir gjennomført.
- Helse: Fellesfondet for Mosambiks helseprogrammer, import av viktige medisiner og utbygging av helsetjenester på provins- og distriktsnivå.
- Energi: Tiltak for å bidra til bedre og mer miljøvennlig forvaltning av landets vannkraft og naturgass, samt utbygging av elektrisitetsnettet.
- Fiskeri: Kompetansebygging i fiskeriforvaltningen og et program for bygdeutvikling på kysten.

Rapport 2002

Makroøkonomiske indikatorer viser en positiv utvikling og veksten var i 2002 på 7,7 pst. Målet om å tildele 71 pst. av utgiftene i statsbudsjettet til seks prioriterte områder ble imidlertid ikke fullt ut realisert. Som ledd i den store forvaltningsreformen for perioden 2001-11, er en rekke lover og reformer innenfor offentlig sektor vedtatt. Arbeidet med å styrke kontrollorganer som riksrevisjon og riksadvokat går imidlertid sakte. Mosambik har kommet relativt langt når det gjelder harmonisering av prosedyrer og koordinering av givere. Folkehelsen er blitt bedre på enkelte områder. Mødre-dødeligheten er redusert til 1,6/1000, mens data for vaksinasjonsprogrammene viser at det har vært vanskelig å nå de mest utsatte gruppene. På energiområdet

ble elektrifisering ferdigstilt i ni distrikter, mens arbeid pågår i 17 andre. Innen fiskerisektoren ble den nasjonale fiskeriplanen revidert og iverksatt, desentraliseringen av fiskeriforvaltningen ble startet og det ble gjennomført en studie om kystovervåkning. Når det gjelder provins- og distriktsforvaltning hadde Mosambik ved utgangen av 2002 nesten ferdigstilt det nasjonale opplæringsprogrammet og fagplaner. Dessuten er læremateriell er utarbeidet. Det nasjonale veidirektoratet har sammen med provinsmyndighetene i Cabo Delgado utarbeidet et revidert program for forvaltning av bygdeveier. Provinsmyndighetene har videre i samarbeid med Plan- og finansministeriet og Administrasjonsministeriet, satt i verk et program for deltakende distriktsplanlegging.

I 2002 overførte Norge 60 mill kroner som budsjettstøtte gjennom et felles giverprogram der 11 givere gikk sammen, med deltagelse bl.a. fra EU, Storbritannia og Nederland. Verdensbanken deltar også i et eget samarbeid. Budsjettstøtten bidrar til makro økonomisk stabilitet og til å muliggjøre økte og bedre offentlige tjenester, for eksempel skoletilbud. Det ble gitt faglig og økonomisk støtte til Finansdepartementet til innføring av et nytt system for finansforvaltning. I dialogen med Mosambik har giverne i det felles programmet særlig fulgt opp budsjettets fattigdomsprofil, reformen av finansforvaltningen, opprydding i finanssektoren, økning av skatteinngangen for å redusere behovet av bistand samt styrking av rettsapparatet. Det nasjonale statistikkinstitutet støttes av Norge i samarbeid med Danmark og Sverige. Institutet er i ferd med å lage statistikk som gir grunnlag for analyse av levekår og resultater når det gjelder reduksjon av fattigdommen.

I 2002 hadde Norge ledervervet blant de bilaterale giverne til helsesektoren. Fra norsk side ble det lagt vekt på å styrke innsatsen mot hiv/aids, malaria og tuberkulose bl.a. gjennom det globale fondet, samt arbeidet med å skape en nasjonal plan/budsjett for helsesektoren med en felles finansieringsmekanisme på sentralt nivå. Støtten til import av medisiner og budsjettstøtten til provinsernes helsemyndigheter ble videreført og det ble inngått avtale med FNs befolkningsfond om støtte til reproduktiv helse. Innenfor energisektoren var bygging av kraftlinjer en viktig del av den norske støtten. Det ble inngått avtaler om utbygging av linjen fra Gurue til Lichinga nord i Mosambik og om rehabilitering av elektrisitetsforsyningen i Lichinga. Samarbeidet mellom norske og mosambikiske institusjoner på energisektoren ble videreført og Oljedirektoratet har bidratt med fagkompetanse for utvikling av lovverk og forskrifter. Det mosambikiske statsoljeselskapet ble også gitt fag-

lig støtte i arbeidet med å etablere kommersielle datterselskap for eksport av naturgass. I fiskerisektoren ble det inngått avtale om et nytt program for fiske og utvikling av landsbygda langs kysten. Fiskeridirektoratet deltok i arbeidet for å bygge kompetanse i fiskeriforvaltningen. I samarbeidet om desentralisering la Norge vekt på å trekke Finansdepartementet med i arbeidet og på å styrke deres samarbeid med Administrasjonsdepartementet. Erfaringene fra arbeidet i Cabo Delgado blir fra 2004 videreført til fire nye provinser.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås det bevilget 210 mill. kroner, som er en reduksjon i forhold til 2003.

Post 72 Tanzania, kan overføres

Norge og Tanzania har avtalt å konsentrere samarbeidet om støtte til gjennomføring av fattigdomsstrategien, godt styresett og offentlige reformer på sentralt og lokalt nivå, herunder bygdeutvikling med vekt på forvaltning av naturressurser og veier, samt utdanning og hiv/aidsarbeid. Flere norske institusjoner deltar i samarbeidet, herunder Veidirektoratet og flere universiteter og høyskoler. Norsk næringsliv er også engasjert i Tanzania, særlig innen vei. Norske frivillige organisasjoner utgjør et viktig element i de brede samarbeidsrelasjonene. Samlet norsk bilateral bistand til Tanzania i 2002 var 372,7 mill. kroner, hvorav 190 mill. kroner over denne posten og 120 mill. kroner over regionbevilgningen. Om lag halvparten av bistanden til Tanzania var budsjett- eller sektorprogramstøtte.

Situasjonsbeskrivelse

Tanzania er et demokrati under utvikling. Landet har flerpartisystem, men opposisjonen er svak og splittet. Korrupsjon er et betydelig problem, men det er styrket politisk vilje til å bekjempe problemet. Landet huser et stort antall flyktninger som følge av konfliktene i nabolandene og er en sentral aktør i arbeidet for fred og konfliktløsning i regionen. President Mkapa har vært en pådriver i gjen-skapningen av det østafrikanske samarbeidet. Den økonomiske situasjonen er preget av stabilitet og vekst. Veksten var 6,2 pst. i 2002. Imidlertid er veksten fortsatt for lav til en omfattende reduksjon av fattigdommen. Statsbudsjettet reflekterer fattigdomsstrategiens prioriteringer, og det er etablert et system for å følge opp gjennomføringen av strategien. Fattigdomsstrategien danner også grunnlaget for utviklingssamarbeidet med giverne. Tanza-

nia har utarbeidet sin andre framdriftsrapport på gjennomføringen av landets fattigdomsstrategi. Det er fremdeles slik at 19 pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen for mat og omlag 36 pst. har ikke nok inntekter til å dekke sine grunnbehov. Fattigdommen er størst på landsbygda, mens andelen fattige er redusert i de større byene. Andelen hiv-smittede er ca. 12 pst., og det er utarbeidet en strategi for bekjempelse av epidemien. Omfattende reformer er satt i gang i offentlig forvaltning, utdanning og helse de senere årene, med vekt på desentralisering og bedret kvalitet på tjenester til brukerne. Svak forvaltningskapasitet og korrupsjon er fortsatt et stort hinder for effektiv fattigdomsbekjempelse. Den nasjonale strategien for korrupsjonsbekjempelse er under gjennomføring, men et svakt rettssystem vanskeliggjør arbeidet. En reform av rettsvesenet er i startfasen. Landet er avhengig av bistand for å gjennomføre sin fattigdomsstrategi og bistanden utgjør 13,4 pst. av BNI. Tanzania har fått gjeldslette og gjeldsbetjeningsraten er på 11 pst.

Mål

Tanzania har i sin fattigdomsstrategi følgende mål for de områder Norge støtter:

- Styresett: Desentralisering, økt effektivitet i offentlige tjenester og åpne finansforvaltningen for innsyn og kontroll på sentralt og lokalt nivå.
- Fattigdomsbekjempelse og økonomisk utvikling: Halvere andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen innen 2010.
- Utdanning: Øke inntaket i grunnskolen til 85 pst., øke andelen elever som består grunnskole-

Boks 7.4 Tusenårsmålene

De fleste målene er innarbeidet i Tanzanias fattigdomsstrategi. Tanzania har dessuten på enkelte områder satt seg mer ambisiøse mål enn de globale målsettingene. Det kan være mulig å halvere andelen fattige i 2015 hvis veksten økes til omlag 8 pst. mot dagens nivå på 6 pst. Dette anses imidlertid som lite sannsynlig. Det er sannsynlig at målet om likestilling mht. gutter og jenters adgang til skolegang vil bli nådd. Tanzania vil derimot ha vanskeligheter med å halvere andelen underernærte og å redusere mødredødeligheten og barnedødeligheten med tre fjerdedeler innen 2015. Når det gjelder adgang til sikkert drikkevann foreligger det ikke tilstrekkelig informasjon.

eksamen og øke andelen elever som fortsetter til videregående skole.

- Hiv/aids: Andelen av gravide som er smittet av hiv skal reduseres og forventet levealder skal opp til 52 år innen 2010.
- Vei: Oppgradere og reparere tilførselsveier på landsbygda.
- Miljø: Integrere miljø i fattigdomsstrategien og styrke miljøforvaltningen institusjonelt.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Oppfølging av den nasjonale anti-korrupsjonsplanen og gjennomføring av lokalforvaltningsreformen.
- Fattigdomsreduksjon og økonomisk utvikling: Budsjetstøtte i kombinasjon med styrking av finansforvaltningen og styringssystemet for å følge fattigdomsutviklingen.
- Utdanning: Nasjonalt program for grunnutdanning. Innenfor høyere utdanning vil en bl.a. videreføre samarbeidet for styrking av institusjonell kapasitet ved universitetene.
- Hiv/aids: Arbeidet til den nasjonale aidskommisjonen samt direkte bistand via bl.a. Haydom Hospital. Hele programporteføljen skal ha komponenter for bekjempelse av hiv/aids.
- Veisektoren: Program for tilførselsveier og samarbeid om styrking av veiadministrasjonen.
- Miljø og naturressursforvaltning: Tiltak innen miljøavtalen med myndighetene.

Rapport 2002

I arbeidet for godt styresett offentliggjøres nå alle budsjettoverføringer til departementer og andre statlige etater, inkludert lokalforvaltningen. Departementene har utarbeidet anti-korrupsjonsplaner og har begynt å rapportere i forhold til disse. Gjennomføringen av lokalforvaltningsreformen viser positive resultater, men er noe forsinket. Svak kapasitet i lokalforvaltningen og behov for å endre lover og forskrifter har bidratt til dette. Undervisningsmateriale er utarbeidet og opplæring av administrasjon og folkevalgte på lokalt nivå har begynt. Likeledes er arbeidet påbegynt for å forberede nye kriterier og prosedyrer for mer omfattende statlige finansoverføringer til lokalt nivå. Et IT-basert finansforvaltningssystem er nå i bruk i alle departementene på sentralt nivå, og man starter arbeidet med å bringe dette ut på distriktsnivå. En ny finanslov og en ny lov for innkjøp i statlig sektor er på plass, likeså en lov for offentlig tjenesteyting. Tanzanias rapport om oppfølgingen av landets fattigdomsstrategi viser fremgang, selv om målene ikke nås på alle områder.

Gjennomføringen av det nasjonale programmet for grunnutdanning har ført til at andelen barn som begynte i første klasse på skolen økte til 85 pst. i 2001/2002. Målet for år 2003 er således allerede nådd. I overkant av 7000 nye lærere ble rekruttert til grunnskolen for å møte det økte elevtallet. Andelen som besto avgangseksamen i grunnskolen økte, og det var også en liten økning i andelen av elevene som fortsatte fra grunnskolen til videregående skole. Det er en stor utfordring å heve standarden i undervisningen, og det er igangsatt kurs for lærere og utvikling av lærerutdanningen. Bygging av lærerboliger og nye klasserom pågår fortløpende. Veisektoren har fått økte budsjettoverføringer, og flere større oppgraderingsprosjekt forberedes. Vedlikeholdsarbeid er gjennomført, på noen områder er måloppnåelsen lav, men på andre områder har man gjort mer enn det som var planlagt. Tanzania har videreført arbeidet med institusjonelle og rettslige endringer knyttet til forvaltning av miljø og naturressurser. Under naturressursprogrammet har bekjempelse av avskogning ført til at 350.000 hektar er gjenvunnet som jordbruksareal. Et nasjonalt skogsektorprogram er godkjent og retningslinjer for hvordan myndighetene skal samarbeide med lokalbefolkningen er utarbeidet. Når det gjelder hiv/aids, har alle distriktene gjennomført holdningskampanjer og utarbeidet hiv/aids planer.

Støtten til lokalforvaltningsreformen beløp seg til 15 mill. kroner. En gjennomgang har påvist resultater som bedre planleggingskapasitet og tjenestelevering. Den norske budsjettstøtten til Tanzania i 2002 var på 120 mill. kroner fordelt med 82 mill. kroner fra denne post og 38 mill. kroner fra regionbevilgningen. Norge deltar i et program for budsjettstøtte sammen med 12 andre givere som har et felles system for rapportering og oppfølging i forhold til myndighetene. Måloppnåelsen vurderes mot indikatorer fra landets fattigdomsstrategi. Den årlige gjennomgangen av støtten viste at de prioriterte sektorene hadde fått de planlagte tildelinger. Som et ledd i styrkingen av finansforvaltningen, ble det innledet kontakt mellom Finansdepartementene i Norge og Tanzania med sikte på å etablere et samarbeid for å styrke utformingen av skattesystemet.

Norge støttet det nasjonale sektorprogrammet på grunnutdanning med 50 mill. kroner. Programmet har hatt en del startvansker når det gjelder overholdelse av frister for rapportering og revisjon. I 2002 ble det gjennomført to gjennomganger som begge viste markant framgang i forhold til de kvantitative målene, men at utfordringene i forhold til kvalitet fremdeles er mange. Støtten til høyere utdanning var i 2002 på 26,7 mill. kroner fordelt på

flere universitet. Antall studenter ved Universitetet i Dar es Salaam er nesten tredoblet i perioden 1996 – 2002 og infrastrukturen er forbedret. Gjennomgangen av den norske støtten til Mzumbe universitetet konkluderte med at samarbeidet har vært vellykket, og en ny treårig avtale forberedes. Støtten til hiv/aids arbeidet beløp seg til 8,4 mill. kroner og bidro bl.a. til arbeidet til den nasjonale aidskommisjonen. Støtten til veisektoren og miljø ble i 2002 finansiert over regionbevilgningen

Budsjett 2004

For 2004 foreslås det bevilget 250 mill. kroner.

Post 73 Uganda, kan overføres

Samarbeidet mellom Uganda og Norge konsentres om godt styresett, demokrati og menneskerettigheter; økonomisk vekst og utvikling av privat sektor; og sosial utvikling. Gjennom støtte til ulike tiltak i konfliktområdene i Nord-Uganda skal samarbeidet også søke å bidra til løsning av konflikten. I den politiske dialogen vektlegges Ugandas rolle i konflikten i regionen og landets demokratiske utvikling. Det foregår et utstrakt samarbeid mellom norske og ugandiske forskningsmiljøer og mellom norske og ugandiske frivillige organisasjoner. Det er også et visst engasjement fra norsk næringsliv. Samlet bistand til Uganda var i 2002 på 260,5 mill. kroner, hvorav 178,7 mill. kroner over programkategori 03.10. Av dette kom 130 mill. kroner fra post 73.

Situasjonsbeskrivelse

Det ugandiske demokratiet står overfor viktige utfordringer. Det er et sterkt press på myndighetene om å innføre flerpartisystem. President Museveni har varslet at en tar sikte på innføring av flerpartistyre fra 2006. Spørsmålet rundt grunnlovsbestemmelsen om gjenvalg av presidenten må avklares. Korrupsjon er fremdeles utbredt. Menneskerettighetssituasjonen er bekymringsfull i nordområdene, der befolkningen jevnlig utsettes for overgrep. Uganda bruker betydelige ressurser på regional stabilitet og indre sikkerhet. Konflikten i DR Kongo og Sudan har negative virkninger for situasjonen vest og nord i landet. Uganda er blitt kritisert for sin involvering i Øst-Kongo, herunder utbytting av landets naturressurser. I Nord-Uganda har opprørsgruppen Lord's Resistance Army (LRA) gjennom 17 år skapt store problemer og ca. 800.000 mennesker er internt fordrevet. Over 60 pst. av husholdningene i de nordlige distriktene antas å leve under fattigdomsgrensen. Myndighetene har satt i gang ulike tiltak for å

Boks 7.5 Tusenårsmålene

Uganda har på enkelte områder mer ambisiøse mål enn de globale målsettingene, og har relativt pålitelige data som gir godt grunnlag for analyser. Det er sannsynlig at Uganda vil nå hovedmålet om en halvering av antall fattige innen 2015. Målet i landets egen fattigdomsplan er mer ambisiøst (10 pst. i 2017). Uganda ligger også godt an i forhold til målet om full grunnskoleutdanning. Full likestilling mht. gutter og jenters skolegang på grunn- og videregående nivåer kan også være mulig. Målet om å halvere andelen av befolkningen uten tilgang til sikkert drikkevann vil sannsynligvis nås. Målet om å redusere barnedødeligheten med to tredjedeler og mødredødeligheten med tre fjerdedeler innen 2015 synes derimot lite realistisk. Allerede i 1996 hadde Uganda halvert spredningen av hiv/aids, men det er langt fram når det gjelder å redusere utbredelsen av alvorlige sykdommer som tuberkulose og malaria.

stoppe LRAs aksjoner, blant annet flere forsøk på å få til forhandlinger om fredsløsninger, men uten å lykkes.

Uganda kan vise til en lengre periode med økonomisk vekst og stabilitet. Den økonomiske veksten har vært noe lavere de senere år, med 5,5 pst. i 2002. I det siste tiåret har det vært inntektsøkning hos befolkningen, men forskjellene mellom rike og fattige har økt. Om lag 35 pst. av befolkningen levde under fattigdomsgrensen i 2000 mot 56 pst. i 1992. Ugandas fattigdomsplan legger opp til betydelig ekspansjon av statlige programmer, men det er store utfordringer når det gjelder kapasitets- og institusjonsbygging i offentlig sektor, særlig i lokaladministrasjonen. Den lave skatteinngangen kan sammen med store lån forverre landets gjeldssituasjon. Uganda kan vise til imponerende resultater i bekjempelsen av hiv/aids, men epidemien vil allikevel ha alvorlige konsekvenser for det ugandiske samfunnet i årene fremover. Bistandens andel av BNI er om lag 12,5 pst. og gjeldsbetjeningsraten er på 7 pst.

Mål

Uganda har følgende mål for områdene Norge støtter:

- Styresett og fredsbygging: Styrke demokrati-prosessen, fremme menneskerettigheter og

oppnå økt effektivitet, åpenhet og ansvarlighet i offentlig forvaltning. For Nord-Uganda er målet å skape fred og stabilitet og respekt for grunnleggende menneskerettigheter, mens fokus på lengre sikt vil være på vekst og utvikling også for denne regionen.

- Sosial utvikling: Redusere sykkelighet og dødelighet gjennom en tilgjengelig og velfungerende nasjonal helsetjeneste. Bruk av fattigdomsfondet (PAF) til å finansiere sentrale områder innenfor sosial sektor i Ugandas fattigdomsplan. Øke kapasitet innen høyere utdanning.
- Økonomisk vekst: Skape et rammeverk for økonomisk vekst og strukturendringer, 7 pst. vekst, holde inflasjonen på 5 pst. og øke skatteinntektene til 13 pst. av BNP.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett og fredsbygging: Oppfølging av anti-korrupsjonsplanen, utviklingen av nasjonale registre, samt styrke grunnutdanning i konflikt-områdene i Nord-Uganda.
- Sosial utvikling: Det nasjonale programmet for helsesektoren, budsjettstøtte via fattigdomsfondet (PAF). Videreføre samarbeidet med UNICEF, myndigheter og sivilt samfunn om bekjempelse av hiv/aids og styrking av barns rettigheter. Makerere Universitetets femårige program for institusjonsutvikling vil fortsatt motta bistand.
- Økonomisk vekst og privat sektor: Institusjonsutvikling og restrukturering av energisektoren, bidra til å øke tilgangen på elektrisk kraft, særlig på landsbygda. Etablering av skogadministrasjon. Medvirke til oppfølging av NIS fase 2 gjennomgangen.

Rapport 2002

Innenfor styresett har det vært fokusert på reformer i det politiske systemet i Uganda (bl.a. innføring av flerpartisystem) i forbindelse med forberedelsene til en grunnlovsrevisjon. Som ledd i arbeidet med å bekjempe korrupsjon er oppfølgingen av loven som krever at politikere og høyere ledere skal oppgi sine inntekter prioritert. En kommisjon som gjennomgår beskyldninger om korrupsjon i skatteetaten er i ferd med å avslutte sitt arbeid. Oppfølging av FN-rapporten om utnytting av naturressursene i DR Kongo har stått sentralt. Vilårene for privat sektor er bedret gjennom en styrking av energisektoren. Tilgangen på kraft har økt og blitt mer stabil, nytt lov- og regelverk er etablert, og etablering og restrukturering av viktige institusjoner pågår. Den humanitære situasjonen i nord forver-

ret seg i løpet av 2002, og myndighetene har utarbeidet planer for økt innsats i regionen.

Innen helsesektoren har det vært satset mye ressurser på å bekjempe mødre- og barnedødelighet og fattigdomsrelaterte sykdommer. Andel fullvaksinerte barn økte til 68 pst. i 2001/02. Det har vært betydelig økning i antallet helsesentre som tilbyr behandling mot overføring av hiv/aids fra mor til barn og sentre for frivillig hiv-testing, og det er registrert 40 pst. økning i legekonsultasjoner etter at myndighetene besluttet å fjerne egenandeler. Fattigdomsfondet, som utgjør ca. 2,3 mrd. kroner i budsjettåret 2003/04, skal sikre sektorer som tilgodeser de fattige, bl.a. grunnskoleutdanning, landbruksmodernisering, primærhelsetjenester, bygdeveier og vannforsyning.

Arbeidet for å bidra til å styrke svake gruppers rettigheter er viktig, og Norge har støttet arbeidet for funksjonshemmedes og barns rettigheter. Videre har man støttet en studie om eiendomsrett for ektefeller og kvinners rettigheter, statistikkutvikling, samt utredninger i tilknytning til sektorprogrammet for justissektoren. Norge har støttet forberedelser til etablering av offentlige registre for befolkning, eiendommer og bedrifter. Støtten på over 10 mill. kroner til grunnutdanning i konfliktfylte områder i nord har bidratt til økt skolegang blant internt fordrevne og hevet kompetansen hos lærere i å håndtere traumatiserte barn. Det ble overført nærmere 31 mill. kroner til fattigdomsfondet (PAF). I samarbeid med Uganda og andre givere medvirker Norge til å utvikle systemer for kontroll og resultatoppfølging i arbeidet for fattigdomsreduksjon. Bistanden til helsesektorprogrammet (20 mill. kroner) ble forvaltet av svenske Sida. Støtten til Makerere Universitet (ca. 27 mill. kroner) gikk til arbeidet med institusjons- og kapasitetsutvikling

Støtte til energisektoren (20 mill. kroner) ble benyttet til rehabilitering og utbedring av transformatorstasjoner, utbygging av strømforsyning på landsbygda, samt faglig og finansiell støtte til institusjonsutvikling og restrukturering av sektoren. Støtten på 15,5 mill. kroner til skogsektoren har bidratt til omstruktureringer og effektivisering innen sektoren.

Som et ledd i oppfølgingen av Strategien for næringsutvikling i Sør, har NHO sammen med representanter fra næringslivet foretatt en gjennomgang (NIS fase 2) for å se på muligheten for et sterkere samarbeid mellom næringslivet i de to land. Det vil bli stilt midler til disposisjon om regionbevilgninger for utvikling av et slikt samarbeid (Uganda som pilotland).

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 140 mill. kroner.

Post 74 Zambia, kan overføres

Zambia og Norge har avtalt å konsentrere samarbeidet om hovedområdene utdanning, styresett, veisektoren og naturressurs-/viltforvaltning. Etter en gjennomgang av samarbeidet i 2002 ble man enige om også å øke innsatsen innenfor landbruk, i første omgang finansiert over regionbevilgningen. Zambia er den største mottaker av norsk bistand til utdanning. Det er utstrakt samarbeid med frivillige organisasjoner i Zambia, om lag en firedel av norske bilaterale midler til landet kanaliseres gjennom norske eller zambiske frivillige organisasjoner. Total norsk bistand var 232 mill. kroner i 2002, hvorav 110 mill. kroner fra denne post.

Situasjonsbeskrivelse

Det siste året har vært preget av en fortsatt aktiv korrupsjonsbekjempelse med flere arrestasjoner av fremtredende politikere, herunder tidligere president Chiluba. Grunnet uregelmessigheter ved gjennomføringen diskuteres fremdeles valgresultatet fra desember 2001, med prøving av resultatet i høyesterett. Med internasjonal matvarehjelp i 2002 og en relativt god regntid og gode avlinger i 2003 har landet kommet over den akutte matvarekrisen. Zambiske myndigheter har satt i verk flere tiltak for å unngå at en slik situasjon oppstår igjen. Tørke og påfølgende lav matvareproduksjon svekket den zambiske økonomien i 2002 og førte til lavere vekst og økt inflasjon. Landbruk er sammen med turisme prioritert i strategien for bekjempelse av fattigdom (PRSP) som de viktigste sektorene for diversifisering av Zambias økonomi, som i en årrekke har vært dominert av gruveindustrien. Et makroøkonomisk mål i PRSP er årlig vekst på minst 4 pst. Veksten i 2002 var på 3 pst. Selv om veksten var lavere enn målet har det de siste årene vært en positiv vekst pr. innbygger. Særlig har det vært vekst i byggenæringen og innenfor turisme. Eksporten av landbruksvarer (blomster, grønnsaker og frukt) har også økt. Gjeldssituasjonen er bedret noe, i hovedsak som resultat av bilaterale og multilaterale gjeldsslettetiltak.

Andelen hiv/aids-smittede er om lag 20 pst. Et lyspunkt er at nysmitte i aldersgruppen 15-19 år er redusert for urbane deler av befolkningen, mens tallene imidlertid viser økning i nysmitte på landsbygda. Året 2002 kan stå som året da hiv-epidemien kom på kartet over alvorlige hindringer for Zambias utvikling både i PRSP og presidentens

Boks 7.6 Tusenårsmålene

Zambias mål er å redusere andelen fattige til 65 pst. innen 2004, fra 73 pst. i 2002. Tross vekst de senere år kan det synes vanskelig å nå tusenårsmålene om halvering av fattigdommen innen 2015, fullført grunntutdanning for alle samt reduksjon av barnedødeligheten med to tredjedeler. Zambia har hatt en negativ utvikling det siste tiåret når det gjelder barnedødelighet. Derimot kan landet nå målene om balansert kjønnsfordeling i skolen, stans i økningen av HIV/AIDS og rimelig tilgang på vann og tilfredsstillende sanitære forhold. Vannforsyning har hatt en god utvikling, med nær fordobling av landsbygdas tilgang til trygt drikkevann det siste tiåret.

taler, men dette har ennå ikke bidratt til økte budsjetter til drift av det nasjonale aidsrådet. I 2002 ble ca. 40 pst. av statsbudsjettet finansiert gjennom ekstern bistand, og bistanden utgjorde ca. 20 pst. av BNI. Gjeldsbetjeningsraten er på 14 pst.

Mål

Zambia har satt følgende mål for hovedsektorene Norge er inne i:

- Styresett: Offentlige og private aktører skal på en best mulig måte kunne bekjempe fattigdom gjennom bedre planlegging, demokratiske beslutninger og effektiv oppfølging. Bedre rettssikkerheten ved å øke antallet rettssaler og redusere antallet som venter på straffesak til 4 000 i 2004.
- Utdanning: Tilby skolegang til alle. Grunnskoleledetakelsen skal øke med 20 pst. innen 2007. Innen 2015 skal minst 80 pst. av befolkningen over 15 år kunne skrive og lese.
- Veisektoren: Mer effektiv transport, bl.a. ved at den delen av hovedveinettet som har vedlikeholdbar standard økes til 33 500 km.
- Naturressurs- og viltforvaltning: Forbedre forvaltningen av naturressursene, blant annet ved aktivt å trekke inn lokalsamfunn.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Byggingen av stort rettskompleks i Lusaka, samarbeid mellom den norske og den zambiske riksrevisjonen, bidra til et nytt finansforvaltningsprogram, styrke likestillingsarbeidet gjennom en egen enhet tilknyttet presiden-

tens kontor, støtte til myndighetenes antikorrupsjonsarbeid.

- Utdanning: Det nasjonale sektorprogrammet for utdanning supplert med samarbeid mellom utdanningsdepartementene i Norge og Zambia.
- Veisektoren: Et aksellastprogram og en forstudie for et veiprojekt ved Kafue nasjonalpark.
- Naturressurs- og viltforvaltning: Zambias viltdirektorat, bl.a. til viltforvaltning i flere nasjonalparker.

Rapport 2002

Tørke og matvaremangel i 2002 gjorde det vanskelig for Zambia å følge opp sine fattigdomsstrategimål. Zambia har ennå ikke fått på plass et system for å vurdere resultatene av fattigdomsstrategien, og rapporteringen er fortsatt mangelfull. Innenfor styresett har det vært et sterkt fokus på bekjempelse av korrupsjon fra den sittende regjeringsside, og flere tidligere fremtredende politikere og næringslivstopper er arrestert, mistenkt for korrupsjon. Likestillingsarbeidet i Zambia har ennå ikke hatt de ønskede resultater, men trenden er positiv. Andelen kvinner i parlamentet er økt fra 7 til 12 pst. mellom 1990 og 2003. Zambia besluttet i 2002 at grunnutdanning skulle være gratis. Det er en utfordring å fylle gapet etter frafallet av skolepenger. Antall elever i grunnskolen økte med 7 pst. Fra 2001 til 2002 som følge av at myndighetene i februar 2002 vedtok at grunnutdanning skulle være gratis. Antallet lærere økte med 6 pst. i samme perioden. I 2002 var til sammen 3073 klasserom bygget siden oppstarten på BESSIP I 1999. Innmeldingen av barn har foreløpig holdt seg stabil rundt 73-75 pst. Andelen av barn som faller ut av skolen etter 4. skoleår er foreløpig ikke redusert, mye pga. hiv/aids. Zambia mister om lag 1600 lærere hvert år pga. aids.

Av veier med fast dekke er nå 59 pst. karakterisert som i god stand. Etter omfattende restrukturering av sektoren blir nå kun 10 pst. av alt veiarbeid utført i offentlig regi. Myndighetene har i 2002 godkjent en nasjonal plan for transportsektoren. Myndighetenes veisektorprogram for perioden 2003-2007 ble ferdig i 2002. Hiv/aids, miljøhensyn og likestilling skal integreres i programmet. Målt i antall turister har turistsektoren i Zambia hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på ca. 9,5 pst. siden 1995. Direkte inntekter fra turister til viltforvaltningen har økt betraktelig.

Det ble i 2002 brukt om lag 21 mill kroner på tiltak for styresett. Dette omfattet støtte til finansforvaltning, media, menneskerettigheter/demokrati, likestilling samt rettsvesenet. Norge finansierte

Boks 7.7 Giverharmonisering i Zambia

Zambia er pilotland for initiativet 'harmonisering i praksis' (HIP). Målene er mer effektiv bistand og at Zambia kan forholde seg til én koordinert givergruppe. Giverne har forpliktet seg til å samarbeide tettere gjennom å gå over til sektorprogram med felles finansiering og rapportering, delegere mer til én giver som kan representere alle på de ulike sektorene, og på sikt kanalisere bistandsmidlene via finansdepartementet istedenfor til 1300 ulike prosjektkontoer, som tidligere. Giversamarbeidet innenfor utdanningssektoren, hvor Norge er en hovedaktør, trekkes frem som et eksempel på giverkoordinering der myndighetene er i førersetet.

bl.a. fase I av byggingen av et stort rettskompleks i Lusaka. Det vil øke antallet rettsaler i hovedstaden fra 6 til 24. Norge har hatt en relativt høy profil på området korrupsjonsbekjempelse i Zambia, og ledet i 2002 en givergruppe som hadde som oppdrag å utarbeide en felles strategi på dette området. Videre har Norge finansierte en rapport om korrupsjon og 'den nasjonale integriteten' i Zambia, samt en nasjonal konferanse om bekjempelse av korrupsjon. Riksrevisjonen i Norge samarbeider med Zambias riksrevisjon om institusjons- og kompetansebygging (samfinansiert av Norge og Nederland).

Samlet norsk støtte til utdanning utgjorde totalt 92 mill. kroner i 2002, hvorav 66 mill. kroner fra denne post. Det pågår et faglig samarbeid mellom det zambiske og norske utdanningsdepartement som en integrert del av sektorprogrammet for utdanning. Norge deltok aktivt i planleggingen av et nytt sektorprogram for hele utdanningssektoren, som i 2003 erstattet programmet for grunnutdanning. Høsten 2002 ble det undertegnet en avtale om norsk støtte til utdanningsprogrammet på 427 mill. kroner fra 2003 til 2007. På veisektoren ble det gitt støtte til utarbeidelsen av et nasjonalt aksellastprogram med Vegdirektoratet som rådgiver, samt kapasitetsbygging i de viktigste statlige institusjoner. Det norske bidraget til viltforvaltning, som i 2002 utgjorde om lag 7,1 mill. kroner, gikk bl.a. til Zambias viltdirektorat og viltforvaltningsprogrammet i South Luangwa.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 150 mill. kroner.

Post 78 Regionbevilgning for Afrika, kan overføres

Bevilgningen omfatter støtte til samarbeid med hovedsamarbeidslandene Malawi, Mosambik, Tanzania, Uganda og Zambia, samarbeidslandene Angola, Etiopia, Eritrea, Kenya(nytt), Madagaskar(nytt), Mali, Nigeria og Sør Afrika, samt regionalt samarbeid. En begrenset støtte til hiv/aids arbeid i Botswana vil også kunne støttes over posten.

Norge har lange tradisjoner for samarbeid med Kenya og Madagaskar. Begge land gjennomlevde i 2002 et politisk skifte der de nye regimene legger opp til grunnleggende reformer og aktiv

kamp mot korrupsjon, samtidig som fattigdomsreduksjon gis høyeste prioritet. Det er viktig å støtte dette arbeidet. Regjeringen foreslår derfor at Kenya og Madagaskar innlemmes i gruppen av andre samarbeidsland som kan motta støtte over regionbevilgningen for Afrika. I lys av at den politiske situasjonen ikke har forbedret seg, foreslår Regjeringen at Zimbabwe fra 2004 ikke lenger tilhører gruppen andre samarbeidsland.

Regionbevilgningen for Afrika var i 2002 budsjettert som egen bevilgning under kap. 151 og fordelt på fem tematiske poster, regionalt samarbeid og utviklingstiltak. Fra 2003 har man gått vekk fra dette da man ønsker et sterkere fokus på behovene i det enkelte land.

Tabell 7.3 kapittel 151 -Forbruk 2002 på tematiske satsinger

Tematiske	Hovedsamarbeidsland	Andre samarbeidsland	Total
Helse, utdanning og annen sosial utvikling	59 933	178	238
hvorav: helse	11 003	48	59
Hvorav	41	42	84
- utdanning uspesifisert nivå	3	5	8
- grunnutdanning	32	17	50
- videregående	5	6	12
- universitets- og høyskole		13	13
Hiv/aids	12	24	36
Økonomisk utvikling og	127	43	170
Miljø og energi	56	133	190
Godt styresett	63	125	188
Regionalt samarbeid	6	52	59
Utviklingstiltak	1	53	55
Total	328	611	939

Tabell 7.4 Kapittel 151 – Forbruk 2002 gjennom ulike bistandskanaler

Kanaler	Total
Stat-til-stat samarbeid	445
Norske frivillige organisasjoner	207
Internasjonale frivillige	11
Regionale frivillige	6
Lokale frivillige	69
Multilaterale organisasjoner	182
Nordiske forskningsinstitusjoner	17
Total	939

Hovedsamarbeidsland

Mål

I hovedsamarbeidslandene vil bevilgningen i stor grad bli anvendt til tiltak som kan styrke gjennomføringen av samarbeidsavtalene med myndighetene. Bevilgningen vil også brukes til å støtte komplementerende tiltak gjennom andre kanaler, særlig når det gjelder arbeidet for bedre styresett, demokrati og menneskerettigheter, samt oppfølging av WEHAB-satsingen. Regionbevilgningen har videre en viktig funksjon i forhold til å sikre Norge den nødvendige fleksibilitet til å møte nye utfordringer i partnerskapet med hovedsamarbeidslandene.

Rapport 2002

I Malawi ble det anvendt 19,9 mill. kroner fra regionbevilgningen. Midlene gikk i hovedsak til prosjekter innenfor hiv/aids/utdanning og landbruk. Det ble gitt støtte gjennom UNICEF til et program for integrering av opplysningsarbeid relatert til hiv/aids i grunnskolen, og til den nasjonale organisasjonen for småbønder NASFAM. NASFAM har gjort en betydelig innsats for inntektsøkning for småbønder, og organisasjonen stimulerer medlemmene til deltakelse i lokalt styre og stell. I underkant av 10 millioner kroner ble brukt til finansiering av ulike tiltak innenfor satsingsområdene helse, hiv/aids, andre sosiale tjenester og godt styresett hvor norske organisasjoner, primært Kirkens Nødhjelp, samarbeider med lokale organisasjoner om gjennomføringen.

Mosambik mottok 48,8 mill. kroner fra regionbevilgningen. Tiltak for godt styresett ble priori-

tert. Det ble gitt støtte gjennom UNESCO til et medieprosjekt for utvikling av en mer profesjonell presse. Prosjektet er særlig rettet inn mot uavhengig radio, men også offentlig radio og aviser. Støtten har vært vellykket og etableringen av åtte lokalradiostasjoner og et datanettverk for fem av nasjonalradioens lokalkontorer ble fullført i 2002. Det ble gitt støtte til Liga dos Direitos Humanos, Mosambiks ledende menneskerettsorganisasjon, som bl.a. arbeider med holdningsskapende virksomhet, opplæring og juridisk assistanse. Det ble videre gitt støtte til den mosambikiske antikorrupsjonsorganisasjonen ETICAs arbeid. Gjennom organisasjonen av europeiske parlamentarikere for Afrika, AWEPA, ble det gitt støtte til opplæring av politiske partier, en støtte som løper frem til presidentvalget i 2004. Utbyggingen av Justisdepartementets senter for etterutdanning av dommere og andre funksjonærer innenfor rettsektoren med støtte fra Norge ble i 2002 ferdig. Innenfor energisektoren ble det som ledd i utbygging av et landsdekkende forsyningsnett gitt støtte til utbygging av kraftlinjer i de nordlige deler av Mosambik.

Tanzania fikk overført 119,7 mill. kroner fra regionbevilgningen. 38 mill. kroner gikk inn i programmet for budsjettstøtte og 22,4 mill. kroner gikk til veisektoren. En gjennomgang av den norske støtten til veiadministrasjonen viser at selv om alle planlagte komponenter ikke ble fullt gjennomført, har man nådd målene om økt kompetanse og effektivitet i administrasjonen. Støtten til gjennomføringen av landets anti-korrupsjonsplan bidro til de resultater som refereres under posten for samarbeidsland. Støtten til naturressursforvaltning på til sammen 26,8 mill. kroner, ble videreført i en ny avtale med fokus på koblingen mellom fattigdomsbekjempelse og bærekraftig forvaltning av naturressurser. Et av prosjektene i programmet har oppnådd internasjonal anerkjennelse for sitt arbeid med å bekjempe jorderosjon og myndighetene ønsker å utvikle dette til et nasjonalt senter. Støtten til organisasjoner i det sivile samfunn gikk i stor grad til hiv/aids innsats, demokratiutvikling og arbeid for kvinner og barns rettigheter. 14 mill. kroner ble overført til tiltak innen energisektoren som er under utfasing fra samarbeidsprogrammet.

Uganda mottok 47,6 mill. kroner fra regionbevilgningen. Et viktig innsatsområde var støtte til arbeide med å skape bedre rammevilkår for privat næringsvirksomhet. Viktige tiltak er mikrofinans med fokus på kvinner, styrking av eksportmuligheter, opplæring i forretningsdrift til 300 kvinner i tekstilbransjen og opplæring av jurister innen finans, ledelse og styresett. I underkant av 12 mill. kroner ble brukt til tiltak innen miljø og energi. Innenfor miljø var støtten i 2002 konsentrert om innsats

rundt Victoriasjøen. Gjennom Verdensbanken bidro Norge til å utvikle en felles visjon for en bærekraftig forvaltning av Victoriasjøen som skal legges til grunn for all planlegging av nye aktiviteter rundt innsjøen. Det ble også benyttet 7,1 mill. kroner til ulike tiltak for forbedret styresett, bl.a. til institusjonsutvikling og kapasitetsbygging i parlamentet og et pilotprosjekt for fødsels- og dødsregistrering.

Zambia var mottaker av 91 mill. kroner fra regionbevilgningen. Norge støttet FAOs nødhjelpsprogram med 25 mill. kroner, som bidro til å hindre en matkrise lik den landet opplevde i 2002. Støtten til en enhet som arbeider med spredning av miljøvennlige dyrkningsmetoder har vist seg meget effektiv. Ingen av småbøndene som praktiserte teknologien siste sesong hadde total avlingssvikt. Metodene brukes nå i de fleste rehabiliteringsprogrammene i landbruket. Som ledd i arbeidet for å bekjempe hiv/aids bidro Norge med støtte for å styrke det nasjonale aidsrådet, samt oppbygging av tilbudet om frivillig rådgivning og testing (VCT). VCT-sentre vil i løpet av 2004 dekke alle distrikter i landet, og 96 rådgivnings- og testklinikker skal være satt i drift. Norge har fortsatt støtten til hiv/aidsengasjement i det sivile samfunn, blant annet ved å styrke et nettverk som støtter store og små hiv/aidsorganisasjoner. Innenfor godt styresett har Norge støttet paraplyorganisasjonen for kvinneorganisasjoner i Zambia som har over 70 medlemsorganisasjoner og støttet antikorrupsjonsarbeid gjennom Transparency International. Støtten til mediesektoren medvirket til at det ble fremmet tre private lovforslag i parlamentet for å bedre pressefriheten i Zambia. Norge bidro også til et fond som støtter nye og svake medieforetak. Det er målt store lyttergrupper til lokale radiostasjoner som har fått hjelp av fondet.

Regionalt samarbeid

Mål

Bevilgningen skal brukes til å støtte arbeid gjennom regionale organisasjoner og institusjoner. I tillegg kan samarbeid mellom minst to land støttes. Prioriterte områder vil være konfliktforebygging, godt styresett, høyere utdanning, samarbeid om energi og utnyttelse av felles naturressurser. Tiltak som bidrar til å forsterke arbeidet med å redusere spredningen av hiv/aids vil bli prioritert. Støtte til regionale organisasjoner i det sørlige Afrika (SADC), Øst Afrika (EAC), Vest Afrika (ECOWAS) samt regionalt samarbeid omkring Zambesifloden, Victoria-sjøen og Nilen vil være en viktig del av innsatsen.

Rapport 2002

I 2002 ble det brukt 171,9 mill. kroner på regionalt samarbeid i Afrika, hvorav 59,1 mill. kroner fra posten for regionalt samarbeid. Det resterende ble finansiert over de andre tematiske postene under Regionbevilgningen for Afrika.

I det sørlige Afrika ble bevilgningen blant annet brukt til å støtte opplæring i fredsbevarende operasjoner, etablering av en felles regional elektrisitetsregulator og støtte til frie media. Det ble også gitt støtte til å sende valgobservatører fra regionen til presidentvalget i Zimbabwe, bl.a. fra SADCs Parlamentarikerforum. Norge, sammen med Nederland, støttet en regional gruppe (PSG) for hiv/aids bekjempelse i det sørlige Afrika med 20 mill. kroner i 2002. Videre støttet Norge regionalt samarbeid om fiskeriforvaltning langs Afrikas vestkyst gjennom Nansenprogrammet. Norsk forsknings- og forvaltningskompetanse har bidratt til at det nå er etablert bedre mekanismer for overvåking og forvaltning av fiskeriressurser i regionen. Naturressursforvaltning ble også støttet gjennom de regionale samarbeidsprogrammene for Zambesifloden, Victoriasjøen og Nilen. I forvaltningsprogrammene er det bl.a. arbeidet med informasjon til og mobilisering av berørte lokalsamfunn, slik at disse kan ta bedre vare på sine interesser. Norge, i samarbeid med andre nordiske givere støttet SADC med å bygge opp en regional genbank som sammen med nasjonale genbanker skal samle inn, bevare og forske på lokale planter. Den nordiske genbanken, som finansieres av Nordisk Råd er faglig samarbeidspartner. Støtten i 2002 utgjorde 3,4 mill. kroner. Norge støttet i 2002 (8,8 mill. kroner) det interafrikanske kompetansebyggingsfondet ACBF som er særlig rettet mot offentlige sektor med fokus på økonomi og finansforvaltning. Verdens helseorganisasjons arbeid med distriktshelse-tjenester i Norges samarbeidsland i Afrika mottok 15 mill. kroner i 2002.

Angola

I lys av den nye situasjonen etter fredsslutningen i april 2002, er det foretatt en gjennomgang av Norges engasjement i Angola og utarbeidet et strategisk rammeverk for samarbeidet. Målet er å bidra til varig fred tuftet på nasjonal og regional sikkerhet, demokratisk utvikling og godt styresett, og en ressursforvaltning som fremmer fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling. Dialogen med Angola om politiske og økonomiske spørsmål vil bli trappet opp. Det legges opp til en ny vurdering av samarbeidet ved utgangen av 2005. Angola er interessant som næringslivspartner innen olje og

vannkraft, og flere norske selskaper har foretatt store investeringer. Samlet bistand i 2002 var 177,3 mill. kroner, hvorav 95,8 mill. kroner fra regionbevilgningen og 58,6 mill. kroner i humanitær bistand.

Situasjonsbeskrivelse

Etter flere tiår med krig og konflikt ligger landet i ruiner og fattigdommen er stor. 2/3 av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Under halvparten av barna er innskrevet på skolen, og enda færre får undervisning. Barnedødeligheten er blant verdens høyeste. Ved fredsslutningen sto Angola overfor en svært omfattende humanitær krise, og fortsatt er rundt 2 mill. mennesker avhengig av humanitær bistand. Mer enn 80 000 tidligere UNITA-soldater skal nå reintegreres i det sivile. Det store antallet landminer er et hinder for tilbakevending av internt fordrevne og flyktninger, og for å få i gang økonomien på landsbygda. En hovedutfordring er å få etablert en enhetlig administrasjon tuftet på godt styresett og sikre større åpenhet i forvaltningen av statens inntekter. Sentralisering av forvaltningen og fraværet av en fungerende offentlig administrasjon på regionalt og lokalt nivå vanskeliggjør så vel effektiv styring som demokratisk kontroll og arbeidet for varig fred. I tillegg er korrupsjonsproblemene store. Den politiske situasjonen er relativt stabil. Valg ventes gjennomført i 2005. Freden i Angola vil kunne gi positive ringvirkninger for stabiliteten i regionen. Oljen utgjorde 90 pst. av landets eksport, og 53,6 pst. av BNP i 2001. Oljeproduksjonen forventes å forbli relativt stabil frem til 2005 (ca. 900.000 b/d), og deretter øke kraftig. Store deler av de fremtidige inntektene er imidlertid pantsatt i forbindelse med kortsiktige lån. Total bistand utgjorde i 2001 4,0 pst av BNI og gjeldsbetjeningsraten er på 27 pst.

Mål

Prioriteringene i det strategiske rammeverket planlegges fulgt opp gjennom støtte til:

- Styresett: Bekjempelse av korrupsjon og tiltak for økt åpenhet i forvaltningen og demokratisk kontroll med statens inntekter, ikke minst fra petroleumssektoren
- Fredsbygging og forsoning hvor bl.a. humanitære minetiltak i tidligere konfliktrammede områder vil stå sentralt.
- Utdanning: Videreutvikle samarbeidet med vekt på tiltak som støtter opp om Angolas målsetting om at alle innen 2015 skal ha minimum seks års grunnutdanning,

- Naturressursforvaltning: Støtte institusjons- og kapasitetsbygging.

Det vil også kunne bli gitt støtte til oppbygging og styrking av rammebetingelsene for næringsutvikling og handel.

Rapport 2002

For å støtte opp under freds- og forsoningsprosessen har man norsk side gitt støtte til tiltak for å fremme kontakt mellom partene, eksempelvis i regi av kirkene. Det ble også gitt støtte til faglig bistand i forbindelse med parlamentets diskusjon om ny grunnlov som et strategisk bidrag i fredsprosessen på kort sikt. Humanitære minetiltak har også vært et viktig innsatsområde og Norsk Folkehjelp har vært en sentral aktør, bl.a. som rådgiver for utvikling av et nasjonalt program for minerydning. Som ledd i støtten for demokratiutvikling har Norge støttet utvikling av jord- og eiendomsstudier. Studiene medvirket til etableringen av et nettverk for konsultasjon med sivilt samfunn om den nye jordloven. Det er videre gitt støtte til den angolanske organisasjonen ADRAs arbeid for å utvikle dialog mellom lokalsamfunn og lokaladministrasjon på landsbygda og til tiltak i regi av et sosialt fond (FAS) for å skape økt offentlighet rundt lokale investeringer i sosial sektor. Gjennom UNDP har Norge støttet opplæring, informasjons-tiltak og utstyr ifm. etableringen av en ny riksrevisjon.

Gjennom Flyktningerådet og UNICEF er det gitt støtte til tiltak for utdanning i nødsituasjoner og pedagogikk tilrettelagt for etterkrigssituasjoner. Gjennom Redd Barna har Norge bidratt til å bygge opp kapasiteten hos skolemyndighetene. To nye initiativ for å styrke informasjon om hiv/aids rettet mot ungdom ble initiert gjennom støtte til UNDP og UNICEF. Norges vassdrags- og energivesen og Oljedirektoratet har i flere år samarbeidet med angolanske institusjoner. Arbeidet har gitt resultater i form av bedret juridisk rammeverk og forvaltningsapparat innen energi og vannkraft. Flere opplæringstiltak ble gjennomført for personell i oljedepartementet og energi- og vanndepartementet. Oljedirektoratet ytet teknisk bistand til utarbeidelse av nytt regelverk, samt til en kartlegging av behov for fagpersonell. Samarbeidet mellom Statistisk sentralbyrå og det angolanske statistikkbyrået bidro til ferdigstilling av en nasjonal handlingsplan for sektoren. Gjennom Nansen-programmet har Norge støttet utarbeidelsen av en plan for fiskeriutvikling.

Eritrea

Hovedmål og konsentrasjonsområder for samarbeidet med Eritrea er å bidra til å bygge fred, og fremme en positiv utvikling når det gjelder demokrati og menneskerettigheter. Problemene i forhold til Etiopia og en bekymringsfull innenrikspolitisk tilstrømming gjør at norsk bistand i hovedsak kanaliseres gjennom norske frivillige organisasjoner og multilaterale kanaler. Samlet norsk bistand til Eritrea var i 2002 på ca. 107,5 mill. kroner hvorav 18 mill. kroner over regionbevilgningen og 23,1 mill. kroner til flyktningetiltak i Norge. Den norske bistanden er fordelt med om lag like deler humanitær og langsiktig bistand. I tillegg ble det gitt 10 mill. kroner fra posten for overgangs-bistand.

Situasjonsbeskrivelse

Eritrea befinner seg i en dyp krise, både politisk, økonomisk og sosialt. Det er liten fremdrift i arbeidet med reform av grunnloven, og president- og parlamentsvalgene er utsatt på ubestemt tid. Den uavhengige presse er fortsatt stengt. Det er et stort behov for demobilisering av militære styrker og reintegrering av flyktninger og internflyktninger. Eritrea er blant verdens mest mineinfiserte land, noe som vanskeliggjør retur og reintegrering for intern- og eksterntflyktningene. Myndighetene har foreløpig ikke iverksatt nødvendig demobilisering og humanitær minerydding, bl.a. pga. liten fremdrift i fredsprosessen med Etiopia. Dette kan føre til ytterligere destabilisering og forsterke de økonomiske problemene. Den lavintensitetskonflikt som nå pågår, undergraver mulighetene for forsoning og varig fred. Ressurser benyttes til sikkerhetsberedskap snarere enn å investeres i utvikling og fattigdomsreduksjon. Store deler av befolkningen er bundet opp i det militære og Eritrea er igjen rammet av tørke og avlingssvikt som kan føre til en humanitær katastrofe. Den økonomiske situasjonen er derfor meget vanskelig. Landets nasjonale overgangsplan skal inntil videre fungere som strategi for reduksjon av fattigdom. En midlertidig fattigdomsstrategi ble lagt fram i juli 2003 sammen med en strategi for matvaresikkerhet. Total bistand til landet utgjorde 41 pst. av BNI i 2001 og gjeldsbetjeningsraten er på 2 pst.

Mål

Et viktig grunnlag for samarbeidet med myndighetene er å bidra til gjennomføring av den nasjonale overgangsplanen gjennom støtte til tiltak innenfor

fredsbygging, demokrati og menneskerettigheter. Bevilgningen planlegges her brukt til:

- Fredsbygging og styresett: Støtte forsoningsrettede utviklingsaktiviteter, særlig i grenseområdet mot Etiopia og sikkerhetssonen, herunder demobilisering av soldater, tilbakevending av flyktninger og internt fordrevne og støtte til kapasitetsbygging i mineforvaltningen.

Det vil videre bli gitt støtte til arbeidet for økt bevissthet om spredning av hiv/aids. Det pågående stipendprogrammer innen lærerutdanning og landbruk blir videreført og det vil bli gitt bistand til institusjonssamarbeid innen statistikk og etablering av en lærerskole, ikke minst ut fra et tillitsbyggende perspektiv. Omfang og innretting av samarbeidet vil bli vurdert i lys av utviklingen i Eritrea og fredsprosessen.

Rapport 2002

Demobiliseringen av 200 000 soldater har ikke kommet i gang. Det anslås at kun 20-25 000 er demobilisert så langt. Repatriering av flyktninger fra Sudan er stoppet opp pga. uoverensstemmelser mellom med Sudan. Det er fortsatt ikke offentliggjort nasjonalregnskaper eller gjennomført folketelling i Eritrea. På grunn av beslutningen om å stille direkte bilateralt samarbeid i bero høsten 2001, var to stipendprogram innen lærerutdanning og landbruk de eneste samarbeidstiltak som ble videreført i 2002. Norge inngikk i 2002 en 4-årig avtale med UNICEF om et program som skal bidra til informasjon og utdanning om hiv/aids. Det ble dessuten omdisponert ca. 13 mill. kroner til norske frivillige organisasjoner på grunn av at demobiliseringsprogrammet ikke kom i gang som planlagt. Midlene finansierte aktiviteter innen helse og økonomisk utvikling gjennom Kirkens Nødhjelp, Norges Blindforbund, Norsk Folkehjelp og Utviklingsfondet.

Etiopia

Hovedmålene for samarbeidet med Etiopia er å bidra til fred og regional stabilitet og fremme en positiv utvikling når det gjelder godt styresett, demokrati og menneskerettigheter. Målet om bekjempelse av fattigdommen vil bli fulgt opp bl.a. ved innsatser innen landbruk og matvaresikkerhet og bekjempelse av hiv/aids. For 2004 vil det også bli vurdert en utvidelse av samarbeidet innen sektorprogrammer for helse og utdanning. Støtte gjennom Nilen-initiativet er en integrert del av innsatsen for å bidra til regional stabilitet. Samlet bistand til Etiopia i 2002 utgjorde 227,4 mill. kroner, hvorav

94,9 mill kroner over regionbevilgningen og 34,1 mill. kroner til flykningetiltak i Norge. En stor del av støtten gis gjennom norske frivillige organisasjoner.

Situasjonsbeskrivelse

Etiopia er en føderal republikk med selvstyre for regionene, men landet preges likevel av et sentralisert styresett preget av betydelige etniske motsetninger. Det demokratiske spillerom internt i Etiopia er begrenset. Myndighetene har i den senere tid sluppet løs en mer åpen debatt i media og vist økende vilje til dialog. En rekke organisasjoner arbeider med rettighetsspørsmål. Prosessen fram mot valgene i 2005 vil være en prøve på regjeringens demokratiske sinnelag, og den nye presseloven, reformer i rettssektoren og oppfølging av brudd på menneskerettigheter vil være viktig. Etter fredsslutningen med Eritrea i desember 2000 har det ikke vært nye krigshandlinger. Etiopia godkjente grensekommisjonens kjennelse, men har siden søkt om å få den omgjort. Dette har forsinket demarkeringen av grensen og ytterligere forsinkelser vil kunne bidra til destabilisering og få betydelige økonomiske konsekvenser. Den pågående lavintensitetskonflikten, bl.a. via støtte til det annet lands opprørsbevegelser, svekker utsiktene til forsoning og varig fred. Ressurser ødes på sikkerhetsberedskap og svekker mulighetene til å redusere fattigdommen. Makroøkonomisk og i forhold til korrupsjonsproblemet får Etiopia relativt god karakter.

Landets økonomiske forvaltning og kontroll er også relativt god, men byråkratisk og tidkrevende. Korrupsjonen er forholdsvis begrenset. Kombinasjonen av tørke og væpnet konflikt har skapt en tilnærmet permanent humanitær krise i store deler av landet og i 2002 ble landbruksproduksjonen redusert med 25 pst. Kvinners stilling i samfunnet er svak. Mødredødeligheten er i verdenstoppen og om lag 70 pst. av kvinnene i Etiopia utsettes for kjønnslemlestelse. Hiv/aidsepidemien står i fare for å underminere innsatsen i utviklingsarbeidet, og 10 pst. antas å være hivpositive. Etiopia vedtok i 2002 en fattigdomsstrategi der bl.a. jordbruksutvikling, reformer i rettsvesen og forvaltning, samt desentralisering skal prioriteres. En hovedutfordring vil være å skape klarere skille mellom parti og stat. Total bistand til landet utgjorde 16 pst. av BNI i 2001 og gjeldsbetjeningsraten er på 19 pst.

Mål

Fred, stabilitet og bekjempelse av fattigdom er overordnede mål i fattigdomsstrategien. Innen

samarbeidsområdene tar Etiopia videre sikte på å reformere offentlig sektor bl.a. gjennom desentralisering og kapasitetsbygging, øke landbruksproduksjon med 7,5 pst. årlig, utvikle vannressursene i øst-Nilen, samt redusere spredning av hiv/aids med 25 pst innen 2007. Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Kapasitetsbygging i justissektoren og parlamentet, samt et program for medieutvikling og journalistutdanning. Det vil bli vurdert utvidet deltakelse i sektorprogrammer innen helse og utdanning.
- Fredsbygging: Støtte til tiltak i grenseområdene vil bli prioritert sammen med behovet for å styrke den Afrikanske Unions innsats.
- Hiv/aids: Kapasitetsbygging i offentlig sektor og arbeid på lokalt nivå.
- Landbruksutvikling og matvaresikkerhet: Norsk støtte til det etiopiske programmet for landbruk og matvaresikkerhet er under forberedelse.
- Nilen initiativet: Tiltak for felles regional utnyttelse av vannressursene i øst Nilen, herunder utredningsstudier for to vassdrag. Dette har også et fredsperspektiv.

Rapport 2002

I arbeidet for å bidra til fred og forsoning bidro Norge med støtte til regionale programmer gjennom den Afrikanske Union (AU) og FNs økonomiske kommisjon for Afrika UN-ECA. Norge har også bidratt til igangsettelse av humanitær minerydning i Etiopia. Innen demokratiutvikling har Norge bidratt med å støtte kompetanseheving hos ansatte og valgte representanter i det etiopiske parlamentet. Norge har bidratt til opplæring innen menneskerettigheter gjennom å støtte en rekke lokale organisasjoners menneskerettighetsarbeid. Norge har også bidratt til omfattende utdanning av dommere, påtalemyndigheter og politi på menneskerettighetsfeltet. Det ble videre gitt støtte til utvikling av et diplomkurs i journalistikk, samt støtte til utdanning av radiojournalister. Gjennom FAO medvirket Norge til å bedre matvaresikkerheten i tørkeutsatte områder. Lagring av såkorn og opplæring av bønder var del av programmet. I arbeidet for å bekjempe hiv/aids ble det gitt støtte til kapasitetsbygging hos myndigheter på sentralt og lokalt nivå. Støtte til folkeopplysning, prevensjon, hiv testing, hjelp til foreldreløse barn og arbeid for reduksjon av hiv-smitte fra mor til barn ble også kanalisert gjennom FN-organisasjoner og frivillige organisasjoner. Samarbeidet mellom myndigheter og givere om å løse utviklingsoppgaver i landet har utviklet seg i en positiv retning, og det ble arbeidet for å samordne og forenkle prosedyrer og rapporteringskrav.

Kenya

Valget i desember 2002 synes å ha skapt et grunnleggende skifte i kenyansk politikk. Kenya er et sentralt land i en region hvor Norge er sterkt engasjert i bilateralt utviklingssamarbeid og humanitær bistand, og som støttespiller i fredsarbeid. Reformene er fortsatt i startfasen, men dersom utviklingen fortsetter kan Kenya spille en viktig rolle for den demokratiske og økonomiske utvikling i regionen. Et bilateralt utviklingssamarbeid gir økte muligheter til å støtte opp om utviklingen i Kenya. Regjeringen foreslår derfor at Kenya innlemmes i gruppen andre samarbeidsland fra 2004. Innretningen på samarbeidet vil bli klargjort i dialog med kenyanske myndigheter. I 2004 tas det sikte på et begrenset samarbeid innen godt styresett og kamp mot korrupsjon. Total norsk bistand til Kenya var ca. 24 mill. kroner i 2002. Gjeldsbetjeningsraten er på 16 pst.

Situasjonsbeskrivelse

Etter å ha styrt landet sammenhengende siden selvstendigheten i 1963, ble det tidligere regjeringspartiet KANU vraket ved valget i 2002 til fordel for den nasjonale regnbuekoalisjonen (NARC) og ny president ble Mwai Kibaki. NARC ble dannet relativt kort tid før valget, og er sammensatt av 14 ulike politiske partier. Koalisjonen overtok en økonomi som var fullstendig nedkjørt etter mange år med korrupsjon, vanstyre og synkende utenlandske investeringer og bistand. Kenya er ikke et MUL-land, men det er anslått at ca. 56 pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Den nye regjeringen har erklært nulltoleranse for korrupsjon og har iverksatt en rekke tiltak for å rydde opp og fremme godt styresett. Samtidig har den begynt å ta et oppgjør med fortidens urett og brudd på menneskerettighetene. Den videre utvikling vil i stor grad avhenge av om regjeringen lykkes med sin omfattende restrukturering av offentlig sektor. Flere viktige vedtak er allerede på plass, og lover som styrker grunnlaget for å bekjempe korrupsjon ble nylig vedtatt av parlamentet.

Mål

En dialog med kenyanske myndigheter om mulige samarbeidsområder vil bli gjennomført etter Stortingets behandling. Fra Regjeringens side ønskes innsatsen i første omgang konsentrert om styresetttiltak. Bevilgningen planlegges brukt til:

- Styresett: Støtte tiltak for bekjempelse av korrupsjon, fremme av demokrati og menneskerettigheter.

Rapport 2002

Det ble ikke bevilget midler over regionbevilgningen.

Madagaskar

Den nye regjeringen, under ledelse av president Marc Ravalomanana, har vist vilje til å utvikle godt styresett og bekjempe fattigdom. Norge har tette historiske bånd til Madagaskar. Det foreslås derfor at Madagaskar fra 2004 innlemmes i gruppen av andre samarbeidsland. Regjeringen ønsker å styrke grunnlaget for politisk dialog med Madagaskar og tar sikte på å støtte tiltak for fattigdomsbekjempelse, godt styresett og kamp mot korrupsjon. I 2002 ble 29,5 mill. kroner av den totale bistanden på 45,5 mill. kroner til Madagaskar bevilget over regionbevilgningen, over post 79 Tiltak under utfasing.

Situasjonsbeskrivelse

Madagaskar var preget av vanstyre og korrupsjon under det tidligere regimet. Strid om utfallet av presidentvalget i desember 2001 kastet landet ut i en dyp konstitusjonell og politisk krise. Situasjonen normaliserte seg gradvis etter at forfatningsdomstolen i april 2002 utpekte Marc Ravalomanana som valgvinner. Hans parti vant senere rent flertall ved parlamentsvalget i desember. Myndighetene ferdigstilte i år sin fattigdomsstrategi og den nye regjeringens vilje til å bedre styresettet har blant annet kommet til uttrykk gjennom reformer i finansforvaltningen. Madagaskar tilhører gruppen av de minst utviklede land (MUL). Ifølge landets fattigdomsstrategi lever cirka 70 pst. av befolkningen i fattigdom. Den politiske krisen førte til en nedgang i BNP i 2002 på 11,8 pst., men den negative trenden fra i fjor vil ifølge prognosen snus til en vekst på rundt 8 pst. i 2003. Gjeldsbetjeningsraten er på 9 pst.

Mål

Madagaskar tar sikte på å redusere andelen av befolkningen som er fattige til 30 pst. i 2015. Andelen barn i grunnskolen skal i samme tidsrom økes til 100 pst. Veksten på landsbygda skal være minst 4 pst. årlig. Det vil bli arbeidet med å utvide samarbeidet med vekt på tiltak som kan bidra til fattigdomsbekjempelse og utvikling av godt styresett, herunder kamp mot korrupsjon. En dialog om mulige samarbeidsområder med Madagaskar vil bli igangsatt etter Stortingets behandling.

Rapport 2002

Bistand til landbruket har hovedsakelig blitt kanalisert gjennom Det norske misjonsselskap (NMS) og Selskap for Norges Vel. Bistanden har resultert i at flere hundre elever og småbønder har fått undervisning og veiledning i landbruksteknikker og teori. Støtte til forskning og veiledning har ført til at produksjonen av poteter, ris og hvete har økt betraktelig i sentrale områder i høylandet. Det samme gjelder melkeproduksjonen, i sammenheng med økende satsing på foredlede melkekyr. Etablering av bondeorganisasjoner har foregått også i 2002, og det er lagt vekt på å bedre situasjonen til kvinnene i bondesamfunnet. Landsbyer der veiforbindelsen til markedet er blitt bedre, har fått en markant økning i inntektsnivået. Teknikkene og opplæringsmetoden for arbeidsintensiv vei- og skolebygg rehabilitering som Norge støtter via ILO, ønsker nå myndighetene og Verdensbanken å ta i bruk i det nasjonale veiprogrammet. Utdanningsmyndighetene har vist stor interesse for UNICEFs grunnskoletiltak med «skolekontrakter». Elever, lærere, foreldre og lokale myndigheter forplikter seg til oppfølging ved skolene som deltar i programmet, og som et resultat har antall elever som består eksamen økt.

Mali

Formålet med samarbeidet er å bidra til fattigdomsbekjempelse gjennom samarbeid på områdene naturressursforvaltning, godt styresett, demokratisering og grunnutdanning. Norske frivillige organisasjoner og UNDP er hovedkanaler for bistanden. Det tas sikte på en gradvis opptapping og utdyping av samarbeidet. Den politiske dialogen skal styrkes og Norge vil delta mer aktivt i prosesser knyttet til reformer og fattigdomsreduksjon. Det vil bli foretatt en gjennomgang av samarbeidsavtalen. Samlet bistand i 2002 var 56,8 mill. kroner, hvorav 34,9 mill. kroner over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

Valg på president og nasjonalforsamling ble gjennomført i 2002, og ny regjering kom på plass i oktober. Den politiske situasjonen er preget av konsensus. Verken presidenten eller statsministeren har partipolitisk tilknytning, og regjeringen består av representanter fra alle politiske partier. Den økonomiske utviklingen er ustabil. Etter et nedgangssår i 2001, opplevde Mali en vekstrate på rundt 9 pst. i 2002. Prognosene for 2003 er på rundt -0,4 pst. Økonomien er basert på produksjon av bomull, gull og kveg, som raskt påvirkes av

svingninger i råvarepriser og nedbørsmengder. Den politiske krisen i Elfenbenskysten har hatt stor innvirkning på Malis økonomi i form av økte transportutgifter, nedgang i handelen og tap av tollinntekter. Mali er et av verdens fattigste land med store utviklingsbehov innenfor de fleste sektorer. Total bistand utgjør 15,3 pst. av BNI og gjeldsbetjeningsraten er på 11 pst. Landets strategi for bekjempelse av fattigdom danner rammen for myndighetenes politikk. En relativt svak forvaltning, et tungt byråkrati og utbredt korrupsjon har påvirket myndighetenes evne til å gjennomføre sin politikk og oppnå ønskede resultater. Desentralisering av myndighet og ressurser til kommunene, samt reform av offentlig sektor, er igangsatt for å effektivisere forvaltningen.

Mål

Mali har som mål å redusere andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen til 47,5 pst. i 2006. Videre tar Mali sikte på å øke inntaket i grunnskolen til 73 pst. i 2004, med særlig fokus på å sikre skolegang for jenter, samt øke andelen voksne som kan lese og skrive. Matvaresikkerheten for befolkningen skal bedres.

Bevilgningen planlegges bruktes til å støtte:

- Styresett: Tiltak for å styrke planlegging og gjennomføring av desentraliseringsprosessen, kapasitetsbygging i nasjonalforsamlingen og valgapparatet, samt forskningstiltak som bidrar til å styrke nasjonal identitet og selvfølelse.
- Utdanning: Den nasjonale utdanningsstrategien med vekt på desentralisering av myndighet og ressurser, samt jenter og kvinners utdanning
- Miljø og ressursforvaltning: Integrerte utviklingstiltak på landsbynivå med fokus på matvaresikkerhet, ressursforvaltning, alfabetisering, helse og økonomisk vekst

Gjennomgangen av samarbeidsavtalen vil kunne gi justeringer av samarbeidet.

Rapport 2002

Mali har satt seg som mål å rapportere på de resultater landet oppnår både i forhold til landets fattigdomsstrategi og FNs tusenårsmål, men rapporteringen er foreløpig ikke kommet i gang. Den norske støtten har hovedsakelig vært kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner og UNDP. Støtte til økt bruk av maskinelt utstyr har bidratt til å lette det daglige arbeidet og øke produktivitet og inntekter i berørte landsbyer. Småkreditt har stimulert til økte investeringer i inntektsgivende aktiviteter. Videre er det gitt støtte til opplæring i mer

bærekraftige landbruksmetoder, til enkle helsetjenester og alfabetisering. I nordområdene har ledere på kommunenivå fått opplæring i lokalforvaltning og administrasjon. Norge har gjennom UNDP støttet gjennomføringen av både president- og parlamentsvalgene i 2002. I etterkant av valgene ble det også gitt støtte til kapasitetsbygging i parlamentet og valgapparatet. Malis tiårsplan for utdanning har mottatt norsk støtte via UNDP. Formålet er å øke andelen jenter og kvinner i nordområdene som får muligheten til å ta grunnutdanning. Det er registrert en svak, men positiv økning i andelen jenter som får skolegang.

Nigeria

Bistanden til Nigeria har et begrenset omfang og søkes, i tråd med samarbeidsavtalen fra 2000 konsentrert om menneskerettigheter, styresett og energi. Samlet bistand i 2002 var 24,6 mill. kroner, hvorav 8 mill. over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

Ved valgene i april/mai 2003 ble president Obasanjo gjenvalgt for en ny fireårsperiode. Hans partis kandidater styrket sin stilling både i nasjonalforsamlingen, i delstatsforsamlingene og som delstatsguvernører. Det fant sted betydelige uregelmessigheter under valgene. Korrupsjonen er omfattende. Motsetningene mellom etniske og religiøse grupperinger fører ofte til uroligheter og tap av menneskeliv. Shariolovgivning er innført i 12 delstater i nord. Den økonomiske veksten ligger på om lag 3 pst. Avhengigheten av inntektene fra olje- og gasssektoren er svært høy. Miljøforurensing i forbindelse med oljeutvinningen er en stor utfordring. Offentlige tjenester er dårlig utbygget. Arbeidsløsheten er stigende. Om lag 70 pst. av en befolkning på ca. 130 millioner betegnes som fattige. Landet er i liten grad avhengig av bistand, som kun utgjør 0,5 pst. av BNI. Gjeldsbetjeningsraten er på 13 pst. Nigeria har en fri og kritisk presse. Sivile organisasjoner spiller en aktiv rolle i demokratiseringsprosessen og bidrar til ansvarliggjøring av myndighetene. Norge har i samarbeid med det øvrige internasjonale samfunnet fortsatt å bistå Nigeria i bestrebelsene på å styrke demokratiet og bekjempe fattigdommen.

Mål

Den norske bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Tiltak for å fremme demokrati, menneskerettigheter og godt styresett gjennom det

nasjonale styresettprogrammet og enkelte menneskerettighetsorganisasjoner.

- Energi: Opplæringstiltak innen forvaltning av olje- og gassressursene.

Rapport 2002

Støtten til demokrati/godt styresett ble bl.a. kanalisert gjennom UNDP til Instituttet for fred og konflikthåndtering (IPCR) og Den nigerianske menneskerettighetskommisjonen (NHRC). Disse relativt nyetablerte institusjonene er viktige i arbeidet med å styrke demokratiske holdninger. Menneskerettighetsorganisasjonen BAOBAB, som bl.a. bistår fattige kvinner med retts hjelp og bidro til friinnelsen av den første kvinnen som ble dømt til døden ved steining av en sharia-domstol i Nord-Nigeria, har mottatt norsk støtte til sitt arbeid. På energiområdet finansierer Norge utarbeidelsen av en studie om økt nasjonal deltagelse i olje- og gasssektoren. Videre er det gitt støtte til en rekke seminaropplegg innen forvaltning av oljeressurser. Støtte til poliobekjempelse er kanalisert via UNICEF. Det regnes med at polio vil være utryddet i løpet av få år. Samarbeidet har hatt liten progresjon, noe som innebærer at også andre samarbeidsområder/tiltak fra nigeriansk side for norsk støtte vil bli vurdert. Disse vil måtte knyttes til forbedring av styresett og forvaltning.

Sør-Afrika

Formålet med samarbeidet med Sør-Afrika er å støtte landet i den demokratiske omformingen av samfunnet samt å utnytte Sør-Afrikas kompetanse og kapasitet til utvikling i regionen. Utviklingssamarbeidet med Sør-Afrika er kun en mindre del av et bredere faglig, politisk og økonomisk samarbeid mellom Norge og Sør-Afrika. Et stort antall norske institusjoner er involvert. Total norsk bistand utgjorde i 2002 139,6 mill. kroner, hvorav 71,9 mill. kroner ble gitt over regionbevilgningen. Norge og Sør-Afrika har foretatt en gjennomgang av utviklingssamarbeidet med sikte på å inngå en ny samarbeidstale fra 2005.

Situasjonsbeskrivelse

Den politiske utviklingen er stabil. Det politiske bildet er preget av det forestående president- og parlamentsvalget (2004). Opposisjonen er svak og det finnes ingen reell utfordrer til ANC, som forventes å vinne valget med klar majoritet. Sterke fagforeninger, et uavhengig rettsvesen, et bredt og engasjert sivil samfunn samt en uavhengig og fri presse motvirker tendensene til maktkonsentra-

sjon rundt presidenten og ANC. Myndighetene har på en rekke områder skapt bedre forhold for den svarte, fattige majoriteten. Over en million nye boliger er bygget for fattige familier, tilgangen til elektrisitet er bedret og det har vært en omfattende utbygging innen vann og renovasjon. Store utfordringer gjenstår imidlertid. 45 pst. av befolkningen lever under fattigdomsgrensen, arbeidsløsheten er nær 40 pst., og landet er preget av høy kriminalitet og omfattende vold. Sør-Afrika er hardt rammet av hiv/aids med store helsemessige og sosioøkonomiske konsekvenser. Liten kapasitet hos lokale myndigheter hemmer gjennomføringen av sosiale programmer og tiltak. Landets økonomi er preget av stabilitet og jevn vekst. Veksten, som i 2002 var 3 pst., er imidlertid ikke sterk nok til å redusere arbeidsløsheten. Skatteinnkrevningen er betydelig forbedret og dette gir økt rom for offentlig innsats. Regjeringen har valgt en mer ekspansiv økonomisk politikk for 2003, med bl.a. økt offentlig aktivitet innen boligbygging og infrastruktur for å skape sysselsetting.

Sør-Afrika er økonomisk lite avhengig av bistand som bare utgjør 0,3 pst. av BNI. Gjeldsbetjeningsraten er på 12 pst. Behovene er særlig knyttet til kompetansebygging og reformarbeid. Sør-Afrika er en pådriver i initiativet for nytt partnerskap med Afrika, NEPAD, og i den Afrikanske union. Videre bidrar landet aktivt i arbeidet for å finne løsninger på konfliktene i Great Lakes-regionen, både som tilrettelegger for dialog og som bidragsyter til fredsbevarende styrker. Sør-Afrika deltar også til fredsbestrebelsene i Sudan og på Afrikas Horn, og har videre engasjert seg i fredsprosessen i Midtøsten og på Sri Lanka.

Mål

I samarbeidet med Sør-Afrika blir det lagt vekt på å bygge varige samarbeidsrelasjoner mellom myndigheter, offentlige og private institusjoner og næringslivet på områder som er sentrale for de to land. I tråd med samarbeidsavtalen planlegges bevilgningen brukt til tiltak innen:

- Styresett: Bidra til demokratiseringsprosessen gjennom opplæring av folkevalgte og institusjonsutvikling. Videre vil det bli gitt støtte til å styrke det sivile samfunn gjennom opplæring, forskning og kapasitetsbygging innenfor MR- og demokratiområdet.
- Energi: Støtte kapasitetsbygging og institusjonsutvikling hos myndighetene bl.a. i forhold til endringer i ramme- og reguleringsverk. Samarbeid om deregulering av elektrisitetssektoren.
- Miljø: Bistå sørafrikanske myndigheter på nasjonalt og lokalt nivå i å gjennomføre landets miljøpolitikk- og lovgivning. Samarbeidsområder er innen forurensning, kulturminnevern, biologisk mangfold, klima og miljørapportering.
- Marine ressurser: Bistå myndighetene i å sikre en rettferdig fordeling av kvoter for bærekraftig beskatning av fisk og andre levende marine ressurser. Samarbeidet omfatter kapasitets- og kompetansebygging innen forskning, forvaltning og oppdrett.
- Forskning og utdanning: Bidra til å øke antall svarte som fullfører høyere utdanning, samt å støtte restruktureringen av universitets- og høyskolesektoren. Universitetssamarbeid mellom Norge og Sør-Afrika.
- Kultur: Fremme kultursamarbeid på nasjonalt og regionalt nivå, med et særlig fokus på ressursvake miljøer og tiltak som stimulerer til varig kulturelt samkvem mellom miljøer i Norge og Sør-Afrika.

Rapport 2002

Sør-Afrika har oppnådd gode resultater på elektrisitetssektoren ved at 300 000 nye hushold årlig blir tilknyttet elektrisitetsnettverket. Kapasitetsbygging hos den nasjonale elektrisitetsregulatoren og etablering av en regional elektrisitetsregulator har vært viktige innsatsområder for den norske støtten til energisektoren. Norges vassdrags- og energidirektorat har vært en viktig bidragsyter. Kompetanse innen miljø- og ressursforvaltning er styrket, både på sentralt og lokalt nivå. Restruktureringen av høyere utdanning er godt i gang. Innen høyere utdanning ble det igangsatt følgeforskning for å vurdere resultatene av innsatsen for å øke antall svarte studenter på høyere utdanningsnivå. På forskningssamarbeidet har man fått til et omfattende og bredt samarbeid mellom universiteter og forskningsinstitusjoner i de to land. Innen lokalforvaltning er reformprosessen videreført og kommuneinndelingen er konsolidert, bl.a. i samarbeid med Kommunenes Sentralforbund. Menneskerettighets- og demokratiprogrammet har fokusert på å styrke det sivile samfunns rolle, spesielt innen områdene landreform, konfliktforebygging, forskning, sosioøkonomiske rettigheter generelt, juridisk bistand og arbeid for kvinner og barns rettigheter. En studie er gjennomført på omfanget av korrupsjon og hvordan giverland og næringsinteresser bør forholde seg til korrupsjon. Gjennom lokalforvaltningsprogrammet ble det gitt støtte til kapasitetsbygging, bl.a. til opplæring i finansforvaltning. Dette er også gitt støtte til kultursamar-

Boks 7.8 Fiskerisamarbeid med Sør-Afrika

Etter valget i 1994 stod fiskerisektoren overfor store utfordringer. Fiskeripolitikk og lovgivning som kunne sikre kystbefolkningen en større andel av tilgjengelige fiskekvoter og bidra til at fattige kystkommuner kunne høste økonomiske fordeler av levende marine ressurser ble satt på dagsorden. Norge har siden starten bidratt med viktig støtte, særlig fiskeriforskning samt fiskerifaglig og juridisk ekspertise til omformingen av sektoren. Høsten 1998 ble den nye loven om marine ressurser vedtatt og arbeidet med omfordeling av kvoter startet. I årene som fulgte oppstod mange konflikter mellom myndigheter, etablerte hvite storskala-fiskere og lokale småskalafiskere. I 2002 kunne Sør-Afrika for første gang iverksette nye ordninger for kvotefordeling basert på hvor stor beskatning de ulike artene tåler. Omfordelingen av kvoter har gitt nye muligheter for fattige kystkommuner, og Sør-Afrika er nå i stand til å kontrollere sin egen fiskerisone på en mer bærekraftig måte.

beid, hovedsakelig til musikkprosjekter gjennom samarbeidet med det sørafrikanske kulturrådet, og til tiltak innen idrett. Konklusjonen fra en gjennomgang av den omfattende støtten via frivillige organisasjoner vil bli lagt til grunn for en omlegging av støtten.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 978 mill. kroner.

Det legges opp til følgende indikative plantall for fordeling av bevilgningen, hovedsamarbeidsland 350 mill kroner, regionalt samarbeid 165 mill. kroner, Angola 80 mill. kroner, Eritrea 50 mill kroner, Etiopia 100 mill kroner, Kenya 40 mill kroner, Madagaskar 50 mill. kroner, Mali 45 mill. kroner, Nigeria 13 mill. kroner og Sør-Afrika 85 mill. kroner.

Post 79 Tiltak i tidligere samarbeidsland, kan overføres

Bevilgningen på denne posten omfatter forpliktelse i samarbeidet med land som ikke lenger inngår

i gruppen av samarbeidsland. Det ordinære bistandssamarbeidet med Botswana i 2002 er avsluttet innenfor miljø- og vegsektorene. Etter anmodning fra botswanske myndigheter er det åpnet for et samarbeid i kampen mot den meget alvorlige hiv/aids-situasjonen i Botswana gjennom rekruttering av norsk helsepersonell. Det foreslås at dette samarbeidet finansieres over Regionbevilgningen for Afrika. For å sikre bærekraft i den mangeårige støtten som er gitt til fiskerisektoren i Namibia, vil det bli gitt begrenset støtte også i 2004. Det gode samarbeidet som er etablert mellom norske og namibiske institusjoner vil bli søkt gjennomført med mindre støttebeløp i årene som kommer.

Alle stat til stat avtaler med Zimbabwe ble sagt opp i 2002 og Norge har sluttet seg til de internasjonale straffetiltakene mot regimet. Den politiske situasjonen har ikke bedret seg og regjeringen foreslår på denne bakgrunn at Zimbabwe ikke lenger skal inngå i gruppen andre samarbeidsland. Planlagte samarbeidstiltak vil videreføres med finansiering over andre kapitler eller denne post. Tiltak gjennomført av ikke-statlige aktører i Zimbabwe, herunder engasjement for å finne en politisk løsning på konflikten, vil bli vurdert støttet. Det vil bli foretatt en ny vurdering av Zimbabwes status som samarbeidsland dersom situasjonen utvikler seg mot en politisk løsning på konflikten.

Rapport 2002

Bistandsprogrammet i Zimbambe ble revurdert og lagt om etter presidentvalget i mars 2002. Samlet bistand til Zimbabwe i 2002 var 57,4 mill. kroner hvorav 24,6 mill. kroner over regionbevilgningen. Støtte kanaliseres bare gjennom ikke-statlige samarbeidspartnere, i all hovedsak lokale frivillige organisasjoner og FN-systemet. Denne vil kunne fortsette. Den norske innsatsen i både 2002 og 2003 ble rettet inn mot å bidra til utvikling mot et mer demokratisk samfunn; styrke respekten for menneskerettigheter, styrke ytrings- og pressefriheten, bidra til nasjonal forsoning samt avhjelpe den humanitære kritesituasjonen og bekjempe hiv/aids-epidemien. Med delvis unntak for hiv/aids arbeidet og kvinnerettskurset ved Universitetet i Harare, er all bistand av kortsiktig natur

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 25 mill. kroner.

Kap. 151 Bistand til Asia

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Bangladesh, <i>kan overføres</i>	55 967	100 000	80 000
71	Nepal, <i>kan overføres</i>	64 997	65 000	65 000
78	Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i>	290 036	333 000	365 000
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	15 672	16 000	34 000
	Sum kap 151	426 672	514 000	544 000

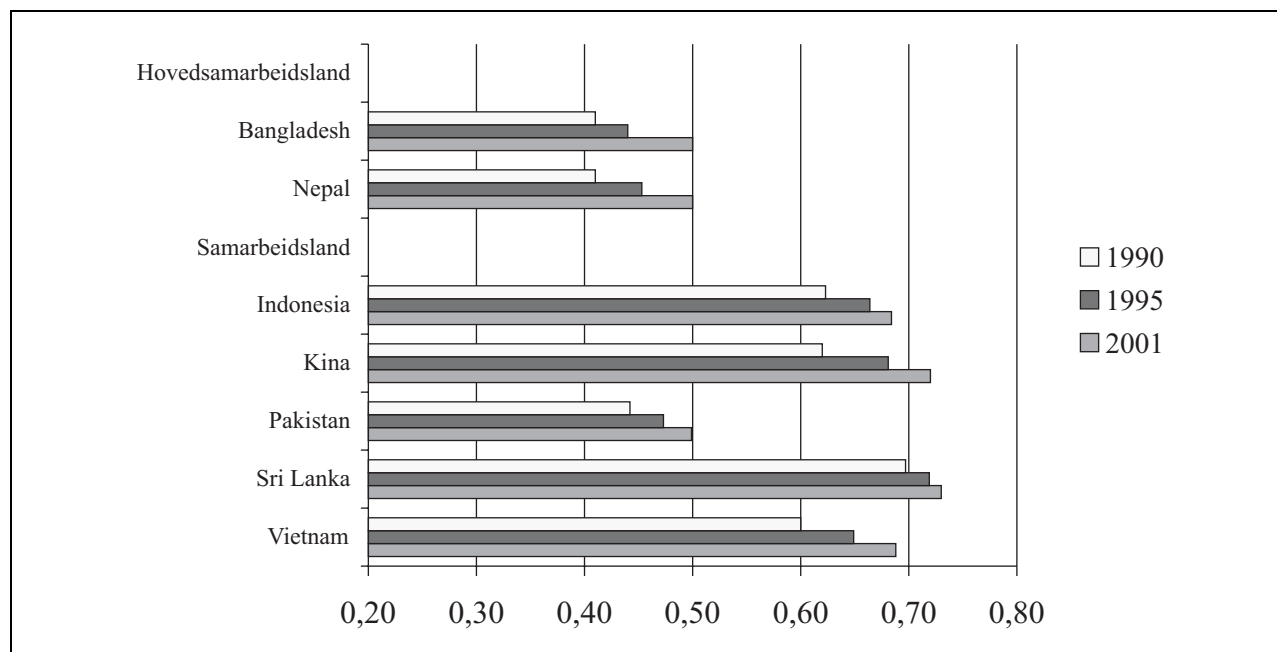
Asia er preget av stort politisk, sosiokulturell og økonomisk mangfold, og flere land tilgodeser i liten grad minoritetsgrupper. Svakt styresett hemmer utviklingen flere steder. Etter Asiakrisen er det imidlertid gjennomført reformer for å forbedre styresett i offentlig og privat sektor. Dette har ført til større økonomisk og politisk åpenhet i flere land. Flere asiatiske land har fått en mer demokratisk styreform de senere årene med demokratisk valgte nasjonalforsamlinger.

Deler av Asia har en rask økonomisk vekst, men veksten er ujevnt fordelt. Inntektsforskjellene er noe mindre enn i andre utviklingsverdensdeler, og de fattige får derfor større del av veksten. I noen land som for eksempel Kina, Bangladesh og Vietnam, er imidlertid den økonomiske veksten ledsaget av økende inntektsforskjeller, noe som forsinker fattigdomsreduksjonen. Østlige Asia inkludert Stillehavsoyene ligger foran resten av Asia når det gjelder mulighet for å nå tusenårsmålene. Unntaket er tilgangen til rent vann hvor Sør-Asia ligger noe bedre an. Den manglende framgangen når det gjelder tilgang på rent drikkevann reflekterer til dels miljøproblemer forbundet med rask økonomisk vekst. I deler av det østlige og sør-østlige Asia skjer fattigdomsreduksjonen raskere enn i noen annen del av verden. For Øst-Asia er det absolutte antallet fattige blitt redusert og andelen av befolkningen som lever på under 1 dollar om dagen har falt fra 28 pst. i 1990 til 14 pst. i 2000. I Sør-Asia, der mer enn halvparten av verdens fattige lever, går reduksjonen langsommere og andelen av befolkningen som lever på under 1 dollar om dagen falt fra 44 til 37 pst. gjennom 10-året. Sør Asia ligger ikke an til å nå tusenårsmålet om halvering av fattigdommen før 2015. Flertallet av de asiatiske landene ligger imidlertid an til å oppnå tusenårsmålet om allmenn grunnutdanning og likestilling i grunnutdanning innen 2015. Trefjerdedeler av landene ligger an til å klare å oppnå målene om

reduksjon i barnedødelighet. Omtrent halvparten av landene kan klare å halvere sult. I Øst Asia er det en særskilt positiv utvikling i deltagelse på grunnskolen, jenters skolegang og redusert barnedødelighet. Det har vært svakere resultater når det gjelder å senke mødredødeligheten. Det er også en positiv utvikling i Sør Asia når det gjelder deltagelse på grunnskolen og nedgang i barnedødelighet. For likestilling i grunnskolen er ikke utviklingen like positiv. Selv om hiv/aidssituasjonen i Asia er bedre enn i for eksempel Afrika sør for Sahara, utgjør hiv/aids og andre epidemier en alvorlig trussel i enkelte områder.

I Asia vil Regjeringen i 2004 øke støtten til utdanning og særlig bidra til å fremme likestilling innen utdanning mellom jenter og gutter, samt mellom ulike sosiale grupper. Utdanning vil vektlegges i land som Afghanistan, Pakistan, Bangladesh, Nepal og Vietnam. En vil starte opp et begrenset samarbeid om hiv/aids med Kina i lys av epidemiens potensiale for utbredelse i landet. En går inn på et langsiktig utviklingssamarbeid med Afghanistan, dette vil kreve fleksibel bruk av ulike støtteordninger. I Bangladesh vil en bruke ulike bevilgninger fleksibelt for å bidra til bedre styresett, mens en i Nepal i økt grad forsøker å rette støtten inn mot å redusere årsaken til konflikten og bygge oppom en fredelig løsning. I Indonesia vil ulovlig hogst og urfolks rettigheter stå sentralt.

En rekke land i Asia, som for eksempel Sri Lanka, Burma, Indonesia, Nepal og Afghanistan, er gjenstand for interne politiske og militære konflikter. Det er også en langvarig pågående konflikt mellom India og Pakistan om Kashmir, mens Øst-Timor har lagt konflikten bak seg og gjenoppbyggingen av samfunnet videreføres. Irak-konflikten har videre påvirket regionen i betydelig grad, og har medført økt generell spenning og terrorfrykt. Norsk utviklingspolitikk må slik forholde seg til

Figur 7.3 Figuren viser utviklingen i samarbeidslandene i HDI fra 1990 til 2001. HDI er basert på et utvalg av økonomiske og sosiale indikatorer. Skalaen går fra 0 til 1 hvor 1 er den høyest mulige verdi.

Kilde: Human Development rapporter fra FN.

konflikter, og innsats for utvikling vurderes fra norsk side som et viktig bidrag for å fremme og sikre fred. Engasjementet for fredsbygging nødvendigjør fleksibel bruk av bistandsmidlene.

Utviklingen i Human Development Index (HDI) fra 1990 til 2000 for samarbeidslandene i Asia jf. figur 7.3

Alle samarbeidslandene har hatt en positiv utvikling i løpet av tiåret. Det mangler data for Afghanistan og Øst Timor, og det er stor ulikhet mellom landene. Sri Lanka har den høyeste verdien for HDI, mens Bangladesh, Nepal og Pakistan har den laveste. På subregional basis ligger Øst-Asia inkl. Stillehavssøylene på en HDI på 0,73 mens Sør-Asia ligger på 0,57. Begge hovedsamarbeidslandene ligger betydelig under gjennomsnittet for subregionen, men litt over HDI-tallet på 0,45 for MUL-landene. Hovedsamarbeidslandene i Asia ligger noe høyere på HDI-indeksen enn hovedsamarbeidslandene i Afrika.

Boks 7.9 Miljøproblemer

Den økonomiske veksten og industrialiseringen i Asia medfører en betydelig belastning på miljøet både regionalt og globalt. En av tre i Asia har ikke tilgang til rent drikkevann, forurensningen er meget alvorlig i en del områder og det er en faretruende avskogning i tidligere skogrike land. I flere av samarbeidslandene er det lagt planer for økonomisk utvikling som vil kunne øke de store miljøproblemene ytterligere og miljøhensyn er gjennomgående svakt integrert i fattigdomsstrategiene. Som ledd i den generelle økonomiske og sosiale utviklingen skjer det en rask urbanisering i mange land. Omfanget og hastigheten gir opphav til miljø- og helseproblemer. Norge støtter en rekke regionale miljøprogram i Asia i tillegg til landspesifikke tiltak i blant annet Kina og Indonesia.

Post 70 Bangladesh, kan overføres

Norge og Bangladesh fornyet samarbeidsavtalen våren 2003. Samarbeidet skal konsentreres om styresett og menneskerettigheter, utdanning, samt næringsutvikling. Frivillige organisasjoner får støtte til å arbeide for bedre styresett og respekt for menneskerettigheter. Flere av disse er viktige vaktinstitusjoner for svake gruppers rettigheter på lokalt og nasjonalt nivå. Det legges opp til økt samarbeid med strategiske partnere i det sivile samfunn. Viktige norske aktører er bl.a. Høyskolen i Oslo, Telenor og Oljedirektoratet. Den samlede bistanden fra Norge i 2002 var på 132,6 mill. kro-

ner, hvorav 56 over landrammen og 24 over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

Firepartialliansen ledet av Bangladesh Nationalist Party vant parlamentsvalget i oktober 2001. Regjeringspartiene viser imidlertid svak vilje til å styrke demokratiet. Parlamentet utøver liten eller ingen kontroll med regjeringen. Det har foregått en negativ styresettutvikling de siste årene, også etter regjeringsskiftet i 2001. Spesielt de fattige har svak rettssikkerhet. Korrupsjon er utbredt og omfatter privat sektor så vel som embetsverket inkludert politiet og deler av rettsapparatet. Myndighetene er under press for å bringe nasjonalt lovverk i samsvar med internasjonale konvensjoner, og noen positive skritt er tatt. Uavhengige medier har en kort historie i landet, men et lyspunkt er at flere aviser tar opp korrupsjon og maktmisbruk. Den økonomiske veksten var jevn gjennom 1990-tallet. Finans- og pengepolitikken bidrar til en relativt stabil makroøkonomisk situasjon, selv om veksten var noe svakere i 2002 og det er lave valutareserver. Gjeldsbetjeningsraten er på 8 pst. Store tap i stats-eide selskaper, samt betydelige innenlandske og utenlandske låneopptak, fortsetter å bekymre. Etter påtrykk fra Verdensbanken og IMF kom det ny giv i reformprogrammet for banksektoren og statlig finansforvaltning. Privatisering eller nedlegging av statseide selskaper er delvis gjennomført. Internasjonal bistand til landet utgjør kun omkring 2,1 pst. av BNI, ned fra det firedobbelte omkring 1990. Norsk bistand utgjør 1,2 pst. av bistanden. Halvparten av Bangladesh sin befolkning lever under fattigdomsgrensen og ca. 36 pst. er ekstremt fattige. Underernæring er utbredt og store deler av befolkningen har ikke tilgang til grunnleggende sosiale tjenester. Likevel har fattigdommen blitt redusert mye de siste 20 årene. I mars 2003 la myndighetene frem et utkast til en fattigdomsstrategi (I-PRSP). I denne forplikter myndighetene seg til å gjennomføre reformer som bl.a. skal gi et bedre styresett. Endelig fattigdomsstrategi skal foreligge i mars 2004.

Mål

Bangladesh har satt seg følgende mål for samarbeidsområdene:

- Styresett: Økt parlamentarisk kontroll, opprettelse av uavhengige kontrollinstitusjoner, retts- og politireformer, gjennomføring av lokale valg og styrket pressefrihet, samt redusert vold mot svake grupper, særlig kvinner og barn.

Boks 7.10 Tusenårsmålene

Bangladesh er blant de fattigste og tettest befolkede landene i verden, men har likevel mulighet til å nå flere av tusenårsmålene. En årlig økonomisk vekst på minst 6 pst. må til for å kunne halvere fattigdommen innen 2015. Å nå målet om grunnskoleutdanning for alle krever både en kraftig økning i offentlige bevilgninger og bedre utnyttelse av ressursene. Målet om lik skoledeltakelse for jenter og gutter er i noen grad på vei til å nås. Barnedødeligheten har sunket betydelig de siste årene og målet ser ut til å bli nådd. Det er imidlertid lite sannsynlig at målet om reduksjon i mødre-dødeligheten vil bli nådd. Forurensning og rovdrift på naturressurser gjør det lite trolig at målet om miljømessig bærekraftig utvikling vil nås.

- Utdanning: Full grunnutdanning både for jenter og gutter, samt eliminere kjønnsbaserte skjevheter i grunn- og videregående skole innen 2015.
- Næringsutvikling og energi: En rask økonomisk vekst skal bidra til å halvere andelen fattige fra 49,8 pst. i 2000 til 25,8 pst. i 2020. Sørge for rimelig og pålitelig strømforsyning for alle innen 2020. Utvide eksportbasen og få bedre tilgang til det internasjonale markedet.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Offentlige reformer og arbeidet med styresettsspørsmål i det løpende samarbeidet innen utdanning og næringsutvikling.
- Utdanning: Et nytt nasjonalt sektorprogram innen utdanning og stipendordning for jenter i ungdomsskolen og første del av videregående skole.
- Næringsutvikling og energi: Tiltak for å bedre rammebetingelsene for små og mellomstore bedrifter (gjennom International Finance Cooperation), landsbygdelektrifisering og regulering av petroleumsutvinning.

Rapport 2002

Myndighetene har gjennomført få av de bebudede reformene når det gjelder styresett og menneskerettigheter, og lov- og ordenssituasjonen har forverret seg. Bangladesh prioriterer utdanning for jenter høyt. En stipendordning for ungdomsskolejenter har bidratt til at andelen jenter i ungdoms-

skolen nå er 50 pst. Et sektorprogram for grunnskolen, samfinansiert av en rekke givere ledet av Den asiatiske utviklingsbanken, er under utarbeidelse. Myndighetene har delvis gjennomført reformer som innebærer bankprivatisering og nedleggelse av ulønnsomme statseide bedrifter. USAID foretok i 2002 en evaluering av i hvilken grad landsbygdelektrifisering har bidratt til fattigdomsreduksjon. Undersøkelsen viser at Rural Electrification Board har bidratt til å øke elektrisitetstilgangen på landsbygda fra omtrent 0 til 25 pst. i løpet av 25 år. Elektrisitet har bidratt til betydelig industrialisering på landsbygda, som nå bidrar med 50 pst. av landets industriproduksjon.

Norge har gjennom givergruppen i Dhaka vært aktiv i å sette søkelyset på styresett. Norge foretok i mars 2002 en vurdering av styresettsituasjonen som bekreftet en negativ utvikling. Dette ble tatt opp med myndighetene og har påvirket innretningen og omfanget av samarbeidet. Støtten til menneskerettighetstiltak ble i hovedsak kanalisert via lokale frivillige organisasjoner og omfattet arbeid for kvinners, barns og jordløses rettigheter. Mye av dette er videreføring av mange års støtte. Dette har bidratt både til konkrete forbedringer og større forståelse for kvinner og barns rettigheter. Arbeidet med å redusere risikoen for korrupsjon i utviklingsarbeidet fortsatte.

Det ble fra norsk side i 2002 trukket tilbake 74. mill. kroner fra landrammen på grunn av manglende framdrift i en del programmer, svak forvaltning og behovet for å gi støtte gjennom alternative kanaler over regionbevilgningen. Det gikk i 2002 56 millioner over landrammen. Utdanning er den største komponenten i den norske støtten over regionbevilgningen med om lag 35 mill. kroner. Norge har påvist betydelige svakheter innen myndighetenes finansforvaltning og kontrollsystemer, og dette har resultert i tiltak for institusjonsstyrking og bedre økonomistyring. Sverige og Norge har støttet uformell utdanning, og norsk støtte er gitt til frivillige lokale organisasjoner som arbeider innen skoleverket. Innsatsen har bidratt til økt alfabetisering. Norge støttet små og mellomstore bedrifter i form av kredittordninger, rådgivningstjenester, opplæring og lignende. Støtte til småentreprenører ble kanalisert gjennom to nasjonale banker. Prosjektgjennomgang viser at samarbeidet har gitt gode resultater og har bidratt til å skape nær 50.000 arbeidsplasser totalt (ca. 22 pst. kvinner), hvorav ca. 9.000 i 2002. Sysselsetting av omkring 25.000 entreprenører kommer i tillegg til dette. Sysselsettingseffekten har vært større enn de opprinnelige målene. En norsk studie av næringslivsutviklingen i Bangladesh, i forbindelse med Strategien for næringsutvikling i Sør, konkluderte med at små og mellomstore bedrifter har

størst vekstpotensiale. Innen energisektoren har Norge det siste tiåret støttet Rural Electrification Board, senest med strømforsyning til to fattige distrikt. I utgangen av finansåret 2002 er det registrert 30.000 abonnenter innenfor de to distriktene. Innen gassektoren er Norge gjennom Oljedirektoratet for tiden en sentral støttespiller for det bangladeshiske Energidepartementet. Støtten innenfor energisektoren lå i 2002 på ca. 19 mill. kroner.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 80 mill. kroner. Reduksjonen i forhold til 2003 er knyttet til en negativ utvikling på styresettsiden og manglende gjennomføringskapasitet.

Post 71 Nepal, kan overføres

Samarbeidet konsentreres om styresett og menneskerettigheter; fredsbygging; grunnutdanning samt energi. Langsiktig stat-til-stat samarbeid suppleres med støtte i regi av FN til styrking av sosiale tjenester og sysselsetting i konfliktutsatte områder. Det er et tett giversamarbeid i Nepal, både om innsatsen for fattigdomsreduksjon og fredsbygging. Samlet støtte i 2002 var 104,7 mill. kroner, hvorav 65 mill. kroner over landrammen. Intensjonen er en gradvis oppbygging til et program bygget på prinsippene for hovedsamarbeidsland, med mindre utviklingen på styresettsiden og i forhold til konflikten i landet forverrer seg. Det vil bli gitt økt støtte over regionbevilgningen på grunn av ønsket om fleksibilitet i lys av konflikten.

Situasjonsbeskrivelse

I januar 2003 inngikk partene i konflikten i Nepal en våpenhvile, som ble brutt av Maoistene i slutten av august. Maoistene, som startet et væpnet opprør på landsbygda for 7 år siden, har inntil august i år forsøkt å nå en fredelig løsning gjennom forhandlinger. Årsakene til konflikten er stor fattigdom og manglende tjenesteyting i utkantstrøk, sosial utestenging av lavkaster og etniske grupper og korrupsjon. Maoistenes primære krav er en ny grunnlov som styrker folkestyret og reduserer kongens makt. Uenighet mellom og innad i partiene om hvordan de skulle forholde seg til opprøret førte til at parlamentet ble oppløst i mai 2002. Sikkerhetssituasjonen har gjort det umulig å holde nyvalg. Landet ledes nå av en statsminister fra det konservative partiet, oppnevnt av kongen. De store politiske partiene ønsker ikke å delta i regjeringssamarbeid så lenge parlamentet ikke gjeninnset-

tes. Regjeringen forsøkte under forhandlingene med maoistene å trekke de politiske partiene med for å sikre bred støtte bak en fredsløsning. Landet preges av stor politisk aktivitet og media spiller en viktig rolle. Det er håp om at valg kan finne sted i løpet av 2004. Under våpenhvilen ble menneskerettsbruddene betydelig redusert. Mange maoister ble sluppet ut av varetekt og fri ferdsel var igjen mulig. Det er imidlertid etter bruddet på våpenhvilen økt grunn for bekymring for menneskerettighetssituasjonen. Lokale politikere og tjenestemenn føler seg imidlertid nå ikke trygge nok til å ferdes i områder der maoistene står sterkt. Konflikten hemmer utviklingsarbeidet.

Global økonomisk stagnasjon, regional spenning og konflikten med maoistene førte i fjor til en dramatisk nedgang i økonomien. Våpenhvilen og fredsprosessen medførte oppgang første halvår 2003, spesielt på grunn av økning i turismen. Den makroøkonomiske situasjonen er stabil og inflasjonen lav, grunnet stram budsjettstyring og økte overføringer fra arbeidere i utlandet. Nepal betjener sine internasjonale lån og mottar ikke gjeldslette. Gjeldsbetjeningsraten er på 5 pst. Bistanden har vanligvis utgjort rundt 35 pst. av budsjettet, tilsvarende 6.6 pst av BNI. Total norsk bistand utgjorde rundt 3 pst. av bistanden til Nepal i fjor. I 2002/03 hadde myndighetene sviktende inntekter og økte sikkerhetsutgifter, og Nepal hadde bare midler til å realisere halvparten av sine utviklingsplaner. Myndighetene innførte en stram prioritering av utviklingstiltakene.

Nepal sluttførte i 2002 arbeidet med sin femårsplan/fattigdomsstrategi. Strategien har som mål å redusere fattigdommen fra 38 til 32 pst. gjennom bred økonomisk vekst, økt sosial tjenesteyting, tiltak rettet mot diskriminerte grupper og bedring av styresett. Strategien har to scenarier, én dersom fred oppnås raskt og én dersom konflikten trekker i langdrag. Strategien forplikter myndighetene til en mer fattigdomsbekjempende politikk og til å gjøre noe med de underliggende årsakene til konflikten.

Mål

Nepal har satt følgende mål for de hovedsektorer Norge er inne i:

- Styresett: Gjennomføre reformer i offentlig sektor, redusere korrupsjon, foreta desentralisering og øke samarbeidet med private aktører, samt utarbeide en handlingsplan for en bedring av menneskerettighetssituasjonen.
- Fredsbygging: Regjeringens overordnede mål er å sikre en fredelig utvikling. Et av virkemid-

Boks 7.11 Tusenårsmålene

I Nepal vil målet om en halvering av ekstrem fattigdom innen 2015 være vanskelig å nå. Det har imidlertid vært fremgang på de fleste områder. Ytterligere fremgang er avhengig av en slutt på konflikten og bedre styresett. Det er lite trolig at målene om matvaresikkerhet og universell adgang til primærutdanning vil nås innen 2015. Det har vært framgang i jenters utdanning, men det er ikke sannsynlig at Nepal vil nå målet om likestilling i 2005. Det har vært reduksjon i barnedødeligheten og Nepal har mulighet for å nå dette målet. Derimot er det lite sannsynlig at målet om redusert mødredødelighet nås. Målene relatert til hiv/aids og andre smittsomme sykdommer vil ikke kunne nås uten en opptrapping av dagens programmer. Det regnes som sannsynlig at Nepal vil kunne nå tusenårsmålet om tilgang til rent drikkevann innen 2015.

lene er å gjøre noe med konfliktens årsaker, som diskriminering, korrupsjon, manglende sosial tjenesteyting og sysselsetting i utkantstrøk.

- Utdanning: Utdanning for alle innen år 2020 skal sikres og andel barn innskrevet i grunnskolen skal øke fra 82 til 90 pst. i femårsplanperioden. Deltakelsen av jenter og barn fra diskriminerte grupper skal stimuleres gjennom spesielle tiltak.
- Energi: Andelen av befolkningen som har strømforsyning skal øke fra 40 pst. til 55 pst. i løpet av en femårsperiode. Tilgangen på strøm i utkantstrøk skal økes gjennom spesielle tiltak.

Alle samarbeidstiltak søkes tilpasset arbeidet for fred, og retter seg inn mot økt tjenesteyting for marginaliserte grupper. Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Desentralisering og reformer i offentlig forvaltning som en del av støtten til utdanning og energi. I tillegg støttes et program for sosial mobilisering og bygging av lokale strukturer, samt til kapasitetsbygging i den nasjonale menneskerettighetskommisjonen og dens arbeid med konflikten.
- Utdanning: Det nasjonale grunnutdanningsprogrammet samt medvirkning til faglige dialog og følgeforskning. Programmet avsluttes i juli 2004. Støtten vil bli videreført med en bevilgning til et nytt program for «Utdanning for alle».

Norge legger spesielt vekt på å styrke programmet i konfliktutsatte områder.

- Energi: Grunnlagsstudier som skal tiltrekke privat sektor til utvikling av vannkraft og sysselsetting i utkantstrøk, utbygging av mikrokraftverk og lokal strømforsyning i regi av lokalsamfunnsbaserte organisasjoner og kompetanseutvikling til å sikre miljøvennlig utbygging. Norge legger spesiell vekt på å støtte tiltak i konfliktutsatte områder.

Rapport 2002

Året var preget av økende vold i konflikten og begrensede muligheter til å gjennomføre tiltak i mange utkantstrøk. Det fant imidlertid sted en positiv utvikling under våpenhvilen i perioden januar – august 2003. Et intensivt reformarbeid for bedre styresett ble likevel i stor grad gjennomført etter planen i 2002. Nye anti-korrupsjonslover har gitt grunnlag for en offensiv etterforskning av tjenestemenn og politikere, en egen domstol er etablert og en handlingsplan mot korrupsjon vedtatt. En internasjonal rådgiver ble rekruttert for å styrke den nasjonale menneskerettskommisjonen og øke bevisstheten om menneskerettighetsspørsmål i tilknytning til konflikten. En handlingsplan for bedring av menneskerettighetene er snart ferdigstilt. De to sentrale bankene ble satt under privat forvaltning og oppfølging av store utestående lån ble startet. Det er tatt viktige skritt for desentralisering og ansvar er overført til lokalsamfunnsbaserte organisasjoner. Viktige skritt for omstrukturering av energisektoren ble foretatt. Andelen barn som begynner på skolen er økt til nær 80 pst. For jenter er økningen 13,3 pst. I løpet av 2002 ble ansvaret for driften av 100 barneskoler overført til de enkelte skolenes samarbeidsutvalg. Konflikten skapte store problemer for lærere og elever og det oppsto forsinkelser i de lokale myndighetenes oppfølging. Andelen av befolkningen med tilgang til drikkevann økte fra 61 til 71 pst. i perioden 1996–2001. Utviklingen for byområder har stått stille og vil ikke endres vesentlig før Kathmandu-dalen får bedret sin vannforsyning etter år 2010. Nepals mål om økt vannkraftproduksjon og økt dekningsgrad i elforsyningen ble i stor grad nådd i 2002.

Norsk støtte over landrammen var i 2002 65 mill. kroner. Det ble fra norsk side gitt støtte til kapasitetsbygging i den nasjonale menneskerettighetskommisjonen og til overvåkning av brudd på menneskerettighetene under konflikten. Prosjektet bidro til å øke bevisstheten hos sentrale myndigheter. 11 mill. kroner ble brukt på styresett tiltak, inkludert menneskerettigheter. Konflikten skapte forsinkelser i gjennomføringen av det regu-

lære samarbeidsprogrammet i 2002. De frigjorte midlene ble, i samråd med myndighetene, omdisponert til tiltak for å dempe konflikten. Norge støttet derfor i 2002 to program i regi av Verdens Matvareprogram (WFP) og UNICEF, som kunne vise til gode resultater i konfliktområder, og som maoistene lot være i fred. WFP fikk støtte til et «mat-for-arbeid» program som ga utsatte grupper mat for å bygge veier i konfliktutsatte områder. UNICEF fikk støtte til aktiviteter for å bedre levekårene for barn og kvinner i de samme områdene. 29 mill. kroner gikk til «andre sosiale tjenester» i 2002.

Grunnet forsinkelser i myndighetenes refusjonskrav ble det fra norsk side ikke utbetalt nye midler til utdanningsprogrammet i 2002. Noe av det planlagte forbruket ble anvendt til støtte til et nasjonalt program for skolemat til 450.000 elever i utkantstrøk, i regi av Verdens Matvareprogram. Kun 5,2 mill. kroner ble utbetalt til utdanning i 2002.

Energisamarbeidet består av mange prosjekter, virkemidler og partnere. Statkraft er hovedaksjonær i kraftselskapet som produserer strøm fra Khimti Khola. Norsk støtte har bidratt til at 482 lokale husholdninger fikk strøm det siste året. Staten solgte i fjor 75 pst. av sine aksjer i kraftselskapet Butwal Power Company, etter at Norge bevilget støtte til rehabilitering av selskapets ene kraftverk som ble ødelagt av maoistene. Med denne støtten bidro Norge til tidenes største privatisering i Nepal. 23,5 mill. kroner ble utbetalt til energisamarbeidet. Innen vannforsyning støttet Norge planleggingen av en tunnel som skal bringe drikkevann til Kathmandudalen. Tunnelen er en komponent i et omfattende program som støttes av flere givere. Konflikten har medført forsinkelser og kostnadsøkninger. Det lyktes Nepal å sikre svensk støtte til å fortsette planarbeidet for tunnelen. Denne støtten administreres av den norske ambassaden. Etter nøye vurdering av det forberedende arbeid og behovet for frigjøringen av midler til andre formål har Norge meddelt Nepal at den norske støtten til utbygging av tunnelen ikke vil være tilgjengelig før i 2006. I 2002 ble 16,4 mill. kroner utbetalt til vannforsyningssektoren for å øke tilgangen på rent vann.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 65 mill. kroner.

Boks 7.12 Følgeforskning

Grunnutdanningsprogrammet i Nepal er en utdanningsreform, der kompetanse, myndighet og penger flyttes fra sentralt nivå og ut i distriktene, samtidig som skoletilbudet styrkes. Reformen gjennomføres uten pilotprosjekter og prøveperioder. Det er derfor satt i gang et følgeforskningsprosjekt som skal gi myndighetene kunnskaper som gjør det mulig å justere kursen. Norge finansierer følgeforskningen, som gjennomføres av nepalske forskere. Norske forskere bidrar med råd basert på erfaringer fra tilsvarende prosesser i forbindelse med Reform 94 og Reform 97. I 2002 ble det produsert seks forskningsrapporter.

Post 78 Regionbevilgning for Asia, kan overføres

Bevilgningen omfatter støtte til hovedsamarbeidslandene Bangladesh og Nepal, og samarbeidslandene Afghanistan (nytt), Indonesia, Kina, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam og Øst-Timor, samt støtte til regionalt samarbeid. I Afghanistan er det av avgjørende betydning å videreføre den internasjonale støtten til statsbygging og utvikling av en stabil styreform basert på respekt for menneskerettigheter og demokratiske prinsipper. Regjeringen foreslår derfor at Afghanistan fra 2004 innlemmes i gruppen av andre samarbeidsland som kan motta støtte over regionbevilgningen. Indiske myndigheter besluttet 29. mai 2003 at India ikke lengre skal være mottaker av stat-til-stat bistand fra små givere. Det vil derfor fra 2004 ikke lenger bli gitt støtte til India over regionbevilgningen.

Regionbevilgningen for Asia var i 2002 budsjettet som egen bevilgning under kapittel 151 og fordelt på 5 tematiske poster, regionalt samarbeid og avviklingstiltak. For 2003 har man gått vekk fra dette da man ønsker et sterkere fokus på behovene i det enkelte land.

Tabell 7.5 kapittel 152 -Forbruk 2002 på tematiske satsinger

Tematiske	Hoved-samarbeidsland	Andre samarbeidsland	Total
Helse, utdanning og annen sosial sektor	6675	40 389	47 064
hvorav: helse	3 093	26 631	29 724
Hvorav utdanning uspesifisert nivå	3 093	6 109	9 203
- utdanning uspesifisert nivå		20 521	20 521
- grunnutdanning			
- videregående			
- universitets- og høyskoleutdanning			
Hiv/aids	1 000	4 700	5 700
Økonomisk utvikling og handel	275	53 082	53 357
Miljø og energi	184	76 377	76 562
Godt styresett	20 047	74 038	94 085
Regionalt samarbeid		13 268	13 268
Avviklingstiltak		15 672	15 72
Total		277 526	305 708

Tabell 7.6 Kapittel 152 – Forbruk 2002 gjennom ulike bistandskanaler

Kanaler	Total
Stat-til-stat samarbeid med mer	135 154
Norske frivillige organisasjoner	9 614
Internasjonale frivillige organisasjoner	1 405
Lokale frivillige organisasjoner	56 867
Multi-bi	102 667
Total	305 708

Hovedsamarbeidsland

Mål

Bevilgningen vil i betydelig grad anvendes til tiltak som fremmer gjennomføringen av samarbeidsavtalene med myndighetene. Bevilgningen vil også brukes til å støtte komplementerende tiltak gjennom andre kanaler. Regionbevilgningen har videre en viktig funksjon i forhold til å sikre Norge den nødvendige fleksibilitet til å møte nye utfordringer i partnerskapet med hovedsamarbeidslandene. I Bangladesh vil bevilgningen benyttes til å forsterke arbeidet med bedre styresett, herunder korrupsjonsbekjempelse og styrking av menneskerettigheter. Støtten vil i stor grad kanaliseres via organisasjoner i det sivile samfunn. I Nepal vil bevilgningen bli brukt til å støtte arbeidet for menneskerettigheter og fredsbygging i samarbeid med andre givere.

Rapport 2002

Bangladesh mottok 23,9 mill. kroner fra regionbevilgningen. Støtte ble gitt til frivillige organisasjoner som arbeider for godt styresett og menneskerettigheter, samt yter frie rettshjelpstjenester. Støtte til forliksråd har vært en effektiv måte å løse rettsvister på. Gjennom støtte til landrettighetsorganisasjonen SAMATA, som har 60.000 medlemmer hvorav flertallet er kvinner, har Norge sammen med DFID bidratt til omfordeling av ca. 12.500 mål til jordløse og fattige i løpet av 2002. Norge støtter et nasjonalt nettverk av mer enn 450 lokale organisasjoner som arbeider for at kvinner i større grad skal kunne kreve sine rettigheter, samt kvinneorganisasjonen Bangladesh Mahila Parishad (BMP) som har vært sentral i å fremme lovforslag for innføring av reserverte kvinneplasser i parlamentet. Organisasjonen motiverer kvinner til å

stille som kandidater ved kommunestyrevalg og gir dem opplæring i hvordan de der kan utøve sin rolle. Norge har videreført støtte til opplæring av kvinnelige journalister og til organisasjoner som benytter media for å fremme menneskerettigheter. Organisasjonene kan vise til at det publiseres flere avisartikler om menneskerettigheter og at flere kvinnelige journalister har fått jobb i avisene. Norge gir støtte til at opplysningsarbeid om hiv/aids skal integreres i utdanningssektoren og til forebyggende tiltak for ungdom, prostituerte og andre sårbare grupper.

Nepal mottok 4,3 mill. kroner over regionbevilgningen. Midlene ble kanalisert til menneskerettighetsrelaterte tiltak gjennom frivillige organisasjoner. Norge bidro til styrket nasjonal kompetanse på overvåking av menneskerettighetene i Nepal gjennom støtte til produksjon av en nasjonal menneskerettighetsårbok. Det ble også gitt støtte gjennom Redd Barna og lokale partnere til oppstart av et prosjekt for å fremme barns rettigheter i konflikt.

Regionalt samarbeid

Mål

I tillegg til å støtte arbeid gjennom regionale og subregionale organisasjoner og institusjoner kan samarbeid mellom minst to land støttes over regionbevilgningen. Prioriterte områder for regionalt samarbeid vil være konfliktforebygging og fredsbygging, godt styresett, menneskerettigheter samt utnyttelse av felles naturressurser. Bevilgningen planlegges brukt til særlig å støtte tiltak innen godt styresett og menneskerettigheter, miljø og naturressursforvaltning, samt kompetansebygging innen ulike sektorer. Det vil bli vektlagt å styrke kvinners og barns rettigheter gjennom regionale eller subregionale tiltak, spesielt for å bekjempe handel med kvinner og barn. Innen miljøsektoren planlegges bl.a. støtte til FNs miljøprogram for å bistå myndighetene i en rekke land med å utarbeide og følge opp strategier for bærekraftig utvikling i tråd med Johannesburgkonferansen.

Rapport 2002

Det gikk om lag 13 mill. kroner til regionalt samarbeid i 2002. Hoveddelen av støtten gikk til miljø og naturressursforvaltning, blant annet til kartlegging av olje- og gassreserver og bærekraftig utnyttelse av naturressurser. Det ble videre gitt støtte til et senter med base i Nepal, som fremmer regionalt samarbeid om forvaltningen av fjellområdene i Hindu-Kush og Himalaya med målsetting om å for-

bedre levestandard for fattige fjellfolk. Støtten bør ses i sammenheng med oppfølging av Johannesburgkonferansen. Et stipendprogram for etterutdanning av fagfolk fra flere land ved Asian Institute of Technology er videreført. Gjennom UNESCO ble et program for bærekraftig utvikling av kultur og turisme i utvalgte byer fullført. I Sør-Asia har et kompetanseutviklingsprogram for journalister og massemedia mottatt støtte, særlig med sikte på å styrke kunnskaper om menneskerettigheter og konfliktløsning.

Afghanistan

Regjeringen ønsker å ha et langsiktig engasjementet i Afghanistan, og fra 2004 foreslås at det politiske og økonomiske gjenoppbyggingsarbeidet også kan støttes over regionbevilgningen. Det er lagt vekt på en fleksibel tilnærming til utviklings-samarbeidet med Afghanistan med bruk av humanitær bistand, overgangsbistand og støtte til langsiktig utvikling. Samarbeidet har som mål å bidra til fattigdomsbekjempelse, samt statsbygging og utvikling av en stabil styreform basert på respekt for menneskerettigheter og demokratiske prinsipper. Utviklingen i Afghanistan er usikker og det er knyttet risiko til utviklingssamarbeidet. Det vil være nødvendig å bruke ulike bevilgninger og virkemidler. Det er ikke tall for BNI, men total norsk bistand var på 486 mill. kroner i 2002, dette kom fra bevilgninger for støtte til humanitære tiltak, overgangstiltak, multilaterale organisasjoner og sivilt samfunn. Innbefattet er også støtte til flyktninger i Norge på om lag 71 mill. kroner.

Situasjonsbeskrivelse

Afghanistan har gjennomgått store endringer siden Talibanregimets fall i oktober 2001. En overgangsadministrasjon leder landet frem mot valg i medio 2004. En stabil sikkerhetssituasjon framstår i dag som selve forutsetningen for at utviklingsarbeidet skal kunne gjennomføres. Sentralmyndighetenes maktbase er skjør og geografisk begrenset til Kabul-området. Den internasjonale sikkerhetsstyrken ISAF spiller en viktig rolle for å stabilisere situasjonen i Kabul. En hovedutfordring for overgangsregjeringen er å få økt kontroll over regionale ledere og krigsherrer. Samtidig fortsetter kampen mot internasjonal terrorisme gjennom den amerikansk ledede operasjonen «Enduring Freedom». En uavhengig menneskerettighetskomisjon er opprettet. FN-konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner (CEDAW), er blitt ratifisert og jenter har igjen

adgang til utdanning. Afghanistan har sluttet seg til Den internasjonale straffedomstolen. Både menneskerettighets- og den humanitære situasjonen er imidlertid preget av den vanskelige sikkerhetssituasjonen og mangel på lov og orden. Fremdeles tilhører over 4 mill. afghanere sårbare grupper med behov for humanitær bistand. Afghansk økonomi er nesten fullstendig utradert med unntak av opiumsproduksjonen som har tatt seg opp etter Talibans fall. Overgangsregjeringen har som mål å øke de nasjonale inntektene gjennom omfattende toll- og skattereformer, men vil i lang tid være avhengig av internasjonal støtte. Pga. av begrensede nasjonale inntekter er overgangsregjeringen fortsatt avhengig av støtte til driftsbudsjettet. Myndighetene har gjennomført en vellykket valutareform og legger opp til et investeringsvennlig lovverk, men har ennå ikke et kommersielt banksystem. Arbeidet med reform av offentlig sektor har så langt gått tregt. Hovedtyngden av midlene til overgangsbistand går til det afghanske budsjettet via det såkalte ARTF (Afghanistan Reconstruction Trust Fund).

Mål

I handlingsplanen for utviklingsarbeid har de afghanske myndighetene identifisert prioriterte sektorer og lagt føringer for giverkoordinering. Alle aktører oppfordres til å samordne sine tiltak innen handlingsplanen. Støtte til drift av offentlig forvaltning har første prioritet hos afghanske myndigheter, i tillegg til støtte til sikkerhetssektoren, utdanningssektoren og reintegrering av flyktninger.

Støtten over regionbevilgningen vil i hovedsak kanaliseres gjennom flergiverfondet for bistand til Afghanistan (ARTF). Menneskerettigheter og demokratibyggning vil være integrerte hensyn i alle tiltak, mens direkte støtte til fremme av menneskerettigheter og demokratibyggning vil komme over andre bevilgninger. Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Oppbygging av offentlig administrasjon.
- Sosial og økonomisk utvikling: Integrert landsbyggdutvikling i områder med høy retur av flyktninger og demobilisering av militsgrupper.
- Utdanning: Grunnutdanning med særlig vekt på jenters utdanning.

Rapport 2002

Det ble ikke bevilget midler over regionbevilgningen i 2002 til Afghanistan.

Indonesia

Det norske utviklingssamarbeidet er konsentrert om godt styresett og naturressursforvaltning samt sosial sektor. Indonesia er sentral når det gjelder forvaltning av skogressurser i Asia, og er en viktig aktør i regionen. Norge legger stor vekt på samarbeidet for å bekjempe ulovlig hogst. Samlet norsk bistand til Indonesia var i 2002 48,3 mill. kroner, hvorav ca halvparten var humanitær bistand og støtte til freds- og forsoningstiltak. Det ble gitt 7,1 mill. kroner over regionbevilgningen. Tiltak ikke minst innen tropisk skog vil bli vektlagt som ledd i oppfølgingen av Johannesburgtoppmøtet (WEHAB-satsing).

Situasjonsbeskrivelse

Indonesia har store utfordringer i forbindelse med overgangen til et mer demokratisk og desentralisert styresett, særlig hva gjelder korrupsjon og svakt rettsvesen. Landets økonomi viste likevel en positiv utvikling i perioden før terroraksjonen på Bali i oktober 2002. Terroraksjonen vil kunne ha langvarige negative konsekvenser. Gjeldsbetjeningsraten er på 23 pst. Per februar 2002 levde 16 pst. av landets befolkning under fattigdomsgrensen, ned fra 27 pst. i 1999. Grunnet korrupsjon og svakt rettsvesen er investeringsklimaet dårlig. Å bedre styresettsituasjonen er derfor viktig også for å bekjempe fattigdommen i landet. Skogarealet i Indonesia har minket med ca. 11 pst. i perioden 1990 – 2000, blant annet som følge av ulovlig hogst. Arbeidet mot ulovlig hogst og for urbefolkningens rettigheter er mer enn noe annet avhengig av utviklingen innen styresett og rettsvesen. Indonesia spilte en ledende rolle i forberedelsene til toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg sommeren 2002 (WSSD).

Mål

Indonesia innledet i 2001 et omfattende program i samarbeid med UNDP (Partnership for Governance Reform) med mål om å demokratisere den offentlige forvaltningen.

Bevilgningen fra norsk side planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Tiltak for reformer av styresett og rettsvesen.
- Miljø og naturressursforvaltning: Gjennom et miljøprogram bl.a. tiltak mot ulovlig hogst og ulovlig omsetning av tropiske tømmerprodukter, med fokus på urfolks rettigheter i tråd med oppfølgingen av Johannesburgkonferansen.
- Sosial sektor: Et program for blindeundervisning.

Rapport 2002

Norge har sammen med Verdensbanken og andre bilaterale givere bidratt til programmet for demokratisering av den offentlige forvaltning fra starten. Programmet støtter utviklingen av politiske reformer så vel som reformer av rettsvesenet, og har bidratt til effektivisering av lokaladministrasjonen i flere regioner. Norge har hatt et miljøprogram med Indonesia siden 1990. For å utvikle programmet ble to nye initiativer tatt i forbindelse med WSSD: Norge og Indonesia undertegnet intensjonserklæringer om samarbeid for å bekjempe ulovlig hogst og handel med ulovlige tømmerprodukter, og om samarbeid mellom offentlig og privatsektor for bedret kystsoneforvaltning med særlig vekt på fattigdomsbekjempelse. Det arbeides nå med oppfølging av disse. I 2002 gikk 1 mill. kroner til miljøtiltak og over 6 mill. kroner gikk til sosiale sektorer. Et fireårsprogram for å bedre undervisningstilbudet for blinde og svaksynte barn ble innledet med norsk støtte i 2002.

Kina

Formålet med samarbeidet er å bidra til å styrke Kinas kapasitet til å integrere miljøhensyn i sine utviklingstiltak, samt bekjempe hiv/aids. Norge vil bidra til dialog om gjennomføringen av internasjonale miljøforpliktelser, og tilby faglig assistanse til pilotprosjekter. Kina er en ledende regional aktør, hvis utvikling og politiske valg har globale konsekvenser. Samlet bistand i 2002 utgjorde 97,4 mill. kroner, hvorav 17 mill. kroner fra regionbevilgningen. Det meste av resterende støtte kom fra bevilgningene for næringsutvikling og sivilt samfunn.

Situasjonsbeskrivelse

Kina skiftet det politiske lederskapet i 2003. Til tross for lederskiftet er det liten grunn til å vente større endringer i politikken. Den økonomiske veksten er på ca. 7-8 pst. pr. år, og landet er blant de som tiltrekker seg mest utenlandske investeringer. Gjeldsbetjeningsraten er på 9 pst. Det foregår en tilpasning til WTOs regelverk. Landet står overfor store økonomiske og politiske utfordringer, kombinert med sosiale og miljømessige oppgaver. Veksten er ujevnt fordelt både mellom folk og geografiske områder. Veksten går på bekostning av en bærekraftig forvaltning av naturressursene og gir økt forurensning. Kina står for over halvparten av utslippene av SO₂ i Asia, hovedsakelig på grunn av

Boks 7.13 Tusenårsmålene

Til tross for at Kina er et mellominntektsland er antallet som lever under fattigdomsgrensen større enn i noe lavinntektsland, mens prosentandelen kun er 11. FN regner imidlertid Kina for å være i rute med hensyn til tusenårsmålet om å halvere fattigdommen fra 1990 til 2015. Tilgjengelige data peker i riktig retning for de fleste tusenårsmålene, men er usikre når det gjelder miljø.

fyring med svovelholdig kull. Dette fører til omfattende skader på grunn av sur nedbør.

Mål

Kinas femårsplan (2001-2005) for miljøvern gir de nasjonale målene innenfor miljøsam arbeidet med Norge. Planen gir mål om blant annet styrking av miljøforvaltningen. I tillegg er tusenårsmål om miljømessig bærekraft, særlig utslipp til luft og vann, og tusenårsmålet om hiv/aids og andre sykdommer, særlig relevant.

Bevilgingen skal brukes til å støtte:

- Miljø og naturressursforvaltning: Tiltak innen vann- og luftforurensing, kulturminnevern og fiskeriforvaltning, i form av institusjonssamarbeid.
- Helse: Enkelte tiltak i arbeidet med å bekjempe hiv/aids og epidemiske sykdommer som SARS.

Rapport 2002

Informasjon om måloppnåelse i forhold til femårsplanen for miljøvern er ennå ikke tilgjengelig. Til tross for at kinesiske myndigheter nedlegger et stort arbeid i bekjempelse av hiv/aids, rapporteres det at forekomsten av sykdommen øker dramatisk og sprer seg til stadig nye områder av landet og nye grupper av befolkningen. Norge var spesielt involvert i samarbeid som styrket institusjonell og faglig kapasitet innen luft- og vannforurensning. Et langvarig institusjonssamarbeid innen fiskeri ble videreført der målet var å styrke kinesernes fiskeriforvaltning basert på erfaringer fra den norske modellen. Satsingen har gitt resultater i form av kompetansebygging innen fiskeriforvaltningen. Innen kulturminnevern ble det gitt støtte til et samarbeid for å øke bevisstheten omkring kulturbevaring i naturlige omgivelser knyttet til økomuseums konseptet. Totalt gikk det om lag 17 mill. kroner til

miljø og energi over regionbevilgningen i 2002. Samarbeidet for bekjempelse av hiv/aids og SARS er i planleggingsfasen.

Pakistan

Pakistan endret politikk etter 11. september 2001 og spiller en rolle i den internasjonale kampen mot terrorisme. Sammen med viljen til reformer er dette noe av bakgrunnen for at Norge har gjenopptatt et bredere samarbeid, tilsvarende nivået fra før atomprøvesprengningene. Det betydelige antallet nordmenn med pakistansk opprinnelse, bidrar også til nære relasjoner. Hovedområdene for utviklingssamarbeidet er grunnutdanning, menneskerettigheter og godt styresett, med vekt på demokratiutvikling. I tillegg gis støtte til kulturtiltak. Samlet støtte til Pakistan i 2002 utgjorde 82,1 mill. kroner, herav 57,4 mill. kroner over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

Den politiske situasjonen domineres av forholdet til India, overgang til demokrati, kampen mot terrorisme og indre spenninger. Både internt i Pakistan og i givermiljøet ble det fremført betydelig kritikk av militærmyndighetenes gjennomføring av valgene i oktober 2002 til nasjonalforsamlingen og til provinsforsamlingene, og i februar 2003 til senatet. Valgene må likevel sies å ha bidratt i retning av demokratiske reformer, og skapt grunnlag for sivil styre. Valgene førte også til en vesentlig økning av antall kvinnelige representanter. Mer fundamentalistisk orienterte partier fikk flere stemmer enn forventet. Disse har dannet delstatsregjering i nordvestprovinsen og utgjør den største opposisjonsgruppen i nasjonalforsamlingen. Forholdet til India preges av den vedvarende striden om Kashmir. Konflikten mellom de to atommakterne var i ferd med å utvikle seg til en akutt militær krise sommeren 2002. I april 2003 kom imidlertid den indiske statsministeren med et fredsinitiativ som ble positivt besvart av Pakistan. Begge land har opprettet normale diplomatiske forbindelser, og flere initiativ er tatt for å styrke handelssamkvem og kulturutveksling. Det pågår en desentraliseringsreform som vektlegger lokalsamfunnets rolle og ansvar i utviklingsprosessen, og som tar sikte på å overføre betydelig makt og beslutningsmyndighet til lokale, demokratisk valgte institusjoner. Landet kommer dårlig ut i forhold til de fleste indikatorer for styresett, fattigdom og ulikhet, og det er dårlige utsikter for Pakistan til å nå Tusenårsmålene. Gjeldsbetjeningsraten er på 28 pst.

Mål

Pakistans mål er formulert i landets fattigdomsstrategi. Den nasjonale planen for utdanning legger stor vekt på å utvide skoletilbudet for jenter, og den understreker at det er viktig å forbedre kvaliteten på undervisningen. Bevilgningene til utdanning skal innen 2005 nå 3 pst. av BNP.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Godt styresett med fokus på økt kompetanse og kapasitet til lokalt folkevalgte organer, samt større ansvarliggjøring av byråkratiet på lokalt nivå. Styrking av menneskerettigheter vil skje i samarbeid med relevante myndigheter og sentrale aktører i det sivile samfunn.
- Utdanning: Utdanningssektoren; 40 pst. av bistanden over regionbevilgningen vil gå til utdanning innen 2005. Støtten skal gå til etablering av grunnskoler drevet av minst 350 lokalsamfunn i stammeområdene (primært mot grensen til Afghanistan), til økt kvalitet og større deltakelse i grunnskolen i 6 distrikter i Punjab samt til skolereformprogram i den nordvestlige grenseprovinc (NWFP).

Rapport 2002

Den økonomiske situasjonen i landet er bedret siden 2001 og myndighetene har bekreftet at fattigdomsbekjempelse og reformer står på dagsorden. Pakistan har i 2002 vist vilje til å gjennomføre politiske og økonomiske reformer. I henhold til Verdensbanken har Pakistan kommet lenger i reformarbeidet enn andre land i regionen. Dette gjelder ikke minst bankvesen og skatteetaten samt desentralisering av ansvar og makt.

Av den norske støtten i 2002 gikk om lag 42 mill. kroner fra regionbevilgningen til godt styresett. Innbefattet i dette var 15 mill. kroner til forbedelse av valget, en god del av dette gikk til valgkommisjonen. Den norske støtten til opplæring av ca. 36.000 nye folkevalgte kvinner har fått betydelig oppmerksomhet som strategisk viktig satsing. Innenfor grunnskolesektoren ble det inngått to avtaler om støtte. Det ble igangsatt et plan- og utredningsarbeid med sikte på et langsiktig norsk engasjement med en programtilnærming når det gjelder utviklingen av grunnskolen i nordvest provinsen. Gjennomganger av utviklingssamarbeidet viser at den norske innsatsen har virket positivt mht. barns og særlig jenters mulighet til skolegang. Det gikk 4,6 mill. kroner over regionbevilgningen til sosial sektor. Støtte til miljøtiltak ble videreført med om lag 10 mill. kroner, men det er innledet en nedtrapping på dette området. I løpet av 2002 har Pakistan ført en dialog med Canada og

Norge, i konsultasjon med Verdensbanken og Valutafondet, om utviklingen av en mekanisme for et multilateral gjeldsbytte til fordel for investeringer i sosial sektor. Denne ventes å komme på plass høsten 2003. En høy andel av nye avtaler i 2002 ble inngått med FN-organisasjoner. Dette skyldes bl.a. at myndighetene ønsker at UNDP skal spille en viktig rolle med hensyn til mobilisering av ressurser og koordinering av tiltak rettet mot godt styresett.

Sri Lanka

Hovedformålet med samarbeidet er å bidra til fred og forsoning, styrking av demokrati og menneskerettigheter, samt næringsutvikling for økt sysselsetting. Den totale støtten til Sri Lanka i 2002 var på 171 mill. kroner hvorav 50,6 mill. kom fra regionbevilgningen. Annen støtte kom fra bevilgningen for bl.a. overgangsbistand (5 mill. kroner), støtte til sivilt samfunn og demokratiutvikling (26,8 mill. kroner) og humanitær støtte (23,4 mill. kroner). Til sammen 46,2 mill. gikk til norske frivillige organisasjoners arbeid i Sri Lanka.

Situasjonsbeskrivelse

Regjeringens største utfordring er å finne en fredelig løsning på konflikten i landet og skape økonomisk vekst. Våpenhvileavtalen har holdt i over halvannet år, selv om det har vært opphold i fredsforhandlingene siden april. Det arbeides intenst med å revitalisere fredsprosessen mellom regjeringen og den tamilske frigjøringsorganisasjonen LTTE. Regjeringen er fortsatt populær og det er bred folkelig oppslutning om forhandlingslinjen, men fortsatt folkelig støtte krever at landets økonomiske situasjon forbedres. Anslag for økonomisk vekst i 2003 er på 5,5 pst., forutsatt fortsatt våpenhvile, gjennomføring av økonomiske reformer og en bedring av de internasjonale konjunkturer. Gjeldsbetjeningsraten er på 10 pst. Sri Lanka har innfridd mange av Tusenårsmålene og defineres som et mellomutviklingsland. 90 pst. av befolkningen har fullført grunnutdanning, barnedødeligheten er 17 per 1000 og forventet levealder er 72 år. Men fattigdommen er fortsatt utbredt, særlig på landsbygda, og 45 pst. av befolkningen lever på under 2 USD om dagen. Regjeringen har utarbeidet «Regaining Sri Lanka» som omfatter landets strategi for fattigdomsreduksjon. Dette skjedde uten konsultasjoner med LTTE og i 2003 utarbeides «Assessment of Needs in Conflict Affected Areas of the North East» som vil danne grunnlaget for rehabilitering av nord og øst med deltakelse fra begge parter i konflikten. Bistanden utgjør om lag 2 pst. av BNI (2001). Norges rolle som tilrettelegger i fredspro-

sessen medfører at Norge har en sentral rolle i utviklingsdialogen. Total norsk bistand utgjorde rundt 6,5 pst. av bistanden i 2002.

Mål

I Sri Lankas nasjonale planer blir økonomisk vekst og synlige resultater av fredsprosessen løftet fram som de viktigste satsningsområdene. Det skal opprettes 2 mill. arbeidsplasser, gjeldsproblemene skal håndteres, ressurser til balansert gjenoppbygging i hele landet skal sikres og inntektsgenerering skal skje ved høynet produktivitet og økte investeringer. Det offentlige skal muliggjøre økt vekst i privat sektor ved å forbedre rammebetingelser. Sri Lanka skal redusere konfliktrelatert fattigdom og fremme fattigdomsorientert styresett, samt styrke de fattiges posisjon og rettigheter i samfunnet. I tillegg kommer planen for rehabilitering i nord og øst som er under utarbeidelse.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett, fred og forsoning: Tiltak som bidrar til opinionens oppslutning om en fredelig løsning av konflikten og fremmer en administrativ kultur som er positiv til desentralisering av makt. Videre støtte til organisasjoner og institusjoners arbeid for å styrke menneskerettigheter og demokrati, rehabilitering i nord og øst, samt bidra til en balansert utvikling mellom nord og sør.
- Næringsutvikling: Tiltak konsentrert særlig rundt utvikling av maritim sektor, energi- og turisme, i tillegg til utvikling av små og mellomstore bedrifter og oppfølging av NIS fase 2 gjennomgangen.

Rapport 2002

Det var det første året på svært lang tid uten militære trefninger mellom partene i konflikten. Et gjennombrudd i fredsforhandlingene kom i Oslo i desember 2002, da partene ble enige om at en endelig løsning på konflikten måtte ligge innenfor et enhetlig Sri Lanka, basert på en føderal struktur. Foruten fremgang i fredsprosessen, er regjeringen avhengig av at den lykkes i å skape økonomisk fremgang slik at befolkningen kan oppleve synlige resultater av freden. Økonomien viste tegn til en positiv utvikling.

Norge har spilt en sentral rolle som tilrettelegger i fredsprosessen, og resultatene materialiserte seg ved en gjensidig våpenhvileavtale i februar og flere runder med fredsforhandlinger gjennom siste halvdel av året. Fra norsk side støttet en aktivt opp om aktører som arbeider for å styrke menneskerettighetene og setter korrupsjonsspørsmålet på

agendaen. Norge bidro også i arbeidet med økonomisk utvikling, særlig innen privat sektor. Sri Lanka er pilotland for Strategien for Næringsutvikling i Sør med fokus på etablering av arbeidsplasser. Som følge av fredsprosessen opplevde man i 2002 økt interesse fra Sri Lankas myndigheter, samt norsk og srilankisk næringsliv, for et styrket næringslivssamarbeid og privat sektor samarbeid. NHO sammen med representanter for norsk næringsliv foretok en gjennomgang (NIS fase 2) for å se på muligheter for økt næringslivssamarbeid. Det vil bli stilt midler til disposisjon for realisering av Sri Lanka som pilotland i denne sammenheng. Det gikk over regionbevilgningen 25 mill. kroner til økonomisk utvikling, 10 mill. kroner til styresett, 8 mill. kroner til miljø og energi og 6,5 mill. kroner til sosiale sektorer.

Vietnam

Selv om Vietnam ikke er et hovedsamarbeidsland, har det vært et bredt stat-til-stat-samarbeid i tillegg til støtte gjennom multilaterale og frivillige organisasjoner. Samarbeidet konsentreres om godt styresett, menneskerettigheter, utdanning og næringsutvikling. Samlet norsk støtte til Vietnam i 2002 utgjorde 63,4 mill. kroner, hvorav 32,7 mill. kroner fra regionbevilgningen, 14 mill. kroner fra bevilgningen for sivilt samfunn og nærmere 10 mill. kroner fra næringsutviklingsbevilgninger.

Situasjonsbeskrivelse

Vietnam har siden midten av 80-tallet satt i gang en reformprosess for å orientere seg bort fra en sentralistisk planøkonomi over mot økonomisk og politisk liberalisering. Det gjenstår fremdeles store utfordringer når det gjelder demokratisering og respekt for menneskerettighetene. Det er en manglende respekt for ytrings-, religions- og organisasjonsfrihet, samt en fortsatt diskriminering av minoriteter. Menneskerettighetssituasjonen er likevel bedret i løpet av de siste 10-15 årene, særlig på det sosiale og økonomiske feltet. Vietnam har hatt stabil økonomisk vekst og en nedgang i antallet fattige fra 58 til 29 pst. det siste tiåret. Men fortsatt lever ca. 25 millioner mennesker under fattigdomsgrensen på en dollar om dagen. Store grupper mennesker som befinner seg like over fattigdomsgrensen er meget sårbare på grunn av tilbakevendende naturkatastrofer som flom og tyfoner. Gapet mellom rike og fattige øker, og det blir større forskjell i levestandarden mellom land- og bybefolkningen, mellom etniske minoriteter og hovedgruppen kinh og mellom fattige og rike provinser. Dårligst levekår har etniske minoritets-

grupper i fjell- og høylandsområdene og deler av kystbefolkningen i midt-Vietnam og i Mekong-deltaet. Markedsintegrasjon er i full gang, og Vietnam arbeider for å bli medlem i WTO fra 2005/2006. Gjeldsbetjeningsraten er på 7 pst. Bistanden utgjør om lag 4,4 pst. av BNI (2001), Total norsk bistand utgjorde 0,4 pst. av bistanden i 2002.

Mål

De nasjonale målene for utvikling er nedfelt i landets fattigdomsstrategi som vektlegger økonomisk vekst for å løse landets fattigdomsproblemer. Reformen innen statsforvaltning og rettsapparatet, privatisering av offentlig virksomhet og handelsliberalisering blir sett på som viktige virkemidler for å oppnå større vekst. For utdanning er målet full skoledekning innen 2015.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Godt styresett og menneskerettigheter basert på anbefalinger i nylig avsluttet styresettgjennomgang.
- Utdanning: Forbedret kvalitet og omfang av grunnutdanning for vanskeligstilte barn med vektlegging av etniske minoriteter.
- Næringsutvikling: Maritim sektor, handel, miljøteknologi, samt energisektoren innbefattet, vannkraft, olje og gass.

Boks 7.14 Tusenårsmålene

Vietnam har satt seg nasjonale mål som i flere tilfeller går lengre enn Tusenårsmålene. Vietnam har oppfylt målet om reduksjon av fattigdom og andelen fattige ble halvert fra 1990 til 2000. Andel fattige skal reduseres med ytterligere 40 pst. innen 2010. 95 pst. av barn i skolepliktig alder tas opp i grunnskolen og Vietnam vil trolig nå full skoledekning innen 2015. Vietnam har satt som mål å fjerne kjønnsgapet i skoleopptak i grunnskolen innen 2005, samt å utrydde analfabetisme for kvinner under 40 år innen 2010. Barnedødeligheten har gått ned og dødeligheten blant fødende kvinner er halvert fra 1990 og frem til i dag. Vietnam har som mål å reversere økningen av nye hiv/aidstilfeller innen 2005 og halvere spredningstakten innen 2010. Vietnam har økt andelen av befolkningen som har tilgang til rent vann fra 48 pst. til 56 pst. fra 1990 til 2000. 85 pst. av befolkningen skal ha tilgang til rent vann innen 2010.

Rapport 2002

Den langsiktige utvikling mht demokrati og menneskerettigheter går sakte i riktig retning. Det er fra norsk side etablert en dialog med Vietnam om menneskerettigheter og demokrati. Gjennom utviklingssamarbeidet følges dette arbeidet opp med støtte på over 5 mill. kroner til konkrete tiltak for fremme av godt styresett og bedret situasjon for minoriteter. Samarbeidet omfatter støtte til en større forvaltningsreform, som bl.a. tar sikte på større åpenhet og etterrettelighet i forvaltningen, samt økt desentralisering til provinser og lokalnivå. Et pilotprosjekt for grunnutdanning for etniske minoriteter ble startet opp i 2002 som begynnelsen på en større sektorliknende satsing på utdanning for svakerestilte grupper. Det gikk totalt 7 mill. kroner til sosial sektor. Innen næringsutvikling har samarbeidet vært konsentrert om institusjonssamarbeid innen fiskeri, olje/gass og vannkraft, over 11 mill. kroner gikk til økonomisk utvikling, mens nærmere 9 gikk til miljø og energi. En stor andel av den norske bistanden kanaliseres til programmer som samfinansieres med andre bilaterale og multilaterale givere. Givergruppen har et tett samarbeid for blant annet å harmonisere giverprosedyrer og tilpasse sine bistandsprogram til myndighetenes fattigdomsstrategi. Arbeidet med å harmonisere rutiner og prosedyrer er et ledd i samarbeidet om fremtidige sektorprogrammer.

Øst-Timor

Norge var aktiv i prosessen i etablering av Øst-Timor som en selvstendig stat, og ønsker fortsatt å bidra til en positiv utvikling. Samarbeidet skal bidra til godt styresett og demokrati, økt respekt for menneskerettigheter, forsvarlig forvaltning av naturressurser, samt bedret helse og utdanning. Samlet norsk bistand i 2002 var 62,1 mill. kroner, hvorav 47,5 mill. kroner over regionbevilgningen.

Situasjonsbeskrivelse

Øst-Timor ble selvstendig 20. mai 2002. Landet er i realiteten i en postkonflikt- og gjenoppbyggingssituasjon, og vil være preget av dette i lang tid fremover. Landet har svake politiske institusjoner og stor mangel på kompetanse. Justissektoren er lite utbygget og Øst-Timor sliter med et meget svakt rettsapparat. En av lederskapets utfordringer er å fremme åpenhet i forvaltningen og motvirke at korrupsjonen slår rot. Staten har i dag få inntektskilder. Ettersom inntektene fra olje- og gassforekomstene i Timor Havet de nærmeste årene vil være lave, er det behov for finansiell støtte. For

perioden 2002 – 2005 har givene lovet USD 90 mill. til et flergiverfond, noe som vil medføre at landet forblir gjeldsfritt. I tillegg vil givene bidra med ca. USD 360 mill. i gavebistand over de neste tre år. Øst-Timor mottar mye internasjonal bistand i forhold til størrelsen og er sterkt bistandsavhengig. Bistanden utgjør om lag 50 pst. av BNI (2001). Total norsk bistand utgjorde 2,4 pst. av bistanden i 2002. Grunnet stor internasjonal tilstedeværelse opplevde Øst-Timor fra 2000 til 2002 en kraftig, men kortsiktig økonomisk vekst på nær 20 pst. For finansåret 2002-2003 er det forventet en tilbakegang på 5 pst. Opptøyene som kulminerte i Dili 4. desember 2002 vil vanskeliggjøre arbeidet med å få fart på den økonomiske utviklingen. Landet sliter med høy arbeidsledighet. På sikt forventes petroleumsinntekter å kunne bidra til uavhengighet av internasjonal bistand.

Mål

Regjeringen i Øst Timor setter fattigdomsbekjempelse og økonomisk bærekraft i høysetet i sin økonomiske politikk for de kommende år. Den nasjonale utviklingsplanen har bl.a. følgende mål:

- Styresett og fattigdomsbekjempelse: Utvikle offentlige institusjoner som kan underbygge videre vekst og fattigdomsbekjempelse i alle landets sektorer og regioner.
- Sosiale sektorer: Fremme bærekraftig vekst som bedrer helse, utdanning og velferd for hele folket og allokere minst 35 pst. av statsbudsjettet til helse og utdanning.

Bevilgningen planlegges brukt til å støtte:

- Styresett: Tiltak for fremme av godt styresett, demokrati og menneskerettigheter, med hovedvekt på justissektoren.
- Sosiale sektorer: Helse og utdanning primært gjennom flergiverfondet, i tillegg til Caritas.
- Miljø og naturressursforvaltning: Energiforsyning og bedre forvaltning av olje- og gassressurser.

En vesentlig andel av midlene vil kanaliseres gjennom et flergiverfond administrert av Verdensbanken.

Rapport 2002

Østtimoresiske myndigheter er i samarbeid med Verdensbanken i ferd med å utarbeide en strategi for fattigdomsreduksjon basert på den nasjonale utviklingsplanen. Norsk støtte i 2002 ble hovedsakelig kanalisert gjennom multilaterale og interna-

sjonale organisasjoner. Om lag 14, 5 mill. kroner gikk til godt styresett, 18, 8 mill. til miljø og energi, 8 mill. til økonomisk utvikling og over 6 mill. kroner til sosiale sektorer. Norske ikke øremerkede bidrag ble kanalisert gjennom et flergiverfond som administreres av Verdensbanken og følger bankens rutiner for rapportering. Gjennomganger av programmet viser at det har vært stor fremdrift. I tråd med nasjonale utviklingsplaner gikk over 35 pst. av forbruket over statsbudsjettet de første 9 måneder av finansåret (juli 2002-juni 2003) til helse og utdanning. Caritas Norge, som samarbeider med det nasjonale helsedepartementet, har styrket den helsefaglige kompetansen i sitt tuberkuloseprogram. Det er innledet stat til stat samarbeid innen petroleumssektoren og energisektoren. Det ble arbeidet frem rammeavtaler mellom østtimoresiske myndigheter og Oljedirektoratet og NVE, som begge ble undertegnet i februar 2003. Norge bidrar gjennom UNDP til å styrke offentlig sektor med stillinger i statsadministrasjonen. Videre ble det kanalisert støtte gjennom UNICEF til et program for barn, unge og kvinner som har vært utsatt for overgrep. Støtte gjennom det bilaterale samarbeidet var rettet mot Dilis akutte energiproblem og til utvikling av elektrisitetssektoren i Øst-Timor. Dette har stabilisert elektrisitetsforsyningen i Dili, en sentral faktor i utviklingen av privat næringsvirksomhet.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 365 mill. kroner.

Det legges opp til følgende indikative plantall for fordeling av bevilgningen, hovedsamarbeidsland 62 mill kroner, regionalt samarbeid 20 mill. kroner, Afghanistan 68 mill. kroner, Indonesia 12 mill kroner, Kina 20 mill kroner, Pakistan 45 mill kroner, Sri Lanka 50 mill. kroner, Vietnam 43 mill. kroner og Øst-Timor 45 mill. kroner. Flere av disse landene, særlig Afghanistan, vil imidlertid også motta midler over bevilgninger for støtte til humanitære tiltak, overgangstiltak, multilaterale organisasjoner og sivil samfunn.

Post 79 Tiltak i tidligere samarbeidsland, kan overføres

Bevilgningen på denne posten omfatter forpliktelser i samarbeidet med land som ikke lenger inngår i gruppen av samarbeidsland under programkategori 03.10 Bilateral bistand. Inngåtte forpliktelser i det bilaterale samarbeidet med Laos, Kambodsja, India, Mongolia og Bhutan for 2004 foreslås dekket under denne bevilgningen.

Budsjett 2004

India besluttet 29. mai 2003 at landet ikke lenger ønsker å være mottaker av stat-til-stat bistand fra mindre bilaterale givere. India ønsker med dette å redusere omkostningene med forvaltning av bistand, og samtidig unngå krav om politisk dialog som motytelse for utviklingssamarbeid. En mer enn femti år lang bistandstradisjon er dermed avsluttet. Igangværende tiltak samt støtte til nasjonale frivillige organisasjoner vil imidlertid bli videreført. Samlet norsk bistand til India i 2002 var 67,6 mill. kroner, hvorav 36,4 mill. kroner over regionbevilgningen.

Rapport 2002

India har opplevd en stadig sosial og økonomisk utvikling, dog med stor variasjon mellom de ulike sektorer og med ujevn sosial og geografisk fordeling. Landet ligger således langt unna å oppnå både målsettingene i egen utviklingsplan og tusenårs-målene. Det har vært en gradvis holdningsendring i forhold til barnearbeid. Barns rett til utdanning er nå stadfestet ved endring i konstitusjonen. Økt tilgjengelighet og en mer relevant undervisning er imidlertid en forutsetning for at de 50-60 millioner barn som forsatt er uten skoletilbud, skal lære å lese og skrive. Samarbeid med frivillige organisa-

sjoner og med FN-organisasjoner har hatt en positiv effekt i de aktuelle delstater. Støtten til miljø-samarbeid med to delstater er videreført og har bidratt til bedre kvalitet av vann og skog, og til bedret urbant miljø på innsatsstedene. Forsatt gjenstår det mye før myndighetene håndterer avfall og forurensning på en forsvarlig måte. Folkelig deltakelse har ført til økt miljøbevissthet i flere av prosjektområdene. Innenfor programmet for institusjonssamarbeid er det inngått kontrakter mellom ni norske universitets- og forskningsmiljøer om utrednings- og forskningssamarbeid med tilsvarende indiske institusjoner. Samarbeidet har bidratt til teknologioverføring og utvikling av faglige kontaktnett. Institusjonssamarbeidet anses svært nyttig både på norsk og indisk side.

Det ble brukt om lag 4 og 8 mill. kroner til utfasingstiltak i henholdsvis Kambodsja og Laos i 2003. Det ble ikke brukt midler over denne posten til Bhutan. I Kambodsja gikk midlene til helsetiltak og til arbeidet med kvinner og barns rettigheter. I Laos kanaliseres i all hovedsak støtten gjennom FNs utviklingsprogram til godt styresett og helse, samt gjennom myndighetene til vannforsyning.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 34 mill. kroner.

Kap. 152 Bistand til Midtøsten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
78	Regionbevilgning for Midtøsten, <i>kan overføres</i>	172 094	150 500	150 500
	Sum kap 152	172 094	150 500	150 500

Den historiske og politiske bakgrunnen for bistanden til Midtøsten er ønsket om å støtte fredsbestrebelsene i regionen. Dette målet består på tross av den negative utviklingen i fredsprosessen siden september 2000. I dagens situasjon er målet å bidra til framdrift i fredsprosessen, hindre en spredning av konflikten og bevare grunnlaget for en palestinsk statsdannelse. Den voldelige konflikten mellom Israel og palestinerne og krigen i Irak har medvirket til at regionen har hatt en negativ utvikling når det gjelder politisk stabilitet og økonomisk og sosial situasjon. FNs «Arab Human Development Report» viser at regionen står overfor meget store utfordringer når det gjelder fattig-

domsreduksjon, økonomisk og menneskelig utvikling, samt regionalt samarbeid. Et mulig scenario er at et regimeskifte og gjenoppbygging i Irak, og iverksettelse av tiltakene i det såkalte Veikartet for fred i Midtøsten, kan gi håp om en endret utvikling. Det er viktig at landene i regionen i større grad kan konsentrere sine krefter om å få i gang en positiv politisk, økonomisk og sosial utvikling. Samlet norsk bistand til Midtøsten utgjorde i 2002 til sammen 665 mill. kroner, hvorav 172 mill. kroner over regionbevilgningen, 174 mill. kroner som humanitær bistand og 174 mill. kroner i utgifter til flyktninger fra Midtøsten i Norge.

Post 78 Regionbevilgning for Midtøsten, kan overføres

Regionbevilgningen for Midtøsten benyttes i hovedsak til tiltak innen Det palestinske området. Bevilgningen vil i tillegg kunne benyttes til tiltak ellers i regionen, spesielt i nærområdet til Israel og Det palestinske området, bl. a. i Syria, Libanon og Jordan, som kan bidra til å styrke fredsbestrebelsene. Krisen i regionen gjør det nødvendig med stor fleksibilitet og aktiv tilpasning til utviklingen. Det er en tett samordning mellom bruken av regionbevilgningen og midler kanalisert over kap. 163 Humanitær bistand og menneskerettigheter.

Det palestinske området

Hovedmålet med norsk bistand er å bidra til å bekjempe fattigdom gjennom støtte til sosial og økonomisk utvikling, bidra til statsbygging og utvikling av et demokratisk samfunn, og bidra til framdrift i fredsprosessen. Samarbeidet karakteriseres av at mottaker ikke er en suveren stat, men en myndighetsstruktur som er under utvikling og oppbygging. Den voldelige konflikten og den israelske stengningspolitikken har sterkt negative økonomiske og sosiale konsekvenser, som gjør både utviklingsarbeid og humanitær hjelp vanskelig. Formannskapet i giverlandsorganet Ad Hoc Liaison Committee (AHLIC) gir Norge en unik rolle og et særlig ansvar for å bidra til samordning og effektiv utnyttelse av bistanden til Det palestinske området. En særskilt oppgave er å bidra til at internasjonal bistand styrker Den palestinske myndighetens (PAs) autoritet og legitimitet i den palestinske befolkningen. Denne rollen gir dessuten Norge mulighet til å være en aktiv internasjonal støttespiller for en gjenopptakelse av fredsprosessen. Norge vil fortsatt prioritere dette arbeidet høyt. En vesentlig del av bistanden bevilges fra budsjettposter for humanitær bistand, menneskerettigheter, demokrati og fredsbygging. Samlet ble det i 2002 utbetalt 407 mill. kroner som bilateral bistand til Det palestinske området, hvorav 158 mill. kroner over regionbevilgningen og 115 mill. kroner i humanitær bistand. Det palestinske området vil være avhengig av omfattende bistand også i 2004.

Situasjonsbeskrivelse

Den palestinske myndigheten (PA) ble etablert i kjølvannet av Prinsipperklæringen for palestinsk selvstyre som ble inngått mellom Israel og Den palestinske frigjøringsorganisasjonen (PLO) i Oslo i 1993. Sluttforhandlingene mellom partene stoppet opp etter de mislykkede forhandlingene i

Camp David og i Taba i 2000 og 2001, og et nytt stadium av konflikten, Al-Aqsa-Intifaden, brøt ut høsten 2000. Et nytt fredsinitiativ – Veikartet – er nå lagt fram av den såkalte Kvartetten, som består av USA, EU, Russland og FN. Utviklingen framover avhenger av partenes vilje til å iverksette tiltakene i Veikartet, men også av tredjeparters aktive overvåking av gjennomføringen. Norge støtter opp om dette arbeidet. Den israelske stengningspolitikken har ført til store økonomiske og humanitære problemer i Det palestinske området. Økonomien er nesten halvert på to år, arbeidsløsheten er 53 pst. og andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen har økt til 60 pst. i 2002. Behovet for hjelp til befolkningen er stort, og støtten fra det internasjonale samfunnet var på 1 milliard USD i 2002. I juni 2002 lanserte PA 100-dagersplanen for økonomiske og politiske reformer. I finansforvaltningen er det innført nye og forbedrede kontrollmekanismer, budsjettarbeidet er styrket og full åpenhet innført. Det arbeides med styrking av revisjonsfunksjonen i hele forvaltningen. En egen statsministerpost er etablert, og statsministeren velger sin regjering. Det er også opprettet en egen valgkommisjon, og forberedelser til valg pågår. Norge var blant de første giverlandene som satte reform på dagsordenen, og har siden 1999 gitt finansiell støtte til en uavhengig ekspertgruppe som gir råd og overvåker PAs reformarbeid. Siden sommeren 2002 har Norge deltatt i den internasjonale gruppen (Task Force on Palestinian Reform) som støtter opp om PAs egen reformplan.

Mål

Hovedmålene om å bidra til å bekjempe fattigdom gjennom støtte til sosial og økonomisk utvikling, bidra til statsbygging og utvikling av et demokratisk samfunn, samt bidra til framdrift i fredsprosessen, vil bli fulgt opp gjennom en fleksibel anvendelse av regionbevilgningen.

Den vil i hovedsak brukes til:

- Styresett: Støtte til PAs reformplan (særlig innen økonomiforvaltning), fysisk planlegging, statistikk og det sivile samfunn
- Fredsbygging: Støtte opp om fredsarbeidet, dialogprosjekter, det palestinske forhandlingssekretariatet og flyktningespørsmålet
- Fattigdomsreduksjon: Støtte til undervisningssektoren, vannsektoren, energisektoren og evt. krisetiltak prioritert av PA

Rapport 2002

Konfliktsituasjonen har gjort det nødvendig å ha stor fleksibilitet mellom langsiktige utviklingspro-

sjekter og akutte humanitære behov. Det har vist seg mulig å opprettholde omfanget av utviklings-samarbeidet fordi man har lagt inn fleksibilitet innenfor og mellom innsatsområdene, og betydelige deler av planene er gjennomført. Vannloven ble utarbeidet og vedtatt av parlamentet i 2002. Dette arbeidet har Norge bidratt til gjennom institusjonsbygging og kompetanseutvikling i de palestinske vannmyndighetene. Energimyndighetene har fortsatt utbygging av el-nettet, og en ny fase av Norges samarbeid med institusjonen innledes i 2003. Utdanningsdepartementet har vist usedvanlig stor dyktighet til å fungere i en vanskelig periode og omplassert både lærere og elever for å gi et kontinuerlig skoletilbud. PA trenger 1000 nye klasserom per år for å fylle behovet. Norge har gitt bidrag til rehabilitering og bygging av skoler i tråd med de planer som var lagt, samt støttet etterutdanning av lærere. Det ble kanalisert 27 millioner kroner i 2002 til sysselsettingstiltak i regi av kommunene. I 2002 er det gitt støtte til styrking av økonomiforvaltning og anti-korrupsjonsarbeid. Budsjettstøtte ble gitt for å sikre at PA kunne opprettholde et minimum av aktiviteter (særlig innen helse og grunnutdanning), og for å forhindre at PA brøt sammen. Støtten til Departementet for planlegging og internasjonalt samarbeid var i 2002 til vurdering. Det er lagt føringer for videre støtte til arbeidet med forberedelser til sluttstatusforhandlingene og utarbeidelse av fysiske arealplaner. Videre støtte vil påvirkes av at departementet nå er delt i et utenriks- og et plandepartement. Samarbeidet med det palestinske statistiske sentralbyrået er ført inn i en ny fase der giverne har gått inn i et konsortium. Byrået leverer statistikk av høy kvalitet og bidrar til å styrke PAs evne til å kartlegge behov og prioritere. Kulturstøtten har vært med på å gi palestinske barn mulighet til å uttrykke seg gjennom musikk, forming og teater. Kultur som virkemiddel til å bearbeide traumatiske opplevelser og som en alternativ uttrykksmåte er vektlagt. Denne innsatsen økes i 2003. For å bidra til å legge grunnlaget for en gjenopptakelse av fredsforhandlinger har Norge bidratt til dialogprosjekter og til-

litsskapende tiltak, støtte til det palestinske forhandlingssekretariatet og en levekårsundersøkelse blant palestinske flyktninger.

Regionale tiltak

Situasjonsbeskrivelse

Krisen mellom Israel og palestinerne har bidratt til økte spenninger også i andre land i regionen. Konflikten har stor regional politisk betydning, også i lys av konfliktens symbolske karakter.

Mål

Målet er å bidra til en stabilisering i regionen og til å legge grunnlaget for varig fred. Bevilgningen planlegges brukt til å støtte tiltak som kan stimulere til regionalt samarbeid, med prioritet til vannsektoren. Det vil også bli lagt vekt på å støtte tillits-skapende tiltak for barn og unge, med vekt på opplæring i demokrati og menneskerettigheter. Tiltak for palestinske flyktninger vil også bli prioritert.

Rapport 2002

Støtten til tiltak utenfor Det palestinske området over regionbevilgningen for Midtøsten var i 2002 på 15 mill. kroner. Spørsmålet om forvaltning og rettferdig fordeling av de knappe vannressursene er i dag et nøkkelprom i forholdet mellom Israel og de arabiske landene. Det er på denne bakgrunn gitt støtte til forstudier for et brakkvannsanlegg på grensen mellom Jordan og Israel. Det har også vært gitt støtte til effektivisering av Jordans økonomiske planlegging, og til undersøkelser av konsekvensene for bl.a. vannressursene av flyktningenes tilstedeværelse i Jordan. Bistanden vil bli søkt videreført med hovedvekt på de regionale vannproblemer.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 150,5 mill. kroner.

Kap. 153 Bistand til Mellom-Amerika

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
78	Regionbevilgning for Mellom-Amerika, <i>kan overføres</i>	116 666	131 000	135 000
79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	5 200	6 000	2 000
	Sum kap 153	121 866	137 000	137 000

De væpnede konflikter i regionen er avsluttet, men regionen står fortsatt overfor store utfordringer i konsolideringen av fred og demokrati. Mulighetene for å oppnå tusenårsmålene avhenger først og fremst av omfordeling og økonomisk vekst. Til tross for at Guatemala og Nicaragua har lyktes i å redusere den ekstreme fattigdommen noe, er det lite sannsynlig at Mellom Amerika vil nå tusenårsmålet om halvering før 2015. I Nicaragua er det oppnådd en mindre ekstrem fattigdom og fremgang når det gjelder deltakelse i grunnskoleutdanning, reduksjon i mødredødelighet, i barnedødelighet, i underernæring og økt tilgang til rent vann. Selv om utviklingen går i riktig retning, går den for langsomt til at tusenårsmålene vil nås innen 2015. I Guatemala er den ujevne økonomiske fordeling og politisk og sosial eksklusjon, ikke minst av landets store urbefolkning, blant de største problemene. Det er ikke sannsynlig at tusenårsmålene vil bli nådd uten omfattende politiske og økonomiske reformer. Regionen karakteriseres – i tillegg til meget skjev ressurs- og inntektsfordeling – av lave skatteinntekter og tilsvarende små statsbudsjetter. I forhold til sin størrelse er Mellom-Amerika et av de biologisk sett rikeste områdene i verden. Samtidig er store områder utsatt for økologisk uforsvarlig skogbruk, landbruk og kvegdrift som fører til store økologiske, økonomiske og sosiale konsekvenser samt økt sårbarhet ved naturkatastrofer. En hovedutfordring for regionen er derfor å utvikle mer bærekraftige former for ressursutnyttelse.

Post 78 Regionbevilgning for Mellom-Amerika, kan overføres

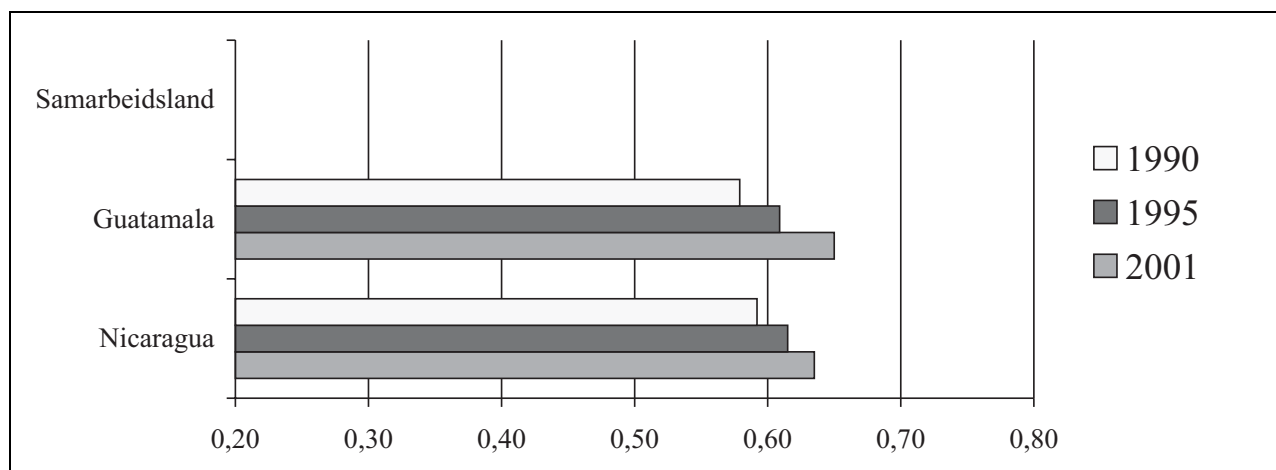
Bevilgningen skal brukes til samarbeid med Guatemala og Nicaragua, samt til regionalt samarbeid, der også karibiske land kan inngå. I tillegg vil det kunne bli gitt støtte til enkelte tiltak i Honduras med særlig vekt på fremme av menneskerettighe-

tene. Regjeringen vil videreutvikle innsatsen i regionen for en mer bærekraftig utnyttelse og forvaltning av naturressursene, i tråd med forpliktelsene fra toppmøtet i Johannesburg. Av WEHAB-områdene vil derfor biodiversitet (knyttet til bl.a. tropisk skog) stå sentralt. I denne sammenheng skal også og ivaretagelse av urfolks livsgrunnlag og rettigheter vektlegges og prioriteres.

Samlet norsk bistand til Mellom-Amerika i 2002 var 307 mill. kroner, hvorav 121,9 mill. kroner over regionbevilgningen. Regionbevilgningen for Mellom-Amerika var i 2002 eget kapittel fordelt på 5 tematiske poster, regionalt samarbeid og avviklingstiltak.

Tabell 7.7 Kapittel 153 – Forbruk 2002 på tematiske satsinger

Helse og utdanning	25 778
hvorav helse	8 369
hvorav utdanning	12 539
- utdanning uspesifisert nivå	
- grunnutdanning	12 500
- videregående utdanning	39
- universitets- og høyskoleutdanning	
Hiv/aids	6 973
Økonomisk utvikling og handel	11 550
Miljø og energi	12 513
Godt styresett	45 407
Regionalt samarbeid	14 445
Avviklingstiltak	5 200
Totalt	121 866

Figur 7.4 Figuren viser utviklingen i samarbeidslandene i HDI fra 1990 til 2001. HDI er basert på et utvalg av økonomiske og sosiale indikatorer. Skalaen går fra 0 til 1 hvor 1 er den høyeste mulige verdi.

Kilde: Human Development rapporter fra UNDP.

Utviklingen i Human Development Index (HDI) fra 1990 til 2000 for samarbeidslandene i Mellom-Amerika jf figur 7.4

Samarbeidslandene viser en økning i Human Development indeksen (HDI) i løpet av perioden. For Nicaragua er det en høyere forventet levealder som trekker opp HDI, mens for Guatemala er det en mer allmenn økning. Det regionale gjennomsnittet for Latin-Amerika og de karibiske øyer ligger med sin HDI på 0,78 noe høyere enn Øst-Asia inkl. Stillehavsoyene. Begge samarbeidslandene ligger klart under gjennomsnittet for regionen og samtidig klart over tallet for MUL-landene på 0,45.

Regionalt samarbeid

Bistanden til regionalt samarbeid i 2002 var på 14,4 mill. kroner.

Mål

Bevilgningen kan brukes til å støtte tiltak for å bidra til godt styresett, herunder utvikling av demokrati, bedring av menneskerettighetene, bærekraftig bruk av naturressurser (bl.a. tropisk skog) samt bekjempelse av hiv/aids.

Rapport 2002

Gjennom samarbeidet med Det interamerikanske menneskerettighetsinstituttet (IIDH) har Norge medvirket til bevisstgjøring og kunnskapsheving om menneskerettigheter gjennom informasjonstiltak rettet mot det sivile samfunn og statlige institusjoner. Norge har også bidratt til å styrke IIDH som regionalt kompetansesenter for menneskerettigheter. Støtte til regionale miljøorganisasjoner er sentralt. Det tropiske senteret for jordbruksforskning og utdanning, CATIE, arbeidet for å styrke regional forskning og pilotprosjekter innen bærekraftig landbruk. Bl.a. fikk 8.000 familier økt kunnskap om mer miljøvennlig, variert og økonomisk lønnsomt landbruk, samtidig som institusjoner som driver opplæring av bønder også har blitt styrket gjennom prosjektet. Ved jordbruksuniversitetet EARTH har studenter fra landsbygda i Nicaragua, Guatemala og Honduras fått stipend for gjennomføring av en merkantil agronomutdanning. Costa Ricas nasjonale institutt for biologisk mangfold ga opplæring til lokale, nasjonale og regionale

Tabell 7.8 Kapittel 153 – Forbruk 2002 gjennom ulike bistandskanaler

Kanaler	Totalt
Stat-til-stat samarbeid med mer	28 585
Norske frivillige organisasjoner	10 000
Regionale frivillige organisasjoner	19 423
Lokale frivillige organisasjoner	10 150
Multi-bi	53 508
Nordiske forskningsintitusjoner/ stiftelser	200
Totalt	121 866

organisasjoner i kartlegging, analyse og bevaring av biologiske mangfold. Johannesburg toppmøtet, spesielt når det gjelder arbeidet med biologisk mangfold er fulgt opp i støtten til urfolk og i regionale miljøtiltak. Den panamerikanske helseorganisasjon (PAHO) mottok støtte til et program for bekjempelse av vold i hjemmet. Siktemålet er at tjenester for voldsofre skal inn som en del av helsetjenesten i regionen.

Samarbeidsland

Guatemala

Formålet med norsk støtte til Guatemala er å bidra til varig fred på grunnlag av sosial, politisk og økonomisk utvikling for hele landets befolkning. Norges utviklingssamarbeid i Guatemala er i all hovedsak knyttet til gjennomføringen av fredsavtaleverket. I 2002 var samlet norsk bistand til Guatemala 91 mill. kroner, hvorav 44 mill. kroner fra regionbevilgningen. 31 mill. kroner av den totale norske bistanden ble kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner.

Situasjonsbeskrivelse

De viktigste hindrene for utvikling i Guatemala ligger i den skjeve fordelingen av landets ressurser, manglende politisk vilje til reform og omfordeling og svake statlige institusjoners evne til å gjennomføre reformer. Omfanget av menneskerettighetsbrudd er igjen økende etter en nedgang i perioden 1996-1998 og frihet for straffeforfølgelse er et stort problem. Urfolk, som utgjør majoriteten i Guatemala, opplever utbredt diskriminering og ekskludering og det er registrert alvorlige overgrep mot urfolksrepresentanter, inkludert drap. Til tross for at Guatemala er et mellominntektsland, er fattigdommen en av de høyeste i Latin-Amerika. Over seks millioner av Guatemalas 11 millioner innbyggere lever i fattigdom og to millioner i ekstrem fattigdom. Blant urfolk er fire av fem fattige. Gjeldsbetjeningsraten er på 10 pst. I fredsavtalene fra 1996 ligger det en utviklingspolitikk som legger opp til viktige strukturelle endringer i samfunnet. En av konklusjonene fra det internasjonale givermøtet i mai 2003 var at fredsavtalene må gjennomføres i et raskere tempo og at oppslutningen om dem må økes. Giverlandene har i dialogen med regjeringen lagt hovedvekten på gjennomføringen av følgende utviklingspolitiske elementer i fredsavtalene:

- institusjonalisering av fredsprosessen; lovforslag og plan for å sikre framdrift i fredsprosessen, fremme en nasjonal dialog

- øke skattenivået til 12 pst. av BNP
- gjennomføre avtalen om urfolks rettigheter
- fremme transparens og antikorrupsjon i offentlig forvaltning
- opprette en kommisjon for å etterforske parallelle maktstrukturer, øke beskyttelsen av menneskerettighetsaktivister
- øke bevilgningene til rettsvesenet samt reformere og effektivisere justissektoren, etablere sivil etterretningstjeneste og utvikle presidentens militære sikkerhetsstyrke
- landregistrering

Mål

Bevilgningen vil bli brukt til å støtte tiltak som fremmer gjennomføringen av fredsavtalene.

Rapport 2002

Det er gjort fremskritt på noen av områdene i fredsavtalene. Den etterlyste nasjonale dialog om fredsprosessen er i ferd med å komme i gang. Kongressen har vedtatt en rekke sentrale lover, bl. a. om desentralisering, lokale utviklingsråd, diskriminering og bruk av indianske språk i forvaltningen. Regjeringen har etablert et nasjonalt erstatningsprogram for borgerkrigens ofre. Avtalene om urfolks rettigheter er fortsatt den delen av fredsavtaleverket der det gjenstår mest. Statens institusjoner, inkludert justissektoren, reformeres og moderniseres. Skatteinntektene har økt til 10,7 prosent av BNP, men er fortsatt under det fastsatte målet i fredsavtalene på 12 prosent. Investeringene i de sosiale sektorer har økt noe, men er fremdeles langt fra tilfredsstillende. Militærutgiftene overstiger det avtalte maksimumsnivået, og mye gjenstår når det gjelder demilitarisering. På landsbygda er det store spenninger på grunn av jordsituasjonen. For lite statsmidler settes av til oppkjøp av jord.

Bistanden til Guatemala i 2002 ble konsentrert om styrking av rettsstaten, støtte til freds- og demokratiseringsprosessen og fremme av urfolks rettigheter. Den norske støtten ble i hovedsak kanalisert gjennom FN-systemet, Organisasjonen av amerikanske stater (OAS) og institusjoner og organisasjoner i det sivile samfunn. Gjennom støtte til UNDPs justisprogram med opplæring og kompetansebygging for påtalemyndighetene og domstolene oppnådde man i 2002 bedre saksforberedelse og en økning av saker løst gjennom dialogmekanismer. Institutt for fri rettshjelp etablerte i 2002 en egen instans for tilrettelegging av samordning mellom offisiell rett og mayarett. Støtte til organisasjoner i det sivile samfunn som jobber for nasjonal forsoning, menneskerettigheter

og justisreform bidro til å forsterke de samlede innsatser for fredsbygging i Guatemala. Gjennom samarbeid med OAS om styrking av de politiske partiene ble det etablert et tverrpolitisk kvinnettverk. Gjennom et samarbeid med OAS om programmet Propaz bidro Norge til opplæring i konfliktløsning og dialog både i det sivile samfunn og i offentlige institusjoner. Norge bidro med direkte støtte til organisasjoner og institutter som fremmer urfolks rettigheter. Støtten gikk til tospråklig undervisning, freds- og demokratiopplæring, næringsutvikling og tverrkulturell yrkesutdanning.

Nicaragua

Samarbeidet mellom Norge og Nicaragua konsentreres om fattigdomsbekjempelse, bedre styresett og bærekraftig forvaltning av naturressursene. Samlet bistand var i 2002 på 73 mill. kroner, hvorav 33 mill. kroner over regionbevilgningen. Av den totale støtten ble 33 mill. kroner kanalisert gjennom frivillige organisasjoner.

Situasjonsbeskrivelse

Hindringene for utvikling i Nicaragua ligger i de svake statlige institusjoner og den omfattende korrupsjon som hindrer politisk reform, omfordeling av godene og et mer rettferdig styresett. President Enrique Bolaños har vist at han tar kampen mot korrupsjon på alvor med en omfattende opprydding etter tidligere regjeringer. Politiseringen av høyesterett, valgrådet og riksrevisjonen skaper likevel store problemer. Regjeringen tar sikte på å gjennomføre reformer som avpolitiserer institusjonene. Den parlamentariske situasjonen medfører vansker for den sittende regjering. Kampen mot korrupsjon og oppgjørene med det tidligere lederskap har tatt mye oppmerksomhet og satt rettsapparatet på prøve. Tiltale er tatt ut mot flere av de ledende skikkelser i den forrige regjering. Mynighetene har forpliktet seg til å prioritere gjennomføring av landets fattigdomsstrategi. Dette er også reflektert i statsbudsjettet der helse og utdanning er prioritert. Verdensbankens landstrategi er tett koblet til fattigdomsstrategien. Forhandlingene med Pengefondet ble brutt i 2002, men er nå tatt opp igjen etter at budsjettkrisen mellom presidenten og parlamentet har blitt løst. Total bistand utgjør over 25 pst. av BNI. Norges støtte utgjør kun ca. 1 pst. av den totale bistanden til Nicaragua. Gjeldsbetjeningsraten er på 37 pst. og gjeldsbetjening utgjør en stor belastning for landets økonomi. Mens utenlandsgjelden behandles gjennom Nicaraguas deltakelse i gjeldsletteinitiativet HIPC, utgjør den interne gjelden hele 60 pst. av BNP og

er også et stort problem i forhold til å skape økonomisk vekst og arbeidsplasser.

Mål

Utgangspunktet for det norske bidraget til utviklingssamarbeid med Nicaragua er landets fattigdomsstrategi (PRSP) som har følgende fire pilarer: Økonomisk vekst, menneskelige ressurser, sosialt vern for utsatte grupper og godt styresett. Bevilgningen planlegges brukt til:

- Styresett og menneskerettigheter: Støtte til regjeringens kamp mot korrupsjon og for en mer effektiv og åpen offentlig forvaltning, opplæring av journalister i etterforskende journalistikk, støtte til Ombudsmannen og andre aktører som arbeider for MR. Støtte til bekjempelse av vold mot kvinner og barn.
- Fattigdomsbekjempelse: Følge opp gjennomføring og virkningene av PRSP og strategien for nasjonal utvikling. Støtten til helsesektoren avsluttes når gjeldende avtaler utgår. Støtte til bekjempelse av hiv/aids gjennom lokale organisasjoners arbeid med utsatte grupper vil videreføres. Program for førskolebarn i fattige byområder vil fortsette.

Ressursforvaltning og miljø: Bidrag til bærekraftig landbruk og skogsdrift i utsatte områder videreføres. Støtte til energisektoren via teknisk støtte til petroleumssektoren fortsetter og støtte til utvikling av renere energikilder for å fremme økonomisk vekst i utkantstrøk. Videre støttes kredittprogrammer for små- og mellomstore produsenter.

Rapport 2002

Det er gjennomført omfattende reformer innen rettssystemet, riksrevisjonen og valgrådet. En kritisk presse har medvirket å sette søkelyset på de alvorlige tilfellene av korrupsjon. En ny skattereform ble utformet i 2002 og vedtatt i begynnelsen av 2003. Regjeringen har utarbeidet en nasjonal strategi for bevaring av biologisk mangfold. Framdriftsrapporten for oppfølging av fattigdomsstrategien viser at det generelle lovverket for å ta vare på miljøet nå er på plass. Regjeringen har også gjennomført en rekke tiltak for å fremme bærekraftige investeringer innen skogbruk og jordbruk. En vesentlig del av den norske støtten ble kanalisert via multilaterale organisasjoner. Sammen med UNDP ga Norge støtte til regjeringens sekretariat for utviklingssamarbeid for å styrke deres ledelse av giverkoordinering. Sammen med andre givere har Norge støttet regjeringens kamp mot korrupsjon og et program for økt åpenhet i offentlig for-

valtning. I 2002 finansierte Norge en oppfølgingsstudie av det offentlige finansforvaltningssystemet. Norge ga støtte til Menneskerettighetsombudet og til et program for bekjempelse av vold mot kvinner og barn. Selv om tallene for hiv/aids ikke er høye sammenlignet med andre land i regionen, er forebyggende arbeid høyt prioritert. Norge støtter Hel-

Boks 7.15 Fond for korrupsjonsbekjempelse i Nicaragua

Foran presidentvalget i 2001 ga presidentkandidat Enrique Bolaños et løfte til det nicaraguanse folket om å bryte med korrupsjon, vanstyre, maktmisbruk og «caudillo»-tradisjonen. Han ville tjene folk og land og innlede en ny æra basert på lov og orden, godt styresett og nøy-somhet. Til manges overraskelse startet Bolaños kampen mot korrupsjon umiddelbart etter innsettelsen som president. Den norske ambassaden tok initiativ til å opprette et felles giverfond for å støtte regjeringens kamp mot korrupsjon. Kampanjen mot korrupsjon hadde mobilisert sterke motkrefter og regjeringen trengte all den støtte den kunne få. Støtten til regjeringen fra en stor givergruppe fikk betydelig oppmerksomhet i media. Det er for tidlig å vurdere resultatene av støtten, men ifølge statsadvokaten har pengene fra fondet hatt betydning for hans arbeid. Regjeringen vant en betydelig seier da den forrige presidenten ble dømt til fengsel for hvitvasking og underslag av offentlige midler for flere hundre millioner dollar.

sedepartementets program og flere lokale organisasjoner i deres forebyggende arbeid. Støtte til bærekraftig bruk av naturressursene og fremme av økt produksjon har vært kanalisert til lokale organisasjoner som arbeider på Atlanterhavskysten og i de nordlige områdene av landet som har vært rammet av tørke. Prosjektene har ført til økt bruk av bærekraftige produksjonsmetoder i jordbruk og skogbruk. Norge har støttet studier om rensing av Managuasjøen og en arealstudie i 20 kommuner i de nordlige provinsene som grunnlag for en bærekraftig utnyttelse av områdene.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 135 mill. kroner. Det legges opp til følgende indikative plantall, regionalt samarbeid 52,5 mill. kroner, Guatemala 46 mill. kroner og Nicaragua 36,5 mill. kroner.

Post 79 Tiltak i tidligere samarbeidsland, kan overføres

Bevilgningen på denne posten omfatter inngåtte forpliktelser i samarbeid med land som ikke lenger inngår i gruppen av samarbeidsland under programkategori 03.10 Bilateral bistand. Inngåtte forpliktelser i det bilaterale samarbeidet med Cuba og El Salvador foreslås dekket under denne bevilgningen.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 2 mill. kroner.

Programkategori 03.20 Globale ordninger

Utgifter under programkategori 03.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling	1 221 454	1 307 300	1 322 500	1,2
0161	Næringsutvikling (jf. kap. 3161)	686 407	762 000	747 000	-2,0
0162	Overgangsbistand (gap)	338 131	400 000	450 000	12,5
0163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	1 318 773	1 363 000	1 471 500	8,0
0164	Fred, forsoning og demokrati	1 156 383	1 222 100	1 222 100	0,0
0165	Forskning, kompetanseheving og evaluering	356 119	357 500	357 500	0,0
0166	Tilskudd til ymse tiltak	55 859	107 154	133 800	24,9
0167	Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)	1 003 000	644 500	805 800	25,0
Sum kategori 03.20		6 136 125	6 163 554	6 510 200	5,6

Programkategorien inneholder bevilgninger til et bredt spekter satsingsområder som har en sentral plass innenfor Norges internasjonale engasjement. Bevilgningene kan anvendes i alle ODA-godkjente land, med de forbehold som er tatt for enkelte ordninger som omtalt under de ulike bevilgninger. Mesteparten av midlene under denne programkategorien går til ikke-statlige aktører.

Et viktig prinsipp for norsk utviklingssamarbeid er at virksomhet som mottar støtte, gjennomføres i samsvar med utviklingslandenes fattigdomsstrategier og andre nasjonale plandokumenter. Dette prinsippet gjøres vanligvis ikke gjeldende for den humanitære innsatsen og aktivi-

teter knyttet til menneskerettigheter, fred og forsoning. Regjeringen legger imidlertid til grunn at øvrige retningslinjer og vektlegginger innenfor utviklingspolitikken, f.eks. hva angår eierskap, koordinering, bidrag til kompetanseoppbygging i samarbeidslandene, integrering av likestillings- og miljøhensyn samt forvaltningsmessige krav til bl.a. rapportering i størst mulig grad skal følges også for denne type tiltak.

Programkategorien omfatter også refusjon av utgifter til flyktninger i Norge som etter OECDs regelverk kan rapporteres som offisiell utviklingshjelp (ODA), jf. kap 167, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	18 920	18 500	18 500
50	Fredskorpset	83 000	120 000	135 000
70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	943 596	960 000	903 000
71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, <i>kan overføres</i>			66 000
72	Demokratistøtte/partier og media, <i>kan overføres</i>	685	5 000	10 000
73	Kultur, <i>kan overføres</i>	72 292	80 000	80 000
75	Internasjonale organisasjoner og nettverk, <i>kan overføres</i>	102 960	123 800	110 000
Sum kap 160		1 221 454	1 307 300	1 322 500

¹ Regnskap 2002 inkluderer tidligere post 160.71 Hiv/aids-tiltak via frivillige organisasjoner.

Støtteordningene under dette kapittelet tar i første rekke sikte på å styrke det sivile samfunn som drivkraft og endringsagent for å skape mer åpne og demokratiske samfunn og for å bidra til å nå nasjonale og internasjonale utviklingsmål. Også internasjonale ikke-statlige og flerstatlige organisasjoner som arbeider innenfor rammen av disse overordnede målene, mottar støtte over dette kapitlet. Det er videre et overordnet mål med kapitlet å bidra til å fremme gjensidig forståelse og samarbeid mellom aktører i sivilt samfunn i Norge og i utviklingsland. Midlene under kap. 160, post 70 Sivilt samfunn brukes i tillegg til å sikre tilgang til grunnleggende sosiale tjenester, særlig mht. utdanning og helse, og til å fremme rettighetene til utsatte grupper som urfolk, funksjonshemmede, barn og kvinner.

Sivilt samfunn kan defineres som de nettverkene som er virksomme i spennet mellom stat og familie. Det sivile samfunnet omfatter et bredt spekter av organisasjoner, institusjoner, fagforeninger og bevegelser, herunder bl.a. frivillige organisasjoner, frie media, politiske partier, kirkesamfunn samt kunst- og kulturmiljøer.

Utvikling for å overkomme fattigdom og avmakt forutsetter et aktivt sivilt samfunn. Statlig lederskap trenger demokratisk forankring og korrektiv, en rolle som et aktivt sivilt samfunn er med på å fylle. Sivilt samfunn kan ikke erstatte offentlig sektor eller representative demokratiske organer, men er viktig for offentlig meningsdannelse og endring av praktisk politikk. Et aktivt sivilt sam-

funn er den beste garanti for å skape åpne og demokratiske samfunn og for at utviklingslandene fører en utviklingsrettet politikk hvor reduksjon av fattigdommen står i høysetet.

Utenriksdepartementet har i 2003 foretatt en gjennomgang av hvordan man fra norsk side best kan styrke frie medias egenart og rolle i Norges hovedsamarbeidsland og samarbeidsland. En hovedutfordring som det pekes på er mangelfullt journalistfaglig nivå, som igjen bidrar til at medias oppslag om maktmisbruk ikke alltid får det nødvendige gjennomslag. Det er derfor fortsatt behov for opplæring i bred forstand. Etikkopplæring er en viktig del av dette. Det er videre behov for å fokusere på hvordan media kan bidra til å formidle synspunkter fra marginaliserte og geografisk perifere grupper som ledd i arbeidet for godt styresett. I tillegg er det klart at det i mange land fortsatt er risikabelt å utøve kritisk journalistikk og at det er behov for tiltak som effektivt kan beskytte journalister i utøvelsen av deres profesjon.

Norske frivillige organisasjoner og organisasjoner med FN-tilknytning spiller en viktig rolle i å skape økt forståelse og engasjement i norsk opinion for tusenårsmålene, forholdet mellom rike og fattige land, utfordringene knyttet til utviklings-samarbeidet og FNs rolle og innsats. Regjeringen vil videreføre og bedre synliggjøre støtten til dette informasjons- og opplysningsarbeidet.

Et større fokus på mål og resultater har gjort det hensiktsmessig å opprette en egen budsjett-post for de frivillige organisasjonenes informa-

sjons- og opplysningsarbeid (kap. 160, post 71). En viktig forskjell er at denne virksomheten primært drives i Norge mens organisasjonenes virksomhet som finansieres over kap. 160, post 70 Sivilt samfunn, foregår i utviklingsland. Post 72 foreslås utvidet til også å omfatte media og foreslås derfor økt.

Post 01 Driftsutgifter

Situasjonsbeskrivelse

Utenriksdepartementet har ansvaret for informasjon om utviklingspolitikken, nord/sør-forhold og multilateralt utviklingssamarbeid. NORAD har i tråd med nåværende administrative organisering ansvaret for å informere om sin virksomhet. Opinionsundersøkelser viser at selv om folks holdninger til utviklingssamarbeid er positive, er kunnskapen lav og oppslutningen mer passiv enn tidligere. Dette tilsier en styrket opplysningsvirksomhet med fokus på økt kunnskap, forståelse og engasjement.

Som en del av kampen mot fattigdom planlegges det gjennomføring av en landsomfattende kampanje om FNs tusenårsmål gjennom et konkret samarbeid mellom Utenriksdepartementet, NORAD, UNDP, UNICEF-komiteen, FN-sambandet og de frivillige organisasjonene i Norge. Lokalt vil en bl.a. stimulere næringsliv, kommune, fylke, Den norske kirke og idrettsorganisasjonene til å delta. Det er opprettet en egen «tusenårsmålsgruppe» under ledelse av Utenriksdepartementet og med NORAD, UNICEF-komiteen, UNDP og FN-sambandet som foreløpige medlemmer.

Når endelig beslutning om fremtidig organisering av bistandsadministrasjonen foreligger tas det sikte på å utforme en ny, helhetlig og sammenhengende strategi for opplysningsarbeidet om internasjonale utviklingsspørsmål.

Det er etablert et utvalg mellom Utenriksdepartementet og NORAD som skal samordne informasjonsvirksomheten.

Mål

Bevilgningen skal brukes til

- informasjons- og opplysnings tiltak om norsk utviklingssamarbeid, bilateralt og multilateralt, og internasjonale utviklingsproblemer generelt,
- gjennomføring av en landsomfattende kampanje for tusenårsmålene,
- tiltak for å styrke media i Norges hovedsamarbeidsland og samarbeidsland.

Det vil bli lagt vekt på å styrke bistandsforvaltningens elektroniske informasjonsformidling.

Rapport 2002

50 års markeringen av norsk utviklingssamarbeid har gjennom hele 2002 ført til en bred mediedekning av norsk utviklingspolitikk. Mottoet for markeringen har vært «Kamp mot fattigdom – sammen for FNs Tusenårsmål». Ungdom var identifisert som en særlig viktig målgruppe. Et nært samarbeid ble innledet med frivillige organisasjoner og media. En rekke opplysningsaktiviteter ble gjennomført med internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt tilsnitt. 50-årsmarkeringen ble åpnet av HKH kronprins Haakon og statsminister Bondevik i Konserthuset i Oslo i februar. Særlig vellykkede ble Verdensbankens årlige konferanse om utviklingsøkonomi i Oslo i juni, NORADs «kicking Aids out» – markering under Norway Cup i august og de Internasjonale ukene i Kristiansand i september og i Trondheim i november, med stor lokal deltakelse og mediadekning, arrangert i samarbeid med FN-sambandets respektive distriktskontor. En underskriftskampanje i regi av de fem store frivillige organisasjonene, hvor folk kunne slutte seg til tusenårsmålene, ga 10 000 underskrifter.

Strukturelt har markeringen vist seg vellykket fordi den førte til et nærmere samarbeid med kommunikasjonsaktører både internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt. Samarbeidet mellom både offentlige og private aktører på opplysningsområdet i Norge er blitt tettere.

Det ble utdelt i alt 15 pressestipend til norske journalister med tematisk fokus på tusenårsmålene. Det ble også gitt reisestøtte til journaliststuderenter ved Høgskolen i Oslo og ved Gimlekollen Mediehøgskole. Videre ble det gjennomført pressebesøk til Norge fra utvalgte land, bl.a. Kina, Sri Lanka og Sør-Afrika.

Det ble arbeidet videre med å skape arenaer for bistandsdebatt gjennom utgivelse av fagbladet «Bistandsaktuelt», regionale bistandskonferanser og Fattigdomskonferansen i Oslo i tilknytning til Den internasjonale fattigdomsdagen 17. oktober. Konferansen ble fulgt opp med opprettelsen av et debattforum på www.norad.no. «Bistandsaktuelt» hadde i 2002 en opplagsøkning på 26 pst, og andre medier siterer i større grad enn tidligere fra fagbladet.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 18,5 mill. kroner.

Post 50 Fredskorpset

Situasjonsbeskrivelse

Fredskorpset er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Fredskorpset ledes av et styre og utfører sine oppgaver selvstendig og uavhengig med basis i fastsatte vedtekter. Viktige prinsippsspørsmål forelegges imidlertid Utenriksdepartementet.

Fredskorpset skal tilrettelegge for gjensidig utveksling og samarbeid både mellom organisasjoner og institusjoner i Norge og utviklingsland og mellom organisasjoner og nettverk i utviklingsland. På bakgrunn av forundersøkelser finansiert av Fredskorpset inngår organisasjoner og institusjoner samarbeidsavtaler. Hensikten er at utvekslingen og samarbeidet blant annet skal bidra til kompetanseoverføring, skape engasjement og øke kunnskapene rundt utviklingsspørsmål både i Norge og i utviklingsland. Formålet er videre at Fredskorpset skal ha en klar utviklingseffekt. Utgangspunktet er at forundersøkelser som oppfyller visse kvalitetskrav skal resultere i samarbeidsavtaler. Det skal derfor ikke planlegges flere nye initiativ enn man har økonomisk ramme til å følge opp etter at forundersøkelsene er avsluttet. For å sikre best mulige resultater fra tiltakene som mottar støtte, forutsettes det videre at avtalene inngås med sikte på langsiktig samarbeid samt at hver enkelt samarbeidsavtale inkluderer et minimum antall deltakere.

For å styrke ungdomsprofilen ble det i 2002 tatt initiativ til opprettelsen av et eget ungdomsprogram rettet inn mot ungdommer mellom 18 og 25 år, Fredskorpset Ung (FK Ung). FK Ung omfatter både ungdomsutvekslingsprogrammer tidligere finansiert over post 70 Sivilt samfunn og nye programmer. FK Ung har til hensikt å bidra til at deltakerne utvider sin kunnskap og erfaring gjennom uteopphold av minst tre måneders varighet.

I 2003 startet planleggingen av Fredskorpset Senior (FK Senior), et program som åpner opp for eldre deltakere, særlig med ledererfaring. Det tas sikte på en forsiktig oppstart av FK Senior i 2004, etter at nærmere retningslinjer for ordningen er utarbeidet.

I St.prp. nr. 1 (2002-2003) legges det opp til at Fredskorpsets virksomhet vil bli konsolidert i 2004. Regjeringen ser Fredskorpset som et viktig virkemiddel for utvikling av gjensidig forståelse og respekt samt for kompetanseutvikling i deltakende organisasjoner, institusjoner og bedrifter. Interessen for Fredskorpset har vært vesentlig større enn forventet, i Norge så vel som i utviklingslandene. Det legges derfor opp til en viss økning i bevilgningen også i 2004, med sikte på en videre moderat vekst i årene 2005 og 2006. Innenfor samme periode plan-

legges det en ekstern evaluering av Fredskorpset som vil danne grunnlaget for vurderinger av videre omfang og innretting av Fredskorpsets arbeid.

Mål

Fredskorpset skal:

- tilrettelegge for utveksling og samarbeid mellom organisasjoner og institusjoner i Norge og utviklingsland og mellom organisasjoner og institusjoner i utviklingsland
- legge til rette for størst mulig grad av gjensidighet i samarbeidet
- sikre at de inngåtte avtalene er fordelt på ulike sektorer og at likestillingshensyn ivaretas
- se til at de inngåtte avtalene er fordelt på ulike land og at minst halvparten av midlene går til tiltak som inkluderer land som tilhører gruppen av minst utviklede land
- innenfor FK Ung legge til rette for større grad av gjensidighet
- starte opp FK Senior i 2004.

Rapport 2002

2002 var Fredskorpsets andre fulle driftsår og var preget av vesentlig vekst både i de finansielle rammene, antall undertegnede samarbeidsavtaler og antall deltakere. I løpet av året ble det undertegnet 51 nye samarbeidsavtaler mellom institusjoner, organisasjoner og bedrifter i Norge og utviklingsland. For første gang ble det inngått samarbeidsavtaler mellom institusjoner og organisasjoner i utviklingsland. Fem slike avtaler ble inngått, hvorav en var med det panafrikanske barnerettighetsnettverket (ANPPCAN). Denne samarbeidsavtalen åpner opp for utveksling av medarbeidere mellom nasjonale organisasjoner fra Etiopia, Kenya, Togo, Uganda og Zimbabwe. Hensikten er å heve kompetansen i de ulike nasjonale organisasjonene blant annet ved å forbedre kommunikasjonen og datainnsamlingen samt å øke øst-vest samarbeidet om barns rettigheter i Afrika. De nye samarbeidsavtalene legger til rette for utveksling av til sammen 383 personer, hvorav 240 fra utviklingsland.

Samarbeidsavtalene representerer samarbeid mellom et mangfold av organisasjoner, offentlige og private institusjoner og bedrifter som arbeider innenfor et bredt spekter av sektorer som idrett, kultur, utdanning, forvaltning, media og informasjonsteknologi. Målt i antall deltakere var media og utdanning de største sektorene. Så godt som halvparten av deltakerne var kvinner.

Ved utgangen av 2002 var partnere i gang med å gjennomføre samarbeidsavtaler og forundersø-

kelser i til sammen 62 land, hvorav Sør Afrika og Tanzania var de største målt i antall deltakere. Samarbeidsavtalene som ble inngått i 2002 var fordelt på 24 land. Omlag 48 pst av midlene gikk til tiltak som inkluderte land som tilhører gruppen av minst utviklede land. Det er et mål å styrke innsatsen i de fattigste landene, sterkere konsentrere innsatsen om partnerskap i våre samarbeidsland.

Det første Rådsmøtet ble arrangert i august og samlet representanter fra 78 samarbeidspartnere i utviklingsland og 129 norske samarbeidspartnere.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 135 mill. kroner.

Post 70 Sivilt samfunn, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen omfatter i hovedsak støtte til norske frivillige organisasjoners langsiktige utviklingsrettede virksomhet. NORADs samarbeidsavtaler med norske frivillige organisasjoner forutsettes i hovedsak finansiert over denne bevilgningen. Disse avta-

lene kan imidlertid i noen grad også finansieres under regionbevilgningene for Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Midtøsten (kap. 150-153), forutsatt at de aktuelle tiltakene faller innenfor de retningslinjer som til enhver tid gjelder for de ulike bevilgninger og land. Videre vil organisasjonene også i 2004 være en viktig kanal under bevilgningen for overgangsbistand (kap. 162 post 70) og under kapitlene for humanitær bistand (kap. 163-164). Ved tildeling av midler skal det tas hensyn til den totale støtten organisasjonene mottar over de ulike bevilgningene. Støtte til langsiktig utviklingsrettet virksomhet i regi av norske frivillige organisasjoner som arbeider innenfor et mer avgrenset felt, skal i sin helhet ytes over denne posten. Støtte til frivillige organisasjoners opplysningsvirksomhet foreslås dekket over en egen post, jf. kapittelomtalen. Direkte støtte til lokale frivillige organisasjoner finansieres normalt over regionbevilgningene. Støtte til internasjonale ikke-statlige og flerstatlige organisasjoner forutsettes i all hovedsak finansiert over kap. 160, post 75 Internasjonale organisasjoner og nettverk, jf. omtalen på denne post.

Boks 7.16 Norske frivillige organisasjoner og andre aktører i sivilt samfunn som kanal for norsk bistand

Målt i omfang av midler er frivillige organisasjoner og andre aktører i sivilt samfunn den største kanalen for norsk bilateral bistand. I 2002 ble totalt 2,9 mrd. kroner, eller 33 pst., av den samlede bilaterale bistanden (inkludert multi-bilateral bistand) kanalisert gjennom disse aktørene over ulike budsjettkapitler og -poster. Bistanden gjennom disse kanalene økte med om lag 200 mill. kroner i forhold til 2001. Mesteparten av midlene går til norske frivillige organisasjoner. Disse mottok i 2002 i underkant av 2,4 mrd. kroner, 125 mill. kroner mer enn året før. Til sammenlikning utgjorde stat-til-stat bistanden under de særskilte tilskuddspostene for de syv hovedsamarbeidslandene til sammen 845 mill. kroner i 2002.

Den viktige rollen norske frivillige aktører spiller i utøvelsen av norsk utenrikspolitikk, herunder særlig i utviklingspolitikken, illustreres også ved at den samlede støtten disse aktørene mottar, kommer fra en rekke budsjettkapitler: Norske sivilt samfunns aktører fikk 1 020 mill. kroner i støtte over kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling i 2002. Disse aktørenes langsiktige utviklingstiltak ble i tillegg støttet over regionbevilgningene med til sammen 228 mill. kroner. Støtten til de norske

frivillige aktørenes humanitær innsats utgjorde 972 mill. kroner over kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter og kap. 164 Fred, forsoning og demokrati. I tillegg mottok disse aktørene 70 mill. kroner over kap. 162 Overgangsbistand og om lag 85 mill. kroner over ulike andre budsjettkapitler.

Andelen av den samlede støtten gjennom norske frivillige aktører som går til de minst utviklede land har gått opp og utgjorde 42 pst. i 2002. I likhet med norsk bistand generelt, gikk hoveddelen av støtten til norske frivillige aktører i 2002 til virksomhet i Afrika (43 pst.). For øvrig var norske frivillige aktører sterkt inne i flere land som var høyt politisk prioritert på norsk side. Støtten til tiltak i Det palestinske området var mest omfattende og utgjorde 116,2 mill. kroner, etterfulgt av Sudan (114,5 mill. kroner) og Afghanistan (106,9 mill. kroner).

De fem frivillige organisasjonene som fikk mest støtte i 2002, var Norges Røde Kors med 347 mill. kroner, Kirkens Nødhjelp med 344,7 mill. kroner, Norsk Folkehjelp med 301,1 mill. kroner, Det norske flyktningsråd med 259,3 mill. kroner og Redd Barna med 155,6 mill. kroner.

I tildelingen av midler under denne bevilgningen skal det legges vekt på at norske frivillige organisasjoner bidrar til å bygge opp et levende sivilt samfunn i utviklingslandene. Gjennom støtte til kompetanseutvikling, kapasitetsbygging, organisering, bedring av sosiale nettverk, informasjonsutveksling, kunnskapsutvikling og entreprenørvirksomhet skal det sivile samfunns evne og rolle som selvstendig aktør i samfunnsutviklingen styrkes.

Aktører i det sivile samfunn kan være et korrektiv til statlig maktutøvelse. Et aktivt sivilt samfunn har en viktig påvirkningsrolle og kontrollfunksjon overfor myndighetene, bl.a. for å fremme godt styresett, demokratisk utvikling og respekt for menneskerettighetene. Tiltak for å styrke det sivile samfunnets kompetanse og kapasitet til å spille en aktiv rolle i denne sammenhengen vil bli gitt høy prioritet.

Det sivile samfunnet har også en viktig rolle å spille mht. tjenesteyting. I de fleste utviklingslandene bidrar frivillige organisasjoner til drift av skoler og sykehus, et viktig bidrag til at fattige kan få oppfylt sine sosiale og økonomiske rettigheter. Støtte til denne type tiltak er derfor å regne som rettighetsbasert bistand, som skal prioriteres. Når frivillige organisasjoner engasjerer seg i tjenesteytende virksomhet, er det imidlertid avgjørende at dette arbeidet blir et supplement til offentlige tilbud og støtter opp om overordnede nasjonale strategier og utviklingsplaner, herunder sektorprogrammer, og skjer i henhold til nasjonal lovgiving. For utenlandske aktører, som norske frivillige organisasjoner, må også virksomheten i økende grad bidra til kompetanse- og institusjonsbygging hos samarbeidspartnerne. Det må også være et siktemål å arbeide for at en økende andel av finansieringen av den tjenesteytende virksomheten finansieres med midler fra utviklingslandene selv.

En grunnleggende forutsetning for å kanalisere midler gjennom norske frivillige aktører til langsiktig utviklingsarbeid er den merverdien som organisasjonene tilfører samarbeidet. Organisasjonene må derfor synliggjøre sammenhengen mellom egen kompetanse og kapasitet og de tiltakene det søkes støtte til.

Ordningene under denne bevilgningen kan brukes i hovedsamarbeidsland og samarbeidsland så vel som i andre ODA-godkjente land. Regjeringen legger imidlertid til grunn at også disse ordningene fortsatt skal bidra til å nå Regjeringens mål om at minst 40 pst. av norsk bilateral bistand skal gå til de minst utviklede landene. Den enkelte frivillige organisasjonen kan ikke påregne økt samlet støtte til land som ikke tilhører gruppen av de minst utviklede land. Unntatt fra denne forutsetningen er tiltak for støtte til urfolk og andre særlig

utsatte grupper. Det vil forøvrig bli gitt prioritet til arbeid som fremmer rettighetene til kvinner, barn og funksjonshemmede.

Arbeidet med støtte til urfolk skal styrkes. Regjeringen legger til grunn en rettighetsbasert tilnærming og at bidrag gjennom ulike kanaler skal ses i sammenheng, med sikte på en mer helhetlig innsats. Overordnet planleggings- og oppfølgingskapasitet i forvaltningen vil derfor bli styrket. Urfolksstøtten må også ses i sammenheng med oppfølgingen av Johannesburg-toppmøtet. En relativt stor andel av støtten går i dag til Latin-Amerika. Regjeringen ser det som viktig at også urfolksproblemer i Asia og Afrika gis økt oppmerksomhet.

Reviderte retningslinjer for tilskuddsordninger for norske og internasjonale frivillige aktørers humanitære arbeid og utviklingssamarbeid ble lagt fram i november 2001. I 2002 ble det påbegynt en tett dialog med de norske frivillige organisasjonene om konsekvensene av retningslinjene. På bakgrunn av de nye retningslinjene så vel som av hensyn til strengere krav til resultatrapportering, organisasjonenes behov for større forutsigbarhet og behovet for forvaltningsmessig forenkling, ble det besluttet at de tidligere ramme- og programavtalene med de store norske organisasjonene fra 2003 ville bli erstattet av samarbeidsavtaler med en varighet på 3-5 år. For 2003 er det inngått samarbeidsavtaler med 27 organisasjoner.

De nye samarbeidsavtalene imøtekommer kravene til forbedret resultatrapportering når det gjelder frivillige organisasjoners virksomhet, jf. Stortingets merknad i Budsjett-innst. S. nr. 3 (2002-2003). Siden avtalene først gjelder fra 2003, kan imidlertid en mer resultatorientert rapportering først innarbeides i budsjettproposisjonen for 2005.

For å sikre at de samme kvalitetsmessige krav ivaretas gjennom støtten til frivillige organisasjoner som gjennom andre kanaler, inneholder samarbeidsavtalene justerte krav til formulering av mål og planlagte resultater, budsjett, resultatrapportering, regnskap, revisjon og evaluering. Det forutsettes også at organisasjonene legger fram en plan for kontraktperioden som på en systematisk måte angir geografisk fordeling så vel som tematisk sat-sing, noe som vil lette bistandsadministrasjonens vurdering bl.a. av i hvilken grad de ulike organisasjonene imøtekommer politiske prioriteringer. Et sterkt landfokus, med krav til mål, forventede resultater og vurderinger av relevans og risiko for organisasjonens aktiviteter i det enkelte land, gjør at organisasjonene forventes å synliggjøre hvordan aktivitetene passer inn bl.a. i vertslandenes fattigdomsstrategier og hvilken merverdi organisasjonenes aktiviteter har. Denne tilnærmingen vil også i større grad enn tidligere gjøre det mulig for

bistandsadministrasjonen å vurdere tiltakene i forhold til overordnede norske politiske føringer og prioriteringer for samarbeidet med det enkelte land.

Som en oppfølging av de nye avtalene, forutsettes det nå at ambassadene i hovedsamarbeidslandene og samarbeidslandene styrker sin rolle når det gjelder koordineringen av de frivillige aktørenes virksomhet på landnivå.

Det foreslås en mindre økning i bevilgningen.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å finansiere:

- samarbeidsavtaler av 3-5 års varighet med norske frivillige organisasjoner
- prosjektavtaler av 1-3 års varighet med norske frivillige organisasjoner som arbeider innenfor et mer avgrenset felt
- samarbeidstiltak mellom frivillige organisasjoner og næringslivet knyttet til hiv/aids.

Bevilgningen kan også brukes til:

- tiltak i regi av andre sivilt samfunn aktører, forutsatt at virksomheten faller inn under gjeldende retningslinjer og prioriteringer for bistand gjennom frivillige aktører.

Rapport 2002

Dialogen som ble ført mellom de frivillige organisasjonene og bistandsforvaltningen, la et godt grunnlag for bedre sammenheng innen utviklings-samarbeidet. Ønskeligheten av en dreining i retning av mer virksomhet i de minst utviklede landene sto sentralt. Videre ble synliggjøring av sammenhengen mellom organisasjonenes egen kompetanse og kapasitet og deres virksomhet vektlagt tungt, både i dialogen med organisasjonene og i vurderingen av søknader om støtte. Også forutsetningen om at virksomhet av tjenesteytende karakter skal skje innenfor rammen av utviklingslandenes fattigdomsstrategier ble vektlagt. Det samme gjaldt forutsetningen om de norske frivillige organisasjonenes rolle når det gjelder å bidra til å skape et aktivt sivilt samfunn i utviklingslandene.

Over denne bevilgningen gikk det i 2002 719 mill. kroner til 21 ramme- og programavtaler med norske organisasjoner. Disse avtalene hadde en samlet ramme på ca. 885 mill. kroner, og den resterende delen av avtalene ble finansiert over regionbevilgningene, særlig regionbevilgningen for Afrika. De fem mest omfattende rammeavtalene var med Kirkens Nødhjelp (170 mill. kroner),

Norsk Folkehjelp (ca. 127 mill. kroner), Norsk Misjonsråds Bistandsnemd (ca. 129 mill. kroner), Redd Barna (108 mill. kroner) og Atlas Alliansen (54 mill. kroner). Forøvrig var det avtaler med LO, Strømmestiftelsen, Care Norge, Fokus, FORUT og Det kgl. selskap for Norges vel.

Størstedelen av virksomheten var av tjenesteytende karakter, særlig innenfor sosial sektor. Utdanning utgjorde om lag 8 pst. av støtten til organisasjonene (75 mill. kroner), mens andelen til helsetiltak og øvrige tiltak innen sosial sektor utgjorde hele 34 pst. (nærmere 312 mill. kroner). I tillegg kommer støtten til særskilte tiltak for å bekjempe hiv/aids som var på 58,7 mill. kroner, tilsvarende 6 pst. av de samlede midlene, og som økte betydelig i forhold til 2001 da støtten til særskilte hiv/aids tiltak var på ca. 44 mill. kroner. Hiv/aids-hensyn var også integrert i tiltak innenfor andre sektorer. Slike tiltak beløp seg til 116 mill. kroner. Også frivillige aktørers virksomhet for å fremme økonomisk utvikling er i hovedsak av tjenesteytende karakter. 19 pst. av midlene under bevilgningen gikk til slik virksomhet.

Støtten til tiltak som var spesielt rettet inn mot å fremme godt styresett, styrke sivilt samfunn og fremme menneskerettighetene utgjorde til sammen vel 152 mill. kroner, tilsvarende 16 pst. av totalt forbruk på posten. Dette er en nedgang i fra 2001 da 324 mill. kroner gikk til tiltak som var rettet inn mot å fremme godt styresett, styrke sivilt samfunn og fremme menneskerettighetene. Den relativt begrensede andelen til slike formål gjenspeiler imidlertid i liten grad den faktiske vektleggingen og viktigheten av slike tiltak fordi dette normalt er tiltak som koster lite sammenliknet med tjenesteytende virksomhet.

Dialogen om økt satsning på de minst utviklede land ga resultater. Andelen på denne posten økte således betydelig, fra 30 pst. i 2001 til 38 pst. i 2002.

Støtten til tiltak i Afrika utgjorde 40 pst. av midlene, en økning på 8 pst. fra 32 pst. i 2001. Støtten til Asia og Latin-Amerika økte også marginalt i forhold til 2001.

De frivillige organisasjonenes virksomhet som ble finansiert over denne posten, var spredt på et stort antall land. Det største mottakerlandet var Sudan (48 mill. kroner), etterfulgt av Uganda (37 mill. kroner) og Etiopia (31 mill. kroner). Andre betydelige mottakere var Det palestinske området (29 mill. kroner) og Nicaragua (28 mill. kroner).

Tiltak rettet spesielt inn mot prioriterte grupper var som det fremgår av tabellen nedenfor en viktig del av organisasjonenes virksomhet finansiert over denne bevilgningen.

	(i kroner)
Hovedmålgruppe ¹	
Kvinner	398,3 mill.
Barn	283,7 mill.
Funksjonshemmede	126,0 mill.
Flyktninger	103,6 mill.
Urfolk	80,5 mill.

¹ Ett og samme prosjekt/program kan ha flere hovedmålgrupper.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 903 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Støtten til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid gikk i 2003 over post 70 – Sivilt samfunn, inkludert Utenriksdepartementets støtte til FN-sambandet, UNICEF Norge og ILO-komiteen samt mindre frivillige organisasjoners informasjons- og opplysningsvirksomhet om Nord/Sør-bevilgningen. Den er nå lagt til en egen budsjettpost da arbeidet primært drives i Norge, mens den øvrige virksomheten over post 70 foregår i utviklingsland.

Norske frivillige organisasjoner og organisasjoner med FN-tilknytning spiller en viktig rolle i å skape økt engasjement i norsk opinion om FNs arbeid, nord/sør-spørsmål og utviklingssamarbeid.

Skoleutvekslingsprogrammet omfatter vel 40 norske skoler som igjen har samarbeid med like mange skoler i sør.

Det er igangsatt en gjennomgang av de frivillige organisasjoners informasjons- og opplysningsvirksomhet med tanke på en effektivisering av de ulike støtteordningene på området. Rapporten ventes foreligge tidlig høst 2003.

Det legges opp til at de frivillige organisasjonene skal være en sentral samarbeidspartner i den planlagte kampanje for tusenårsmålene.

Mål

Bevilgningen skal brukes til

- å støtte de frivillige organisasjoners arbeid med å stimulere til økt kunnskap, engasjement og debatt i norsk opinion om nord/sør og internasjonale utviklingsspørsmål, herunder deltakelse i den planlagte tusenårsmålskampanjen.

Resultatene fra den pågående gjennomgangen av virksomheten vil bli vurdert ved tildelingen av midler for 2004.

Rapport

Gjennom forvaltning av rammeavtaler med 28 frivillige organisasjoner om informasjonstiltak har tildelingen på 17 mill. kroner i 2002 bidratt til å skape folkelig engasjement. Det ble gjennom 2002 arbeidet for at tilskuddsordningen skal fungere bedre mht. informasjonsfaglig innhold og i tråd med formålet. Blant annet er det gjennomført to informasjonsfaglige seminar.

Informasjonsstøtten til de fem store frivillige bistandsaktørene (Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Flyktningeråd, Norsk Folkehjelp og Redd Barna) var på 10 mill for 2002. Rammeavtalen disse har med NORAD ble forlenget ut 2002 i påvente av de nye retningslinjene for informasjonsstøtten. Det ble også gitt 5 mill. kroner til skoleutveksling.

Barn og ungdom, særlig i skolen, ble prioritert som målgruppe i FN-sambandets arbeid med FN og menneskerettigheter, miljøspørsmål og tusenårsmålene. En omorganisering av FN-sambandet ble i 2002 påbegynt på basis av anbefalingene i en gjennomgang igangsatt av Utenriksdepartementet. UNICEF- og ILO- komiteen har som tidligere mottatt informasjonsstøtte. Førstnevnte har flere innovative kommunikasjonstiltak på gang. En rekke mindre nasjonale og lokale organisasjoner mottok i 2002 støtte til informasjonsarbeid om tusenårsmålene og fattigdomssituasjonen i verden (Nord/Sør-bevilgningen).

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 66 mill. kroner. Dette er en økning på 4 mill. kroner i forhold til 2003. Økningen forutsettes benyttet til en kampanje for tusenårsmålene som planlegges iverksatt fra januar 2004. De frivillige organisasjonene er tiltenkt en sentral rolle i dette arbeidet.

Post 72 Demokratistøtte/partier og media, kan overføres

Politiske partier

Situasjonsbeskrivelse

Velfungerende politiske partiorganisasjoner er en forutsetning for et tilfredsstillende demokrati. Samtidig må partiene ha evne og mulighet til å kanalisere interessene i samfunnet inn i sentrale beslutningsprosesser. Et velfungerende demokrati er en nøkkel i kampen mot både korrupsjon og fat-

tigdom i Norges hovedsamarbeidsland og er et viktig ledd i arbeidet for et godt styresett.

For å utnytte den kompetanse norske politiske partiorganisasjoner har innen dette felt tok Regjeringen i 2002 initiativet til å etablere Norsk Senter for Demokratistøtte, NDS. Senteret ble opprettet høsten 2002. NDS består av et råd og et sekretariat. Rådet består av representanter for de politiske partiene som er representert på Stortinget og tre uavhengige medlemmer. De tre uavhengige representantene er tilknyttet Christian Michelsens Institutt, Norsk Utenrikspolitisk Institutt og Senter for menneskerettigheter. Rådets rolle er å avgi innstillinger på søknader, diskutere strategier for videre samarbeid og gjennomgå prosjektrapporter. Vedtak om støtte fattes av Utenriksdepartementet. Senteret er samlokalisert med Fredskorpset. Ordningen forvaltes av Utenriksdepartementet og er etablert som et treårig prøveprosjekt.

Støtten skal først og fremst legge til rette for samarbeid om langsiktig, demokratisk organisasjonsbygging og kommunikasjon gjennom kunnskapsoverføring, rådgivning og internasjonal utveksling. Senteret skal også stimulere til fellesprosjekter av tverrpolitisk karakter. Det er ønskelig at tiltakene styrker kvinners og ungdoms deltakelse samt lokalbefolkningen og det sivile samfunn for øvrig. Samarbeidspartnerne i sør skal utgjøre politiske partier, eller tilknyttede organisasjoner, som arbeider for demokratisk styre og like muligheter for kvinner og menn, respekt for menneskerettigheter, toleranse overfor minoriteter og som søker å overbygge religiøse og etniske motsetninger.

Mål

Bevilgningen skal brukes til

- å støtte de politiske partiene som er representert på Stortinget, samt deres sideorganisasjoner, i deres arbeid for å styrke partipolitiske organisasjoner i Norges hovedsamarbeidsland. Tiltak i andre samarbeidsland vil også kunne bli støttet.

Rapport 2002

Ordningen ble etablert i oktober 2002. Siden opprettelsen er det gitt støtte til flere prosjekter i regi av norske politiske partier, hvorav to prosjekter i 2002. De prosjekter som ble støttet i 2002, gjaldt styrking av lokaldemokratiet i henholdsvis Tanzania (Senterpartiet) og i Guatemala/El Salvador (Sosialistisk Venstreparti). I tillegg til enkeltprosjekter ble det arbeidet med opplegg for fellesprosjekter. Samtlige partier tar del i planleggingen av et felles prosjekt i Malawi.

Frie media

Situasjonsbeskrivelse

Frie og uavhengig media er en forutsetning for utvikling av levende demokrati. Regjeringen ønsker å bidra sterkere til framveksten av frie media i utviklingsland og lanserer derfor en mer samordnet og forsterket norsk innsats på dette området. Mer kvalifisert og kritisk utøvelse av den kontrolloppgave uavhengige media har anses nødvendig som en del av et overordnet arbeid for å fremme godt styresett i norske samarbeidsland. Alle samfunn har behov for åpne kanaler for samfunnsdebatt og uavhengig søkelys på makt og myndighetsutøvelse.

Støtten til frie og uavhengige media vil i hovedsak konsentreres om Norges hovedsamarbeidsland, men kan etter nærmere vurdering eventuelt også omfatte utvalgte samarbeidsland.

Mål

Bevilgningen skal brukes til:

- å fremme mediainstitusjoner og journalisters samfunnskritiske rolle og yrkesetikk, gjennom blant annet etablering av stipendordninger, tiltak som kan bidra til journalisters sikkerhet samt opplæring i kritisk journalistikk.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 10 mill. kroner.

For støtten til partier, foreslås administrasjonskostnadene dekket av bevilgningen.

Post 73 Kultur, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Kunst og kultur er grunnleggende for menneskelig velferd, identitet og utvikling. Kultursamarbeid bidrar til innsikt og respekt på tvers av landegrenser og fremmer dialog mellom sivilisasjoner. Gjennom kulturutveksling bringes norske kulturuttrykk til land i Sør, og verdifulle impulser fra andre kulturer tilføres det norske samfunn. Dette har stor betydning for mangfoldet globalt.

Mål

Bevilgningen skal brukes til:

- kulturutveksling mellom Norge og land i Sør
- kultursamarbeid via UNESCO
- langsiktig institusjonsoppbygging og kompetanseutvikling i hovedsamarbeidslandene. Denne delen forvaltes av NORAD.

Rapport 2002

Samlet støtte til kultursamarbeid utgjorde 71,4 mill. kroner i 2002.

Kulturutveksling ble konsentrert om enkelte sentrale årlige arrangementer i Norge som World Music Festival, Festspillene i Bergen, Film fra Sør, Førde internasjonale folkemusikkfestival og Stavanger internasjonale festival for litteratur og ytringsfrihet Kapittel.

I tillegg ble det gitt finansiell støtte til den norsk-pakistanske kunst- og kulturmønstringen Mela 2002. Som et ledd i arbeidet med å integrere kultursamarbeid i brobyggende og konfliktforebyggende prosesser, ble det gjennomført en utstilling i Norge med kunstnere fra Haiti og Den dominikanske republikk. I forbindelse med 50-årsmarkeringen for bistandssamarbeidet mellom Norge og India ble samarbeidsprosjekter på høyt nivå innen dans, musikk, billedkunst og film markert i India og i Norge. Kultursamarbeidet med Sør-Afrika og Kina ble videreutviklet. Norske kulturmiljøer, organisasjoner og institusjoner var viktige kanaler for kultursamarbeid.

Samarbeidet med UNESCO omfattet bl.a. videreføringen av et større prosjekt om den internasjonale slavehandelen og utviklingen av undervisningspakker rettet mot barn og unge med sikte på å styrke bevisstheten om vern av kulturminner.

I 2002 ble det lagt vekt på å bygge opp langsiktige program i utvalgte land, med fokus på organisatorisk og institusjonelt samarbeid, særlig innen musikk, litteratur, billedkunst, teater og kulturminnevern. Under rammeavtalen med universitets- og høyskolerådet, ble det etablert et kulturutdanningsprogram for studenter fra utvalgte samarbeidsland i det sørlige og østlige Afrika. Hoveddelen av midlene ble benyttet til dette.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 80 mill. kroner.

Post 75 Internasjonale organisasjoner og nettverk, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen omfatter støtte til internasjonale organisasjoner og nettverk, herunder både ikke-statlige organisasjoner og flerstatlige organisasjoner som ikke er FN-organisasjoner. De internasjonale organisasjonene og nettverkene har som oftest et globalt eller regionalt fokus og bidrar til samarbeid over landegrensene. I tillegg har flere av disse organisasjonene og nettverkene en viktig pådriverrolle overfor statlige myndigheter i for-

hold å etterleve internasjonale konvensjoner. Internasjonale ikke-statlige organisasjoner og nettverk og flerstatlige organisasjoner har således gjerne en arbeidsmåte eller et geografisk nedslagsfelt som ikke dekkes tilsvarende av norske frivillige aktører, lokale frivillige organisasjoner og multilaterale organisasjoner eller gjennom stat-til-stat samarbeidet. Støtten til internasjonale organisasjoner og nettverk kan således utgjøre et supplement til bistand gjennom andre kanaler, og Regjeringen ønsker å gi prioritet til de internasjonale organisasjonene og nettverkene som har en slik merverdi.

Som en oppfølging av omtalen i St.prp. nr. 1 (2002-2003) har det vært foretatt en intern gjennomgang i Utenriksdepartementet og NORAD av støtten til langsiktige utviklingstiltak i regi av internasjonale organisasjoner og nettverk. Som et resultat har det blitt utarbeidet utfyllende retningslinjer for denne støtten som kommer i tillegg til retningslinjene for tilskuddsordninger for Norske og internasjonale frivillige aktørers humanitære bistands- og utviklingssamarbeid fra 2001.

Siktemålet med de utfyllende retningslinjene er dels å sikre at støtten konsentreres om internasjonale organisasjoner og nettverk som har en merverdi i forhold til andre kanaler. Hensikten er også å påse at det stilles samme krav til disse organisasjonene som til andre partnere innenfor det langsiktige bilaterale utviklingssamarbeidet og at samme forvaltningsmessige rutiner og kriterier legges til grunn. For å sikre kvalitet og effektivitet legges det opp til å redusere antall organisasjoner som mottar støtte.

I den grad organisasjonene og nettverkene har aktiviteter på landnivå, skal det i tildelingen av midler bli lagt vekt på prinsippet om nasjonalt eierskap og at utviklingslandenes fattigdomsstrategier eller andre nasjonale plandokumenter legges til grunn for virksomheten. Disse kravene kan imidlertid vanligvis ikke gjøres gjeldende for organisasjoner eller nettverk som hovedsakelig har en pådriverrolle. Det er for øvrig et viktig siktemål at aktivitetene skal bidra til kompetansebygging i utviklingslandene.

I prinsippet vil støtten kunne omfatte internasjonale organisasjoner og nettverk som driver virksomhet innenfor en rekke tematiske innsatsområder, og vektleggingen vil kunne variere over tid i tråd med generelle prioriteringer innenfor utviklingssamarbeidet.

De utfyllende retningslinjene innebærer videre at bidragene fortrinnsvis skal gis i form av kjernebidrag, forutsatt at slik støtte tilfredsstiller kravene som OECDs utviklingskomité har fastsatt når det gjelder ODA-godkjent bistand. Bidrag til andre organisasjoner må øremerkes for bruk i eller for aktiviteter rettet mot utviklingsland.

Det legges forøvrig opp til at det normalt skal inngås flerårige avtaler og at muligheten for innsyn og kravene til resultatrapportering, regnskap, revisjon og evaluering er tilnærmet de samme som for norske frivillige organisasjoner.

I 2002 mottok internasjonale organisasjoner og nettverk til sammen ca. 150 mill. kroner, hvorav om lag 103 mill. kroner over post 160.75. I tillegg mottok internasjonale organisasjoner og nettverk støtte over regionbevilgningene for Afrika, Asia og Mellom-Amerika (kap. 151, 152 og 154). Regjeringen ønsker at hoveddelen av støtten heretter skal dekkes over post 160.75, jf. også St. prp. nr. 1 (2002-2003). Det kan imidlertid gjøres unntak for organisasjoner og nettverk som klart arbeider innenfor rammen av retningslinjer og politiske prioriteringer som gjelder for andre bevilgninger og som innenfor disse bevilgningene vurderes å ha komparative fortrinn i forhold til andre kanaler.

Med de nye utfyllende retningslinjene, mener Regjeringen det er hensiktsmessig å redusere antall internasjonale organisasjoner og nettverk som mottar støtte. Det foreslår derfor at bevilgningen reduseres.

Mål

Bevilgningen skal benyttes til:

- internasjonale ikke-statlige og flerstatlige organisasjoner og nettverk som driver langsiktig utviklingsrettet virksomhet og som har en arbeidsmåte eller et geografisk nedslagsfelt som har en merverdi i forhold til innsats gjennom andre kanaler, blant annet innefor reproduktiv helse.

Rapport 2002

Den samlede støtten på om lag 103 mill. kroner over denne posten var fordelt på vel 20 organisasjoner som arbeidet innefor en rekke sektorer og samarbeidsområder. Den største andelen gikk til helseformål, herunder reproduktiv helse, med en samlet støtte på 49 mill. kroner. Mesteparten av disse midlene, 45 mill. kroner, ble gitt som generelt bidrag til Den internasjonale føderasjon for familieplanlegging (IPPF). IPPF arbeider bl.a. for å fremme reproduktiv helse som tema i nasjonale fattigdomsstrategier. Organisasjonen arbeider forøvrig spesielt med å nå unge mennesker i utviklingsland med informasjon

og opplæring i familieplanlegging og forebygging av hiv/aids. I enkelte land deltar føderasjonen i distribusjon av preventiver. IPPF har satt i gang reformer innad i organisasjonen for å sikre bedre planlegging og gjennomføring av tiltakene samt bedre rapportering. En felles giverevaluering av IPPF ble påbegynt i 2002 og forventes sluttført i 2004.

Den internasjonale tuberkulose- og lungesykdomsunion (IUATLD) fikk 4 mill. kroner som generelt bidrag. IUATLD arbeidet særlig aktivt med å utforme en strategi for bekjempelse av tuberkulose.

Tiltak innen godt styresett, herunder media og korrupsjonsbekjempelse og demokratiutvikling, ble støttet med til sammen 29 mill. kroner. Den største mottakeren var Intosai International som mottok om lag 9 mill. kroner til sitt arbeid med opplæring, styrking og effektivisering av riksrevisjonene i utviklingsland. Støtten over denne posten til Det internasjonale institutt for demokrati og valgstøtte (IDEA) var på 2,5 mill. kroner, mens den samlede støtten til IDEA var på 4,5 mill. kroner. Transparency International og Den internasjonale organisasjon for utviklingsrett (IDLO) ble støttet med henholdsvis 3,5 mill. kroner og 2 mill. kroner. Worldview International Foundation (WIF) og Panos instituttet var de største mottakerne av bistand til mediarelaterte tiltak, med henholdsvis 8 mill. kroner og 3 mill. kroner. Forøvrig ble Den internasjonale arbeidsgruppen for urbefolkning (IWGIA) støttet med 2 mill. kroner.

Om lag 8 mill. kroner av bevilgningen gikk til miljøformål. Den internasjonale unionen for bevaring av miljø og naturressurser (IUCN) var største mottaker med 5 mill. kroner over denne posten. IUCN mottok til sammen ca. 21 mill. kroner i støtte over bistandsbudsjettet i 2002.

Det ble gitt et tilskudd på 10 mill. kroner til Kvinners internasjonale garantifond (WWB) i 2002. WWB har som formål å fremme fattige kvinners økonomiske deltakelse, først og fremst gjennom bedre tilgang til kreditt, informasjon og markeder for å kunne drive produktiv virksomhet.

Om lag 3,5 mill. kroner gikk til tiltak innen utdanning, mens 1,6 mill. kroner gikk til tiltak for kvinner og likestilling.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 110 mill. kroner.

Boks 7.17 Den internasjonale organisasjon for utviklingsrett (IDLO)

Den internasjonale organisasjon for utviklingsrett (IDLO) har mottatt norsk støtte siden 1989. IDLO startet opprinnelig som en internasjonal frivillig organisasjon i 1983 og har nå status som en flerstatlig organisasjon med 16 land som medlemmer. Norge ble medlem i 2002. IDLO mottar frivillige bidrag fra medlemslandene og har også fått økonomisk støtte fra Verdensbanken og andre multilaterale organisasjoner, næringslivet, private stiftelser og enkeltpersoner. Organisasjonen har hovedkontor i Roma, men virksomheten er i stor grad rettet mot utviklingsland og også mot land i Øst-Europa. IDLO har observatørstatus ved FNs generalforsamling.

IDLOs formål er å fremme etterlevelse av rettsstatlige prinsipper og godt styresett. Organisasjonen yter faglig bistand i forbindelse med reformer i rettsystemet til utviklingsland og land som er i en postkonfliktsituasjon. En stor del av

virksomheten består av kurs for jurister i offentlig og privat virksomhet, juridiske rådgivere og dommere. Mange av kursene holdes i de minst utviklede land, og også mange av deltakerne på kursene i Roma kommer fra utviklingsland. IDLO har totalt gitt opplæring og etterutdanning til over 12 000 jurister i 163 land. I mange land – blant annet de norske hovedsamarbeidslandene Bangladesh, Nepal, Tanzania, Uganda og Zambia, har tidligere kursdeltakere opprettet alumnis som fungerer som lokale organisasjoner og som representerer en støtte for kursdeltakere etter at opplæringen er avsluttet.

Den norske støtten beløp seg i 2002 til 3,5 mill. kroner, innbefattet dekning av utgiftene til en norsk jurist som arbeider med kursvirksomheten. Det norske bidraget utgjør ca. 20 pst. av organisasjonens budsjett og er øremerket for virksomhet rettet mot utviklingsland.

Kap. 161 Næringsutvikling (jf. kap. 3161)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Nærings- og handelstiltak, <i>kan overføres</i>	58 054	64 000	77 000
72	Finansieringsordning for utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	217 199	195 000	150 000
73	Institusjonsutvikling i utviklingsland, <i>kan overføres</i>	16 154	18 000	35 000
75	NORFUND – tapsavsetting	118 750	143 750	143 750
95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	276 250	341 250	341 250
	Sum kap 161	686 407	762 000	747 000

Utvikling av institusjoner og kompetanse samt etablering av gunstige og forutsigbare regler og rammevilkår på det næringsøkonomiske området står sentralt i arbeidet for å utvikle næringsliv og handel. Privat næringsliv, offentlige forvaltningsinstitusjoner, forskningsinstitusjoner og private organisasjoner er viktige samarbeidspartnere i dette arbeidet.

For å følge opp strategien for næringsutvikling i Sør samt styrke og målrette den samlede norske innsatsen for næringsutvikling, handel og investe-

ringer er det foretatt landvise gjennomganger av hindringer og muligheter for næringsutvikling i norske hovedsamarbeidsland og utvalgte samarbeidsland. Gjennomgangene fremhever gjennomgående behovet for å styrke institusjonelle rammebetingelser og infrastruktur. I oppfølgingen av gjennomgangene legges det vekt på å utnytte den kompetanse og kunnskap som finnes i norske ressursbaser og næringsliv samt tiltak for å fremme partnerskap og økt engasjement fra det private næringsliv.

Virkemidlene under kapitlet inngår i Strategi for støtte til næringsutvikling i Sør og utgjør et viktig supplement til den støtten som gis til næringsutvikling og handel gjennom multilaterale organisasjoner, det langsiktige stat-til-stat samarbeidet og frivillige organisasjoner. Kapitlet omfatter ulike støttetiltak og ordninger som skal bidra til å styrke fysisk og institusjonell infrastruktur samt utvikle kompetanse i utviklingslandene. Kapitlet omfatter også bevilgninger til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND) som anvendes til investeringer og etableringer i utviklingsland på kommersielle vilkår.

Gjennom informasjonstiltak, tilskuddsordninger og investeringssamarbeid med NORFUND legges det til rette for deltakelse fra private bedrifter og institusjoner i utviklingen av næringslivet i utviklingsland. Ett viktig informasjonstiltak i denne sammenheng er databasen som er opprettet for å gi informasjon om anbudsutlysninger om bistandsfinansierte prosjekter. For å stimulere til en mer aktiv deltakelse fra norske bedrifter i slike prosjekter arbeider Utenriksdepartementet med å gjenopprette en anbudsgarantiordning som skal dekke deler av bedrifters kostnader ved å delta i internasjonale anbudskonkurranser for bistandsfinansierte prosjekter i de tilfeller man ikke vinner anbudet.

Den samlede bistanden til næringsutvikling og handel vil bli opprettholdt. Oppfølgingen av næringslivsgjennomgangene vil i stor grad skje over land- og regionbevilgningene under programkategori 03.10, jf. omtale under de respektive bevilgningene, herunder til oppfølging av fase to i NIS-gjennomgangene i Sri Lanka og Uganda som norsk næringsliv har stått for.

Finansiering av oppfølgingstiltak vil også finne sted over kap. 161. Under dette kapitlet foreslås en økning i poster som er sentrale for oppfølgingen av NIS-gjennomgangene og næringslivets engasjement, i første rekke posten for nærings- og handelstiltak og posten for institusjonsutvikling. I lys av at identifisering og planlegging av nye prosjekter for finansiering under ordningen med ubundne blandede kreditter fortsatt forventes å ta noe tid foreslås en reduksjon i posten for finansieringsordning for utviklingstiltak.

Virkemidlene under kapitlet kan anvendes i utviklingsland med bruttonasjonalprodukt per innbygger på opp til USD 5185 (om lag 37 000 kroner) som tilsvarer Verdensbankens grense for lån. Støtte til de minst utviklede land og norske samarbeidsland gis prioritet.

I samsvar med vedtak i OECDs utviklingskomité ble postene under dette kapitlet avbundet fra og med 1. januar 2002. Dette gjelder imidlertid ikke

tre konsulentfondene som finansieres over post 72 Finansieringsordning for utviklingstiltak, og som delvis er bundet til kjøp av norske tjenester.

Støtte til tiltak for næringsutvikling i Sørøst-Europa som tidligere har vært finansiert over postene 70, 72 og 73 under dette kapitlet, finansieres fra og med 2003 over kap. 164, post 71 ODA-godkjente land på Balkan og andre OSSE-land, jf. St.prp. nr. 65 (2002-2003) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003 og Innst. S. nr. 260 (2002-2003).

Som et ledd i oppfølgingen av OECD-anbefalingen om avbinding av bistanden arbeider Regjeringen for en harmonisering av OECD-landenes anskaffelsesregler og like konkurransevilkår innen bistandsfinansierte prosjekter. Norge bidrar faglig og økonomisk til et samarbeidsprosjekt mellom OECDs utviklingskomité og Verdensbanken for å revidere og styrke anbudsregler og innkjøpsrutiner i utviklingslandene. Revisjon av OECDs retningslinjer for innkjøp inngår i dette prosjektet. En innkjøpshåndbok for norsk bistandsforvaltning som bl.a. inneholder retningslinjer for deltakelse i innkjøpsprosesser i tilknytning til norskfinansierte tiltak, er under utarbeidelse.

For mange næringslivstiltak kan det ofte gå flere år fra søknad til siste utbetaling av støtte samtidig som ikke alle tilsagn kommer til utbetaling fordi bedriftene ikke vinner anbudskonkurransen. Det er derfor nødvendig med tilsagnsfullmakter, jf. forslag til romertallsvedtak.

For å få til en mest mulig effektiv utnyttelse av bevilgningene foreslås det, jf. romertallsvedtak, at Utenriksdepartementet i tråd med tidligere praksis gis fullmakt til å kunne omdisponere bevilgningene mellom postene på kapitlet.

Post 70 Nærings- og handelstiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Tilskuddsordningene under denne posten har som formål å stimulere til å økt næringsvirksomhet og handel i utviklingsland og omfatter ordninger for støtte til tiltak for å øke utviklingslandenes handelskompetanse og eksport, tiltak i forbindelse med etablering av og samarbeid om næringsvirksomhet samt informasjonstiltak.

Støtte kan ytes til bedrifter og nærings- og bransjeorganisasjoner i utviklingsland og i industrialiserte land og til samarbeidstiltak, blant annet under Matchmaking programmene som skal fremme kommersielt samarbeid mellom små og mellomstore bedrifter i Norge og utvalgte utviklingsland.

I samsvar med anbefalingene i næringslivsgjenomgangene foreslås det å øke bevilgningen på denne posten.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å finansiere:

- tiltak for å øke utviklingslands handelskompetanse og eksport, herunder prosjektforberedelse, produkt- og markedsutvikling, inkludert kvalitetssikring, opplæring/kompetanseoppbygging, samt finansiering av garantiordningen for tap som skyldes kvalitetsmangler og for sen levering ved import til Norge fra utviklingsland
- tiltak i forbindelse med etablering av næringsvirksomhet i utviklingsland, herunder forundersøkelser/prosjektidentifikasjon, sosiale og hiv/aidsforebyggende tiltak, miljøinvesteringer, samt opplæring/kompetanseoverføring
- tiltak for å fremme samarbeid innen næringsutvikling og handel, herunder mellom bedrifter og næringsorganisasjoner, blant annet under Matchmaking programmene, samt denne type samarbeid mellom utviklingsland
- informasjonstiltak, herunder overfor bedrifter som er etablert eller vurderer å etablere seg i utviklingsland, bransjer og bedrifter for å fremme økt eksport fra utviklingsland/import til Norge, samt sektor- og bransjestudier for å kartlegge muligheter for næringsutvikling og handel, inkludert også studier initiert av bistandsadministrasjonen.

Rapport 2002

I alt ble det utbetalt om lag 58 mill. kroner i 2002 fordelt på 180 tiltak.

Tiltak for å øke utviklingslands handelskompetanse og eksport

Det ble i 2002 utbetalt i alt omtrent 11 mill. kroner til eksportfremmende tiltak, tiltak for å fremme import av varer fra utviklingsland til Norge samt til dekning av tap under garantiordningen.

Det har blitt satset på å øke importen fra de minst utviklede land til Norge, blant annet gjennom samarbeid med bransjeorganisasjoner i Norge for å øke forbrukernes kunnskap om produkter fra disse landene.

Innenfor produkt- og markedsutvikling ble arbeidet med å forbedre og utvikle finere kvaliteter av jute i Bangladesh videreført. Det ble videre gitt støtte til flere tiltak for å bedre kvalitet og mattrygghet ved varer fra utviklingsland. Gjennom FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) ble

det gitt støtte til prosjekter på Sri Lanka og Mekong-landene (Kambodsja, Laos, Thailand og Vietnam) og samt til et samarbeidsprosjekt med den regionale samarbeidsorganisasjonen i Sør-Asia (SAARC) der målsettingen har vært å bygge opp og styrke institusjoner som arbeider med kvalitetskontroll. Det ble også gitt støtte til å bygge opp slike institusjoner i Nepal.

Under garantiordningen for tap som skyldes kvalitetsmangler og for sen levering ved import til Norge fra utviklingsland ble det innfridd en garantiforpliktelse på 40 000 kroner.

Tiltak i forbindelse med etablering av næringsvirksomhet i utviklingsland

Det ble utbetalt i alt ca. 14 mill. kroner i tilskudd til 70 forundersøkelser, prosjektidentifikasjon og informasjonstiltak. Mange bransjer var representert, bl.a. fiskeri, miljø, energi, informasjonsteknologi og skipsfart. Flest forundersøkelser ble foretatt i Sri Lanka.

Støtte til sosiale tiltak utgjorde i underkant av 0,2 mill. kroner, herunder støtte til det norske Telemark Wood Company i forbindelse med en planteskole og plantasje for hurtigvoksende treslag i Sri Lanka.

Miljø- og grunnlagsinvesteringer ble støttet med om lag 5 mill. kroner, blant annet i forbindelse med investeringer i et vannkraftprosjekt i Nepal.

Støtte til opplæring i forbindelse med etablering beløp seg til ca. 11 mill. kroner. 26 bedrifter mottok støtte, blant annet innen energisektoren (produksjon av solcellepaneler) og informasjonsteknologi.

Det er utbetalt i alt ca. 6 mill. kroner til konsulentoppdrag i forbindelse med prosjektvurderinger innen bl.a. avløpsanlegg og renovering og restaurering av historiske byer i Kina.

NORFUND forvaltet 7 mill. kroner under denne bevilgningen til faglig bistand knyttet til sin investeringsvirksomhet.

Tiltak for å fremme samarbeid innen næringsutvikling og handel

Under Matchmaking programmene med Sør-Afrika og Sri Lanka ble det utbetalt ca. 4 mill. kroner, og det var registrert i alt 24 samarbeidsavtaler mellom norske foretak og foretak i de to nevnte landene i 2002. I Sri Lanka er samarbeidet bl.a. knyttet til fiskerisektoren og møbelproduksjon og i Sør-Afrika bl.a. til produksjon av digitale kart og solcellepaneler. Interessen for Matchmaking programmer har vært stigende, og det ble i løpet av året forberedt et nytt Matchmaking program med India.

Det ble videre inngått en treårig samarbeidsavtale med NHO om etablering av et sekretariat. Sekretariatet skal lede utarbeidelse og oppfølging av annen fase av næringslivsgjennomgangene, bidra til å styrke arbeidsliv- og næringsorganisasjoner i samarbeidslandene samt være et ressurscenter for norske bedrifter og myndigheter vedrørende næringsutvikling i utviklingsland. Sekretariatet mottok i underkant av 0,1 mill. kroner i støtte i 2002 som bl.a. gikk til gjennomføring av fase 2 av næringslivsgjennomgangene for Sri Lanka og Uganda.

I løpet av 2002 ble det undertegnet samarbeidsavtaler med Initiativ for etisk handel, Max Havelaar og Forum for utviklingshandel med sikte på å øke importen av varer fra utviklingsland.

Informasjonstiltak

Det ble i 2002 opprettet en database som bl.a. inneholder informasjon om anbudsutlysninger av prosjekter finansiert med norske midler og med lenker til tilsvarende internasjonale nettsteder under bl.a. Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene, ulike FN-organisasjoner og Den nordiske investeringsbanken. Målgruppen for databasen er bedrifter som ønsker å delta i konkurransen om bistandsfinansierte prosjekter i utviklingsland.

I samarbeid med det svenske utviklingsdirektorat, Sida, ble det utarbeidet en studie for å identifisere tiltak for å bistå utviklingslandene i Afrika med å etablere institusjoner for kvalitetssikring av matvarer for å få innpass på det internasjonale marked. Rapporten bekrefter behovet for produktutvikling og kvalitetsheving, samt styrking av infrastruktur for kontroll og sertifisering for å kunne øke importen til Norge og andre europeiske land fra utviklingsland i Afrika. Studien vil bli fulgt opp med konkrete prosjekter i utvalgte land i 2003.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 77 mill. kroner.

Det foreslås at Utenriksdepartementet gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 100 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

Garantiordningen for tap som skyldes kvalitetsmangler og for sen levering foreslås fastsatt til 50 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VIII.

Post 72 Finansieringsordning for utviklingstiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Posten har ulike virkemidler herunder ubundet blandet kreditt og støtte til opplæring av kjøper i

utviklingsland i forbindelse med import av investeringsvarer. Ordningen med ubundne blandede kreditter ble innført med virkning fra 1. januar 2002. I tillegg dekkes forpliktelser inngått før 31. desember 2001 under daværende ordning for parallellfinansiering. Tilsvarende forpliktelser for bundne blandede kreditter vil være oppfylt i løpet av 2003.

Formålet med tilskudd til blandede kreditter er å bidra med gunstig fullfinansiering av prioriterte prosjekter og investeringer i utviklingslandene ved å kombinere bistandsmidler med kommersiell finansiering. Ordningen gjelder tiltak som ikke kan finansieres utelukkende på kommersielle vilkår og som det ikke er ønskelig å fullfinansiere med gavemidler.

En blandet kreditt gis vanligvis i form av rentesubsidie på en kommersiell kreditt og/eller til nedbetaling av selve kontrakten i form av kontaktstøtte eller til finansiering av selvstendige, identifiserbare underprosjekter. OECDs utviklingskomité har fastsatt gaveelementet i en blandet kreditt til minimum 25 pst. av kreditten. På norsk side er det besluttet at gaveelementet i de ubundne kredittene skal være på samme nivå som for de tidligere bundne kredittene og utgjøre minimum 50 pst. i de minst utviklede land og 35 pst. i øvrige utviklingsland. Finansiering i form av ubundet kreditt skjer på bakgrunn av internasjonal anbudskonkurranse. Konkurransen om et tiltak kan i enkelte tilfeller også fremstå ved at kjøper forhandler med flere potensielle leverandører i forskjellige land dersom dette ikke er konkurransevidende eller i strid med anerkjente regler på området.

En ubundet blandet kreditt forutsetter en garanti, vanligvis fra leverandørens nasjonale garantiinstitutt. Dersom en norsk leverandør vinner en kontrakt finansiert med ubundet blandet kreditt, vil garanti kunne gis av Garanti-instituttet for eksportkreditt (GIEK). I mindre kredittverdige utviklingsland vil garanti måtte gis under GIEKs garantiordning for eksport til og investeringer i utviklingsland. Rammen for denne ordningen har i perioder vært nær full utnyttelse og dette har bidratt til at få garantisøknader under denne ordningen er blitt behandlet i 2002.

OECD-landenes finansiering med blandede kreditter var gjennomgående bundet fram til 2002. Det har vist seg å ta tid å gjøre bruk av ubundne blandede kreditter, blant annet fordi det har vært usikkerhet omkring hvordan internasjonale anbudskonkurranser om kontraktene ved en ubundet ordning vil fungere. Etter hvert som flere land introduserer ubundne kreditter og flere utviklingsland får erfaring med slik finansiering, antas at identifikasjon av nye prosjekter for norsk finansiering også blir enklere. Det er videre interesse og

muligheter for samfinansiering med utviklingsbankene der man fra norsk side påtar seg å finansiere deler av et større prosjekt ved ubundne blandede kreditter. Identifiseringen og planleggingen av et større antall nye prosjekter forventes imidlertid fortsatt å ta noe tid. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen på denne posten for 2004.

Ved import av investeringsvarer til utviklingsland er det ofte behov for en mer omfattende opplæring av kjøper enn det som er tilfellet i industrialiserte land. Tilskudd til opplæring i hvert enkelt prosjekt er begrenset til 3 pst. av den aktuelle kontraktsverdi og gis etter søknad fra leverandøren. Tilskudd kan gis både når leveransen er fullt ut kommersielt finansiert og helt eller delvis bistandsfinansiert, f.eks. ved en blandet kreditt.

Bevilgningen har også vært anvendt til å dekke NORAD-finansierte konsulentfond i Det internasjonale finansieringsinstitutt (IFC), Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB) og Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB). Fondene ble etablert før avbindingsvedtaket som ble gjort gjeldende fra 1. januar 2002 og er delvis bundet til bruk av norske konsulenter (50 pst. for IDB-fondet, 75 pst. for IFC-fondet og 60 pst. for AfDB-fondet). Påfylling foretas på bakgrunn av henvendelse fra de aktuelle bankene.

Mål

Bevilgningen kan brukes til:

- ubundet blandet kreditt
- støtte til opplæring av kjøper i utviklingsland ved import av investeringsvarer
- forpliktelser til parallellfinansiering inngått før 31. desember 2001
- dekning av eventuelt garantiansvar knyttet til NORADs tidligere låneordning for utvikling av næringslivet i utviklingsland
- bidrag til konsulentfondene i IDB, IFC og AfDB.

Rapport 2002

Den samlede støtten beløp seg til 217,2 mill. kroner.

Det var ikke utbetalinger under ordningen for ubundne blandede kreditter i 2002. Det ble imidlertid gitt tilsagn om to slike kreditter på om lag 60 mill. kroner, én innen avløpssektoren i Kina og én til utstyrsleveranser til en maritim skole på Filippinene.

Støtten under ordningen for opplæring av kjøpere i utviklingsland beløp seg til 7,4 mill. kroner og ble bl.a. gitt til opplæring i forbindelse med leveranse av et havforskningsfartøy til Indonesia, et fly-

navigasjonssystem til Indonesia og flere avløpsrenseanlegg i Kina.

Utbetalingene til bundne blandede kreditter beløp seg til 69 mill. kroner. Prosjektene omfatter to avløpsrenseanlegg i Kina og et elektrifiseringsprosjekt i Bangladesh.

Støtten til parallellfinansieringstiltak utgjorde 140,5 mill. kroner. Tiltakene gjaldt bl.a. elektrifisering i Bosnia, Det Palestinske området, Mosambik og Laos, rehabilitering innen kraftsektoren i Tanzania, Uganda og Zambia og rehabilitering av vannavløpssystemer i Bosnia.

Det ble utbetalt 0,2 mill. kroner i forbindelse med innfrielse av NORADs garantiansvar for lån til norske bedrifters etablering i utviklingsland. Garantien gjaldt en etablering i India.

Konsulentfondavtalen med AfDB ble reforhandlet i 2002 og medførte bl.a. at bindingsgraden til bruk av norske konsulenter ble redusert fra 70 til 60 pst. Den nye avtalen er ikke undertegnet. En gjennomgang av konsulentfondet i IDB ble påbegynt i 2002 og vil bli ferdigstilt i 2003.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 150 mill. kroner.

Det foreslås at Utenriksdepartementet for 2004 gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 1500 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 73 Institusjonsutvikling i utviklingsland, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Bevilgningen anvendes til å støtte oppbygging og styrking av institusjonelle rammebetingelser for næringsvirksomhet og handel i utviklingsland. Den vil blant annet bli benyttet ved oppfølging av anbefalingene i næringslivsgjennomgangene i hovedsamarbeidsland og utvalgte samarbeidsland.

Det er ønskelig å bidra til økt samarbeid mellom offentlig sektor, privat sektor og forskningsinstitusjoner i utviklingsland og industrialiserte land. Det legges vekt på å trekke på kompetansen innen norsk næringsliv, forskningsinstitusjoner og forvaltningsorganer på områder der Norge er konkurransedyktig og har spesiell kompetanse.

I samsvar med anbefalingene i næringslivsgjennomgangene foreslås det å øke bevilgningen på denne posten.

Støtte skal baseres på en anmodning om finansiering av konkrete tiltak fra mottakerlandet. Konkurransen om slike tjenester skal skje ved internasjonalt anbud eller ved at kjøper forhandler med flere potensielle leverandører i forskjellige land

dersom dette ikke er konkurransevridende eller i strid med anerkjente regler på området.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å finansiere økonomisk begrensede og kortvarige tiltak hovedsakelig i form av faglig støtte til å:

- bedre rammebetingelsene for næringsøkonomisk utvikling, herunder styrke lovverk, institusjoner og kompetanse på områder som ressursforvaltning og primærnæringer, energi samt maritim sektor.

Rapport 2002

Den samlede støtten beløp seg til 16,2 mill. kroner. Hoveddelen gikk til styrking av Sri Lankas kompetanse på området oljeforurensning og beredskap. Det ble videre gitt støtte til tre lankesiske universiteter for oppbygging av systemer for registrering og administrasjon av studenter, eksamener og resultater, samt til et vannkraft- og miljø prosjekt i Bhutan.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 35 mill. kroner.

Det foreslås videre at Utenriksdepartementet for 2004 gis tilsagnsfullmakt innenfor en totalramme på 80 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland – NORFUND

Post 75 NORFUND – tapsavsetting

Post 90 NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland

Situasjonsbeskrivelse

Mangel på risikokapital og kompetanse for å utvikle næringslivet er stor i de fleste utviklingsland. NORFUNDs oppgave er å bidra med investeringskapital, lån og garantier til etablering av lønnsom og bærekraftig næringsvirksomhet i utviklingsland. NORFUNDs investeringer gjøres på kommersielle vilkår i form av direkte investeringer eller deltakelse i lokale investeringsfond. Alle investeringene vurderes i forhold til sosiale og miljømessige hensyn.

Ved å medvirke i direkte investeringer bidrar NORFUND til etablering av lønnsom næringsvirksomhet i utviklingsland samtidig som fondet opparbeider seg kompetanse om muligheter og marke-

der i utviklingsland. Fondets investeringer foretas vanligvis i samarbeid med en lokal partner.

Hensikten med å delta i etablering av lokale investeringsfond er å øke tilfanget av risikokapital til mindre, lokale bedrifter samt å bygge opp lokal finansiell og forretningsmessig kompetanse. NORFUND medvirker på denne måten også til at andre kommersielle investorer i større grad engasjerer seg i utviklingsland. Ved investeringer i fond arbeider NORFUND tett sammen med andre finansieringsorganisasjoner, blant annet Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB) og det britiske Commonwealth Development Corporation (CDC). Samarbeidet mellom NORFUND og CDC er formalisert gjennom etableringen av et eget fondsforvaltningsselskap for lokale fond for små og mellomstore bedrifter, Aureos.

Innenfor bevilgningene til NORFUND er det en særskilt avsetning av midler til de minst utviklede land. Hensikten er å styrke NORFUNDs aktiviteter i disse landene ut over det som er mulig gjennom fondets ordinære virksomhet. Det er også en særskilt avsetning til energi som er en sektor der man på norsk side har særlig kompetanse. For å følge opp den nylige avsluttede evalueringen av NORFUND vil det bli foretatt en gjennomgang av flere forhold ved NORFUNDs virksomhet, slik som vektlegging av små og mellomstore bedrifter, fondets risikoprofil og kobling til andre virkemidler for næringsutvikling i våre samarbeidsland (NIS-strategien).

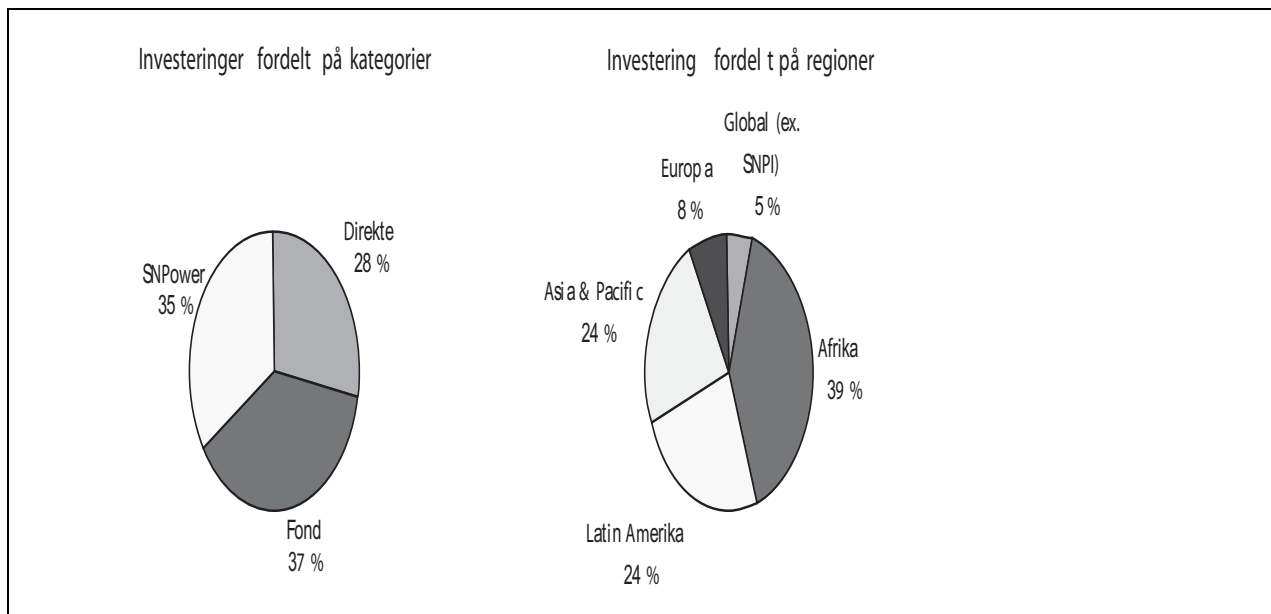
NORFUNDs drift skal på sikt finansieres av dets løpende kapitalinntekter og avkastning på investeringer. Fordi avkastningen ligger flere år frem i tid og for å bygge opp fondet til en viss størrelse, vil NORFUND fortsatt i en periode bli tilført ny kapital. Dette er nødvendig for at fondet skal være en forutsigbar partner for bedrifter som ønsker å foreta større etableringer i næringsvirksomhet i utviklingsland og for at fondet over tid skal bli en selvstående økonomisk enhet.

I forbindelse med nedleggelsen av NORADs låneordning for utvikling av næringslivet utviklingsland overtok NORFUND forvaltningen av den utestående låneporteføljen fra og med 1. januar 2001. Utestående fordringer samt renter og avdrag på de gjenstående lånene tillegges NORFUNDs kapitalbase.

Samlede overføringer til NORFUND i 2002 var 402 mill. kroner, hvorav 7 mill. kroner over post 70.

Mål

NORFUND skal gjennom sin virksomhet:

Figur 7.5 Fig. A og Fig. B viser fordelingen av NORFUNDs prinsippgodkjente prosjekter fordelt på henholdsvis kategorier og regioner

- foreta direkte investeringer og delta i lokale investeringsfond, herunder småbedriftsfond
- ha om lag 1/3 av sine samlede investeringer i de minst utviklede land
- ha en særskilt satsning på fornybar energi i utviklingsland, som et ledd i oppfølgingen av Johannesburg-toppmøtet.
- forvalte porteføljen av utestående lån under NORADs tidligere låneordning.

Rapport 2002

Fondets portefølje av prinsippgodkjente prosjekter ved utgangen av 2002 var på i alt 856 mill. kroner fordelt på 39 investeringer, hvorav 16 var direkte investeringer og 23 investeringer i lokale investeringsfond. I løpet av 2002 foretok NORFUND prinsippgodkjenning av ni nye investeringer. Den geografiske fordelingen i verdi var på 39 pst. i Afrika, 24 pst. i Asia og Stillehavet, 24 pst. i Latin-Amerika, 8 pst. i Europa og 5 pst. globalt.

I løpet av 2002 er det gjort en investering på 70 mill. kroner i et nytt fond, Aureos Central American Fund (ACAF). Som en del av NORFUNDs satsing på mikrofinans ble det foretatt tilleggsinvesteringer i fondet Latin American Challenge Fund (La-CIF) som opererer i hele Latin-Amerika, samt i leasingselskapet Finarca som opererer i Nicaragua. Som et første initiativ innen småbedriftsfond er det igangsatt et samarbeid med NORAD om etablering av et fond i Øst-Afrika som skal finansiere bedrifter som faller mellom ordningene for mikrofinans og

tradisjonelle investeringsfond. Fondsforvaltnings-selskapet Aureos Capital som NORFUND eier sammen med det britiske CDC forvaltet ved utgangen av 2002 til sammen 1,4 mrd. kroner gjennom 15 investeringsfond.

Direkte investeringer omfattet blant annet en investering på 17,8 mill. kroner i en fiskeoppdrettsbedrift i Kina med sikte på salg på det asiatiske markedet. En avtale om investering innenfor fiskeoppdrett i Tyrkia ble forhandlet ferdig i 2002. Begge disse investeringene ble foretatt i samarbeid med ledende norske oppdrettsselskap som ledd i internasjonaliseringen av virksomheten.

Ved utgangen av 2002 hadde NORFUND 35 pst. av sine samlede investeringer i de minst utviklede land, inklusive den særskilte avsetningen til investeringer i disse landene.

I samarbeid med Statkraft etablerte NORFUND i 2002 selskapet Statkraft NORFUND Power Invest AS (SNPI) for investeringer innen vannkraftsektoren i utviklingsland. NORFUND deltar med 50 pst. av kapitalbasen på 1 mrd. kroner. Selskapet deltar i utvikling, modernisering og drift av vannkraftanlegg i utviklingsland. Satsningen inngår i Regjeringens oppfølging av Johannesburgmøtet som vektlegger tilgang på fornybar energi.

NORFUND ble evaluert i 2002. Rapporten, som forelå i 2003, slår fast at fondet er et relevant instrument for å kanalisere bistandsmidler til næringsutvikling i utviklingsland. Gjennom sine investeringsformer har NORFUND bidratt til å etablere og

utvide virksomheter, samt fremme utviklingsland som potensielle markeder for investeringer fra andre private investorer. Evalueringen fremhever det som positivt at NORFUND har bidratt til å etablere og utvikle finansielle organisasjoner som Aureos og SNPI, samt at fondet gjennom sine investeringer har bidratt til kunnskapsoverføring som en integrert del av prosjektene. Det fremheves at NORFUND i større grad enn tilsvarende investeringsfond for utviklingsland har klart å etablere en betydelig del av sine investeringer i de minst utviklede land, men det vises samtidig til at fondet på sikt vil stå overfor store utfordringer for å imøtekomme kravet om at 1/3 av investeringene skal foretas i disse landene. Evalueringsrapporten påpeker videre behovet for å se nærmere på NORFUNDs risikoprofil i forhold til fondets langsiktige bærekraft.

Ved nedleggelse av NORADs låneordning 31. desember 2001 var utestående fordringer på til sammen 358 mill. kroner. I 2002 ble utstående lån nedbetalt med 43,4 mill. kroner, hvorav tre lån ble fullt tilbakebetalt. I samsvar med St.prp. nr. 1 (2000-2001) er nedbetalte avdrag og renter tillagt NORFUNDs kapitalbase. Gjenstående 41 lån

utgjorde per 31. desember 2002 300 mill. kroner. NORFUND foretok en avskrivning av tap på 13,6 mill. kroner under ordningen. Da midlene allerede er belastet bistandsbudsjettet er det ikke nødvendig med nye bevilgninger til slike avskrivninger. Betaling av avdrag og renter har i 2002 vært i samsvar med avtalte nedbetalingsplaner.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 485 mill. kroner, fordelt mellom en bevilgning på 143,75 mill. kroner under post 75 Tapsavsetning og en bevilgning på 341,25 mill. kroner under post 90 Grunnfondskapital. Av det samlede forslag til bevilgninger avsettes 285 mill. kroner til ordinær kapitalpåfylling, fordelt med 71,25 mill. kroner til tapsavsetning (post 75) og 213,75 mill. kroner til grunnfondskapital (post 90). Det foreslås videre avsatt 90 mill. kroner øremerket til investeringer i de minst utviklede landene, hvorav 45 mill. kroner til tapsavsetning og 45 mill. kroner til grunnfondskapital, og 110 mill. kroner øremerket til investeringer i energisektoren, fordelt med 27,5 mill. kroner til tapsavsetning og 82,5 mill. kroner til grunnfondskapital.

Kap. 3161 Tilbakeføringer i samarbeid med næringslivet, (jf. kap. 161)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Tilbakeføringer av støtte		50	50
71	Tilbakeføringer tilskudd blandede kreditter	89 023	8 410	0
	Sum kap 3161	89 023	8 460	50

Deler av utbetalte tilskudd til blandede kreditter vil bli tilbakeført. Dette gjaldt inntil 2003 også støtte til forundersøkelser. Tilbakeføring av støtte til forundersøkelse ble avvirket i forbindelse med revisjon av retningslinjene for bl.a. slik støtte i 2003. Renter og avdrag under den nedlagte låneordningen, St.prp. nr. 1 (2000-2001), kap. 157, post 90, inngår i regnskapet til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND) som forvalter gjenværende lån.

Post 71 Tilbakeføringer av tilskudd til blandede kreditter

Under ordningen med blandede kreditter vil det i enkelte saker være aktuelt å tilbakeføre deler av utbetalt rentesubsidie (tilskudd) eller påløpne renter på innskudd fra konto i Eksportfinans ASA. Gitt omfanget av slike tilskudd forventes det ikke tilbakeføringer i 2004.

Kap. 162 Overgangsbistand (gap)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Overgangsbistand (gap), <i>kan overføres</i>	338 131	400 000	450 000
	Sum kap 162	338 131	400 000	450 000

Formålet med bevilgningen er å bidra til fredsbygging og utvikling i land som søker å arbeide seg ut av dyptgående voldelige konflikter. Bevilgningen skal primært brukes til å forsterke den internasjonale innsatsen for fredsbygging og bidra til å bygge bro mellom humanitær bistand og mer langsiktig utviklingssamarbeid. Kapitlet vil i hovedsak anvendes i land som ikke mottar bistand over programkategori 0310 Bilateral bistand. Det vil imidlertid kunne oppstå situasjoner i hovedsamarbeids- og samarbeidslandene som tilsier bruk av overgangsbistand for å støtte fredsbyggende utviklingsarbeid. Videreføringen av slike tiltak bør som hovedregel finansieres over den aktuelle regionbevilgning de påfølgende år.

Arbeidet for fredsbygging og bruk av bistand i konfliktsammenheng er en stor utfordring. Det krever nært kjennskap til landsituasjonen, god internasjonal koordinering og aktiv samordning av politiske, diplomatiske og bistandsmessige virkemidler. Stor fleksibilitet er påkrevet, samtidig som en bør være beredt til å ta større risiko enn ved langsiktig bistand. Det legges opp til en tett politisk og administrativ samordning bl.a. med virkemidlene under kapittel 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter. Begrensede budsjettmidler, vektlegging av konsentrasjon og fokus på arbeidet for å forsterke internasjonale fredsbestrebelser, tilsier at det hverken er mulig eller ønskelig å følge opp med overgangsbistand i alle områder der Norge er engasjert med humanitær bistand.

Et bredt spekter av bistandsinnsatser vil kunne støttes. Støtten skal i utgangspunktet ha en tidsbegrenset og mellomlangsiktig varighet. Også tiltak som bidrar til å styrke internasjonale institusjoners kapasitet og strategiske evne til å arbeide for fredsbygging og utvikling i land rammet av kriser vil bli prioritert.

FN-systemet og de internasjonale finansieringsinstitusjonene vil være sentrale kanaler. Norske frivillige organisasjoner vil også være viktige samarbeidspartnere. Det vil videre være aktuelt å kanalisere midler til nasjonale myndigheter. Kravene til rapportering vil bli tilpasset kanal, avta-

lepartner og bistandsform. De vil også måtte utformes under hensyntaken til forholdene i det aktuelle land. I samarbeidet med multilaterale organisasjoner vil kravene bli søkt definert i relasjon til rammeavtalene med den enkelte organisasjon. Arbeidet for harmonisering av givernes krav til rapportering og dokumentasjon vil også bli fulgt opp hva gjelder overgangsbistand.

Det vil også kunne ytes overgangsbistand til lavinntektsland som har vært rammet av særlig omfattende og alvorlige naturkatastrofer.

**Post 70 Overgangsbistand (gap),
kan overføres****Situasjonsbeskrivelse**

Arbeidet med reformer i FN når det gjelder å fremme en mer samordnet og effektiv innsats i land som er i overgangssituasjoner, pågår med stor tyngde. Generalsekretæren oppnevnte høsten 2003 en arbeidsgruppe bestående av ledere fra FNs organisasjoner innen utvikling og humanitær virksomhet. Gruppens anbefalinger ble presentert for Generalsekretæren i september og skal legge grunnlaget for det videre reformarbeidet. I 2004 vil det være en sentral utfordring å innrette arbeidet med overgangsbistand slik at Norge bidrar til å styrke dette reformarbeidet, både institusjonelt og på landnivå.

Utfordringene når det gjelder å bidra til å bygge fred og fremme utvikling bl.a. i Afghanistan, Sudan, DR Kongo og landene rundt de store sjøer er store og vedvarende. Dette tilsier at disse områdene også i 2004 vil være blant de største mottakerne av overgangsbistand. Nivå og innretting av arbeidet vil i stor grad avhenge av den politiske utviklingen og framdriften i arbeidet for å skape fred, stabilitet og grunnlag for samfunnsbygging og utviklingsarbeid. I tillegg tilsier situasjonen i Irak at Norge bør være beredt til å bidra med bistand i en overgangsperiode.

Det vil også være viktig å vurdere en videreføring av den norske støtten til det internasjonale arbeidet for fred og utvikling i Sierra Leone og Somalia gjennom målrettet bruk av overgangsmid-

ler. Utviklingen i Liberia vil kunne tilsi at det blir aktuelt å vurdere støtte. Flere av Norges samarbeidsland og hovedsamarbeidsland har vært rammet av interne konflikter eller konflikter med nabolandene, og det vil også i 2004 være aktuelt å vurdere bruk av posten for overgangsbistand som virkemiddel i denne sammenheng. Fredsprosessen på Sri Lanka, konflikten med maoistene i Nepal, konsolidering av freden i Angola og mellom Etiopia og Eritrea, samt konflikten i nordområdene i Uganda, kan tilsi at overgangsbistand kan bli benyttet.

Mål

Bevilgningen planlegges brukt til å styrke det internasjonale arbeid for fredsbygging og utvikling i overgangssituasjoner gjennom å støtte:

- Multilaterale fond og finansieringsordninger, herunder støtte til bestemte land eller typer tiltak, så vel som generell støtte.
- Programmer og prosjekter hvor multilaterale organisasjoner står ansvarlig for gjennomføringen.
- Kapasitetsbygging og utviklingstiltak i regi av nasjonale myndigheter.
- Tiltak gjennomført av ikke-statlige organisasjoner.

Rapport 2002

Bevilgningen ble opprettet ved budsjettproposisjonen for 2002 og det ble utbetalt til sammen 338,1 mill. kroner. Erfaringene fra arbeidet i 2002 indikerer at bevilgningen er et nyttig virkemiddel og at den i hovedsak fungerte etter forutsetningene. Spesielt innen FN og i multilateral sammenheng har det blitt lagt merke til at Norge, som første bilaterale giver, har utformet et budsjettmessig virkemiddel for fleksibel støtte til det internasjonale arbeidet i overgangssituasjoner. Samtidig tilsier erfaringene at det er utfordringer når det gjelder mer strategisk bruk av bevilgningen og bedre samarbeid med FN-systemet og frivillige organisasjoner. Det må også arbeides videre med beslutningsprosesser og forvaltning av bevilgningen.

FN-organisasjoner og de internasjonale finansinstitusjonene var de viktigste samarbeidspartnere og 76 pst. av bevilgningen ble kanalisert gjennom disse institusjonene. UNDP mottok omlag 30 pst. av bevilgningen fordelt på 12 avtaler i 6 land, herunder 20 mill. kroner til et flergiverfond administrert av avdelingen for gjenreising og forebygging av kriser. Støtten til flergiverfondet styrket UNDPs evne til rask og fleksibel respons i krisesituasjoner og bidro til at FN i land som eksem-

pelvis Eritrea og Sierra Leone kunne styrke arbeidet for bedre integrasjon og samordning av det internasjonale samfunns arbeid for fredsbygging og utvikling. Norske frivillige organisasjoner var viktige samarbeidspartnere og 21 pst. av bevilgningen ble kanalisert gjennom disse organisasjonene.

Det ble gitt støtte til et bredt spekter av tiltak. Kvinner og likestilling var registrert som mål eller viktig hensyn i tiltak tilsvarende 52 pst. av den samlede støtten over posten, mens 38 pst. av forbruket er registrert som rettet inn mot menneskerettigheter. 11 pst. av bevilgningen ble anvendt til utdanningsformål.

Tiltak i Asia mottok 96,5 mill. kroner. Afghanistan mottok 90 mill. kroner og størstedelen ble kanalisert til et multilateralt flergiverfond hvis hovedoppgave er å bidra med finansiering til afghanske myndigheter slik at de kan komme i gang med å bygge samfunnsinstitusjoner og gjennomføre sine utviklingsplaner. Fondet administreres av Verdensbanken. Videre mottok Kirkens Nødhjelp og Afghanistankomiteen støtte til rehabiliteringstiltak i provinsene. Det ble også gitt støtte til planlegging og byggedelse av rehabilitering av Salangtunnelen på hovedfartsåren mellom nord og sør. I Pakistan ble det anvendt 1,5 mill. kroner til utdanningsstøtte til befolkningen bosatt i nærheten av grensen mot Afghanistan. På Sri Lanka ble det gitt 5 mill. kroner til rehabiliteringsarbeidet i nord og øst i landet, bl.a. et system for ferskvannsreserver i Jaffna og til skolebygninger i områdene i øst.

Det ble overført 212,6 mill. kroner til utviklingstiltak i Afrika. I Sudan ble det anvendt 40,6 mill. kroner. Midlene ble knyttet til å styrke begge parter kapasitet mht sivil administrasjon og tjenesteyting, oppstart av et utdanningsprogram, samt tiltak innen minerydding, helse, matvaresikkerhet, vann og skolegang for barn. Tiltak i Nubafjellene mottok støtte. På Afrikas horn ble det overført 10 mill. kroner til kapasitetsbygging innenfor eritreiske minemyndigheter gjennom UNDP, bekjempelse av hiv/aids blant soldater gjennom UNFPA og reintegrering av flyktninger fra Sudan gjennom UNICEF. I Somalia ble det benyttet 20 mill. kroner til å stabilisere utviklingen i det nordøstlige Somalia (Somaliland) hvor flyktninger har vendt tilbake. Støtten ble gitt til FNs utviklingsorganisasjoner og FNs Høykommissær for flyktninger. Norsk Folkehjelp og Care Norge mottok støtte til arbeid innen helse, utdanning, bekjemping av hiv/aids og kjønnslemlesting av kvinner.

I det sentrale Afrika ble det overført 20 mill. kroner til fredsbyggende tiltak i Rwanda. Midlene ble bl.a. kanalisert til UNDPs programmer for fred og forsoning. UNHCR og UNFPA mottok støtte til

programmer for å legge forholdene til rette for integrering av returnerte flyktninger. I Burundi ble det anvendt 35 mill. kroner. Det ble gitt støtte til UNDPs program for gjenoppbygging av sosial infrastruktur rettet mot internt fordrevne i tre nordlige provinser, samt til UNFPAs arbeid med reproduktiv helse rettet mot internt fordrevne. 15 mill. kroner ble kanalisert gjennom norske frivillige organisasjoner. En betydelig andel av bistanden til fredsbyggende arbeid i DR Kongo på 41,5 mill. kroner, ble overført til Verdensbankens regionale fond for demobilisering og reintegrering. Videre ble midler kanalisert til UNDP for fredsbygging og utvikling i den østlige delen av DR Kongo. Om lag 11 mill. kroner ble kanalisert via norske frivillige organisasjoner.

Utenfor de nevnte konsentrasjonsområder ble bevilgningen også anvendt til å støtte fredsbyggende utviklingsinnsatser i Angola, Madagaskar og Sierra Leone. I Angola ble det gitt 10 mill. kro-

ner gjennom FNs koordinerende organ for humanitær innsats til utviklingsarbeid i områder som ble tilgjengelige som følge av fredsslutningen. I Sierra Leone ble størstedelen av tildelingen på 24,1 mill. kroner kanalisert gjennom UNHCR, og benyttet til rehabilitering og bygging av skoler, boliger, vei, samt helseklinikker og -tjenester. Gjennom Flyktningerådet ble det gitt støtte til et program for elever som mistet skolegang under konflikten. På Madagaskar ble det gitt støtte til et program for vedlikehold og rehabilitering av offentlig infrastruktur i regi av ILO.

Dessuten ble det gitt 10 mill. kroner til Guatemala. Midlene ble anvendt til å støtte tiltak for oppfølging og gjennomføring av fredsavtalene, hovedsaklig gjennom UNDP.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 450 mill. kroner.

Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Naturkatastrofer, <i>kan overføres</i>	220 471	220 000	220 000
71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	1 098 301	1 143 000	1 251 500
	Sum kap 163	1 318 773	1 363 000	1 471 500

Kapittelet omfatter kortsiktig humanitær bistand. Størstedelen av bistanden er nødhjelp i forbindelse med komplekse humanitære kriser, naturkatastrofer, flyktninger og internt fordrevne. Støtte til fred, forsoning og demokratiltak samt fremme av menneskerettigheter er en integrert del av den humanitære bistanden. I tillegg gis støtte til freds- og forsoningstiltak over kap. 164. Generelle kriterier for innsatsene er valg av gode kanaler, effektiv bruk av beredskapsvarer og personell og samordning av virkemidlene.

Det er behov for bedre internasjonal koordinering av humanitær bistand. Regjeringen mener at FN fortsatt bør ha en helt sentral rolle her og legger vekt på å styrke FNs mulighet og evne til å koordinere innsatsen i humanitære kriser. Det gode samarbeidet med det multilaterale systemet og de store norske hjelpeorganisasjonene vil bli brukt aktivt til å sikre rask respons, skape fleksible løsninger og en målrettet innsats.

Det norske beredskapssystemet NOREPS er et samarbeid mellom departementet, de fem store

norske frivillige organisasjonene, Norges Eksportråd og norske produsenter av varer og tjenester til innsats i nødhjelpsoperasjoner. Målsettingen er ytterligere bedring av beredskapen både når det gjelder nødhjelpsprodukter og responstid. I tråd med dette ble et felles norsk beredskapslager opprettet under NOREPS-systemet i 2002. Norske nødhjelpsprodukter er i tillegg lagret ved FNs beredskapslager i Brindisi. Direktoratet for Sivilt Beredskap administrerer støttemoduler for nødhjelpsoperasjoner.

Tilskuddene under kapittelet er engangsbidrag og gis vesentlig som støtte til konkrete programmer og prosjekter. Tilskuddene kanaliseres i hovedsak gjennom FN-systemet, norske frivillige organisasjoner og Det internasjonale Røde Kors-systemet. For den del av bevilgningene som overføres som bidrag til nærmere angitte FN-organisasjoner vil enkelte punkter i økonomireglementet hva gjelder krav til rapportering ikke være aktuelle. Organisasjonene, som Norge er medlem av,

har egne kontrollordninger for oppfølging av og rapportering om bruk av tilskuddsmidlene.

Av de totale midler under kapittelet i 2002 ble 44 pst. kanalisert gjennom FN. 56 pst. gikk via andre kanaler. Dette inkluderer støtte til den internasjonale Røde Kors komiteen som har et mandat i hht. Genevekonvensjonene om beskyttelse av sivile i væpnet konflikt.

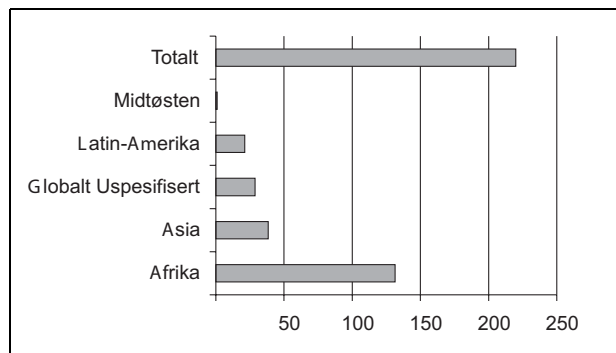
Høykommissæren for flyktninger er med sitt beskyttelsesmandat i forhold til flyktninger en sentral aktør på det humanitære området. Midler blir kanalisert både via det generelle bidraget, jf. kap. 170, post 74, samt ved støtte til region- og landappeller der UNHCR er en viktig aktør. I 2002 ble 296 mill. kroner kanalisert gjennom Høykommissæren inkludert det generelle bidraget på 170 mill. kroner.

Andre viktige FN-organisasjoner er FNs barnefond, FNs kontor for koordinering av humanitær bistand, FNs matvareprogram og FNs Høykommissær for menneskerettigheter. I tillegg til FN-organisasjonene er Flyktningerådet, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Norges Røde Kors de viktigste kanalene. Disse organisasjonene har sammen med Redd Barna utviklet spesialkompetanse på ulike felt innenfor humanitær bistand. Norges Røde Kors var i 2002 største mottaker blant de norske frivillige organisasjonene med 241 mill. kroner. Dette inkluderer den omfattende støtten til Det Internasjonale Røde Kors-systemet.

Post 70 Naturkatastrofer, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

De siste årene har flere store naturkatastrofer rammet utviklingsland. Behovet for nødhjelp i forbindelse med naturkatastrofer har derfor vært stort, særlig i Afrika. De omfattende matvarekrisene både i det sørlige Afrika og på Afrikas Horn, som følge av tørke over flere år, kombinert med politiske og strukturelle forhold, stiller særlige krav til det internasjonale samfunn. Norge bidro tidlig med omfattende humanitær bistand.

Figur 7.6 Geografisk fordeling av forbruket i 2002 (mill. kroner)

Mål

Bevilgningen skal brukes til å yte rask, effektiv og kvalitativt god humanitær bistand til ofre for naturkatastrofer i ulike deler av verden samt bidra til beredskap for håndtering av kriser. Bevilgningen brukes også til tiltak som kan forebygge skadene ved naturkatastrofer. I tillegg til gode beredskapsordninger, f.eks. lagre nær utsatte områder, og trening av hjelpepersonell vil bevilgningen bli brukt til å støtte tekniske tiltak og forskning for å redusere skader ved flom, tørke, jordskjelv osv.

Rapport 2002

Behovet for humanitær bistand til naturkatastrofer var stort. Den vedvarende tørken i Afghanistan og vulkanutbruddet i Den demokratiske Republikken Kongo la beslag på betydelige midler. Norge var raskt ute med hjelp til de rammede. Det ble gitt omfattende bistand i forbindelse med tørke på Afrikas Horn og i det sørlige Afrika. En vesentlig del av hjelpen gikk til transportoppgaver og mat til barn. Særlig synes utdeling av skolemåltider å ha hatt en positiv effekt både på barns helse og skolegang.

Støtte til det internasjonale beredskapsarbeidet ble videreført.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 220 mill. kroner.

Post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

En rekke konflikter har ført til et stort antall flyktninger og internt fordrevne med behov for betydelig humanitær hjelp. Rundt 21 millioner personer omfattes av UNHCRs programmer. Av disse har 11,5 millioner krysset en internasjonal grense, og omfattes av UNHCRs mandat. De øvrige er vesentlig internt fordrevne. I følge estimater antas det totalt å være minst 25 millioner internt fordrevne. Disse faller utenfor UNHCRs mandat, men UNHCR har i enkelte situasjoner fått i oppdrag å bistå internt fordrevne personer.

Størstedelen av den humanitære bistanden gis i områder der det pågår væpnede konflikter. Dette illustrerer at de humanitære utfordringer verdenssamfunnet står overfor primært har politiske årsaker. Det er derfor viktig å se den humanitære bistand i sammenheng med arbeidet for fred og forsoning. De fleste konfliktene forekommer innenfor, snarere enn mellom stater eller de utspiller seg på flere lands territorium, men med borger-

krigens karakteristika. Tendensen er at konflikten blir mer langvarige, at sivile – særlig kvinner og barn – blir mer utsatt og i stadig større omfang oppfattes som angrepsmål i konflikter. Dette gjelder også i økende grad humanitære hjelpearbeidere i felt.

Menneskerettighetssituasjonen er spesielt alvorlig i land med borgerkrig og i land med konflikter som følge av etniske og religiøse motsetninger. Kampen mot internasjonal terrorisme har skapt valg situasjoner som setter de grunnleggende menneskerettighetenes ukrenkelighet på prøve. Grove brudd på menneskerettigheter preger dessverre fortsatt hverdagen i de fleste utviklingsland.

Minetiltak er i mange situasjoner avgjørende for gjenoppbygging og normalisering av livsgrunnlaget i samfunn som har vært rammet av krig og konflikt. Støtte til minerelaterte tiltak bevilges over flere budsjettposter. Tiltakene omfatter behandling, rehabilitering og reintegrering av mineofre, minerydding, tillitsskapende tiltak, opplysningsarbeid, forebyggende tiltak og støtte til universalisering av Minekonvensjonen. Det legges for hvert område vekt på styrking av lokal kompetanse.

Irak

Det internasjonale samfunn har vært opptatt av å avhjelpe de humanitære behovene i Irak og ta aktivt del i gjenoppbyggingsarbeidet i landet. Norge bidro i 2003 med en ekstraordinær humanitær innsats for å ivareta beredskapsplanlegging i regi av bl.a. FN og for å avhjelpe den vanskelige humanitære situasjonen. Fra norsk side har man dessuten utplassert ingeniørkompani som er knyttet til humanitære formål og som bl.a. vil utføre minerydding og eksplosivrydding.

Videre norsk humanitær innsats vil være avhengig av den videre utviklingen i den humanitære situasjonen. En styrking av FNs nærvær i Irak vil være av stor betydning for den samlede internasjonale innsatsen i Irak.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å gi beskyttelse, yte rask, effektiv og kvalitativt god humanitær bistand til flyktninger, internt fordrevne og andre som er rammet av nødsituasjoner som følge av krig og konflikter. Det er også en viktig målsetting å bidra til bedre beskyttelse av sivile i væpnede konflikter. Målet er videre å bidra til politiske prosesser for fred, forsoning og demokrati samt fremme men-

neskerettigheter ved å støtte globalt menneskerettighetsarbeid og tiltak i utviklingsland med en særlig vanskelig menneskerettighetssituasjon. Det er viktig å bidra til økt kunnskap om og respekt for internasjonal humanitær rett. Det er videre viktig å bidra til å integrere rettigheter og beskyttelse i den humanitære bistand, herunder også kjønnsdimensjonen og tiltak for å beskytte barn i krig og konflikt. Støtte til reintegrering av barnesoldater og hjelp til barn i krig vil bli prioritert. Arbeidet for internasjonal oppfølging av Konvensjonen om forbud mot antipersonellminer og for å bedre kontrollen med håndvåpen videreføres. Man vil videreføre støtte til arbeidet for å hindre humanitære problemer knyttet til illegal omsetning og bruk av håndvåpen.

Innsatsen konsentreres om land der det er store udekkede humanitære behov, og der tiltakene støtter opp under freds- og forsoningsprosesser. Regjeringen legger vekt på å bidra til bedre koordinering mellom humanitære og politiske tiltak slik at humanitær bistand blir et supplement til og ikke en erstatning for politisk handling. Dette innebærer at humanitær innsats bør sees i sammenheng med støtte til politiske prosesser for fred, forsoning og fredsbyggende tiltak. En viktig utfordring er også planlegging av innsatser etter konflikt. Det legges i denne sammenheng opp til samordning mellom virkemidlene under denne posten og kap.162 post 70 Overgangsbistand.

Målet for Regjeringens menneskerettighetspolitikk er å bidra til økt respekt for menneskerettighetene, nasjonalt og internasjonalt. Det er viktig å fremme og sikre bedre etterlevelse av statenes menneskerettighetsforpliktelser, samt fremme kunnskapen om og forståelsen for disse rettighetene.

Oppfølging av St.meld. nr. 21 for 1999-2000, Handlingsplan for menneskerettigheter, er et sentralt mål for Regjeringen. Prioriterte grupper for støtte vil i samsvar med planen være barn, kvinner, minoriteter, urfolk og menneskerettighetsforkjempere. I tillegg vil arbeidet for ytringsfrihet, religions- og livssynsfrihet, bekjempelse av tortur og rasisme samt økonomiske og sosiale rettigheter vektlegges. Arbeidet til FNs høykommissær for menneskerettigheter vil gis høy prioritet. Støtte til styrking av internasjonale mekanismer for etterlevelse av menneskerettigheter opprettholdes.

Regjeringens arbeid med menneskerettighetsdialoger med utvalgte land vil i tråd med Semerklæringen bli videreført og forsterket i 2004. Det samme gjelder samarbeidet med næringslivet om å ivareta respekten for menneskerettigheter og vise sosialt ansvar i internasjonal sammenheng.

Rapport 2002

Geografisk fordeling av forbruket i 2002 (mill. kroner).

Afrika

Afrika var fortsatt kontinentet med de største humanitære behov. Situasjonen i Sentral-Afrika var preget av krig og konflikt og en alvorlig humanitær situasjon. Konfliktene er komplekse, med mange interne og eksterne aktører og med involvering fra naboland. Det skjer en stadig fragmentering av opprørsgrupper og skifting av allianser. De mange freds- og våpenhvileavtaler som partene i større eller mindre grad forholder seg til dannet i 2002 grunnlaget for svært skjøre fredsprosesser. Det ble i tillegg til å avhjelpe den humanitære situasjonen lagt vekt på å støtte opp om freds- og forsoningstiltak både på det lokale og det nasjonale plan. I Sierra Leone førte fredsprosessen til at flyktninger kunne vende tilbake samtidig som det ble tilgang til deler av landet der det er store humanitære behov. Den humanitære situasjonen i Angola var fortsatt vanskelig. Over to mill. personer mottok humanitær bistand i 2002. Fredsavtalen bidro til at man fikk tilgang til områder som var utilgjengelige under borgerkrigen. Den humanitære innsatsen og den langsiktige bistanden Norge yter i Angola ble brukt for effektivt å utfylle hverandre med sikte på en mest mulig målrettet innsats.

I Sudan førte intensivering av krigshandlingene mellom regjeringen og SPLA til en forverring av den humanitære situasjonen frem til september 2002. Konsekvensen var titusener av sivile på flukt og manglende tilgang for humanitære aktører. I oktober skjedde det et betydelig gjennombrudd da partene som ledd i den norskstøttede fredsprosessen inngikk avtale om midlertidig stans i kampfhandlingene. Fra norsk side ble det fokusert på å sette FN og andre aktører raskt i stand til å fylle våpenhvilen med humanitær aktivitet.

Matvaresituasjonen i Etiopia og Eritrea ble på ny forverret grunnet tørke. Det var samtidig store humanitære behov i begge land etter krigen mellom Etiopia og Eritrea samt på grunn av interne væpnede konflikter. I tillegg til ren nødhjelp var Norge opptatt av å støtte fredsprosessen mellom Etiopia og Eritrea samt å fokusere på sammenhengen mellom konflikt, manglende demokratisering og matvaresikkerhet.

Den humanitære situasjonen i Somalia ble forverret i 2002 grunnet en destabilisering av sikkerhetssituasjonen i de sørlige og sentrale deler av landet, som blant annet medførte tusenvis av nye flyktninger til nabolandet Kenya. Samtidig fort-

satte den positive utviklingen i de nordvestlige deler av Somalia (Somaliland). Norsk humanitær assistanse var i hovedsak rettet mot beskyttelse av internt fordrevne i de sørlige deler og styrking av stabiliteten i de nordvestlige deler.

Asia

Norge hadde i 2002 formannskapet i Afghanistan Support Group (ASG). Plattformen for formannskapet var å fremme økt koordinering og resursmobilisering på giversiden, støtte opp om en enhetlig FN-ledet innsats i Afghanistan og fremme afghansk eierskap til den politiske prosess og gjenreisningsarbeidet. Etter årsmøtet for ASG i Oslo i desember ble ansvaret for giverkoordineringen og bistanden overtatt av afghanske myndigheter innen Afghanistan Development Forum. Den humanitære situasjonen i Afghanistan ble fremdeles betegnet som akutt i store deler av landet. Norge bidro med betydelig humanitær bistand. Av 350 mill. kroner annonsert under giverkonferansen i Tokyo i januar ble 220 mill. kroner gitt i humanitær bistand. Sikkerhetssituasjonen i Afghanistan forble en av hovedutfordringene for å få levert mat og annen nødhjelp inne i Afghanistan.

Den humanitære situasjonen i Nord-Korea var fortsatt veldig vanskelig og støtte ble gitt til helse tiltak og matvarebistand. I Burma ble det gitt støtte til internt fordrevne i minoritetsområdene, forsoningsarbeid og styrking av det sivile samfunn inne i Burma. Samtidig ble det gitt bistand til flyktninger langs grensen (Thailand, Bangladesh) og støtte til demokratiarbeid gjennom eksilbevegelsen utenfor Burma. Etter undertegnelsen av våpenhvileavtalen på Sri Lanka i februar ble det særlig viktig å bidra til humanitære strakstiltak. Det norske engasjementet økte betydelig, både gjennom støtten til observatørstyrken SLMM, minerydding, hjemvending av flyktninger og bistand til krigsrammede barn. I Indonesia var Norge bidragsyter til flere prosjekter i den konfliktrammede provinsen Aceh. Eskaleringen av den interne konflikten i Nepal medførte støtte til ICRCs beskyttelsesarbeid blant sivilbefolkningen.

Midtøsten

Den humanitære situasjonen i Det palestinske området ble ytterligere forverret. Det var behov for omfattende helsetiltak, matutdeling og beskyttelse av sivile og internerte. Det ble også lagt vekt på å opprettholde støtten til freds-, forsoningsprosesser samt menneskerettighetstiltak. Den norske humanitære innsatsen til Det palestinske området ble økt ytterligere og var på 115 mill. kroner. Støt-

ten rettet mot palestinske flyktninger i Sør-Libanon ble videreført. I Irak ble støtten til humanitære tiltak innen helse/ernæring, vann/sanitær samt minetiltak videreført på et lavere nivå.

Latin-Amerika

Den humanitære bistanden til Colombia ble opprettholdt. Støtten til tiltak som fremmer demokrati og menneskerettigheter samt humanitære tiltak på Haiti ble opprettholdt. De tillitsskapende tiltakene mellom Haiti og Den dominikanske Republik ble videreført.

Generelle tiltak

Norge la i FNs Sikkerhetsråd fortsatt vekt på å få satt humanitære spørsmål på rådets dagsorden. Humanitære kriser er ofte et resultat av politiske konflikter. Samtidig kan humanitære kriser føre til nye væpnede konflikter eller til utvidelse av eksisterende konflikter. Krig og konflikter får alltid store humanitære konsekvenser. Det er samtidig viktig å øke forståelsen av at vedvarende humanitære katastrofer, f.eks. i form av fastlåste flyktningsituasjoner, kan virke destabiliserende og således true internasjonal fred og sikkerhet. Norge fulgte opp arbeidet i Sikkerhetsrådet gjennom bl.a. økt støtte til bærekraftig reintegrering av flyktninger og internt fordrevne. Norge videreførte også sitt engasjement for beskyttelse av sivile i væpnede konflikter.

Minekonvensjonen ble undertegnet i desember 1997 og trådte i kraft mars 1999. Norge forpliktet seg til å bidra med USD 120 mill. til humanitære minetiltak over en femårsperiode fra 1998. Støtten til minetiltak ble opprettholdt i 2002 og planlegges opprettholdt på samme nivå også i årene fremover.

Støtten til konkrete menneskerettighetstiltak ble videreført. Det ble bl.a. gitt støtte til organisasjoner som dokumenterer og bistår ofre for menneskerettighetsbrudd, informasjons- og opplæringstiltak, støtte til tiltak som styrker toleranse, tros- og ytringsfrihet, urbefolkningstiltak og arbeid mot rasisme. Støtten ble kanalisert gjennom norske, lokale og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner samt FN-systemet, herunder særlig Høykommissæren for menneskerettigheter.

Menneskerettighetsdialogene med Kina og Indonesia ble videreført, samtidig som forberedelse til en MR-dialog med Vietnam ble intensivert. Arbeidet med næringslivets samfunnsansvar ble også i 2002 gitt høy prioritet både nasjonalt og internasjonalt.

Norsk ressursbank for demokratibygging og menneskerettigheter (NORDEM) utførte oppdrag som omfattet bl.a. valgobservasjon og teknisk valgassistanse, overvåkning av menneskerettighetssituasjonen og deltakelse i demokratiseringsarbeid.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 1 251,5 mill. kroner.

Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overføres</i>	235 394	298 400	298 400
71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i>	919 408	922 000	922 000
72	Utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i>	1 581	1 700	1 700
Sum kap 164		1 156 383	1 222 100	1 222 100

Post 70 Fred, forsoning og demokratiltak, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Krig og væpnet konflikt preger mange fattige land, særlig i Afrika. Et sentralt element ved dagens konflikter er at de har sterke regionale trekk. Selv om

de utspiller seg innenfor et lands territorium snarere enn mellom stater, er ofte en rekke stater direkte eller indirekte involvert, hvilket kan bidra til å svekke stabiliteten i en hel region. Behovet for å komme tidlig inn med tiltak som kan forebygge eller bidra til å løse konflikter er følgelig stort. Det

er vesentlig å fokusere på de underliggende motsetninger som skaper eller forsterker konflikter og humanitære kriser.

Internasjonal fred og sikkerhet bør være trygget av FN og basert på internasjonal forpliktende rett. I en rekke konflikter, særlig i Afrika, ser vi imidlertid at FN og det internasjonale samfunn ikke har vært i stand til å mobilisere tilstrekkelig innsats og ressurser til å forebygge og løse konflikter, planlegge og gjennomføre fredsbevarende operasjoner og andre fredsbyggende tiltak.

Freds- og forsoningstiltak igangsettes og gjennomføres i ulike sammenhenger og på ulike nivåer. Dyptgående konflikter løses ikke bare gjennom fredsprosesser hvor politiske ledere deltar, men også gjennom aktiv deltakelse fra det sivile samfunn. Samtidig preges mange konflikter av at det sivile samfunn har begrenset påvirkningsmulighet.

Tilskuddene er engangsbidrag og gis vesentlig som støtte til konkrete programmer og prosjekter. Utbetalingene kanaliseres i hovedsak gjennom FN-systemet, norske og internasjonale organisasjoner samt til internasjonale overvåkningsmekanismer.

Mål

Bevilgningen skal bidra til forebygging og/eller løsning av lokale eller regionale konflikter ved støtte til freds- og forsoningsprosesser og fredsbyggende tiltak. Sentrale elementer i den norske innsatsen vil være: politisk og diplomatisk engasjement, bl.a. ved tilrettelegging av dialog mellom partene, støtte til mekanismer som overvåker gjennomføringen av fremforhandlede avtaler mellom partene samt støtte til tiltak som demonstrerer fordelene ved fred for den krigs- og konfliktrammede befolkning. På denne måten kan støtte til politiske prosesser også samspille med og forsterke den humanitære innsatsen. Målet er videre å bidra til en prosess mot demokratisk styreform i land hvor demokrati nylig er innført, eller styrke utvikling i demokratisk retning.

Dialogtiltak som inkluderer representanter for det sivile samfunn vil være viktige, enten for å bane vei for fredsprosesser på høyt politisk nivå eller for å supplere disse. Styrking av det sivile samfunns rolle i freds- og forsoningsprosesser gjennom bygging av demokratiske institusjoner og organisasjoner samt økning av det generelle kunnskapsnivået om demokrati, internasjonal humanitær rett og menneskerettigheter vil være sentralt. Mårettede bidrag for å fremme kvinners deltakelse i fredsprosesser og i forbindelse med etablering av fredsbyg-

gende tiltak, er et viktig element i arbeidet med å styrke det sivile samfunns rolle.

Regjeringen vil arbeide videre for å styrke FN's evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner gjennom direkte støtte til FN samt til tiltak som bygger opp under FN's arbeid, f.eks. gjennom frivillige organisasjoner. Tiltakene kan bl.a. innrettes mot nasjonal og regional politisk stabilisering, herunder forebyggende diplomati, krisehåndtering samt tillitsskapende tiltak. Det vil bli lagt vekt på støtte til demobilisering, avvæpning og reintegrering av tidligere soldater samt deltakelse med sivilt personell i fredsbevarende operasjoner, herunder utlån av sivilt politi.

Rapport 2002

Det ble gitt betydelig støtte til tiltak som skulle bidra til å støtte opp under fred- og forsoning i Midtøsten. Gjennom Verdensbanken ble det bidratt til tiltak for å styrke det palestinske selvstyret gjennom budsjettstøtte. Støtten til sekondering av sivilt politi til TIPH-styrken i Hebron ble videreført. Støtte til overgangsregjeringen i Afghanistan ble gitt gjennom det FN-styrte fondet til dette formål. Det ble gitt betydelig støtte til tiltak som støtter opp under fredsprosessen på Sri Lanka og viktige fremskritt i fredsprosessen ble gjort i 2002. Støtte ble også gitt til tiltak som fremmer dialog i Indonesia.

I tråd med Norges aktive rolle i fredsarbeidet mellom Etiopia og Eritrea ble det gitt støtte til et bredt spekter av tillitsskapende tiltak og forsoningsprosesser. Det ble også gitt støtte til fredsforhandlingene samt til fredsbyggende tiltak i Somalia. Norge deltar i observatørgruppen for fredsforhandlingene for Sudan. I tråd med dette ble det gitt økonomisk støtte til fredsforhandlingene. Norge har et spesielt ansvar for gjennomføringen av våpenhvileavtalen i Juba-fjellene, gjennom lederskap for observatørgruppen Joint Military Commission.

Til tross for manglende fremgang i fredsprosessen i Colombia var det viktig å videreføre støtten til lokale freds- og forsoningstiltak. Forsoningsdialogen mellom Haiti og Den dominikanske Republik ble videreført.

Støtte ble gitt til utlån av sivile politistyrker i fredsbevarende FN-operasjoner og til fredsbevarende aktiviteter bl.a. gjennom FN.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 298,4 mill. kroner.

Post 71 ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, kan overføres**Situasjonsbeskrivelse****Vest-Balkan**

Den politiske og sikkerhetsmessige situasjonen i Vest-Balkan-regionen er omskiftelig og tildels uforutsigbar. De politiske, økonomiske og sosiale utviklingstrekk gir grunn til å forvente at Vest-Balkan vil forbli et fokuspunkt for det euroatlantiske utenrikspolitiske samarbeidet. Landene på Vest-Balkan står overfor betydelige økonomiske og politiske omstillings- og reformprosesser. De demokratiske reformkreftene er imidlertid ikke like godt konsolidert i de enkelte landene, noe drapet på den serbiske statsminister Zoran Djindjic stadfestet. Potensialet for konflikt er fortsatt tilstede i enkelte land, selv om konfliktaspektet er avtakende i regionen som helhet. Samtidig ser en økende kriminalitet og sosial uro som følge av bl.a. politiske og økonomiske transformasjonsprosesser i flere av landene. Dette utgjør en utfordring for øvrige land i Europa, som ikke unngår å måtte forholde seg til konsekvensene av svake statsstrukturer og sosial utarming. Det internasjonale samfunnets, og ikke minst EUs og Norges, stabiliseringsarbeid på Vest-Balkan er dermed også tilskyndet av egeninteresse. Fra norsk side legges det vekt på å bidra til å fremme, stabilitet, demokratisering og integrasjon av så vel landene enkeltvis, som regionen, i det euroatlantiske samarbeidet.

Det er likevel grunn til å fremheve at det også er positive utviklingstrekk i regionen. Disse er imidlertid meget sårbare og kan ikke betegnes som «bærekraftige». Det vil derfor fortsatt være nødvendig med internasjonalt engasjement i regionen, både militært, politisk og i bistandssammenheng. Hovedutfordringen som det internasjonale samfunnet står overfor på Balkan i tiden fremover vil trolig være å mobilisere det nødvendige engasjement og ressurser til å fortsatt bidra til sikkerhetsmessig, politisk og økonomisk stabilisering. Alternativet til internasjonalt engasjement vil kunne være stagnasjon, uro og kaos, med de negative implikasjoner dette vil ha for både regionen og Europa som helhet. Det er således fortsatt en utbredt forståelse av at det internasjonale nærværet er nødvendig for å sikre en akseptabel utvikling i regionen.

EU er sterkt involvert i den politiske og økonomiske utviklingen på Vest-Balkan og har gitt klart uttrykk for at EU-utvidelsen ikke vil stoppe før hele regionen er innlemmet i EU. EUs stabiliserings- og assosieringsavtaler (SAA) med landene i regionen er blitt det viktigste enkelttiltaket for å løse landene gjennom en vanskelig transformasjonspro-

sess og nærmere det euroatlantiske samarbeidet. Mye tyder på at den internasjonale bistanden overfor regionen vil bli mer selektiv og mer fokusert på bl.a. institusjonsbygging, bl.a. i forbindelse med gjennomføringen av EUs Stabiliserings- og assosierings program og økt vektlegging av næringsutviklingstiltak. Utfordringene på Vest-Balkan er dessuten en drivkraft for videreutviklingen av EUs institusjonelle samarbeid innen utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid. EUs initiativ til å overta den internasjonale politistyrken i Bosnia og Hercegovina (EUPM), samt EUs overtagelse i Makedonia av den NATO-ledede militæroperasjonen («Concordia») representerer nybrottsarbeid for EU. EU har også signalisert vilje til å overta SFOR i Bosnia og Hercegovina. EU-kommisjonen har utpekt organisert kriminalitet, fattigdom, og bistandsavhengighet som de største problemene som må overkommes før EU-medlemskap er aktuelt. Kroatia har levert sin søknad om EU-medlemskap, og Makedonia har signalisert at deres søknad vil bli sendt innen utgangen av 2003.

OSSE har sine største sendelag i regionen og har nærvær i samtlige land. Med sitt nærvær og feltstruktur er OSSE det internasjonale samfunnets viktigste instrument innen praktisk demokratiserings- og institusjonsbyggingsarbeid på Vest-Balkan. NATO-nærværet på Vest-Balkan er fortsatt en viktig forutsetning for regional stabilitet. NATO-operasjonenes oppgaver er tildels betydelig endret i løpet av de siste årene, med større vektlegging av blandingsoppgaver av militær/sivil karakter. Denne trenden kan forventes å fortsette.

Kaukasus og Sentral-Asia

Kaukasus, Sentral-Asia og til dels også Moldova er preget av sosial urettferdighet, fattigdom, etniske motsetninger og lite demokratiske regimer som bidrar til økende konfliktpotensiale. OSSE er tilstede i alle landene. FN er representert i Georgia og Tadsjikistan, samt ved sine særorganisasjoner i de øvrige landene. NATO har pga. tilstedeværelsen i Afghanistan økt sitt engasjement i Sentral Asia.

Som et ledd i kampen mot terrorisme, er det internasjonale fokus på Sentral-Asia betydelig øket. Tre av de tidligere sovjetrepublikkene i Sentral-Asia har felles grense med Afghanistan og er blitt viktige partnere i det internasjonale samfunnets anti-terrorismeoperasjoner i Afghanistan. I gjenoppbyggingen av Afghanistan er det viktig med en regional tilnærming. Radikal islamisme er en regional utfordring. Særlig handel med narkotika, mennesker og våpen er knyttet til de porøse grensene i regionen. Norge bidrar i bekjempelsen på alle de nevnte felter.

I Nord-Kaukasus er det som en følge av konflikten i Tsjetsjenia fortsatt meget vanskelig humanitær situasjon, både inne i provinsen og i naborepublikkene Dagestan og Ingusjetia. Nødhjelpsoperasjonene er vanskelige som en følge av store sikkerhetsrisiko og dårlig infrastruktur.

De etniske og politiske konfliktene i Sør-Kaukasus, både i Georgia og i tilknytning til Nagorno-Karabakh, har ført til mange flyktninger og internt fordrevne. I Moldova har Europas eneste ureformerte kommunistparti makten, og de innenrikspolitiske motsetningene er store. Transnistria-konflikten er fortsatt uløst. Moldova er et av Europas fattigste land, og det er stort behov både for humanitær bistand og assistanse til oppbygging av bærekraftige samfunnsinstitusjoner.

I Kaukasus vil de norske frivillige organisasjonene utgjøre en viktig samarbeidspartner. I Sentral Asia vil det legges vekt på å styrke OSSE, som lenge har satt fokus på menneskerettigheter og demokrati i nettopp denne regionen. I den senere tid har oppmerksomheten også dreid i retning av problemstillinger knyttet til spredning av våpen, organisert kriminalitet, menneske- og narkotikasmugling – alle viktige elementer i kampen mot internasjonal terrorisme.

Mål

Videreføring av assistanse fra det internasjonale samfunn bør styrke institusjoner og øke myndighetenes kapasitet til selv å ta ansvar for forsoning og økonomisk utvikling. Det legges særlig vekt på at nasjonale myndigheter oppfyller sine forpliktelser og i praksis viser vilje til samarbeid. Fra internasjonalt hold understrekes behovet for omfattende økonomiske, juridiske og demokratiske reformer.

Nærmere omtale av satsningsområdene i 2004

Vest-Balkan

- Bevilgningen skal brukes til å fortsette norsk støtte til de viktige reform- og utviklingsprosesser som finner sted i regionen. Hovedtyngde på mellomlangsigte arbeid innen institusjonsbygging, næringsutvikling og fredsprosessrelatert bistand videreføres.
- Støtte til landenes bestrebelser for politisk og økonomisk reform, herunder deres arbeid for å nå europeiske standarder.
- Det tas sikte på opprettholde et sterkt norsk engasjement innen politi- og justissektoren, bl.a. gjennom et samarbeid med Politidirektoratet. Det er videre et nært samarbeid med NORAD om bistanden i Bosnia-Hercegovina og

Albania, fortrinnsvis innen infrastrukturtiltak, næringsutvikling og institusjonsbygging. Det norske engasjement når det gjelder anti-trafficking tiltak videreføres.

- Kortsiktig humanitær hjelp vil være begrenset til aktuelle områder og samfunnsgrupper.
- Utvelgelse av satsningsområder tar hensyn til prioriteringer som foretas i internasjonale samarbeidsorganisasjoner og fora, samt av de enkelte mottakerlandene.
- Det forsterkede fokus på institusjonsbygging og prosessrelatert bistand vil i økende grad påvirke valg av kanaler. Norske frivillige organisasjoners andel av den samlede bistanden til Vest-Balkan har gått noe ned, selv om deres arbeid innen demokratibyggning og menneskerettigheter kommer til delvis erstatning for reduksjonen i den humanitære innsatsen. Norske offentlige og halvoffentlige aktørers involvering i bistanden øker.
- Stabilitetspakten for Sørøst-Europa vil fortsatt være en sentral kanal og ramme for prosjektbistanden. Stabilitetspaktsamarbeidet utgjør dessuten en nyttig mekanisme for konsultasjoner med europeiske institusjoner, andre givreland og mottagerlandene.

Kaukasus og Sentral Asia

- Videreføre humanitær hjelp rettet inn mot ofrene for Tsjetsjenia-konflikten, som ventes å skape behov også i 2004.
- Avhjelpe de store udekkede humanitære behov, blant annet i Sør-Kaukasus og Moldova.
- Bidra til å bygge sterke statsinstitusjoner for å demme opp for et økende konfliktpotensial, spesielt i Sør-Kaukasus. Her er også beskyttelse av fordrevne en viktig oppgave.
- Øke støtten til demokrati- og menneskerettighetsfremmende tiltak.
- Vektlegge støtte til mer langsiktige prosjekter innen kapasitetsbygging og infrastruktur og bruk av norsk ekspertise innen energiøkonomisering.
- Søke en økt og mer fokusert norsk innsats i Sentral-Asia. I en erkjennelse av de utfordringer situasjonen i denne regionen medfører er Regjeringen i ferd med å vurdere hvordan en fra norsk side kan gjøre et mer målrettet og effektivt arbeid i Sentral-Asia, herunder gjøre bruk av norsk ekspertise på områder som energi, miljø og støtte til oppbygging av demokratiske institusjoner. Det legges i denne sammenheng opp til et nært samarbeid med internasjonale organisasjoner som FN, OSSE og EU.

Rapport 2002**Vest Balkan**

Av den totale bevilgningen på 855 mill. kroner ble 745 mill. kroner brukt i Vest-Balkan regionen.

Trenden fra 2001 med økende fokus på demokratiseringstiltak, tiltak av mer langsiktige kapasitets- og institusjonsbyggende karakter, og næringsutvikling, ble forsterket i 2002. Prosjektbistanden var spesielt rettet inn på tiltak til støtte for politisk, sosial og økonomisk reform, samt understøttelse av fredsprosesser i regionen, herunder Dayton-prosessen i Bosnia-Hercegovina, Ohrid-prosessen i Makedonia, og Covic-prosessen i sør-Serbia. Det bilaterale prosjektsamarbeidet med myndighetene i Serbia og Kroatia ble utvidet. Den regionale dimensjon ble styrket ved prosjektvirksomheten under Stabilitetspakten for Sørøst-Europa. Det har også vært lagt vekt på å ha tettere dialog med EU og andre donorer. De norske frivillige organisasjonene, i tillegg til norske statsinstitusjoner, FN-systemet og andre multilaterale aktører utgjorde også i 2002 hovedkanalene for prosjektbistanden til Vest-Balkan. Av prosjektbistanden for 2002 ble 15 pst. kanalisert gjennom FN og 30 pst. gjennom norske NGO-er.

Det ble i 2002 gjennomført en større evaluering av Flyktningerådets prosjekt for juridisk bistand til personer i det tidligere Jugoslavia (CRP/ Civil Rights Project). Evalueringen viste viktigheten av å støtte tiltak som omfatter juridisk bistand for flyktninger og internt fordrevne i postkonflikt områder. Det er også gjennomført evaluering av norsk finansierte registerprosjekter i Makedonia, videre det ble innledet forarbeid til en større evaluering av forsoningsprosjekter på Balkan (evalueringen gjennomføres i 2003). Det ble i 2002 foretatt en evaluering av Norges Røde Kors' totale virksomhet, herunder prosjekter på Vest-Balkan. Og i evalueringen av NORDEM, norsk ressursbank for demokratibygging og menneskerettigheter, ble prosjekter på Vest-Balkan gjenstand for gjennomgang. Som en oppfølging av evalueringen, er det utarbeidet et mandat for NORDEM, og det vil også bli opprettet et kontaktutvalg.

Kaukasus og Sentral Asia

Av den totale bevilgning på 855 mill. kroner på posten ble 110 mill. kroner benyttet til tiltak i Moldova, Kaukasus og Sentral-Asia.

Både FN-organisasjoner, det Internasjonale Røde Kors-systemet, samt norske og utenlandske frivillige organisasjoner ble brukt som kanaler for nødhjelpstiltak overfor flyktninger og internt fordrevne Kaukasus. I Sør-Kaukasus ble også institusjonsbygging vektlagt. Innsatsen i Sentral-Asia ble økt også i 2002 bl.a. som en følge av styrket prioritering av OSSEs aktiviteter, norsk militært nærvær i Kirgisistan og ettervirkninger av flyktningetilstrømming fra Afghanistan. Støtte til demokratiseringsprosesser og MR-tiltak ble bl.a. gjennomført i regi av OSSE, mens det i samarbeid med FNs kontor for narkotikakontroll og kriminalitetsbekjempelse ble gitt støtte til økt lokal kompetanse for bekjempelse av narkotikatrafikk. Gryende politiopplæring og grensekontroll ble satt høyt på agendaen.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 922 mill. kroner.

Post 72 Utvikling og nedrustning, kan overføres**Mål**

Bidra til oppfølging i forbindelse med arbeidet om sammenhengen mellom nedrustning og utvikling.

Rapport 2002

Den vesentlige del av bevilgningen bestod av tilskudd til internasjonale organisasjoner i FN-sammenheng. Norge har i flere år vært en betydelig bidragsyter til FNs institutt for nedrustning i Genève (UNIDIR).

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 1,7 mill. kroner.

Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	100 495	102 500	97 500
70	Forskning og høyere utdanning, <i>kan overføres</i>	255 624	255 000	260 000
	Sum kap 165	356 119	357 500	357 500

Den største delen av midlene under dette kapitlet går til å støtte kapasitetsbygging og kompetanseutvikling innen forskning og forskningsrettet utdanning i utviklingsland. Det er tre virkemidler i denne sammenheng: direkte støtte til institusjoner i utviklingsland, forskningssamarbeid mellom institusjoner i utviklingsland og Norge samt ulike ordninger for studenter fra utviklingsland. Det er en særlig utfordring å bidra til relevant kunnskap innen fagfelt som har virkning på levekårene i fattige land. Siktemålet må være at ansvarlige myndigheter gjør bruk av resultatene av forskningen i sine bestrebelser for å bekjempe fattigdommen og at uteksaminerte og hjemvendte kandidater kan gjøre bruk av sin kunnskap innenfor relevant offentlig og privat virksomhet.

En del av midlene under dette kapitlet går til utviklingsforskning i Norge. Det viktigste siktemålet med denne forskningsstøtten er å sikre at det til enhver tid er relevant kompetanse i norske forskningsmiljøer om forholdet mellom industrialisert land og utviklingsland og om endringsprosesser i utviklingsland. Norske myndigheter ønsker i større grad å dra veksler på forskningsresultatene i sitt arbeid.

Også evalueringer og andre faglige rådgivningstjenester finansieres over dette kapitlet.

Post 01 Driftsutgifter**Situasjonsbeskrivelse**

Bevilgningen brukes i all hovedsak til kjøp av konsulenttjenester. Som et ledd i bestrebelsene for kvalitetsmessig forbedring av utviklingssamarbeidet og effektiv bruk av norske bistandsmidler er det nødvendig å bruke faglige rådgivningstjenester til evalueringer, studier, utredninger, program- og prosjektvurderinger mv. På denne måten blir bistandsadministrasjonen, samarbeidspartnere og offentligheten tilført viktig kunnskap om ulike aspekter ved virksomheten. Studier og gjennomgang finansieres i tillegg også som en integrert del av pågående programmer og prosjekter.

For å sikre tilgjengeligheten av faglige tjenester er det inngått rammeavtaler med en rekke norske institusjoner. Nye prioriteringer og endret vektlegging innenfor utviklingspolitikken kan innebære en endring av den kompetansen som etterspørres innenfor eksisterende samarbeidsavtaler og kan også medføre endringer med hensyn til hvilke institusjoner det er viktig å ha et fast samarbeid med. Ved utgangen av 2002 forelå det rammeavtaler med 22 institusjoner.

Organisasjoner med rammeavtale vedr. faglige tjenester

- Agderforskning
- Chr. Michelsens Institutt
- Direktoratet for naturforvaltning
- Fiskeridirektoratet/Havforskningsinstituttet
- Forskningsstiftelsen FAFO
- Høgskolen i Oslo/ Lærerutdanningens internasjonale senter (LINS)
- Kommunenes Sentralforbund
- NORAGRIC/Norges Landbrukshøgskole
- Norges Fiskerihøgskole
- Norges vassdrags- og energidirektorat
- Norsk Institutt for By- og Regionforskning (NIBR)
- Oljedirektoratet
- Riksantikvaren
- Selskapet for Norges Vel
- Senter for helse og sosial utvikling (HeSo)/ Institutt for almen- og samfunnsmedisin (IASAM) Universitetet i Oslo
- Senter for Menneskerettigheter
- Sjøfartsdirektoratet
- Statens forurensningstilsyn
- Statens helsetilsyn
- Statens kartverk
- Statistisk sentralbyrå
- Veidirektoratet

Det er også inngått rammeavtaler med Miljøverndepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet. I tillegg kjøpes faglige tjenester fra andre institusjoner og private firmaer i Norge og internasjonalt, også i utviklingsland.

Gjennom evalueringsarbeidet blir erfaringer systematisert. Utenriksdepartementets evalueringsvirksomhet er derfor et viktig virkemiddel i det kontinuerlige arbeidet for å sikre kvalitet og vurdere innretting av samarbeidet. Fremover vil det legges vekt på evalueringer knyttet til oppfølging av Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse i sør. I denne forbindelse vil det være viktig å vurdere hvordan norsk innsats bidrar til resultater i utviklingslandene. Analyser av hvorvidt utviklingslandene gjennomfører en utviklingsrettet politikk og av hvordan norsk utviklingssamarbeid er tilpasset nasjonale fattigdomsstrategier og prioriteringer vil stå sentralt, sammen med analyser av hvordan Norge bidrar til at utviklingslandene kan nå tusenårsmålene. Slike analyser kan bl.a. omhandle valg av samarbeidsområder, samarbeidsformer og kanaler. Evalueringer blir i økende grad gjennomført i samarbeid med andre bilaterale og med multilaterale givere.

I 2004 vil evalueringer av samarbeidet om godt styresett i Tanzania og Malawi, norsk engasjement for å redusere bruken av håndvåpen, NORADs stipendprogram, modellen for støtte til norske organisasjoners utviklingssamarbeid via paraplyorganisasjoner og Kvinners internasjonale garantifond (WWB) bli ferdigstilt. Også en studie av sammenhengen mellom utviklingspolitikken og andre relevante politikkområder (koherens) vil bli slutført. Departementet vil i tillegg delta i en felles giverevaluering av Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD) samt samarbeide med Verdensbanken med sikte på å utvikle verktøy for å vurdere virkninger av utviklingssamarbeidet. Det vil også bli gitt støtte til et nordisk samarbeid for å vurdere sektorprogram som bistandsform. Også disse vil ventelig bli ferdigstilt i 2004.

Mål

Bevilgningen skal brukes til:

- kjøp av faglige tjenester i forbindelse prosjekt- og programvurderinger, studier, utredninger mv.
- kjøp av faglige tjenester i forbindelse med utarbeidelse av eksterne evalueringer, også i samarbeid med andre givere, av tiltak hvor Norge bidrar med finansiering
- finansielle bidrag til utredninger og studier i regi av OECDs utviklingskomite, multilaterale organisasjoner og andre bilaterale givere innenfor områder av felles interesse.

Bevilgningen kan også brukes til:

- finansiering av kurs og nettverk som omhandler evalueringsvirksomhet.

- opplæring/forberedelser for junioreksperter for FN-organisasjoner og Bretton Wood institusjoner

Rapport 2002

Det ble til sammen utbetalt totalt om lag 100 mill. kroner. Om lag 84 mill. kroner ble benyttet til kjøp av faglige tjenester i forbindelse med program- og prosjektutredninger, studier og gjennomganger, hvorav ca. 37 mill. kroner til finansiering av rammeavtalene med norske institusjoner. Ca. 16 mill. kroner ble benyttet i forbindelse med Departementets evalueringsvirksomhet, herunder finansielle bidrag til utredninger og studier i regi av bl.a. Verdensbanken.

Utenriksdepartementet publiserte fire evalueringsrapporter som omhandlet henholdsvis Den norske ressursbank for demokrati og menneskerettigheters (NORDEM) aktiviteter i perioden 1993-2000, Norges Røde Kors' humanitære engasjement, et ILO-program for støtte til organisering av grasrotinitiativer i Vest Afrika (ACOPAM) i perioden 1978-1999 og Flyktningerådets borgerrettighetsprosjekt (CRP) i tidligere Jugoslavia.

I tillegg ble det i 2002 påbegynt evalueringer av Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND), Det norske fondet i Verdensbanken for bistand til utdanning i Afrika og en studie av Norges rolle i Midtøsten i forbindelse med fredsforhandlingene i perioden 1993-1996. Samtlige forventes slutført i 2003. Forberedelsene til en evaluering av Senter for miljø- og ressurstudiers (CESAR) arbeid med vannspørsmål i Midtøsten ble gjort i 2002, men evalueringen ble først påbegynt i 2003. I tillegg deltok Norge i felles giverevalueringer av henholdsvis internasjonal støtte til grunnutdanning, FNs befolkningsprogram (UNFPA) og Den internasjonale føderasjon for familieplanlegging (IPPF). Disse forventes ferdigstilt i 2004.

Under samarbeidsavtalen med Verdensbankens ble det bl.a. gitt støtte til evalueringer av henholdsvis bankens støtte til vannforsyning og reformer i vann- og sanitærsektoren og bankens initiativ for et felles rammeverk for bistandsvirksomheten (CDF). Departementet fortsatte også samarbeidet med Verdensbankens evalueringsavdeling for å bidra til å styrke evalueringskompetansen i banken samt evalueringsmiljøer i Norge og i utviklingsland. Departementet bidro i tillegg til finansiering av et kurs i evaluering av utviklingsvirksomhet i regi av Verdensbanken.

Det ble også gitt støtte til et internasjonalt nettverk for evaluering av humanitær bistand. Støtten til Bistandstorgets evalueringsnettverk ble videreført.

For å medvirke til utviklingen av felles standarder for evalueringsvirksomhet, deltok Utenriksdepartementet også i 2002 i evalueringsnettverket til OECDs utviklingskomité. Utenriksdepartementet samarbeider også med de andre nordiske landene om både enkeltprosjekter og faglig utvikling. Evalueringsspørsmål inngår også som en del av det utviklingspolitiske samarbeidet mellom Nederland, Norge, Tyskland, Storbritannia og Sverige (Utsteinsamarbeidet).

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 97,5 mill. kroner.

Post 70 Forskning og høyere utdanning, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Strategi for styrking av forskning og høyere utdanning i tilknytning til Norges forhold til utviklingslandene (1999) ligger til grunn for norsk satsning på kompetanseoppbygging i utviklingssamarbeidet. Strategien legger vekt på å fremme et mer helhetlig perspektiv på støtte til kunnskapsutvikling i sør og vektlegger likeverdig institusjonelt samarbeid mellom norske institusjoner og institusjoner i utviklingsland innenfor forskning og høyere utdanning.

Bevilgningen brukes til å styrke kunnskapsutviklingen i utviklingslandene og deres evne til å drive forskning og dekke nasjonale undervisnings- og kunnskapsbehov samt til å øke forskningskompetansen om utviklingsspørsmål i Norge.

Forskningsbasert kunnskap og kapasitet til å drive forskning er avgjørende for at utviklingslandene skal ha mulighet til å ta hånd om egen utvikling. Høyere utdanning er av sentral betydning for at landene skal ha menneskelige ressurser til å løse de problemer som de møter på en rekke områder. Utviklingslandenes mulighet til å delta i kunnskapsutviklingen avhenger av kvaliteten på hele utdanningssystemet, fra grunnutdanning og videregående utdanning til høyere utdanning.

Kunnskapsgapet mellom rike og fattige land forsterkes av at viktige samfunnsinstitusjoner som universiteter, høyskoler og læringsinstitusjoner for teknisk/yrkesrettet utdanning og profesjonsutdanning i utviklingslandene lider av ressursmangel og manglende institusjonell kapasitet.

Regjeringen ønsker å videreføre støtten til god og nyskapende forskning, gode fagmiljøer og forskerutdannelse innen områder som er relevant for langsiktig utvikling og bekjempelse av fattigdom i samarbeidslandene. Slik støtte ytes både gjennom direkte støtte til forskningsinstitusjoner i utviklingsland og gjennom støtte til samarbeid mellom fors-

kningsinstitusjoner i utviklingsland og Norge. Etter evalueringen av avtalen med Universitets- og høyskolerådet om programmet for utviklingsrelatert forskning og utdanning (NUFU-programmet) ble slutført i 2000, har innretningen av programmet blitt lagt om i retning av sterkere institusjonell forankring og mer vekt på institusjonene i utviklingsland for å sikre disse en mer likeverdig rolle i samarbeidet. For at forskningen skal kunne gi praktiske resultater, må forskningsresultatene formidles utover det faglige/akademiske miljø, og formidling er derfor bygd inn i flere av tiltakene som støttes.

Kompetanseheving i utviklingsland støttes også gjennom NORADs stipendprogram. Gjennom denne ordningen gis kandidater fra utviklingsland tilbud om videreutdanning på mastergradsnivå, i første rekke i Norge. For å stimulere studenter fra utviklingsland som har fått sin utdanning i Norge på ordinære betingelser fra Statens Lånekasse (under den såkalte Kvoteordningen) til å vende tilbake til hjemlandet, kvalifiserer disse studentene til ettergivelse av lånet etter ett år i hjemlandet. Det arbeides med at en større del av dette utdanningstilbudet skal foregå innenfor et institusjonelt samarbeid mellom læresteder i Norge og i samarbeidslandene. På det viset mener Regjeringen at hjemvendelsesandelen vil øke og følgelig at utviklingslandene vil ha større nytte av utdanningstilbudet i Norge.

Forskningsbasert kunnskap om utviklingsspørsmål er også av stor betydning for utformingen av norsk utviklingspolitikk og for innretningen av utviklingssamarbeidet. Det gis derfor støtte til norsk utviklingsforskning for å sikre at det til enhver tid er relevant kompetanse i norske forskningsmiljøer som kan bidra med uavhengige faglige vurderinger.

Det foreslås å øke bevilgningen for å kunne møte nye kunnskapsbehov i Norge, blant annet knyttet til problemstillinger omkring global helse, med særlig fokus på misforholdet mellom sykdomsbyrden i utviklingsland og ressursinnsatsen for å redusere dette, samt kunnskapsbehov knyttet til fred og utvikling. En slik økning vil også være et bidrag til å oppfylle målsettingen om å bringe Norge opp på OECD-gjennomsnittet innen 2005 når det gjelder bevilgninger til forskning. Det legges videre opp til at deler av økningen skal kunne benyttes til å styrke forskning og høyere utdanning i utviklingslandene.

Mål

Bevilgningen skal benyttes til å gi støtte til:

- Forskningsorganisasjoner i utviklingsland
- Regionale forskningsorganisasjoner og forskningsnettverk, med hovedvekt på Afrika

- Nasjonale forskningsorganisasjoner i utvalgte norske samarbeidsland

Utdanning og opplæring av kandidater fra utviklingsland

- Videreutdanning på mastergradsnivå i Norge for kandidater fra utvalgte land gjennom NORADs stipendprogram.
- Kurstilbud på mastergradsnivå i utviklingsland, med en økt andel av stipendene til utveksling av studenter mellom ulike utviklingsland.

Ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland

- Ettergivelse av studiegjeld for studenter fra utviklingsland som får sin utdanning i Norge på ordinære lånebetingelser fra Statens Lånekasse (Kvoteordningen) og som vender hjem etter endt utdanning i Norge.

Forskningssamarbeid nord-sør

- Gjennomføringen av en avtale med Universitets- og høyskolerådet om programmet for utviklingsrelatert forskning og utdanning (NUFU-programmet)
- Anvendt forskning og institusjonssamarbeid mellom norske forskningsinstitutter og institusjoner i utviklingsland.

Utviklingsforskning i Norge samt Norges bidrag til Det nordiske Afrikainstituttet

- Forskning om utviklingsspørsmål i Norge, i hovedsak gjennom rammeavtalen med Norges forskningsråd. Norges bidrag til Det nordiske Afrikainstituttet.

Rapport 2002

Forskningsorganisasjoner i utviklingsland

I 2002 ble det vedtatt nye retningslinjer for støtten til forskningsorganisasjoner i sør for å gi større konsentrasjon om langsiktige samarbeidsavtaler med regionale organisasjoner. I 2002 var støtten til forskningsorganisasjoner i sør på ca. 25 mill. kroner, hvorav 70 pst. gikk til regionale institusjoner og nettverk i Afrika. I tillegg ble det bevilget støtte til enkelte målrettede tiltak for å stimulere sør-sør samarbeid. Det ble lagt opp til en tettere oppfølging av organisasjoner med langsiktige og omfattende samarbeidsavtaler. I 2002 ble det igjen åpnet for støtte til Rådet for utvikling av samfunnsvitenskapelig forskning i Afrika (CODESRIA).

Utdanning og opplæring av kandidater fra utviklingsland

Opplæringsstøtten gjennom NORADs stipendprogram ble videreført gjennom kurstilbud på mastergradsnivå for studenter fra sør ved norske universiteter og høyskoler (Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, Norges Landbrukskole). I alt 192 studenter deltok, fordelt på 14 kurs. En komponent som startet opp i 2001 for å tilby studier i sør ved et samarbeid mellom Universitetet i Oslo og institusjoner i utviklingsland, ble videreført. Det var til sammen 12 studenter ved disse mastergradsstudiene, fordelt på tre kurs i Sør-Afrika og Mosambik. Det ble anvendt 54 mill. kroner på NORADs stipendprogram i 2002.

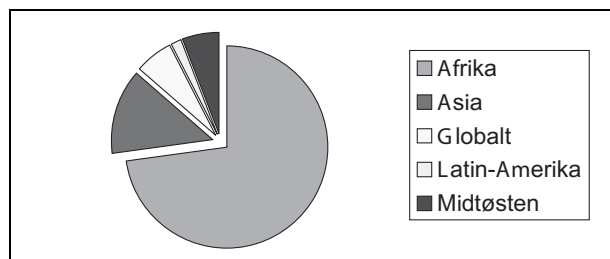
Kulturutdanningsprogrammet, som ble etablert ved utgangen av 2001, anvendte vel 5 mill. kroner i støtte til videreføring av kulturutdanning som tidligere var basert på enkeltkontrakter med utdanningsinstitusjoner i Norge. Dette programmet involverer flere kunstfaglige utdanningsinstitusjoner i Norge og i det sørlige Afrika.

Ettergivelse av gjeld for studenter fra utviklingsland

Studenter fra utviklingsland som får sin utdanning i Norge finansiert på ordinære lånebetingelser fra Statens Lånekasse (Kvoteprogrammet) vender i økende utstrekning hjem etter endt utdanning. I 2002 ble det brukt 9,5 mill. kroner til å ettergi studiegjeld for kvotestudenter fra utviklingsland som søkte om det etter minst ett års opphold i hjemlandet etter endt utdanning i Norge, mot i overkant av 7 mill. kroner i 2001.

Forskningssamarbeid nord-sør

81 mill. kroner av bevilgingen ble brukt til samarbeid mellom forskningsmiljøer i Norge og utviklingsland gjennom NUFU-programmet og øvrig støtte til norske forskningsinstitutters samarbeid med sør i 2002. 73 pst. av denne støtten gikk til

Figur 7.7 viser midler til forskningssamarbeid nord-sør fordelt på regioner

Boks 7.18 Forskningssamarbeid i en kritisk fase i Sør-Afrikas historie

Siden 1994, i overgangen fra apartheid til et demokratisk Sør-Afrika, har samarbeidet med norske universiteter spilt en sentral rolle i å bygge nye relasjoner mellom Sør-Afrika og omverden. I perioden fram til 2002 støttet Norge forskningssamarbeid med Sør-Afrika med nærmere 40 mill. kroner gjennom NUFU-programmet. Hoveddelen av støtten var øremerket de ressursvake universitetene fra tiden med et segregert utdanningssystem i Sør-Afrika: Fort Hare, Durban Westville, Western Cape og University of the North. Dette var institusjoner som opprinnelig var opprettet for svarte og fargede og som tilbød en fagsammensetning som bidro til å konsolidere forskjellene fra et rasedelt Sør-Afrika. Drastisk nedgang i studenttallene, sammen med dårlig administrasjon og ressursmangel, bidro til institusjonelle kriser. Forskningssamarbeidet

med norske miljøer var viktig i en periode da Sør-Afrika satte i gang en omfattende omstrukturering av systemet for høyere utdanning. I denne kritiske fasen startet Norges Landbrukshøyskole i 1994 et forsknings og utdanningssamarbeid med Fort Hare om utvikling av bærekraftig småskala jordbruk og husdyrhold i Eastern Cape – en av Sør-Afrikas fattigste regioner. Samarbeidet med Landbrukshøyskolen har gitt resultater blant annet ved at det er utviklet kurser mer egnet til kjøttproduksjon. I 2002 har Fort Hare gjenerobret studentantallet, og har nå en studentbase som i større grad reflekterer et integrert demokratisk Sør-Afrika. Landbruk og rural økonomi er et av fagområdene Fort Hare har valgt å prioritere – med mål om å bli blant de beste universitetene med landbruksutvikling som spesialfelt i Sør-Afrika.

samarbeid med afrikanske land sør for Sahara. Samarbeid med Norges hovedsamarbeidsland utgjorde ca. 32 pst. av den totale støtten. Ytterligere 45 pst. av bevilgingen gikk til samarbeid med andre prioriterte land for norsk utviklingssamarbeid. Samlet sett mottok Etiopia, Tanzania og Uganda mest støtte.

NUFU-programmet er inne i sin tredje periode (2001- 2005) med en avtalefestet årlig ramme på 60 mill. kroner. Det ble gitt en tilleggsbevilgning på 5 mill. kroner i 2002. I 2002 ble det tildelt støtte til 15 nye prosjekter. Dette gir totalt 65 prosjekter i tredje avtaleperiode. I 2002 ble det vedtatt nye retningslinjer og utlyst midler til anvendt forskning og institusjonssamarbeid mellom norske forskningsinstitutter og institusjoner i Norge og utviklingsland.

Utviklingsforskning i Norge

Det ble i 2002 til sammen anvendt 58,5 mill. kroner til utviklingsforskning i Norge. Størstedelen, omlag 53 mill. kroner ble forvaltet gjennom en

rammeavtale med Norges forskningsråd. I tillegg til støtte til temaforskningsprogrammer omfatter midlene også finansiering av basisbevilgningen til Chr. Michelsens institutt (10 mill. kroner i 2002). Det største forskningsprogrammet i 2002 var «Globalisering og marginalisering: Utviklingsveier i sør» som mottok 20 mill. kroner i tilskudd i 2002 og som har gitt nyttige bidrag til utformingen av en helhetlig norsk utviklingspolitikk. Programmet har gitt stipend til en rekke norske kandidater som arbeider med doktorgrader om utviklingsrelaterte spørsmål. Det norske bidraget til Det nordiske Afrikainstituttet var på 3 mill. kroner. Forøvrig ble det gitt 2,5 mill. kroner i støtte til ulike prosjekter, inkludert en årbok om menneskerettigheter og utvikling. Årboka er et samarbeidsprosjekt mellom Senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo og Chr. Michelsens institutt.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 260 mill. kroner.

Kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i>		45 154	78 100
71	Internasjonale prosesser og konvensjoner m.v., <i>kan overføres</i>	55 859	62 000	55 700
	Sum kap 166	55 859	107 154	133 800

Post 70 Ymse tilskudd, kan overføres

Det foreslås at Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 i samråd med Finansdepartementet kan forskuttere norske nødhjelpsleveranser til FN innenfor en ramme på 25 mill. kroner årlig, jf. forslag til romertallsvedtak. Utbetaling til FN, samt tilbakebetalt kreditt fra FN, nettoføres denne posten, øvrige bevilgninger omdisponeres til aktuell post under bistandsbudsjettet.

Det er avsatt midler under denne posten som forsettes benyttet i forbindelse med omorganiseringen av bistandsforvaltningen. Dette arbeidet er nærmere omtalt under programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen. Regjeringen tar sikte på å legge fram et tilleggsnummer til St. prp. nr. 1 (2003-2004) i løpet av høsten med forslag til budsjettendringer som følge av reformen.

For 2004 foreslås bevilget 78,1 mill. kroner.

Post 71 Internasjonale prosesser og konvensjoner m.v., kan overføres**Situasjonsbeskrivelse**

Utviklingslandene vil kunne høste store fordeler av økt deltakelse i multilateralt samarbeid og et bedret internasjonalt rammeverk. Som følge av mangler på midler og begrenset kompetanse kan særlig de fattigste landene ha problemer med å ta tilstrekkelig del i multilaterale prosesser.

Bevilgningen brukes i hovedsak til å finansiere utviklingslands deltakelse i internasjonale konferanser og prosesser samt til utviklingslands oppfølging av toppmøter og konvensjoner. Miljø samt handels- og investeringsområdet er særlig viktig. Regjeringen legger også vekt på at utviklingsland, skal ha reell tilgang til WTOs tvisteløsningsmekanisme. Prioritet gis normalt til de minst utviklede landene. En mindre del av bevilgningen kan brukes til tiltak i regi av ikke-statlige organisasjoner og nettverk.

Mål

Bevilgningen skal brukes til:

- støtte utviklingslandenes deltagelse i internasjonale konferanser og prosesser, herunder faglig bistand og reisestøtte
- oppfølging av internasjonale toppmøter og gjennomføring av konvensjoner
- støtte til konferanser og seminarer m.v. om spørsmål av spesiell interesse for utviklingsland
- juridisk bistand til utviklingsland i forbindelse med tvisteløsningssaker i WTO, gjennom støtte til Det rådgivende senter for WTOs regelverk.

Bevilgningen kan også benyttes til:

- handelsrelatert faglig bistand i forbindelse med forhandlinger om og iverksettelse av frihandelsavtaler mellom EFTA-landene og aktuelle utviklingsland.

Rapport 2002

Bevilgningen ble bl.a. brukt til utviklingslands deltakelse under FNs toppmøter om bærekraftig utvikling og finansiering for utvikling, samt barnetoppmøtet. Det ble videre gitt støtte til deltakelse fra de minst utviklede land på ekspertgruppemøter om handel og investeringer i UNCTAD samt til deltakelse på UNCTADs toårskonferanse og i den nye forhandlingsrunden i WTO. I tillegg ble det gitt støtte til norske hovedsamarbeidslands deltakelse i forhandlingene om en FN konvensjon om korrupsjon.

Støtte ble gitt til oppfølging av bl.a. Biodiversitetskonvensjonen, Forørkningskonvensjonen og Klimakonvensjonen, bl. a. gjennom fondet for de minst utviklede land. Det ble videre gitt støtte til oppfølging av Basel og Rotterdamkonvensjonene, som er utarbeidet for å beskytte utviklingsland mot uønsket handel, kjemikalieimport og dumping og transport av farlig avfall og kjemikalier.

Det ble også gitt støtte til utvikling av strategiske konsekvensanalyser og kapasitetsbygging

innen integrert analyse av sammenhengene mellom handel, miljø og fattigdomsbekjempelse.

Det ble gitt støtte til gjennomføring av flere seminarer, bl. a om WTO-relaterte spørsmål.

Støtten til Det rådgivende senter for WTOs regelverk ble videreført.

Budsjett

For 2004 foreslås bevilget 55,7 mill. kroner.

Kap. 167 Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
21	Spesielle driftsutgifter	1 003 000	644 500	805 800
	Sum kap 167	1 003 000	644 500	805 800

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningsforslaget utgjør utgifter som etter OECD/DACs regelverk kan rapporteres som offisiell utviklingshjelp. Etter OECD/DACs retningslinjer kan visse utgifter knyttet til opphold av flyktninger i Norge og tilbakevending til sine hjemland klassifiseres som offisiell utviklingshjelp (ODA). Dette er ordninger som administrativt ligger under

Utdannings- og forskningsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Barne- og familiedepartementet, men den ODA-godkjente andelen av utgiftene foreslås refundert over bistandsbudsjettet. Budsjettforslaget for 2004 er basert på følgende anslag ODA-godkjente utgifter:

Det vises for øvrig til omtale i de respektive departementers St. prp. nr. 1 for 2004.

For 2004 foreslås bevilget 805,8 mill. kroner.

Programkategori 03.30 Multilateral bistand

Utgifter under programkategori 03.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0170	FN-organisasjoner mv.	3 117 941	3 240 500	3 332 400	2,8
0171	Multilaterale finansinstitusjoner	1 313 294	1 373 500	1 468 500	6,9
0172	Gjeldslette	350 183	350 000	350 000	0,0
	Sum kategori 03.30	4 781 417	4 964 000	5 150 900	3,8

Programkategorien omfatter den langsiktige multilaterale bistanden som kanaliseres gjennom FN systemet og utviklingsbankene. Dette er svært sentrale kanaler for å følge opp regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør.

Det legges til grunn et systemperspektiv i utviklingssamarbeidet med de multilaterale organisasjonene. Det er systemets samlede effektivitet – hensyn tatt til institusjonenes samarbeid, arbeidsdeling og koordinering – som er avgjørende. Regjeringen arbeider aktivt for å styrke det multilaterale systemets evne til et samordnet utviklings-samarbeid med de enkelte land, innenfor rammene av landenes fattigdomsstrategier.

I arbeidet overfor de multilaterale organisasjonene har man følgende virkemidler:

- Aktiv deltakelse i internasjonale fora og i den enkelte organisasjons styrende organer.
- Finansiering av målrettede tiltak for å maksimere utviklingseffekten av organisasjonenes virksomhet.
- Foreta gjennomganger, fortrinnsvis sammen med andre land, for å vurdere effektivitet og resultater av organisasjoner eller tiltak.
- Stimulere den enkelte organisasjon til økt innsats på områder innen deres mandat som er spesielt relevante i forhold til Tusenårsmålene, gjennom initiativer i de styrende organer og dialog med de andre medlemslandene og sekretariatet i den enkelte organisasjon.

Norge søker å påvirke de enkelte organisasjonenes arbeid og prioriteringer gjennom aktiv deltakelse i

de styrende organer. Best mulig rammevilkår og normgrunnlag for nasjonal og internasjonal utvikling søkes fremmet gjennom ulike internasjonale fora som FNs generalforsamling, internasjonale toppmøter og konferanser og organer knyttet til de multilaterale finansinstitusjonene.

Regjeringen vil benytte den multilaterale bistanden til å styrke FNs og finansinstitusjonenes evne til å være effektive partnere til utviklingslandene. Multilaterale tilleggsmidler over kap 170 og kap 171 gis derfor til viktige tema der det er behov for mer innsats. Regjeringen vil også støtte katalytiske tiltak som kan støtte opp under organisasjonsendring eller systemreform. Midlene over de nevnte kapitlene vil bare unntaksvis øremerkes enkeltland. Norskstøttede programmer i enkeltland som gjennomføres av multilaterale organisasjoner skal i hovedsak dekkes over globale og bilaterale budsjettposter.

De multilaterale organisasjonene er i ferd med å styrke sine resultatorienterte rapporteringer. Mens en i tidligere rapporter fokuserte mye på innsatsfaktorer og aktiviteter, er man nå i ferd med legge om rapporteringen med fokus på resultater. Denne omleggingen er krevende metodologisk, både for bilaterale og multilaterale givere. Spesielt vanskelig er det å sannsynliggjøre hvordan en enkelt aktør har bidratt til oppfyllelse av tusenårsmålene. Selv om organisasjonene har gjort fremskritt i denne retning, er man fra norsk side fremdeles ikke fullt ut tilfreds med den resultatorienterte rapporteringen. Regjeringen vil videreføre dialogen om hvordan rapporteringen kan styrkes,

først og fremst gjennom arbeidet i styrende organer. I denne multilaterale dialogen er det bl.a. aktuelt å anmode sentrale FN-organisasjoner om grundigere tematiske rapporter på de viktigste innsatsområdene, for å supplere de relativt korte årsrapportene.

Regjeringen legger vekt på å bedre sammenhengen og samsvaret mellom ulike aktører i utviklingssamarbeidet. Ikke minst legges økt vekt på ambasadenes sentrale plass i arbeidet for å forbedre samsvaret mellom bilateral og multilateral innsats. For å styrke gjennomgangen av multilaterale organisasjoners arbeid på landnivå der det også er et bilateralt samarbeid, har Norge innledet et samarbeid med sju likesinnede giverland, Canada, Danmark, Nederland, Sveits, Sverige, Storbritannia og Tyskland. Disse landene har etablert et uformelt nettverk for å gjennomgå multilaterale organisasjoners utførelse på landnivå, kalt MOPAN etter den engelske nettverksbetegnelsen («Multilateral Organizations Performance Assessment Network») MOPAN-landene har gått sammen om å gjennomføre en felles pilotgjennomgang. Gjennomgangen fokuserer på helse tiltak i sju samarbeidsland, Vietnam, India, Bangladesh, Nicaragua, Malawi, Mosambik, Ghana og Uganda. Studien tar for seg fire multilaterale organisasjoner, nemlig Verdensbanken, WHO, UNICEF og den aktuelle regionale utviklingsbanken. Norge vil sammen med de andre MOPAN-landene følge opp konklusjonene i studien i styrende organer og samrådsmøter.

Tilskuddsforvaltningen

Det kan skilles mellom to typer tilskudd:

- generelle bidrag (grunnfinansiering og generelle tilleggsmidler)
- øremerkede tilleggsmidler

Generelle bidrag (grunnfinansiering og generelle tilleggsmidler)

Den største delen av bevilgningene under denne programkategorien kan klassifiseres som generelle og ikke-øremerkede bidrag som blir gitt enten som grunnfinansiering til nærmere angitte multilaterale organisasjoner eller som generelle tilleggsmidler til flergiverfond eller utviklingsprogrammer som er vedtatt av organisasjonenes styrende organer. Tilleggsmidlene kan også kanaliseres gjennom partnerskap mellom private og offentlige aktører.

FN-systemet og de multilaterale finansinstitusjonene er de viktigste mottakere av midler, men også partnerskap mellom private og offentlige aktører mottar midler. Slike nye partnerskap har

særlig blitt etablert på helse og hiv/aids-området. I tillegg mottar enkelte multilaterale organisasjoner utenfor FN-systemet midler.

Begrunnelsen for og innretningen av tilleggsmidler har de senere år endret seg som følge av den stadig større grad av internasjonal enighet om de overordnede målene for utviklingssamarbeidet og virkemidlene for å nå dem. Behovet for økt giverharmonisering for å redusere den administrative byrde for mottakerlandene er stort. Enkelte organisasjoner, har håndtert over tusen programmer og prosjekter finansiert av ulike giverland. Dette skaper administrative byrder også i organisasjonene, som må sette av betydelige midler for å planlegge, gjennomføre og rapportere på mange, enkeltstående prosjekter.

Dette er bakgrunnen for at enkelte giverland er i ferd med å redusere bruken av øremerkede midler til bestemte prosjekter, og i stedet innretter tilleggsmidlene mot programområder som er prioritert i organisasjonenes ordinære virksomhet. Der hvor det ligger til rette for det, vil Regjeringen gi tilleggsbidrag som blir lagt i samme pott som tilleggsmidler fra andre land. Styrende organers egne vedtak når det gjelder hvordan midlene skal benyttes innenfor de prioriterte områdene skal legges til grunn. Dette vil også gjelde for midler kanalisert gjennom ulike partnerskap mellom private og statlige givere.

I de tilfeller der mange land gir tilleggsmidler til de samme tematiske områdene er det vanskelig å identifisere innsatsen til hver enkelt giver. Der hvor norske bidrag knyttes direkte opp til programmer vedtatt av styret, vil oppfølgingen basere seg på organisasjonenes generelle rapportering i stedet for å legge inn krav om separat rapportering til det enkelte giverland av deler av den totale innsatsen innenfor et tematisk område. Når det gjelder tematiske flergiverfond vil det normalt utarbeides en felles årlig rapport til alle givene. I begge tilfeller vil organisasjonenes ordinære kontrollrutiner bli lagt til grunn.

Øremerkede tilleggsmidler

Regjeringen gir øremerkede tilleggsmidler i første rekke til organisasjoner som foreløpig ikke har utviklet instrumenter for å håndtere rene multilaterale tilleggsbidrag, eller hvor hensynet til påvirkning av institusjonens politikk skulle tilsi det. Innen FN-systemet dreier dette seg først og fremst om ILO, UNEP, UNCTAD og ITC.

Der hvor det er mulig, ønsker regjeringen å kanalisere også disse midlene gjennom flergiverfond eller styrevedtatte programmer.

Kap. 170 FN-organisasjoner mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	693 000	703 000	703 000
71	FNs befolkningsprogram (UNFPA)	227 000	230 000	230 000
72	FNs barnefond (UNICEF)	320 000	327 000	327 000
73	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	219 994	220 000	205 000
74	FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR)	170 000	170 000	170 000
75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	100 000	100 000	100 000
76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., <i>kan overføres</i>	1 295 498	1 340 000	906 200
77	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>			115 000
78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	48 734	105 500	96 200
79	Ekspertter, juniorekspertter og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i>	43 714	45 000	45 000
80	Bidrag til globale fond, <i>kan overføres</i>			350 000
81	Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, <i>kan overføres</i>			85 000
Sum kap 170		3 117 941	3 240 500	3 332 400

Tre poster er nye i 2004-budsjettet under dette kapittelet. Det gjelder post 77 FNs aidsprogram, post 80 Bidrag til globale fond og post 81 Tilskudd til internasjonale landbruksforskning. Tilskudd under disse nye postene ble i St.prp. nr 1 (2002-2003) dekket over post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v.

Organisasjoner som også mottar støtte under kap. 116 Deltaking i internasjonale organisasjoner er omtalt under dette budsjettkapittelet.

Post 70 FNs utviklingsprogram (UNDP) og underliggende fond**Situasjonsbeskrivelse**

Den overordnede målsettingen ligger i å bistå UNDPs programland i å nå FNs tusenårsmål. UNDP har en sentral rolle i oppfølging og overvåking av tusenårsmålene, og i å bistå utviklingsinnsatsen i hvert land knyttet til tusenårsmålene. UNDP har en sentral rolle i å fremme bedre samordning og integrering av FNs utviklingsvirksomhet. FNs utviklingsgruppe (UNDG) på hovedkvarternivå og FNs utviklingsrammeverk (UNDAF), som er FN-systemets virksomhetsplan på landnivå, er sentrale mekanismer for samordningen av FNs utviklingsvirksomhet. UNDAF-planene skal samordnes under de nasjonale handlingsplanene for fattigdomsreduksjon (PRSP).

FNs utviklingsprogram (UNDP) er den meste sentrale av FNs fond og programmer. UNDPs hovedoppgave er å ivareta FNs utviklingsaktiviteter i de mer enn 135 land der UNDP er representert. UNDP fungerer som FNs operasjonelle arm i det enkelte land. I tillegg til utviklingsarbeidet har UNDP en sentral rolle for å samordne FN-systemet på landnivå. UNDPs viktigste mandat er å styrke utviklingslandenes evne til å fremme egen utvikling, og det enkelte lands arbeid med å oppnå FNs tusenårsmål. I UNDPs bistand til de nasjonale myndighetene legges det særlig vekt på godt styresett, samt arbeidet innen krise og postkonfliktsituasjoner.

I underkant av 90 pst av UNDPs kjerneressurser går til lavinntektsland og 60 pst til de minst utviklede landene.

Regjeringen vil søke å videreutvikle organisasjonens rolle innenfor godt styresett og demokratibygging i aktuelle land. Godt styresett er en forutsetning for å få til effektiv fattigdomsbekjemping. Regjeringen vil arbeide for at UNDP gjennomfører sitt mandat om forebygging av krise og konflikt, og

til å støtte land i overgangen fra nødhjelp til langsiktig utvikling. Ett av fire programland befinner seg i enten krise, konflikt eller postkonflikt.

En hovedutfordring for UNDP er å bidra til bedre samordning av FNs totale innsats i hvert enkelt land. Dette er nødvendig for at programlandenes styring kan lettes, koordineringen styrkes og innsatsen kan bli bedre knyttet opp til nasjonale fattigdomsstrategier. UNDP vil være en motor for å gjennomføre generalsekretær Annans reformplaner for mer samarbeid innen FN-systemet på landnivå.

FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF), er et underliggende fond av UNDP, har som formål å øke tilgangen på kapital på gavevilkår for investeringer i mindre prosjekter. Det legges særlig vekt på de fattigste gruppene i utviklingsland, spesielt i Afrika, der 70 pst. av UNCDFs virksomhet foregår. Organisasjonen arbeider med mikrofinans, lokale utviklingsfond og miljøtiltak, og kvinner er en klar målgruppe.

FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM) er også et underliggende fond av UNDP. UNIFEM har som formål å bidra til å fremme kvinners stilling på det økonomiske og politiske området og på annen måte bidra til likestilling. Økonomi, menneskerettigheter, vold og konflikt er prioriterte områder. UNIFEM har en spesielt viktig rolle som pådriver og katalysator innen FN-systemet og i forhold til mottakerland.

Norges totale bidrag til UNDP utgjorde 1 154 mill. kroner i 2002. Dette innbefatter midler øremerket på land og midler fra posten for overgangsbistand.

UNDPs kjerneressurser har blitt halvert i løpet av det siste tiåret. Selv om øremerkede bidrag har økt i samme tidsperiode, representerer denne utviklingen betydelige utfordringer for organisasjonens evne til effektivt å bidra til utviklingsprosessen. Regjeringen har derfor tatt initiativ til en bred dialog med andre giverland med sikte på å sikre et sterkere ressursgrunnlag for UNDP. Regjeringen vil styrke kjerneressursene til UNDP på bekostning av tilskudd til det underliggende kapitalutviklingsfondet. Konsentrasjon om kjerneoppgavene står sentralt i den reformprosess som UNDP nå gjennomgår.

Mål

UNDP har fem prioriterte innsatsområder:

- Godt styresett
- fattigdomsreduksjon
- fredsbygging
- energi og miljø
- hiv/aids.

UNCDF har som mål å utvikle pilotprosjekter innen mikrofinans og lokal kapasitetsbygging innen godt styresett.

UNIFEMs mål er fremme likestilling mellom kvinner og menn på alle samfunnsområder gjennom samarbeid med myndigheter og andre FN-organisasjoner.

Rapport 2002

FNs tusenårsmål slo for alvor inn som hovedtema for UNDPs arbeid i 2002. UNDP var særlig aktive for å fremme tusenårsmålene i forbindelse med konferansen om finansiering for utvikling i Monterrey og WSSD-konferansen i Johannesburg. I løpet av 2002 kom et femtitalls nasjonale rapporter om FNs tusenårsmål, der UNDP bisto myndighetene med rapporteringen.

UNDP har søkt å fokusere sitt arbeid for å bistå de enkelte programland innen kjerneområdene fattigdomsreduksjon, godt styresett og fredsbygging. UNDP har gjennomført resultatbasert rapportering. Ifølge UNDPs egen resultatrapportering har man svært god måloppnåelse. Det er interessant å merke seg at UNDP systematisk spør om vurderingen av UNDPs virksomhet i hvert enkeltland hos nasjonale myndigheter og bilaterale givere. Til troen til UNDPs arbeid har vist en økende grad av tilfredshet de siste par år, og må generelt sies å være svært god.

Det er videre gjort betydelig framskritt for å bedre samordningen mellom FNs fond og programmer på hovedkvarternivå, bl.a. som følge av at UNDG (FNs utviklingsgruppe) har fått en sterkere rolle. Dette har også styrket samordningen av FNs utviklingsaktiviteter på landnivå.

Reformprosessen innen UNDP har medført en betydelig forflytning av personell fra hovedkvarteret til landkontorene. I tillegg har mye av det tematiske arbeidet desentralisert, bl.a. er deler av UNDPs arbeid innen godt styresett lagt til Oslo. Til tross for at UNDPs reformprosess ble ansett som vellykket, opplevde UNDP i 2002 at dette ikke ga seg utslag i økte kjerneressurser til organisasjonen.

Norge bidrar med i overkant av 10 pst. av UNDPs generelle ressurser, og var i 2002 organisasjonens nest største giver. Samlet bidrar Norden med over en tredel av UNDPs budsjett.

Arbeidet i UNCDF har konsentrert seg om reformer av det administrative systemet, med tanke på å redusere aktivitetene i New York til fordel for landkontorene.

UNIFEMs arbeid var fokusert på gjennomføring av den strategiske planen for 2000-2003. Planen omfatter fremme av fattige kvinners rettighe-

ter og muligheter, gjennom fokuserte program på prioriterte områder (kvinner og økonomi, kvinners menneskerettigheter, vold mot kvinner og kvinner og konflikt). I 2002 omfattet det norske bidraget til UNIFEM 10 pst. av organisasjonens kjernebudsjett.

Norge bidrog i 2002 med 645 mill. kroner i generelle, ikke-øremerkede bidrag til UNDP, 30 mill. kroner til UNCDF og 18 mill. kroner til UNIFEM.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget til sammen 703 mill. kroner. Det legges indikativt opp til å øke bidraget til UNDP med 15 mill. kroner sammenliknet med 2003, til 670 mill. kroner, redusere bidraget til UNCDF med 15 mill. kroner til 15 mill. kroner, og videreføre bidraget til UNIFEM på 18 mill. kroner.

Post 71 FNs befolkningsfond (UNFPA)

Situasjonsbeskrivelse

FNs befolkningsfond (UNFPA) har som mandat å fremme reproduktiv helse. Dette innebærer familieplanlegging, innsats for å sikre kvinner en trygg graviditet og fødsel, herunder særlig FNs tusenårs-mål om å redusere mødredødelighet, kontroll med seksuelt overførte sykdommer, særlig hiv/aids, og andre sykdommer knyttet til menneskelig reproduksjon. I tillegg er det en prioritert oppgave å arbeide for å avskaffe kvinnelig omskjæring og fødselskader hos barnebruder.

UNFPA har landkontorer i 112 land. 68 pst. av kjerneressursene går til de minst utviklede landene. Norge er i 2003 visepresident i det felles styret for UNDP og UNFPA. UNFPAs programmer innen reproduktiv helse forholder seg til å gjennomføre målsettingene fra Kairo-konferansens handlingsprogram (ICPD) fra 1994.

Oppfølgingskonferansen om befolkning og utvikling (ICPD+5) i 1999 og FNs tusenårserklæring bekreftet at helse- og befolkningsspørsmål må sees i en bredere utviklingssammenheng. Regjeringen vil prioritere støtte til UNFPAs i arbeidet med å bistå utviklingslandene med å følge opp FNs tusenårs-mål om reduksjon av mødredødeligheten som er et særlig ansvar, ved siden av barnedødelighet og bekjempelse av hiv/aids. Norges totale bidrag til UNFPA var 273 mill. kroner i 2002.

Mål

FNs befolkningsfond (UNFPA) konsentrerer seg om tre hovedoppgaver:

- Å bistå utviklingslandene med å utvikle et helse-tilbud innenfor reproduktiv helse, inkludert familieplanlegging
- støtte til nasjonal helse- og befolkningspolitikk og
- kunnskaps- og informasjonsformidling.

UNFPAs målsettinger innen reproduktiv helse er særlig knyttet til tusenårs-målet om å redusere mødredødeligheten. UNFPA har videre en klar målsetting i å gjennomføre Kairo-konferansens agenda om å sikre tilgangen til heletjenester og å arbeide mot hiv/aids.

Rapport 2002

UNFPA støttet familieplanleggingsprogrammer i over hundre land i 2002. Det ble lagt spesiell vekt på å nå ungdom. Fondet bidro til å styrke fødselsklinikker i fattige land for å redusere mødredødeligheten og barnedødeligheten. Det ble lagt større vekt på hiv/aids arbeid enn tidligere, både gjennom opplysningsarbeid og ved å fremme bruk av kondomer. Dette er viktig som ledd i arbeidet med å nå tusenårs-målene på disse områdene. UNFPA har vært en pådriver for å inkludere reproduktiv helse og hiv/aids i nasjonale programmer innen helse og sosial utvikling.

I tillegg har UNFPA gjort betydelige framskritt for å styrke resultatorientering og bedre sin sam-ordning med FN-systemet på hovedkvarter- og landnivå.

2002 ble for øvrig preget av at UNFPAs mandat innen reproduktiv helse kom under et sterkere politisk press. USAs tilbakeholdelse av bidraget til UNFPA medførte en reduksjon av fondets programaktiviteter. Den nye lederen for fondet, Thouraya Ahmed Obaid fra Saudi-Arabia opplevde imidlertid en sterk oppslutning om UNFPAs mandat.

Norge deltar i en flergiverevaluering av multilateralt arbeid med reproduktiv helse, der bl.a. UNFPA inngår. Evalueringen er planlagt ferdig i 2004.

Norge bidrar med om lag 10 pst. av UNFPAs kjerneressurser og var i 2002 fondets fjerde største giver. I 2002 bidrog Norge med 227 mill. kroner over denne posten.

Budsjett 2004

For år 2004 foreslås bevilget 230 mill. kroner.

Post 72 FNs barnefond (UNICEF)**Situasjonsbeskrivelse**

UNICEFs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. UNICEF har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelig situasjoner, inkludert barn i ekstrem fattigdom og barn i humanitære nødssituasjoner. UNICEF støtter programtiltak i 162 land og territorier, herav 49% til MUL-land. UNICEF har ikke nådd styrets mål om at 60 % av kjerneressursene skal gå til de minst utviklede landene.

UNICEFs virksomhet finansieres gjennom frivillige bidrag fra giverland og fra privat sektor (inkludert 37 nasjonale UNICEF komiteer). Statlige bidrag utgjør omlag to tredeler av UNICEFs samlede inntekter.

Norge er ikke være medlem av styret i 2003, men vil bli medlem igjen i 2004.

Over ulike poster bidro Norge med i alt 664 mill. kroner til UNICEF i 2002. Dette inkluderer bl.a. tilleggsmidler til utdanning og helse, samt gap- og humanitære midler.

Mål

UNICEF fokuserer arbeidet rundt fem prioriterte satsningsområder:

- jenters utdanning
- tidlig omsorg og utvikling av småbarn
- vaksinearbeid
- bekjempelse av hiv/aids og
- beskyttelse av barn mot vold, utnytting, misbruk og diskriminering.

Rapport 2002

UNICEF bidro til gjennomføringen av FNs spesialsesjon om barn i 2002. Norge bidro aktivt til Spesialsesjonen, som bidro til å sette barns rettigheter høyt på dagsordenen. Det ble vedtatt en handlingsplan om en verden som passer for barn.

UNICEFs arbeid var forøvrig preget av iverksettelsen av fondets strategiske plan for 2002-2005. Hovedfokus i planen er konsentrasjon av virksomheten rundt de fem prioriterte satsningsområdene.

På oppfordring fra FNs Generalsekretær leder UNICEF FNs initiativ for jenters utdanning som søker økt samordning mellom ulike aktører, spesielt mellom UNICEF, Verdensbanken og UNESCO.

UNICEF spiller en viktig rolle i den globale vaksinesatsningen. Dette skjer i tett samarbeid med WHO. Ikke minst er UNICEF en effektiv partner for å sikre vaksinasjon av barn i humanitære situasjoner.

UNICEF har innenfor UNAIDS hovedansvar for spesifikk innsats overfor barn og unge og leder i mange land tematiske givergrupper på HIV/AIDS.

UNICEFs eksekutivdirektør overtok i 2002 ledervervet i GAVI-styret etter WHO's generaldirektør Gro Harlem Brundtland.

Norge var i 2002 den nest største giveren til UNICEF av generelle bidrag, med om lag åtte pst av bidragene. Dersom en tar med øremerkede midler, var Norge UNICEFs fjerde største giver. Over denne posten fikk UNICEF 320 mill. kroner i 2002.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 327 mill. kroner.

Bevilgningsforslaget omfatter inntektene fra de sivile tjenestepliktiges arbeid ført på Justisdepartementets budsjett, jf. Innst. S. nr. 175 (1985-86).

Post 73 Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres**Situasjonsbeskrivelse**

Verdens matvareprogram (WFP) er FNs organisasjon for matvarebistand. Mandat er å benytte mat for å fremme global matvaresikkerhet, langsiktig økonomisk og sosial utvikling, avhjelpe flyktninge- og andre humanitære kriser og til overgangsbistand.

Mandatet spenner fra nødhjelp til utvikling og gir organisasjonen fleksibilitet og mulighet til hurtig innsats ved kriser. WFP har egne operative strategier for kvinner og likestilling samt for hiv/aids.

WFP skal også yte tjenester overfor bilaterale givere, andre FN-organisasjoner og frivillige organisasjoner i operasjoner som er i samsvar med WFPs mandat og hensikter.

WFP er det av FNs fond og programmer som har mest ressurser, med over 14 mrd. kroner. Mens WFP de siste årene har fått stadig mer til nødhjelp, har programmet opplevd merkbart synkende bidrag til utviklingsporteføljen. Det arbeides med en ny strategisk plan for organisasjonen som blant annet foreslår sterkere konsentrasjon av utviklingsmidlene. Dette innebærer en klarere tematisk konsentrasjon av utviklingsaktivitetene og reduksjon av dagens 54 programland. 66 pst av organisasjonens disponible midler ble i 2002 benyttet i minst utviklede land (MUL), mens 96 pst ble benyttet i lavinntektsland med matvareunderskudd.

Regjeringen anser WFP som en god kanal for å fremme norske bistandsmål når det gjelder sosial og økonomisk utvikling og humanitær innsats. Fra

norsk side ønsker man å konsentrere WFPs innsats til de fattigste landene, og at matvarehjelpen skal være fleksibel og utfases når det ikke lenger er behov for den. Norge oppfordrer WFP til å foreta innkjøp av matvarer i utviklingsland med matvareoverskudd bl.a. for å styrke landbrukssektoren i utviklingslandene. Regjeringen har anmodet WFP om ikke å benytte norske midler til innkjøp av genmodifisert mat, slik at det enkelte lands mulighet til å velge hva slags matvarehjelp en ønsker, blir ivaretatt. Norge vil i 2004 bli medlem av WFPs styre etter å ha vært observatør i 2003.

Norges samlede bidrag til WFP var 365 mill. kroner over ulike poster i 2002. Regjeringen har i tråd med St. prp. nr. 1 (2002-2003), som Stortinget sluttet seg til i Budsjett-innst. S. nr. 3 (2002-2003) uten merknader, fattet vedtak om full avbinding av vareleveransene fra og med 2007. Det er ført dialog med WFP og norske leverandører. I Regjeringens handlingsplan mot fattigdom, er det slått fast at mest mulig bistand skal avbindes, og Regjeringen har allerede avbundet all annen bistand gjennom FN-systemet. For perioden 2004 – 2006 legges det opp til innkjøp fra norske leverandører for 25 mill. kroner årlig.

Mål

Den overordnede målsettingen for WFP er å bekjempe sult. I den forbindelse søker WFP å bidra til det første tusenårs målet om å bekjempe ekstrem fattigdom og sult.

I flyktninge- og andre akutte krisesituasjoner har WFP en målsetting om å redde liv.

I utviklingsbistanden har WFPs fem målsettinger

- Gjøre det mulig for små barn, deres mødre og gravide kvinner å få den ernæringen de har behov for å opprettholde helse.
- Gjøre det mulig for fattige hushold å investere i menneskelig kapital gjennom utdanning og opplæring.
- Gjøre det mulig for fattige familier å øke utkomme og inntekter, og dermed forbedre sin livssituasjon.
- Redusere effektene av naturkatastrofer, spesielt gjentakende naturkatastrofer.
- Bidra til at hushold som er avhengige av utsatte naturressurser legger om til bærekraftig matproduksjon.

Rapport 2002

WFP ga i 2002 matvarehjelp for utviklingsformål til 14 mill mennesker i 55 land. Hovedmålgruppene var utsatte grupper med utilstrekkelig ernæring,

spesielt skolebarn, barn i førskolealder, gravide og ammende mødre. I tillegg bidro WFP med skolemat til over 15 millioner elever, og bidro på den måten til at fattige barn fikk anledning til skolegang. Arbeidet med å forebygge sultkatastrofer ble bl. a. gjennomført gjennom analyser av ernærings-situasjonen blant sårbare grupper. I 2002 bidro WFP til å redusere virkningen av tørkekatastrofen i det sørlige Afrika. Det er lagt økt vekt på hiv/aids i utviklingshjelpen, og WFP støtter bl. a. husholdninger der begge foreldre er falt fra.

Tyskland tok i 2002 initiativ til en flergiverevaluering av WFPs utviklingsaktiviteter. Evalueringen vil gjennomføres i 2003 og 2004.

Bidraget til WFP i 2002 over denne posten var 220 mill. kroner. 31,4 mill. kroner ble overført i form av matvarer (herdet marint fett og fiskehermetikk).

Norge var i 2002 niende største giver totalt (2,5 pst), men den fjerde største giver til utviklingsformål, med 13 pst. De nordiske lands andel av utviklingsporteføljen var nesten 40 pst. i 2002. Det er derfor rom for en reduksjon av bidraget til WFPs utviklingsaktiviteter, slik det legges opp til i 2004. WFPs nødhjelpsaktiviteter finansieres over kap. 163 nødhjelp og naturkatastrofer.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 205 mill. kroner.

Post 74 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)

Situasjonsbeskrivelse

UNHCRs mandat er å gi beskyttelse og assistanse til personer som er forfulgt og flykter på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en spesiell samfunnsgruppe, samt å finne varige løsninger på flyktningproblemet. I tillegg er UNHCR engasjert i enkelte «flyktningliknende» situasjoner etter pålegg fra FNs generalsekretær og Generalforsamlingen. Dette gjelder blant annet Høykommissærens arbeid for internt fordrevne. UNHCRs mandat er blant de spørsmål som vurderes i den omfattende organisasjonsgjennomgangen («UNHCR 2004») som nå pågår.

Norge har tradisjonelt vært en solid støttespiller for UNHCR og organisasjonens virksomhet. Norge er medlem av UNHCRs styrende organ, Eksekutivkomitéen og den faste komite som møter 3-4 ganger i året utenom hovedsesjonen. I tillegg har vi muligheter for å ha tilsyn med og påvirke prioriteringene i UNHCRs virksomhet gjennom de årlige bilaterale konsultasjonene og særskilte uformelle konsultasjoner om budsjett m.m. som

UNHCR har med giverland. Våre bidrag knyttet til særskilte regioner og programmer bestemmes for øvrig i nær dialog med UNHCR. Den samlede norske bistand til UNHCR i 2003 beløp seg til vel 326 mill. kroner.

I lys av flyktningproblemenes fortsatte store omfang og UNHCRs avhengighet av frivillige bidrag (står for om lag 98 pst. av virksomheten) for å kunne finansiere arbeidet sitt går Regjeringen inn for å opprettholde det høye nivået på det faste bidraget til UNHCR. Bruken av bidraget vil være gjenstand for drøftinger med UNHCR. Det vil som tidligere bli lagt vekt på UNHCRs beskyttelsesmandat, særlig tiltak for kvinner og barn som utgjør flertallet av flyktningene, så vel som bidrag til en forsterket innsats for å få i stand varige løsninger. Som tidligere vil bevilgninger på andre budsjettposter bli benyttet til å finansiere enkeltoperasjoner.

Mål

UNHCRs hovedmål er å sikre flyktningenes rettigheter og ivareta deres ve og vel, samt bidra til å løse verdens flyktningproblemer.

Rapport 2002

I 2002 ble de globale konsultasjonene om beskyttelse avsluttet og resultatet nedfelt i en omfattende handlingsplan for å styrke den internasjonale beskyttelsen av verdens flyktninger. I handlingsplanen ligger også en fornyet vekt på arbeidet for å finne varige løsninger av verdens flyktningproblemer.

Det totale antallet personer som UNHCR har ansvar for, gikk opp med nærmere 1 million i løpet av 2002 til i underkant av 21 millioner. Antallet flyktninger ble imidlertid redusert med knapt en halv million til om lag 11,5 millioner i 2002 (særlig som følge av repatrieringen til Afghanistan). Økningen skyldes for en stor del oppgang i antallet repatrierte flyktninger som UNHCR fortsatt tar ansvar for. Også i 2002 var Norge UNHCRs sjette største bidragsyter samlet sett og den største målt i bidrag per capita. Det samlede norske bidraget står for om lag 4 pst. av de frivillige bidragene til UNHCR.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 170 mill. kroner.

Post 75 FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)

Situasjonsbeskrivelse

FNs organisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, har som mandat å ivareta de grunnleggende behov for nærmere 4 millioner palestinske flyktninger bosatt i Libanon, Syria, Jordan, Gaza og Vestbredden i påvente av en fredsavtale mellom Israel og palestinerne som kan bringe en endelig løsning på flyktningproblemet. UNRWAs virksomhet omfatter støtte til utdanning, helse, sysselsetting, samt nødhjelp og sosialhjelp til spesielt utsatte grupper. En viktig målsetting med tiltakene er å gjøre flyktningene i stand til å forsørge seg selv i størst mulig utstrekning. De palestinske flyktningene utgjør et hovedspørsmål i sluttstatusforhandlingene mellom palestinerne og Israel, og mellom de regionale vertslandene og Israel.

Mål

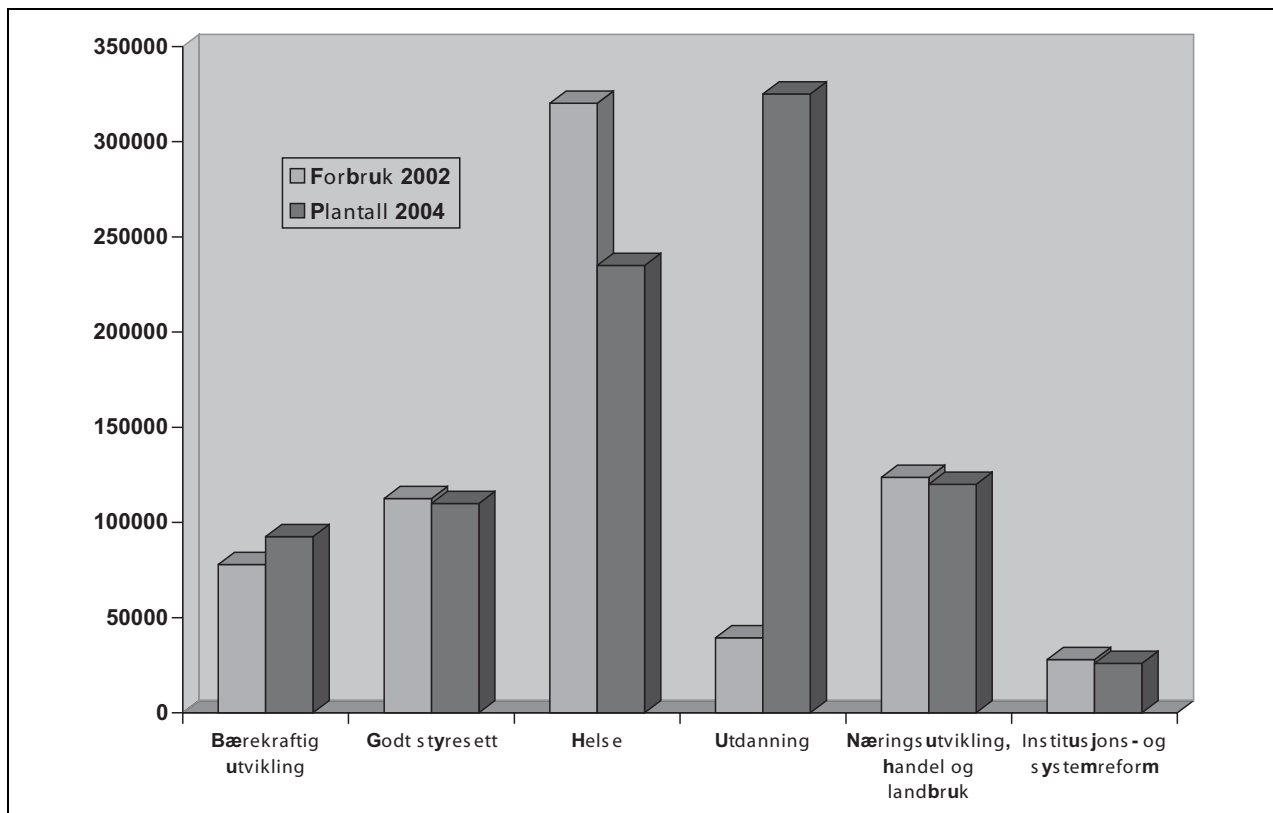
Det er et mål fra norsk side å bidra til en politisk og økonomisk stabilisering i Midtøsten. UNRWAs arbeid er av avgjørende betydning for den sosiale og økonomiske situasjonen for palestinske flyktninger bosatt i store deler av regionen, og norsk støtte til UNRWA vurderes derfor som et tiltak for slik regional stabilisering. I tillegg bidrar UNRWA til å bedre levekårene for en stor gruppe mennesker i en svært vanskelig situasjon. Norge har på denne bakgrunn vært en av de betydeligste bidragsyterne til UNRWA i mange år.

Rapport 2002

Den negative utviklingen i fredsbestrebelsene mellom Israel og palestinerne siden september 2000 og de alvorlige sosiale og økonomiske følgene dette har fått for Det palestinske området, har også gjort situasjonen for flyktningene på Vestbredden og i Gaza betydelig vanskeligere. UNRWAs arbeidsforhold i Det palestinske området har også blitt betydelig forverret.

Økte behov som følge av de negative utviklingen har også ført til økonomiske problemer for UNRWA. Som svar på disse utfordringene lanserte UNRWA flere nødhjelpsappeller i 2002.

UNRWAs arbeid finansieres i hovedsak av frivillige bidrag fra stater. Norge ga i 2002 100 mill. kroner til UNRWAs regulære budsjett. I tillegg ga Norge også ekstraordinære tildelinger på til sammen 25 mill. til UNRWAs nødhjelpsarbeid. Det er viktig at Norge opprettholder støtten til UNRWA, ikke minst i den nåværende meget van-

Figur 7.8 Figuren viser forbruk 2002 sammenlignet med plantall 2004 (beløp i 1000 kroner).

skelige økonomiske og sosiale situasjonen som har rammet flyktningene hardt.

Budsjett

For 2004 foreslås bevilget 100 mill. kroner.

Post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv., kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Over denne posten ytes frivillige tilleggsbidrag til FN-systemet. Også organisasjoner utenom FN-systemet, som Verdens Handelsorganisasjon (WTO) og Felles fond for råvarer kan motta støtte over denne posten.

Regjeringen ønsker å støtte ytterligere opp under multilaterale organisasjoner på områder som er særlig prioritert innenfor norsk utviklings-samarbeid og i organisasjonenes eget arbeid.

For de største av FNs fond og programmer, UNDP og UNICEF er det behov for tilleggsmidler for å gjøre organisasjonene bedre i stand til å bidra innenfor sine kjerneoppgaver. De fleste av mindre FNs fond og programmer støttes utelukkende eller hovedsaklig over denne posten. Det gjelder f. eks.

FNs miljøprogram (UNEP), FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) og FNs bosetningsprogram (UN HABITAT). Også bidragene til UNC-TAD og Det internasjonale handelssenteret (ITC) dekkes over denne posten. Det vil bli lagt vekt på å gi grunnfinansiering og støtte brede programmer vedtatt av styret. Bare unntaksvis vil støtten ørmerkes enkeltstående prosjekter.

FNs særorganisasjoner er avhengig av tilleggsmidler for å hjelpe utviklingslandene innenfor sine mandater. De pliktige bidragene er ikke store nok til å dekke bistandskomponenten på en tilstrekkelig måte. Norges andel av de pliktige bidragene er på om lag 0,65 pst.

Posten vil være et virkemiddel til å fremme oppfølging av Tusenårsmålene og i FNs ulike toppmøter, som Johannesburgtoppmøtet. Regjeringen vil styrke FN-systemets evne til å bidra på disse områdene. De norske midlene vil i hovedsak komme lavinntektslandene til gode. Regjeringen ønsker dessuten å bidra til at FN-systemet blir så sterkt som mulig, gjennom omorganisering, effektivisering og kompetansebygging. Erfaring viser at oppfølging av norske posisjoner i styrende organer gjennom finansiering av konkrete institusjonelle reformtiltak gir betydelig innflytelse og resultater.

Boks 7.19 Utdanning for alle

På Konferansen om utdanning for alle i Dakar i 2000 forpliktet det internasjonale samfunnet seg til å sikre at intet land som tar utdanning for alle på alvor, skal mangle ressurser til å gjennomføre dette. Regjeringen vil derfor trappe opp støtten til utdanning for alle. En stor del av økningen til utdanningsbistanden vil bli kanalisert gjennom multilaterale kanaler.

Støtten til utdanningsformål over denne posten vil bli økt med om lag 130 mill. kroner, i 2004 sammenlignet med 2003. Økningen vil særlig gå til å styrke jenters utdanning.

Under Dakar-konferansen ble de tre organisasjonene Verdensbanken, UNICEF og UNESCO, tildelt hver sine nøkkelroller i prosessen. Innenfor denne rammen har UNESCO et særlig ansvar for å overvåke fremdriften i arbeidet med utdanning for alle. UNICEF har den ledende rollen i å sikre jenters utdanning. Verdensbanken har senere tatt initiativ til det såkalt fast-track initiativet for å sikre ressurstilgangen til de utviklingsland som omtales har gode planer for utdanning for alle. Verdensbanken er omtalt under kap. 171.

Utdanning**Mål**

Bevilgningen skal brukes til å:

- støtte jenters grunnutdanning, gjennom UNICEF
- bidra til å sikre en god statistikk for, overvåking av og implementering av utdanning for alle, gjennom UNESCO

- å bistå utviklingslandene med å bygge opp primærhelsetjenester.

Støtten vil bli kanalisert til WHOs arbeidsprogram som er vedtatt av styret, med fordeling på ulike programområder etter forslag fra organisasjonen, samt til UNICEFs vaksinasjonsprogram vedtatt av styret.

Rapport 2002

Støtten til utdanning ble trappet opp i 2002. Det ble gitt om lag 40 millioner kroner som tilleggsbidrag til utdanningsformål gjennom FN-systemet. Støtten ble trappet betydelig opp i 2003, til om lag 195 mill. kroner. Størstedelen av satsningen ble kanalisert gjennom UNICEF for å fremme grunnutdanning, med spesiell vekt på jenters utdanning. I løpet av 2002 ble satsningen utvidet til å omfatte alle lavinntektsland i Afrika sør for Sahara. Norge deltar i 2003 i en evaluering av UNICEFs program for jenters utdanning som Norge bidrar til.

En ga også støtte til UNESCOs arbeid med utdanning for alle, både gjennom UNESCOs hovedkontor og gjennom relevante UNESCO-institutt. UNESCO-støtten knyttes hovedsaklig til overvåking, statistikk og rapportering.

Helse**Mål**

Bevilgningen kan brukes til:

- å bidra til at barn i utviklingsland blir vaksinert mot for de vanligste sykdommene
- bekjempelse hiv/aids, tuberkulose og malaria
- barns, mødres og kvinners helse
- forebyggende helsearbeid, herunder overfor funksjonshemmede

Rapport 2002

Framgangen i vaksinedekning ble videreført i 2002. WHO spiller en sentral rolle i dette arbeidet. WHO er en nøkkelpartner for det nye globale helsefondet, og ga avgjørende faglig og administrativ støtte slik at fondets virksomhet ble fullt ut operativt i 2002. Det er lagt økt vekt på hiv/aids arbeidet. Rollefordelingen mellom WHO og UNAIDS er blitt klarere ved at WHO har overtatt ansvaret for de medisinske aspekter av hiv/aids. WHO har videre utarbeidet en global helsesektorstrategi for å bekjempe pandemien.

Mødrehelse er et viktig innsatsområde og det ble i 2002 igangsatt et initiativ for å gjøre svangerskap tryggere. Norge er en av få bidragsytere med tilleggsmidler til WHOs arbeid for funksjonshemmede. Midlene går i hovedsak til å bistå utviklingsland med å integrere rehabilitering av funksjonshemmede i det ordinære helsetilbudet.

Det er økende erkjennelse av at de helserelaterte tusenårsmålene ikke kan nås uten styrking av primærhelsetjenester og bærekraftige helsesystemer. Dette er hovedbegrunnelsen bak WHOs såkalte landfokusinitiativ for å styrke WHOs nærvær og innsats på landnivå. Landfokusinitiativet bidrar til bygge opp helsesystemer i utviklingsland og var ett av WHOs viktigste satsningsområder i 2002.

Boks 7.20 FNs oppfølgingen av Johannesburg-toppmøtet

Det ble på Toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002 oppnådd enighet om å styrke det internasjonale samarbeidet innenfor de såkalte WEHAB-områdene: vann, energi, helse, landbruk og biologisk mangfold. En kom fram til nye forpliktelser om å halvere andelen som ikke har adgang til sanitærforhold innen 2015.

FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) har hovedansvaret for å overvåke oppfølgingen av Johannesburg-toppmøtet.

Regjeringen vil arbeide for at FN-systemet må følge opp WEHAB-områdene på bred front. Vann kan tjene som eksempel på hvordan FN-organisasjoner innenfor sine ulike mandat har viktige roller å spille. UNESCO er gitt hovedansvaret for

rapportering og utgir en global vannrapport. UNEP har ansvaret for en studie av tilstand og trender i de globale og regionale vannressursene. UNICEF og FNs bosetningsprogram (UN HABITAT) er de viktigste operasjonelle organisasjonene innen FN på vannområdet. UNICEF arbeider for å sikre tilgangen til rent vann, spesielt på landsbygda. UN HABITAT har et særskilt mandat for å arbeide med å sikre rent vann i slumområder. UN HABITAT opprettet i 2003 et nytt flergiverfond for å sikre tilgang på rent vann i slumområder, og Norge bidro til opprettelsen av dette fondet. Regjeringen går inn for at UNDP bør spille en sentral rolle i å assistere utviklingsland i utarbeidelse av nasjonale rapporter.

Når det gjelder UNICEF, var innsatsen konsentrert om å vaksinere barn mot de vanligste sykdommene. Norge har i styret kritisert UNICEFs rapportering for å være for aktivitetsbasert, og etterlyst klarere rapporter om oppnådde resultater.

Det ble i 2002 også gitt midler til UNAIDS' enhet for aids, sikkerhet og humanitært arbeid. Støtten gikk bl.a. til hiv/aids-rådgivning overfor FNs fredsbevarende operasjoner.

WHO og UNICEFs arbeid med helsetiltak i sju utviklingsland ble gjennomgått i 2003 av Norge og sju andre, likesinnede giverland.

Bærekraftig utvikling og oppfølging av toppmøtet i Johannesburg**Mål**

Bevilgningen skal i hovedsak brukes til å:

- styrke miljøforvaltningen i fattige land, gjennom UNEP, særlig innenfor miljøovervåking, miljøpolitikk og lovgivning, samt integrering av miljø i nasjonale utviklingsplaner (PRSPer)
- bedre levekårene for fattige i storbyer og slumstrøk, gjennom FNs bosetningsprogram (UN HABITAT) og Cities Alliance, et samarbeid mellom blant annet Verdensbanken og UN HABITAT
- styrke satsningen på fornybar energi, gjennom UNDPs flergiverfond for energi
- støtte gjennomføringen av FNs konvensjon om forørkning og tørke, bl.a. gjennom støtte til UNDPs tørrlandssenter i Nairobi og den globale finansieringsmekanismen for forørkning og tørke.

Det er også aktuelt å videreføre støtten til UN HABITATs nye flergiverfond for rent vann i slumstrøk, som Norge var med å opprette. Det gis også midler til FN-systemets oppfølging av WEHAB-områdene over andre budsjettkapitler jf. omtale av den bilaterale bistand.

Rapport 2002

En stor del av støtten til miljø gikk i 2002 til UNEP. Hoveddelen av denne støtten gikk til kapasitetsbygging i miljøforvaltningen i utviklingslandene, særlig innen miljøinformasjon og miljøovervåking, miljølovgivning, bærekraftig produksjon og forbruk, handel og miljø, fattigdom og miljø. UNEP bidro også til å styrke det regionale samarbeidet i Afrika på miljøområdet, og til deltagelse fra det sivile samfunn.

FNs bosetningsprogram, UN HABITAT og Cities Alliance bidro til oppgradering av boforholdene for slumbeboere, spesielt i Afrika. UN HABITAT fikk sin stilling i FN-systemet styrket, og har nå fått status som ett av FNs fond og programmer med eget styre. Norge støtten denne omleggingen.

Norge bidro også til UNDPs energifond. Energi-fondet støttet tiltak i en rekke lavinntektsland, hovedsaklig i Afrika.

Det ble også gitt støtte til det internasjonale arbeidet for oppfølging av Konvensjonen om bekjempelse av forørkning og tørke. Midlene ble kanalisert gjennom UNDP tørrlandssenter og Den globale mekanismen for konvensjonen.

Boks 7.21 FNs miljøprogram (UNEP)

FNs miljøprogram (UNEP) er FNs hovedorgan på miljøområdet. UNEPs mandat er å overvåke status og endringer i den globale miljøtilstanden, videreutvikle og bidra til en mer koordinert og helhetlig internasjonal miljøpolitikk, koordinere og samordne FNs innsats på miljøområdet samt styrke forvaltningskapasiteten på miljøområdet, både nasjonalt og regionalt. Flere prosesser har vært gjennomført de senere årene for å styrke UNEPs rolle og den globale miljøforvaltningen. Anbefalingene fra Ministergruppen, nedsatt for å se på hvordan UNEP og den globale miljøforvaltningen kan styrkes, ble vedtatt på toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg, og innarbeidet i handlingsplanen fra toppmøtet. Anbefalingene omfatter en styrking av UNEPs autoritet og finansielle situasjon, en styrking av den vitenskapelige basis for utforming av internasjonal miljøpolitikk, økt autoritet til Det globale miljøministerforumet, bedre koordinering og samordning mellom de ulike miljøavtalene i FN systemet generelt, samt en styrking av UNEPs evne til å bistå med kapasitetsbygging i utviklingslandene. UNEP har regionale kontorer i Europa, Asia, Afrika, Midtøsten og Latin-Amerika. Et nært samarbeid med UNDP er viktig når UNEP arbeider på nasjonalt nivå. Fra norsk side er vi opptatt av å styrke dette samarbeidet. UNEPs rolle på nasjo-

nalt nivå er primært knyttet til å styrke forvaltningskapasiteten og kompetansen på miljø og naturressursområdet nasjonalt og lokalt.

Norges generelle bidrag til UNEP på 15 mill. kroner gis over Miljøverndepartementets budsjett. Utover dette bidro Norge i 2002 med 41,5 mill. kroner i tilleggsmidler til prioriterte områder. Norge har inngått en rammeavtale med UNEP for 2002 – 2004 med følgende prioriterte områder; 1) Støtte til Afrika, 2) Miljøinformasjon og miljøovervåking, 3) Miljøpolitikk og miljørett, inkludert handel og miljø, 4) Gjennomføring av miljøavtalene, 5) Samarbeid med det sivile samfunn. Støtten er direkte knyttet til gjennomføring av UNEPs program.

På UNEPs styremøte i februar 2003 uttrykte styret tilfredshet med gjennomføringen av UNEPs program. Fra norsk side er man opptatt av at anbefalingene fra Ministergruppen blir fulgt opp og at det blir utarbeidet en internasjonal strategi for forvaltningen av kjemikalier. Samarbeidet under rammeavtalen har fungert bra og har vært en viktig del av en styrket bilateral dialog med UNEP.

Det norske generelle bidraget i 2002 og 2003 utgjorde om lag 3 pst. av miljøfondets toårige budsjett (2002-2003). Norge er ikke medlem i styret i inneværende valgperiode (2002-2005).

Godt styresett**Mål**

Bevilgningen skal benyttes til å:

- styrke forvaltningskapasitet, demokratisering, valg og justissektoren, gjennom UNDPs flergiverfond for godt styresett
- bistå utviklingslandene i arbeidet med bekjempelse av korrupsjon, gjennom FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC)
- bidra til gradvis avskaffelse av de verste formene for barnearbeid gjennom støtte til ILO og UNICEF.

Rapport 2002

UNDPs tematiske flergiverfond for godt styresett ble støttet med 65 mill. kroner. Rapporten fra UNDP om bruk av midlene viser at Afrika mottok hoveddelen av denne bevilgningen. Over hundre enkelttiltak er blitt støttet fra fondet, som regel som delfinansie-

ring sammen med andre ressurser fra UNDP. Hoveddelen av prosjektene har vært innen desentralisering og lokaldemokrati, tilgang til rettsikkerhet og menneskerettigheter, støtte til lovgivning, valg-støtte og offentlig administrasjon. En av hovedhensiktene med fondet er at det skal kunne allokere midler raskt og fleksibelt til UNDPs landkontorer.

Norge støttet antikorrupsjonsarbeidet til FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC). Tiltakene gikk til å styrke lovverket og bygge opp systemer for iverksettelse av lovene.

Det ble også gitt støtte til tiltak mot barnearbeid via UNICEFs globale program for bekjempelse av barnearbeid og flere barnearbeidsprosjekter i ILO. Støtten bidrar bl.a. til opplæringstiltak og utvikling av alternative undervisningsopplegg.

Både ILO og UNICEF legger vekt på utdanning som instrument mot barnearbeid.

ILO, UNICEF og Verdensbanken har tidligere i stor grad operert uavhengig av hverandre, men samarbeider nå stadig tettere i forhold til forskning på området. Norge har vært opptatt av å fremme

slikt samarbeid, og støtter blant annet et samarbeidsprosjekt mellom ILO, UNICEF og Verdensbanken. Den fremste utfordringen fremover er å iverksette tettere samarbeid mellom de tre organisasjonene på landnivå.

Barnearbeid

Det ble i 2002 gjennomført evalueringer av avsluttede norskfinansierte tiltak mot barnearbeid i ILO. Evalueringen peker på at det gir ekstra nytteverdi å trekke fagforeninger og arbeidsgiverorganisasjoner inn i arbeidet med å bekjempe barnearbeid. De norskstøttede tiltakene mot barnearbeid i UNICEF ble også evaluert i 2002. Erfaringene er at utdanning kan være ett sentralt virkemiddel i kampen mot barnearbeid. Likevel kan resultatene bli bedre dersom andre virkemidler benyttes i tillegg, slik som påvirkning av myndighetene for å stoppe ulovlig arbeidsforhold.

Handel, næringsutvikling og landbruk

Mål

Bevilgningen kan bli benyttet til å:

- bidra til å bygge opp utviklingslands kompetanse og kapasitet til å delta i multilaterale og regionale handelsforhandlinger og -samarbeid, gjennom WTO og UNCTAD
- skape økte eksportmuligheter og verdiskaping gjennom internasjonal handel, gjennom WTO, UNCTAD, ITC og Felles fond for råvarer.
- støtte bærekraftig utvikling av jordbruk, fiskeriforvaltning og skogbruk, gjennom FAO
- bekjempe produksjon, handel og misbruk av narkotika, gjennom støtte til FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC)

Rapport 2002

Norge ga i alt 38,5 millioner kroner til faglig bistandsvirksomhet på handels- og investeringsområdet. Norge ga 6 mill. kroner til WTOs globale fond for faglig bistand i 2002, som totalt fikk tilsagn om vel 100 mill. kroner dette året. WTO har fremlagt en evalueringsrapport om virksomheten i 2002. Over 100 utviklingsland og overgangsøkonomier fikk faglig bistand gjennom vel 480 opplæringsaktiviteter (særlig seminarer og workshops). Temaer som ble fokusert, basert på mottakernes ønsker, var særlig handel med tjenester, tekniske handelshindre inklusiv veterinære og plantasemitære regler, tvisteløsning og landbruksproblemer.

UNCTAD mottok 13 mill. kroner til faglig bistand på områdene investeringer, konkurranse

og handelsforhandlinger, samt til ulike tiltak innenfor UNCTADs særskilte fond for de minst utviklede land (MUL). Bevilgningen til ITC på i alt 10 mill. kroner ble benyttet til tiltak for å fremme sørsør handel, med vekt på Afrika, elektronisk handel og små og mellomstore bedrifter, handel med tjenester samt til ITC, UNCTAD og WTOs felles bistandsprogram for å fremme handel i Afrika (JITAP). Det integrerte rammeverk for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede land mottok støtte på 9,5 mill. kroner som ble benyttet til utarbeidelse av analyser av behov og prioriteringer på handelsområdet i utvalgte MUL.

Norske tilleggsmidler til FAO gikk til tiltak innen ernæring, jordbruk, skogbruk og fiskeri. Miljø- og kvinnespørsmål er tillagt vekt, sammen med tverrgående tiltak basert på samarbeid med ulike deler av FAOs organisasjon. Blant annet har FAO sett på hvordan hiv/aids pandemien påvirker landbruket og kvinners stilling. Norge støtter FAOs rådgivende rolle overfor utviklingsland når det gjelder utvikling av standarder for å ivareta ressursgrunnlaget, blant annet på fiskerisiden. Etter matvaretoppmøtet 2002 har Norge støttet FAOs oppfølging av retten til mat. Norske tilleggsmidler til FAO i 2002 over denne budsjettposten, beløp seg til om lag 50 mill. kroner.

Støtten til FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) var i 2002 omfattet bl.a. tiltak for å bedre narkotikakontrollen i Tadsjikistan.

FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) fikk ny ledelse i 2002. Etter omfattende reformer i programmet, er det foretatt en avøremerking av de norske bidragene. De senere år har UNODC ikke fått generelle bidrag fra norsk side i særlig grad. Regjeringen har derfor lagt opp til å behandle UNODC mer på linje med andre FN fond og programmer, som får hoveddelen av de norske bidragene i form av generelle bidrag.

Institusjons- og systemreform

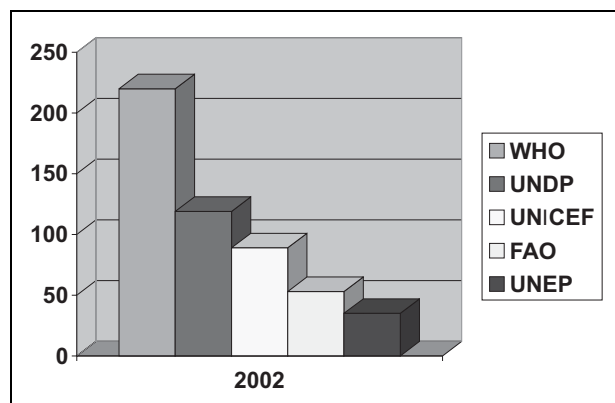
Mål

Bevilgningen kan brukes til å:

- styrke FNs rolle i å være pådriver for å nå tusenårsmålene.
- styrke FNs arbeid gjennom effektivisering, harmonisering og forenkling av FNs arbeidsmåter og samarbeidsformer, gjennom FNs utviklingsgruppe (UNDG) og eventuelt enkeltorganisasjoner

Rapport 2002

Regjeringen bidro til at FNs utviklingsgruppe (UNDG) kunne bidra til utarbeidelse av felles ram-

Figur 7.9 Figuren viser fordelingen av bidragene på de fem største mottakerne i 2002 (mill. kroner) under denne posten.

meverk for FNs utviklingsaktiviteter i de enkelte land (se boks).

FNs utviklingsgruppe (UNDG)

FNs utviklingsaktiviteter blir ofte kritisert for å være fragmentert. FNs fond og programmer, (bl.a. UNDP, UNFPA, UNICEF og WFP) og særorganisasjonene (WHO, ILO, FAO, UNESCO, UNIDO og andre) har alle ulike mandater og roller. FNs utviklingsgruppe (UNDG) ble dannet i 1999 for å styrke samordningen mellom FN-organisasjonene. I 2002 var alle de fem største av FNs særorganisasjoner samt Verdensbanken og IMF-medlemmer i UNDG. Kjernen i samarbeidet er likevel FNs store fond og programmer, UNDP, UNFPA, UNICEF og WFP. UNDGs hovedoppgave er å gjennomføre det administrative reformarbeidet i FN. UNDG har også en viktig samordningsfunksjon i oppfølging av arbeidet med FNs tusenårsmål. På landnivå arbeider UNDG for å utvikle de nye rammeverkene for FNs utviklingsaktiviteter (UNDAF). Dette er FNs arbeidsplan for virksomheten i enkeltland og omhandler organisasjonenes arbeid innen sektorer som helse, utdanning, landbruk, godt styresett, m.v.

Norge var en av pådriverne for å få opprettet UNDG. Samordningen bidrar til å sette mottakerlandene i førerretet for utviklingsprosessen. De nye UNDAF-planene og de nasjonale framdriftsrapportene om FNs tusenårsmål er gode eksempler på hvordan FN-systemet framstår som mer helhetlig nå enn tidligere.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 906,2 mill. kroner.

Som indikative plantall, legges det opp til å øke tilskuddet til utdanningsformål med 130 mill. kroner fra 2003, til om lag 325 mill. kroner. Videre leg-

ges det indikativt opp til om lag 235 mill. kroner til helseformål, om lag 90 mill. kroner til bærekraftig utvikling og oppfølging av Johannesburgtoppmøtet, om lag 110 mill. kroner til godt styresett, om lag 120 mill. kroner til næringsliv, handel og landbruk, mens om lag 26 mill. kroner av posten vil bli benyttet til institusjons- og systemreform i 2004.

Post 77 FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overføres (NY)

Posten dekker Norges generelle bidrag til UNAIDS som tidligere ble dekket over kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv.

Situasjonsbeskrivelse

Hiv/aids er ikke bare et helseproblem, men representerer også et utviklingsproblem av store dimensjoner, ikke minst i Afrika sør for Sahara. Kampen mot hiv/aids-epidemien krever omfattende og koordinert innsats. UNAIDS ble etablert i 1996 for å sikre en koordinert innsats på landnivå og en integrert tilnærming i bekjempelsen av hiv/aids, i første rekke blant FN organisasjonene. UNAIDS består av et sekretariat og åtte medeierorganisasjoner: FNs utviklingsprogram (UNDP), FNs befolkningsprogram (UNFPA), FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), FNs barnefond (UNICEF), Verdens helseorganisasjon (WHO), FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO), Verdens arbeidsorganisasjon (ILO) og Verdensbanken. Mesteparten av aktivitetene på landnivå gjennomføres av medeierorganisasjonene. Innsamling og utgivelse av epidemiologisk informasjon er et meget viktig område som utføres av UNAIDS' sekretariat i samarbeid med WHO. UNAIDS utgir også rapporter og generell informasjon om hiv/aids epidemien og arbeidet for å bekjempe epidemien.

På landnivå inngår medeierorganisasjonenes stedlige representanter i en temagruppe på hiv/aids. Ofte har også UNAIDS lokale representanter som inngår i disse gruppene. Ved utgangen av 2002 fantes det slike grupper i 134 land, hvorav 60 land i Afrika. Blant de minst utviklede landene er det etablert grupper i 40 land, hvorav 34 afrikanske land. I tillegg til å koordinere FNs egne aktiviteter, bidrar temagruppene til å fremme etableringen av og støtte opp om nasjonale aidsprogrammer og yter også service i form av informasjon og rådgivning til vertslandet.

Norge trådte ut av UNAIDS' styre 1. januar 2003, men deltar som observatør på styremøtene. Norge har spesielt lagt vekt på at UNAIDS må styrkes for å bli bedre i stand til å støtte nasjonale myn-

digheter i prosessen med å integrere hiv/aidsstrategier i nasjonal planlegging. Samlet norsk bidrag over ulike poster i 2002 var om lag 108 mill. kroner, herunder en særskilt støtte til UNAIDS' enhet for aids, sikkerhet og humanitært arbeid, jf. kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv.

Regjeringen foreslår å øke det norske bidraget til UNAIDS for å støtte opp under den planlagte styrkingen av innsatsen på landnivå.

Mål

UNAIDS arbeider for å styrke FN-systemets kapasitet til å:

- utvikle felles politikk og programmer, både på globalt og nasjonalt nivå
- kartlegge epidemiens utvikling
- bistå nasjonale myndigheters kapasitet til å utvikle strategier og gjennomføre hiv/aids tiltak
- fremme en bred politisk og sosial mobilisering i kampen mot hiv/aids
- bistå og være en pådriver i mobiliseringen av ressurser.

Rapport 2002

I løpet av året bidro UNAIDS til å fremme en koordinert tilnærming og samarbeid mellom medeierorganisasjonene, på landnivå, regionalt og globalt. UNAIDS samarbeidet blant annet med den afrikanske union (AU) og laget forslag til hvordan hiv/aids kan integreres i NEPADs ulike sektorplaner. I Øst-Europa og Sentral-Asia støttet UNAIDS Samveldet av uavhengige stater (SUS) i utarbeidelsen av et felles aidsprogram.

UNAIDS fortsatte med å yte faglig assistanse til nasjonale aidsråd og -kommisjoner i deres arbeid med å utvikle og gjennomføre nasjonale planer.

For å rette søkelyset på det økende antall hiv-smittede kvinner, startet UNAIDS et globalt initiativ for å se på sammenhengen mellom kvinner og aids. Lignende sektorovergripende initiativ ble tatt i forhold til matvarekrisen i det sørlige Afrika. Organisasjonen samarbeidet videre med Høykommissæren for menneskerettigheter (UNHCHR) med revisjon av de internasjonale retningslinjene om hiv/aids og menneskerettigheter. UNAIDS støttet også blant annet utarbeidelsen av nasjonal politikk og lovgivning vedrørende menneskerettigheter og aids i enkelte land.

I løpet av 2002 bidro UNAIDS til å styrke kapasiteten til å overvåke spredningen av epidemien og vurdere effektiviteten av programmene, globalt og i enkeltland. En egen referansegruppe med særlig ansvar for å utarbeide indikatorer ble opprettet innen sekretariatet. UNAIDS støttet også opp

under en enhet i Verdensbanken som fokuserer på å øke landenes kapasitet til å måle fremgangen i nasjonale programmer. Gjennom medeierorganisasjonene bidro UNAIDS med faglig bistand til myndigheters oppfølging av nasjonale programmer, blant annet i Kenya.

I sitt arbeid med å støtte opp under en bred mobilisering har UNAIDS innledet samarbeid med et bredt spekter av organisasjoner og nettverk, herunder livssynsorganisasjoner. I 2002 ble det særlig lagt vekt på å innlede samarbeid med bedrifter samt interesseorganisasjoner for mennesker med hiv/aids.

Evalueringen av UNAIDS' første fem år ble forelagt styret i desember 2002. I følge evalueringsrapporten har UNAIDS hatt størst suksess på globalt nivå, spesielt med henblikk på å utøve lederskap. Forventningen til UNAIDS om at FN-systemet gjennom et bedre samarbeid skulle bli i stand til å bistå nasjonale regjeringer, er i mindre grad innfridd. På samme styremøte ble en rekke tiltak for å styrke FN-systemets innsats mot hiv/aids på landnivå vedtatt med sterk norsk og øvrig nordisk medvirkning. Det tas sikte på å øke organisasjonens budsjett med over 30 pst. for perioden 2004–2005. Styrkingen av innsatsen på landnivå vil i først rekke vil komme de minst utviklede land og andre lavinntektsland til gode, særlig landene i Afrika sør for Sahara.

Norges generelle bidrag i 2002 var 100 mill. kroner. Norge var tredje største bidragsyter, etter USA og Nederland. Bidraget utgjorde 14 pst. av organisasjonens kjernebudsjett.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 115 mill. kroner.

Post 78 Bidrag andre FN-organisasjoner

Posten omfatter ODA-delen av kontingenter til FN-organisasjoner og andre multilaterale organisasjoner. I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan en bestemt andel av de enkelte lands bidrag til de enkelte organisasjonenes virksomhet registreres som offentlig utviklingshjelp (ODA). For FNs regulære budsjett er ODA-andelen 11,5 pst., for Den internasjonale arbeidsorganisasjonen 15 pst., for FNs organisasjon for industriell utvikling 100 pst., for FNs organisasjon for ernæring og landbruk 51 pst., for Verdens helseorganisasjons 70 pst. Den øvrige delen av disse tilskuddene er ført opp under kap. 116, underpost 70.

Bevilgningen skal dekke også ODA-andelen av kontingenten til organisasjoner der bidraget forvaltes av andre departementer. Dette gjelder støtten

til FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO), Den internasjonale teleunionen (ITU), Verdens postunion (WMO) Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO), Den meteorologiske verdensorganisasjonen (WMO) og Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN).

Bevilgningsforslaget dekker også pliktige bidrag til Den internasjonale miljøfasiliteten (GEF), Montrealprotokollen og Den internasjonale organisasjon for tropisk tømmer (ITTO).

Den globale miljøfasiliteten GEF

Den globale miljøfasiliteten GEF er opprettet for å dekke omforente tilleggskostnader ved å gjennomføre tiltak som gir globale miljøfordeler. I tillegg til de fire områdene som hittil har mottatt GEF-midler, klimatiltak, vern og bruk av biologisk mangfold, beskyttelse av ozonlaget og internasjonale vannspørsmål, vedtok GEFs generalforsamling høsten 2002 også å gjøre forørkning og miljøgifter til nye hovedområder. Verdensbanken, UNEP og UNDP er gjennomføringsorganer for fasiliteten. Den tredje påfyllingen av GEF fant sted i 2002 og innebar en moderat økning av kapitalen til ca. USD 3 mrd. for perioden 2002–2006.

På klimakonvensjonens 7. partsmøte høsten 2001 ble det opprettet tre nye klimafond som alle skal administreres av GEF. Et av disse er det såkalte MUL-fondet som gjennom frivillige bidrag skal finansiere klimatiltak i de minst utviklede land. Til fondets innledende arbeidsprogram (juli 2002–juni 2004), utarbeidelse av nasjonale handlingsprogrammer for klimatilpasning for de MUL-landene som er parter til Klimakonvensjonen (47 av 49), på ca USD 12 mill., bidro Norge med 4 mill. kroner.

Gjennomføring av det innledende arbeidsprogrammet er blitt noe forsinket, og nærmere opplysning om de faktiske behov vil ventelig foreligge 1. halvår 2004.

Norges bidrag til GEF var i 2002 om lag 57 mill. kroner hvorav 75 pst. ble dekket over bistandsbudsjettet og 25 pst. over kap. 197, post 76. Midlene er ytt som generelle bidrag til GEFs virksomhet.

Norges pliktige bidrag for 2004 er beregnet til 57 mill. kroner, av dette foreslås 43 mill. kroner, tilsvarende 77 pst. (ODA-godkjent andel) dekket over denne posten. Resterende del dekkes over kap. 197, post 76.

Ozonfondet – Montrealprotokollen

Reduksjon av ozonlaget er et globalt problem. Det internasjonale samarbeidet om beskyttelse av

ozonlaget startet med Wienkonvensjonen i 1985. To år senere ble Montrealprotokollen undertegnet. For første gang hadde man en internasjonal avtale som forplikter alle deltagende land til å redusere og etter hvert stanse bruk av ozonreduserende stoffer. Utviklingslandene har 10 års utsettelse for sine utfasingsplaner i forhold til kravene for industriland.

Montrealprotokollen er utarbeidet i regi av FNs miljøprogram, UNEP.

Verdenssamfunnets oppfølging av denne avtalen har medført en rask reduksjon av utslippene. Siden ozonreduserende stoffer har lang levetid i atmosfæren, kan det likevel ta tid før ozonlaget forbedres.

Ozonfondet under Montrealprotokollen ble i 2002 påfylt for nye 3 år med virkning fra 2003. Norges pliktige bidrag for 2004 er beregnet til 9 mill. kroner.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 105,9 mill. kroner. Det legges opp til følgende indikative fordeling:

- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til FN: 7,7 mill. kroner
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til ILO: 1,5 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til UNIDO: 5,1 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til FAO: 8,0 mill. kroner.
- Bistandsandel av Norges regulære bidrag til WHO: 13,5 mill. kroner.
- Refusjon av bistandsandeler av regulære bidrag til internasjonale organisasjoner som forvaltes av andre departementer: 8,2 mill. kroner.
- Den globale miljøfasiliteten GEF 43 mill. kroner.
- Ozonfondet – Montrealprotokollen 9 mill. kroner
- Den internasjonale organisasjon for tropisk tømmer (ITTO) 155 000 kroner.

Post 79 Ekspertes, juniorekspertes og FNs fredskorps, kan overføres

Situasjonsbeskrivelse

Posten dekker primært utgifter til norske juniorekspertes og norske deltakere til FNs fredskorps. I 2001 og 2002 ble ingen seniorekspertes finansiert over posten. Juniorekspertes er yngre fagfolk som rekrutteres og finansieres fra Norge, men som blir ansatt og forvaltet av den enkelte organisasjon. Alle arbeider med utviklingspolitiske oppgaver. Bevilgningen gir yngre norske fagfolk muligheter

for internasjonal erfaring og styrker rekrutteringsbasen for nordmenn til faste stillinger i internasjonale organisasjoner. Dette er viktig for å spre kunnskap om og støtte internasjonalt utviklingssamarbeid.

Siden Norge inngikk de første juniorekspertavtalene i 1963, er ca. 470 juniorekspertert stilt til disposisjon for 17 FN-organisasjoner. En evaluering i 1994 anbefalte å fortsette med programmet og å øke rekrutteringen over tid, noe som ikke har latt seg gjøre p.g.a. knappe personellressurser. En utvidelse av ordningen til å omfatte en av de regionale utviklingsbankene vurderes igangsatt.

Ansvar for FNs fredskorps (United Nations Volunteers) ble overført fra NORAD til Utenriksdepartementet med virkning fra januar 2000.

Mål

Bevilgningen skal også i 2004 i hovedsak brukes til å finansiere rekruttering av juniorekspertter. Fra 2004 vil det bli startet en prøveordning med dekning av utgifter til stipendier for norske praktikanter som tjenestegjør i kortere perioder i FN-systemet

Rapport 2002

Juniorekspertprogrammet representerte 49 årsverk fordelt på totalt 66 personer i løpet av året (14 menn og 52 kvinner). Geografisk fordeling: Afrika 16, Asia 13, Latin Amerika 4, Europa 2, organisasjonenes hovedkontorer 31.

Seks nordmenn gjorde tjeneste i FNs fredskorps med til sammen fem årsverk.

Juniorekspertene og fredskorpsdeltakerne arbeider i det alt vesentlige innenfor prioriterte områder i utviklingssamarbeidet/tusenårsmålene (landbruk, utdanning, godt styresett, menneskerettigheter, hiv/aids, fattigdomsreduksjon, kvinner, flyktninger).

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 45,0 mill. kroner.

Post 80 Bidrag til globale fond, kan overføres (NY)

Tilskudd under denne posten ble tidligere dekket under kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet mv.

Flere globale fond for helseformål er blitt etablert utenom FN-systemet i løpet av de seneste år. Disse partnerskapene representerer et særegent samarbeid mellom statlige og private aktører, for

enkelte fonds vedkommende også multilaterale organisasjoner. Fondene er en måte å tiltrekke tilleggsressurser og å kanalisere ressurser til viktige oppgaver som ikke mottar tilstrekkelige finansielle ressurser på annen måte. Den samlede norske støtten til de globale helsefondene var 345 mill. kroner i 2002.

Vaksinealliansen GAVI

Situasjonsbeskrivelse

Den globale vaksinealliansen GAVI ble etablert i 1999 som et samarbeid mellom offentlige og private aktører og med UNICEF og WHO som sentrale partnere. Hensikten med GAVI er å bidra til at alle barn i fattige land får et fullverdig vaksinetilbud. Alliansen har satt nytt fokus på vaksiner etter et tiår med fallende vaksinedekning i verdens fattige land. GAVI er en tilleggsinvestering som støtter opp om og videreutvikler primærhelsetilbudet. Alliansen legger stor vekt på koordinering på landnivå under nasjonal ledelse og på utvikling av strategier for langsiktig, bærekraftig finansiering. GAVI bidrar med mer midler, mer effektivt samarbeid, bredere partnerskap og raskere tilgang til nye vaksiner.

Norge gikk ut av GAVI-styret ved utgangen av 2002. Fra 2003 representerer Norge OECD-landene i GAVIs arbeidsgruppe. Dette er et samordningsorgan som gir faglige bidrag til GAVI sekretariatet og som legger til rette for at samarbeidet mellom partene på ulike nivå fungerer best mulig.

Mål

GAVI vil bidra til at:

- 80 pst. av alle land vil i det minste ha oppnådd 80 pst. dekning av befolkningen med rutinevaksiner i alle distrikt innen 2005
- verden vil være poliofri innen 2005
- hepatitt vaksiner er introdusert i alle land innen 2007.

Videre vil GAVI sikre at det foreligger oppdatert kunnskap om sykdomsbyrde knyttet til nye vaksiner under utvikling (Pneumokokker, Haemofilus influensa og Rotavirus) og redusere den tiden det tar før slike nye vaksiner introduseres i fattige land og blir allment tilgjengelige i disse landene.

Rapport 2002

Ved inngangen til 2003 hadde 11% av alle de 75 land som kvalifiserer for GAVI støtte mer enn 80 pst. dekning i alle distrikter mens det var 12 pst. av landene (dvs til sammen 9 land) som hadde mer enn

90 pst. dekning på nasjonal basis. Mens det i 2001 ble anslått å være 31 millioner barn som fortsatt var uvaksinert var dette tallet anslått til 27 millioner ved inngangen til 2003. Det gjøres markert framgang i de fleste land.

GAVI tok i 2002 initiativ til nærmere analyse av spørsmål knyttet til vaksinedekning, med vekt på å identifisere konkrete hindringer og mulige tiltak. Det ble slått fast at en stor del av de 75 landene vil forventes å komme i mål med tilfredstillende dekning innen år 2010, dersom de følger sine nåværende planer og får den støtten som er programmert. Samtidig må en regne med at det fortsatt vil være mellom 20 og 30 land som ikke vil klare det, dersom de ikke får mer drahjelp. Det arbeides i 2003 med hvordan GAVI som allianse og GAVI partnerne innenfor egne satsinger kan bidra på en særlig måte i disse landene.

Det er også gjennom GAVI gjort et betydelig arbeid for å se på datagrunnlaget og datakvaliteten i det enkelte land, som et bidrag til å gi bedre styring knyttet til resultater. Et særlig samarbeid er etablert innenfor GAVI for å lage innkjøpsordninger for nye vaksiner som gir lavest mulig pris til god kvalitet.

Norge har innenfor GAVI-rammen også støttet særlige innsatser gjennom UNICEF og WHO for å bidra til at disse FN organisasjonene kan gå tungt inn i samarbeidet og utøve sin særlige rolle.

Norge var i 2002 den nest største bidragsyteren, med 13 pst av GAVIs utbetalte støtte. Norge bidro med 200 mill kroner til GAVI i 2002.

Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM)

Situasjonsbeskrivelse

Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) ble vedtatt opprettet av FNs generalforsamling under spesialsesjonen om hiv/aids i juni 2001 og etablert i 2002. I styret er utviklingsland, giverland, næringsliv og frivillige organisasjoner representert. Den valgkretsen Norge er del av, er i 2002 og 2003 representert ved Sverige.

GFATM representerer en ekstra finansieringsmekanisme for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria, som er tre av de viktigste fattigdomsrelaterte sykdommene i verden. Intensjonen er å bidra til fattigdomsreduksjon i tråd med tusenårsmålene, herunder å redusere de samfunnsmessige virkningene av sykdommene. Det globale fondet samarbeider med myndigheter, FN-organisasjoner som Verdens helseorganisasjon (WHO), FNs

aidsprogram (UNAIDS), FNs barnefond (UNICEF) og Verdensbanken samt med internasjonale frivillige organisasjoner, det sivile samfunnet og næringslivet.

Fra norsk side har en særlig arbeidet for strammere og klarere fattigdomskriterier for utvelgelse av land for tildeling av midler under fondet. Styret vedtok i 2003 en viss tilstramning, og fra norsk side vil man arbeide for ytterligere tilstramning. Norge har også lagt vekt på at arbeid på landnivå må koordineres under ledelse av utviklingslandenes myndigheter og med utgangspunkt i landenes egne utviklingsplaner, f.eks. nasjonale fattigdomsstrategier, og eksisterende systemer.

Totalt har ulike givere bidratt med eller gitt tilsagn om USD 2,3 mrd. for perioden 2002-2004. Dette er imidlertid langt fra tilstrekkelig til å etterkomme foreliggende søknader fra en rekke hardt rammede land som hittil ikke har fått tildelinger fra fondet. Mange av disse er blant de fattigste av utviklingslandene som ikke tidligere har maktet å presentere søknader som fyller fondets helse- og utviklingsfaglige kriterier. UNAIDS og WHO har bistått disse landene med faglig bistand i søknadsprosessen. I tillegg kommer påfyllingssøknader for de land som mottok midler til programmer i første tildelingsrunde, bl.a. programmer som omfatter personer som er under behandling og som av den grunn ikke kan avsluttes.

Mål

GFATM har som mål å:

- mobilisere og fordele midler til forebygging og behandling av hiv/aids, tuberkulose og malaria.

Rapport 2002

I løpet av 2002 er det opprettet koordineringsmekanisme i det enkelte land hvor både myndigheter, næringslivet og frivillige organisasjoner er representert.

Ved utgangen av første halvåret i 2003 hadde GFATM vedtatt å støtte 153 programmer i mer enn 90 land på til sammen USD 1,5 mrd., tilsvarende om lag 10,5 mrd. kroner. Norge støttet GFATM med 130 mill. kroner i 2002. USA er den klart største giver.

60 pst. av midlene har gått til Afrika. Virksomheten har i stor grad vært fokusert om hiv/aids programmer, og 60 pst. av midlene har gått til dette formål. Nær halvparten av midlene har gått til medisiner og utstyr, resten til kompetansebygging og infrastruktur.

Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI)**Situasjonsbeskrivelse**

Det internasjonale aidsvaksineinitiativet (IAVI) er et partnerskap som arbeider for å utvikle en hivforebyggende vaksine. En vaksine for å forebygge hiv er det mest etterlengtede middel i arbeidet med å kontrollere hiv-epidemien globalt. Vaksiner er meget kostnadseffektive sammenliknet med andre typer forebyggende tiltak. I tillegg til forskning og utvikling, vil IAVI etter hvert også arbeide for å sikre produksjonskapasitet, forsvarlig kvalitetskontroll og bred tilgjengelighet.

IAVI har forsterket sin virksomhet i Afrika og vil i 2003 opprette et regionalkontor i Nairobi.

IAVI støttes finansielt av en rekke land, næringsliv, private stiftelser og Verdensbanken. Norge har støttet IAVI siden 2001. Norge sitter ikke i IAVIs styre, men har årlige møter med IAVIs ledelse. Fra norsk side har man i dialogen vært særlig opptatt å sikre at en hiv/aidsvaksine blir tilgjengelig i utviklingsland.

IAVI har et økende finansieringsbehov, blant annet på bakgrunn av at organisasjonen står foran store utgifter i forbindelse med klinisk utprøving og utvidelse av virksomheten i Afrika. Regjeringen ønsker derfor å øke støtten til IAVI i 2004.

Mål

IAVI arbeider for å:

- mobilisere finansiell støtte til det globale arbeidet for å utvikle en hiv-vaksine
- øke tempoet i forskningen omkring en hiv-vaksine
- støtte vaksineforskning i utviklingsland
- oppmuntre at også farmasøytisk industri i større grad deltar i forskning og utvikling av en hiv-vaksine
- sikre at en fremtidig vaksine blir tilgjengelig for alle.

Rapport 2002

IAVI påbegynte en prosess for å identifisere prioriteringer for innsatsen når det gjelder påvirkningsarbeid overfor nasjonale myndigheter og industrien. Dette er viktig for å sikre finansiering av vaksineforskningen samt påse at en fremtidig vaksine blir tilgjengelig for alle. I denne forbindelse hadde IAVI kontakt med WHO, UNAIDS og representanter for farmasøytisk industri.

IAVI ble i 2002 ferdig med innledende utprøvinger av sin første vaksinekandidat, og denne vil være klar for storstilt klinisk utprøving på mennesker i 2003. Arbeidet skjer i samarbeid med univer-

sitetene i Nairobi og Oxford. Som forberedelse til klinisk utprøving av vaksinen, bygget IAVI opp en avdeling for vaksineutprøving ved et forskningsinstitutt i Uganda.

IAVI hadde i 2002 også framgang i utviklingen av flere prekliniske vaksinekandidater. For å øke tempoet og effektiviteten i vaksineforskningen, er det viktig å forske på flere vaksinekandidater samtidig.

Den norske støtten til IAVI var i 2002 på 10 mill. kroner, noe som utgjorde vel 3 pst. av totale bidrag. Norge var den åttende største giveren blant i alt 16 bidragsytere dette året.

Det internasjonale partnerskap for mikrobicider (IPM)**Situasjonsbeskrivelse**

For å sikre kvinner mulighet til selv å beskytte seg mot hivsmitte, ble det i 2002 etablert et nytt initiativ: Det internasjonale partnerskap for mikrobicider (IPM). IPM er en uavhengig organisasjon opprettet som følge av en konsultasjonsprosess initiert av Rockefeller Foundation. Gro Harlem Brundtland har takket ja til å bli medlem av IPMs styre etter at hun går av som generaldirektør i WHO.

IPM skal stimulere og finansiere utvikling, produksjon og distribusjon av mikrobicider. Det er foreløpig ingen mikrobicider tilgjengelig på markedet, og det gjenstår fremdeles mye forskning og utprøving. Det er bred enighet om at slike produkter vil kunne ha stor betydning for å forhindre smitte til jenter, kvinner og ufødte barn.

IPM samarbeider med IAVI blant annet i utvelgelsen av steder for klinisk uttesting. IPM driver også påvirkningsarbeid overfor myndigheter og den farmasøytiske industrien.

Mål

IPMs mål er å:

- øke finansiering og utvikling av mikrobicider globalt
- skape en oversikt over forskningen på feltet og koordinere mellom forskjellige aktører.
- sikre tilgjengelighet i utviklingsland av fremtidige mikrobicider

Rapport 2002

IPM har siden oppstarten bl.a. arbeidet med kartlegging av produkter for videre uttesting. IPM har også satt i gang planleggingen av hvor det bør bygges opp steder for klinisk uttesting og knyttet kontakt med den farmasøytiske industrien.

Norge støttet IPM med 5 mill. kroner i 2002, noe

som utgjorde 13 pst. av de totale bidrag. Norge var den tredje største giveren. Organisasjonen fikk dette året også støtte fra Danmark, Irland, Nederland, Storbritannia, UNFPA, Verdensbanken og Rockefeller Foundation. I begynnelsen av 2003 gikk Bill og Melinda Gates inn med USD 60 mill., tilsvarende om lag 420 mill. kroner, over fem år til IPM.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 350 mill. kroner.

Det legges opp til en indikativ fordeling av bevilgning med 200 mill. kroner til Det globale vaksineinitiativet (GAVI), 125 mill. kroner til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM), 15 mill. kroner til Det internasjonale aidsvaksine initiativet (IAVI) og 10 mill. kroner til Det internasjonale partnerskap for mikrobicider (IPM).

Post 81 Tilskudd til internasjonal landbruksforskning (NY)

Posten dekker Norges bidrag til internasjonal landbruksforskning som tidligere ble dekket over kap. 170, post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet m.v.

Situasjonsbeskrivelse

Den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) bidrar med sine 16 forskningsinstitutter til kunnskap for å styrke landbruksutviklingen i utviklingsland. Sentrenes virksomhet omfatter alt fra forskning på produksjonsvekst og skadedyrbekjempelse til forskning på ressursforvaltning og landbruksrelatert fattigdomsforskning mer allment.

CGIAR har vært gjennom en omfattende omstillingsprosess. Norge har deltatt i CGIAR-styret og vært en pådriver for denne omstillingen. CGIAR har blitt mer fattigdomsfokusert, og en har styrket samarbeidet med nasjonale forskningssystemer i utviklingsland.

Mål

Bevilgningen skal brukes til å støtte internasjonal landbruks-, mat- og fattigdomsforskning gjennom den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning, CGIAR-sentrene.

I tillegg vil en vurdere å bruke en mindre andel av bevilgningen til ICIPE, et landbruksforskningsinstitutt utenom CGIAR-systemet og Global Conservation Trust, et nyopprettet legat for å bevare biologisk mangfold innen såkorn.

Rapport 2002

Norge har støttet opp om de nye endringsprogrammene som tilrettelegger bedre for kapasitetsbygging og samarbeid med nasjonale landbruksforskningssystemer i utviklingsland. Som et redskap for dette er det etablert såkalte utfordringsprogrammer. Disse programmene skal også øke fattigdomsfokuset i forskningen. Tre programmer er godkjent, innen vann, genetiske ressurser og bioberikning. Flere nye programmer er under utvikling, som fokuserer på skog, forørkning, klima og kystsoner.

Det ble gjennomført en bred evaluering av CGIAR i 2002. Evalueringen av utfordringsprogrammene var positiv. Vurderingen av sentrene var mer varierende. Ett av sentrene ble kritisert for å ha for lav kvalitet og kritisert for ikke å ha den rette kompetanse til å være senter i verdensklasse innen institusjonell endring og innovasjoner. Det gjaldt evalueringen kapasitetsbyggingssenteret for landbruksforskning (ISNAR) med sete i Nederland. CGIARs årsmøte vedtok å utarbeide en raskt arbeidende restruktureringsgruppe som skal utarbeide en plan for endringene som må til for å følge opp evalueringen.

CGIAR-sentrene og ICIPE mottok 69,3 mill. kroner i 2002, mens støtten ble økt til 83,5 mill. kroner i 2003. Norge bidro i 2002 med om lag 3,5 pst. av de totale bidragene.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 85 mill. kroner.

Kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	584 000	584 000	584 000
71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	523 051	499 000	564 000
72	Samfinansiering via finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i>	206 243	290 500	320 500
Sum kap 171		1 313 294	1 373 500	1 468 500

Post 70 Verdensbanken, kan overføres**Situasjonsbeskrivelse**

Verdensbankgruppen består av International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) og International Development Association (IDA), som har felles administrasjon, og International Finance Corporation (IFC) og Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA), som har separate administrasjoner og jobber med utvikling av privat sektor. IDA er den delen av Verdensbanken som gir lån på særdeles gunstige betingelser til de fattigste utviklingslandene (BNP per innbygger på under USD 885 i 2002). Det er for tiden 65 land som tilfredsstiller kravene til IDA-lån. I tillegg kommer 15 land som kan låne både fra IDA og IBRD. IDA-lånene er rentefrie, avdragsfrie i 10 år og har en tilbakebetalingstid på opp til 40 år. Fra og med 2003 gis rundt 18-21 pst. av IDAs bistand til de fattigste landene som rene gavemidler.

Verdensbankens styre har 24 medlemmer, som vanligvis trer sammen flere ganger i uken. Norge deler styreplass med de øvrige nordiske og baltske land. For tiden representerer Danmark valggruppen. Norges formelle stemmevekt er 0,64 pst. Stemmevekten kommer imidlertid svært sjelden til anvendelse, da man bestreber seg på å fatte beslutninger ved konsensus etter forhandlinger.

Norge har i de fleste saker sammenfallende interesser med de øvrige nordiske land, og det nordiske samarbeidet i Verdensbankens styre er tett. Felles posisjoner og instruksjoner utformes på ukentlig basis og det holdes felles innlegg under årsmøter og møter i Utviklingskomiteen. I tillegg til styrearbeidet er hyppig kontakt mellom vår utviklingspolitiske ledelse og bankens ledelse, samt mellom embetsverket og bankens stab, en viktig del av Norges policydialog med banken. Deltaelse i ulike giverfora knyttet til Verdensbankgruppen og bruk av øremerkede tilskudd gir anledning til å føre en dialog med bankens stab i den fasen

hvor forslag som vil bli fremmet for bankens styre til endringer i bankens politikk utarbeides.

Fra norsk side har vi lenge vært opptatt av at banken skal sette fattigdomsreduksjon høyest på sin dagsorden og at dette må være et overordnet mål og ikke bare et virkemiddel for økt vekst. Norge har tatt til orde for at banken må legge vekt på den sosiale dimensjon ved utviklingsprosessen, og har vært, og er, opptatt av at miljøhensyn og likestilling skal integreres i bankens virksomhet. Norge er sterkt engasjert i det såkalte HIPC-initiativet (Heavily Indebted Poor Countries), som er en gjeldslettemekanisme for de fattigste og mest gjeldstyngede land administrert i fellesskap av Verdensbanken og Valutafondet. Arbeidet med nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier (PRSP) står sentralt i den norske policydialogen med banken.

I løpet av de siste ti årene har vi vært vitne til en betydelig endring i bankens politikk, og det er i dag stor grad av samsvar mellom denne og norske utviklingspolitiske prioriteringer. Hovedutfordringen fremover er å sikre at den nye politikken omsettes i praksis og reflekteres i alle ledd av bankens virksomhet.

Mål

Verdensbankens formål er å bekjempe global fattigdom, gjennom å bistå låntagerland i å oppnå bærekraftig og rettferdig vekst. Verdensbanken har sluttet seg til Tusenårsmålene, og disse står i fokus for bankens utviklingsprogrammer.

Rapport 2002

Verdensbanken ga i 2002 tilsagn om lån for USD 19,5 mrd. (NOK 140,4 mrd.), hvorav USD 8,1 mrd. (NOK 58,3 mrd.) var på konsesjonelle vilkår fra IDA. 19 pst. av bankens samlede utlån gikk til Afrika sør for Sahara.

Verdensbanken har de siste årene foretatt en omfattende omorganiserings- og omstillingspro-

sess som følge av økt fokus på landnivå. Dette har blant annet innebåret at representasjonen på landnivå i dag er styrket med landansvarlige direktører i mange tilfelle plassert i felt. Verdensbanken har trappet opp sin støtte til utviklingsland innen internasjonal handel og etablert en egen avdeling for handelsspørsmål.

Verdensbanken måler i samarbeid med FN låntagerlandenes fremgang i forhold til Tusenårsmålene. Utviklingskomiteen i Verdensbanken og IMF skal jevnlig vurdere de forskjellige aktørenes politikk og strategier i lys av Tusenårsmålene. Fra norsk side har vi understreket betydningen av at kapasitet til å måle fremdrift i utviklingsprosessen bygges i landene selv.

Erfaringene med PRSP som tilnærmingssåte til utvikling ble gjennomgått av Verdensbanken og IMF tidlig i 2002. Gjennomgangen tyder på at tilnærmingen er et stort skritt i riktig retning, men at prosessen må videreutvikles og forbedres. Norge har både i styresammenheng og i møter mellom politisk ledelse og bankens ledelse understreket at banken ikke må overstyre landenes arbeid med PRSP. De nasjonale myndigheter må gis handlingsrom. Vi har også understreket at PRSP ikke må ses på som et statisk dokument, men en løpende prosess hvor målet er å skape en plattform som alle givere kan basere sin støtte på. Bankens intensiverer i 2002 sitt arbeid med å forenkle og harmonisere sine rutiner for å redusere transaksjonskostnadene for låntager. Samtidig ble det åpnet for at banken kan delta i såkalte sektoromfattende program (Sector Wide Approaches) hvor flere givere slår sine ressurser sammen for i fellesskap å støtte opp om nasjonale myndigheters bestrebelser innen en gitt sektor, noe man fra nordisk side lenge har etterlyst.

Verdensbankens styre godkjente i 2002 en rekke strategi – og policydokumenter. Blant de viktigste var nye strategier for utvikling innen privat sektor og landbruk. Begge strategiene var gjenstand for omfattende ekstern konsultasjon med aktiv norsk deltakelse. Den nye privatsektorstrategien gjelder nå hele verdensbankgruppen, i motsetning til tidligere hvor man opererte med separate strategier. En slik helhetlig tilnærmingssåte har man fra nordisk side lenge etterlyst. I tillegg er det en tett dialog mellom banken og ulike deler av forvaltningen i forbindelse med tunge prosesser knyttet til enkeltland.

Banken deltar stadig oftere i post-konflikt sammenheng, og har vanligvis en sentral rolle i gjenoppbyggingsfasen i slike land, senest ift. Afghanistan og Sri Lanka.

Budsjett 2004

Norges bidrag til den trettende påfylling av IDA utgjør 1.751.270.000 kroner som skal innbetales i treårsperioden 2002-2004. For 2004 foreslås bevilget 584 mill. kroner.

Post 71 Regionale banker og fond, kan overføres

Afrikabanken

Situasjonsbeskrivelse

Den afrikanske utviklingsbank og fond (AfDB), ofte omtalt som Afrikabank-gruppen, har som formål å bidra til økonomisk og sosial utvikling i Afrika. Bankens er inne med støtte i nesten alle regionale medlemsland, hvorav de aller fleste er fattige og kvalifiserer til støtte fra Afrikafondet (AfDF) med rentefrie lån, etter samme kriterier som IDA-lån.

Eksekutivstyret er Afrikabankgruppens utøvende myndighet, med ansvar for den løpende virksomhet. I perioden fram til Norge overtar stillingen som eksekutivdirektør høsten 2004 representerer Danmark vår valggruppe, som ellers består av Finland, Sverige, Sveits og India.

Norges andel av aksjekapitalen i AfDB er 1,15 pst. og andel av siste fondspåfylling var 3,54 pst. Vår valggruppes stemmeandel er nest størst av 6 ikke-regionale valggrupper i AfDF (ca. 9 pst. av stemmer totalt) og minst i AfDB (ca. 6 pst.).

Norge har noe samfinansiering med AfDB utenom de generelle bidrag, særlig i form av faglig assistanse og bidrag til tematiske fond, til sammen ca. 6 mill. kroner i 2002.

Opprøret i Elfenbenskysten i september 2002 førte til at AfDB i februar 2003 vedtok å flytte hovedkvarteret midlertidig fra Abidjan til Tunis, og dette har virket negativt inn på bankens utlånsvirksomhet og i beste fall forsinket den pågående organisasjonsutvikling. Samtidig har de vanskelige arbeidsforholdene i Abidjan og flytteprosessen satt fart i planene om en desentralisering av organisasjonen. Vi ser det som svært viktig at banken styrker sin tilstedeværelse lokalt i regionen, ikke minst på bakgrunn av den dreining mot dialog rundt nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon som nå skjer. I dag oppleves AfDB ofte som fraværende og delvis irrelevant på grunn av manglende deltakelse i nasjonale prosesser og politikkutvikling.

Mål

På grunnlag av AfDBs mandat som er «å bidra til økonomisk og sosial utvikling i medlemslandene –

individuelt og samlet» gjelder følgende mer operasjonelle mål og prioriteringer:

- På landnivå: fokus på støtte til 3 sektorer; jordbruk- og landsbygdutvikling, utvikling av menneskelige ressurser og utvikling av privat sektor,
- Fremme økonomisk integrasjon og samarbeid på regionalt nivå,
- Styrket innsats på 3 tverrsektorielle tema; godt styresett, miljø og likestilling.

Rapport 2002

Av de hendelser som preget AfDB i 2002 var opprøret i vertslandet det mest betydningsfulle, på en negativ måte. Blant de positive begivenheter kan nevnes avslutningen av den niende påfyllingsrunde for AfDF i Oslo og godkjenningen av den nye strategien for banken og den omfattende reorganiseringen som fortsatt pågår. Oppstarten av det nordisk finansierte fondet for godt styresett var et viktig bidrag til samarbeidet med banken på dette området.

Totalt ble det i Afrikabankgruppen i 2002 innvilget nye lån og gaver for Units of Account (UA) 2038 mill., eller drøyt 23 mrd. kroner, ned fra drøyt 27 mrd. kroner i 2001. I 2002 var fordelingen av bevilgede midler på de viktigste sektorer som følger; finans 21 pst., multisektor (hovedsakelig off. forvaltning med strukturtilpasningslån og privat sektor støtte) 17 pst., landbruk og landsbygdutvikling 13 pst., energi 12 pst., helse 10 pst., transport 8 pst., kommunikasjon 6 pst. og utdanning 5 pst.

I tillegg til regelmessig og omfattende evalueringer av enkeltprosjekter gjennomføres det generelle vurderinger av utviklingsmessige resultater i forbindelse med gjennomgang av påfyllinger av AfDF. En slik vurdering ble sist foretatt i 2002 for årene 1996–2001, basert på sluttevalueringer av en rekke enkeltprosjekter. Undersøkelsen, basert på metodologi utviklet i Verdensbankens evalueringsenhet, kategoriserer og rangerer resultatene av evalueringene etter en rekke kriterier, som relevans, virkning, effektivitet, bærekraft og institusjonsutvikling – og kommer fram til en verdi for utviklingseffekt. Konklusjonen er at indeksen for AfDFs utviklingseffekt var innenfor det som regnes for tilfredsstillende.

Asiabanken

Situasjonsbeskrivelse

Den asiatiske utviklingsbanken (AsDB) finansierer sine utlån ved innlåning fra internasjonale kapitalmarkeder på grunnlag av sin aksjekapital. Aksjekapitalen, som alle medlemslandene har bidratt til med utgangspunkt i deres størrelse i verdensøko-

nomien, gjør Asiabanken svært kredittverdig og gjør at banken kan låne inn og gi lån på svært gunstige vilkår. Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF) er Asiabankens utlånsordning for de fattigste landene. Utlånsmidlene kommer fra giverlands bistandsbudsjetter gjennom påfyllingsforhandlinger hvert tredje år, og lånes ut rentefritt etter samme kriterier som i IDA.

Eksekutivstyret er Asiabankens utøvende myndighet, med ansvar for den løpende virksomhet. Norge overtok det nordiske koordineringsansvaret 1. september 2001, og fra høsten 2002 innehar Norge den stedfortredende eksekutivdirektør stillingen.

Norges andel av aksjekapitalen i Asiabanken er 0,35 pst., og den norske andelen til AsDF utgjør 0,95 pst. av det samlede giverbidraget. Norge bidro totalt med 64 mill. kroner til Asiabanken i 2002 hvorav 55 mill. kroner utgjorde det norske bidraget til AsDF og 9 mill. kroner til samfinansierings tiltak.

Mål

Asiabankens overordnede mål er å bidra til fattigdomsbekjempelse i Asia. I henhold til bankens fattigdomsstrategi og langtidsstrategi (2000–15), skal bankens hovedfokus være:

- bærekraftig økonomisk vekst
- sosial utvikling
- godt styresett.

Rapport 2002

Asiabanken gjennomgikk en omfattende omorganisering i 2002 for å legge til rette for en mer effektiv gjennomføring av fattigdomsstrategien og bankens langtidsstrategi (2000–2015). Omleggingen skal bidra til sterkere land- og sektorfokus, økt lokal deltakelse, kvalitetssikring og kunnskapsorientert virksomhet. Arbeidet med å desentralisere virksomheten fortsatte. Portugal og Øst Timor ble tatt opp som nye medlemmer og Asiabanken har nå totalt 61 medlemsland hvorav 26 land har tilgang til lån på konsesjonelle vilkår gjennom AsDF. Fra norsk side har man lagt vekt på at banken må styrke samarbeidet på landnivå både med myndighetene og andre lokale aktører og i større grad legge nasjonale fattigdomsstrategier til grunn for sitt arbeid. Fortgang i arbeidet med styrke resultatorienteringen og fattigdomsrettingen av virksomheten står også sentralt i dialogen med banken. Det samme gjør bankens interne styresett som blant annet omfatter behovet for å styrke inspeksjonsmekanismen, økt rolle for visepresidentene,

en åpnere personalpolitikk med særlig vekt på likestilling og økt desentralisering.

Det ble bevilget USD 5,6 mrd. i lån i 2002 hvorav USD 3,9 mrd. utgjorde ordinær utlåning og USD 1,7 mrd. på konsesjonelle vilkår. 41 pst. av lånevirkomheten ble klassifisert som fattigdomsorientert, men svært få av disse var klassifisert som kjerneinnsatser på området. Tusenårsmålene legges nå mer systematisk til grunn for Asiabankens landstrategier- og programmer sammen med landspesifikke fattigdomsindikatorer. Asiabankens samarbeid med andre internasjonale organisasjoner ble ytterligere styrket og samarbeid med FNs økonomiske og sosiale kommisjon for Asia og Stillehavsområdet (ESCAP) ble innledet for å utvikle mekanismer for å overvåke oppnåelsen av tusenårsmålene i regionen. Arbeidet med å styrke resultatorienteringen av virksomheten fortsatte i 2002 og systemet for resultatbaserte allokeringer under AsDF, som særlig vektlegger godt styresett og landenes behov, kom på plass. Arbeidet med godt styresett viser god framgang og nasjonale fattigdomsanalyser legges i økende grad til grunn for landprogrammeringen.

Lånevirkomheten til Afghanistan ble gjenopptatt i 2002 etter 23 år i form av et multisektorlån med konsesjonelle vilkår på USD 150 mill. til gjenoppbyggingen innen veisektoren. Samarbeidet med internasjonale institusjoner ble ytterligere styrket ved at AsDB fikk akkrediteringsstatus til FNs generalforsamling og inngikk samarbeidsavtaler med ILO og WTO.

Etter omfattende konsultasjoner med medlemmene og det sivile samfunn vedtok styret Asiabankens første miljøpolicy.

Evalueringen av Asiabankens interne likestillingsprogram i 2002 viste at kvinneandelen i banken har økt betydelig siden 1998, men at kvinner er konsentrert i de laveste stillingskategoriene og at andelen kvinner i høyere stillinger fortsatt er svært lav. Andre fase av programmet vil bli satt i gang i 2003, som vil fokusere på strategier for å øke antall kvinner i lederstillinger.

Den interamerikanske utviklingsbank

Situasjonsbeskrivelse

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB), som er den største multilaterale lånegiver i Latinamerika-regionen, har også en utlånsordning for de fattigste medlemslandene, IDBs konsesjonelle fond (FSO).

Eksekutivstyret er IDBs utøvende myndighet, med ansvar for bankenes løpende virksomhet. Norge overtok det nordiske koordineringsansvaret sommeren 2003 og innehar fra dette tidspunkt

også stillingen som stedfortredende eksekutivdirektør.

Nye strategier foreligger på alle IDBs hovedinnsatsområder (modernisering av staten, regional integrasjon, konkurransedyktighet og sosial utvikling), utarbeidet i nær konsultasjon med medlemslandene og det sivile samfunn. I henhold til bankens mandat, skal 35 pst. av alle utlån gå til de minst utviklede landene og 40 pst. av det totale lånevolumet skal anvendes til bekjempelse av fattigdom og sosial ulikhet.

Norges andel av aksjekapitalen i IDB utgjør 0,17 pst. og andelen av bidraget til det konsesjonelle fondet er på 5 pst. Norge bidro med 21 mill. kroner til samfinansieringstiltak i 2002 i tillegg til det årlige bidraget til Det interamerikanske investeringsselskapet, (IIC) på 3,5 mill. kroner.

Mål

IDBs overordnede mål er å bidra til bærekraftig økonomisk vekst og redusere fattigdom og sosial ulikhet i Latin Amerika og Karibien.

Bankens hovedinnsatsområder for å nå disse målene omfatter:

- modernisering av staten
- regional integrasjon
- konkurransedyktighet
- sosial utvikling

Rapport 2002

Som følge av den vanskelige situasjonen i regionen, har etterspørselen fra låntakerlandene etter mer kortsiktige og fleksible låneinstrumenter økt betraktelig. For å imøtekomme landenes behov og styrke IDBs responskapasitet, ble det vedtatt et nytt lånerammeverk for 2002-04 som omfatter investeringslån, policybaserte lån og kriselån. Policybaserte lån har et tak på USD 4,5 mrd. for en treårsperiode og kriselån har et tak på USD 6 mrd. på rullerende basis. Alle instrumentene skal underlegges samme krav til evaluering og målbarhet av resultatene. Fra norsk side har man vært særlig opptatt av at banken må:

- i. bistå landene i å tilpasse Tusenårsmålene til den regionale konteksten,
- ii. få fortgang i arbeid med omleggingen til resultatorientert virksomhet og
- iii. styrke koordineringen og samordningen på landnivå.

IDB bevilget USD 4,5 mrd. i nye lån for 2002 hvorav USD 4 mrd. utgjorde ordinære kapitalressurser og USD 500 mill. var konsesjonelle ressurser. Det lave lånevolumet sammenlignet med tidligere år skyldes

i hovedsak krisen i Argentina og valget i Brasil. Det ble bevilget et kriselån på USD 500 mill. til Uruguay. I 2002 ble det bevilget flest nye lån til sosialsektoren, etterfulgt av modernisering av staten og reformer. 69 pst. av det totale lånevolumet i 2002 ble klassifisert som fattigdomsrettet og 50 pst. av utlånene gikk til de minst utviklede landene. IDB startet omleggingen til en mer resultatorientert virksomhet innenfor rammen av tusenårsmålene. Det ble foretatt flere evalueringer av landprogrammene som blant annet viste at det var vanskelig å måle utviklingsresultater som følge av mangelfullt analyse- og datagrunnlag og fokus på kortsiktige prosjektmål. Disse erfaringene har ligget til grunn for utarbeidelsen av nye retningslinjer for land programmeringen slik at land- og sektorstrategier i framtiden skal innholde målbare resultatindikatorer og ikke bare prosjektmål. Det er besluttet å opprette en egen stilling for å følge opp og overvåke dette arbeidet. Resultatbaserte kriterier for allokeringen av konsesjonelle lån er også etablert. IDB deltar i internasjonale fora for å samordne praksis når det gjelder utvikling av resultatindikatorer og overvåking av måloppnåelse.

IIC fikk et relativt dårlig resultat i 2002 som følge av den økonomiske krisen i regionen, og flere land særlig Argentina og Venezuela hadde problemer med å betjene sine lån. Mot slutten av året ble det nedsatt en ekstern arbeidsgruppe med norsk deltakelse for å se nærmere på IICs framtidige rolle og mandat i regionen. Rapporten forventes ferdigstilt i løpet av 2003.

Innskudd i Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD)

IFAD lånefinansierer prosjekter på konsesjonelle vilkår med sikte på å redusere fattigdommen og øke matvareproduksjonen i utviklingsland. Mer enn en tredjedel av IFADs regulære midler har gått til Afrika sør for Sahara. Det har siden starten vært forutsatt at IFAD i hovedsak skulle basere sin virksomhet på nært faglig samarbeid med andre institusjoner. De fleste prosjekter er derfor ikke fullfinansiert av IFAD, men samfinansieres med ulike bilaterale og multilaterale givere. IFAD har de siste par årene gjennomført en omorganisering av virksomheten, som blant annet innebærer nye systemer for oppfølging, kontroll og evaluering.

I lys av Tusenårsmålene argumenterer IFAD for at strategier for fattigdomsbekjempelse må fokusere på landsbygda, gitt at 75 pst. av de fattige befinner seg der. Fra norsk side er den grunnleggende holdning at IFADs politikk og strategier synes å være på

plass, og at hovedutfordringen fremover er å sikre at politikk omsettes i praktiske resultater på feltnivå. Spesielt vil man fra norsk side følge opp at IFAD på en tilfredsstillende måte ivaretar likestillingshensyn. Dette stod sentralt i forhandlingene om den sjette kapitalpåfyllingen i IFAD, som ble avsluttet våren 2003 og som vil tre i kraft fra 2004.

IFADs mandat samsvarer godt med sentrale mål i norsk utviklingspolitikk. Som det fremgår av Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015, må det satses på utvikling av landbruket dersom målene om fattigdomsbekjempelse skal nås. Gjennom sitt arbeid på mikro-nivå og eksklusive målretting mot de fattigste befolkningsgrupper på landsbygda, utfyller IFAD andre multilaterale finansorganisasjoner og kan være en viktig aktør ikke minst i land med svake institusjoner og nasjonalt styresett. Samlet gjør dette institusjonen svært interessant som kanal for norske tilskudd. Som ledd i en satsing på landbruksområdet vil bistanden gjennom IFAD bli økt.

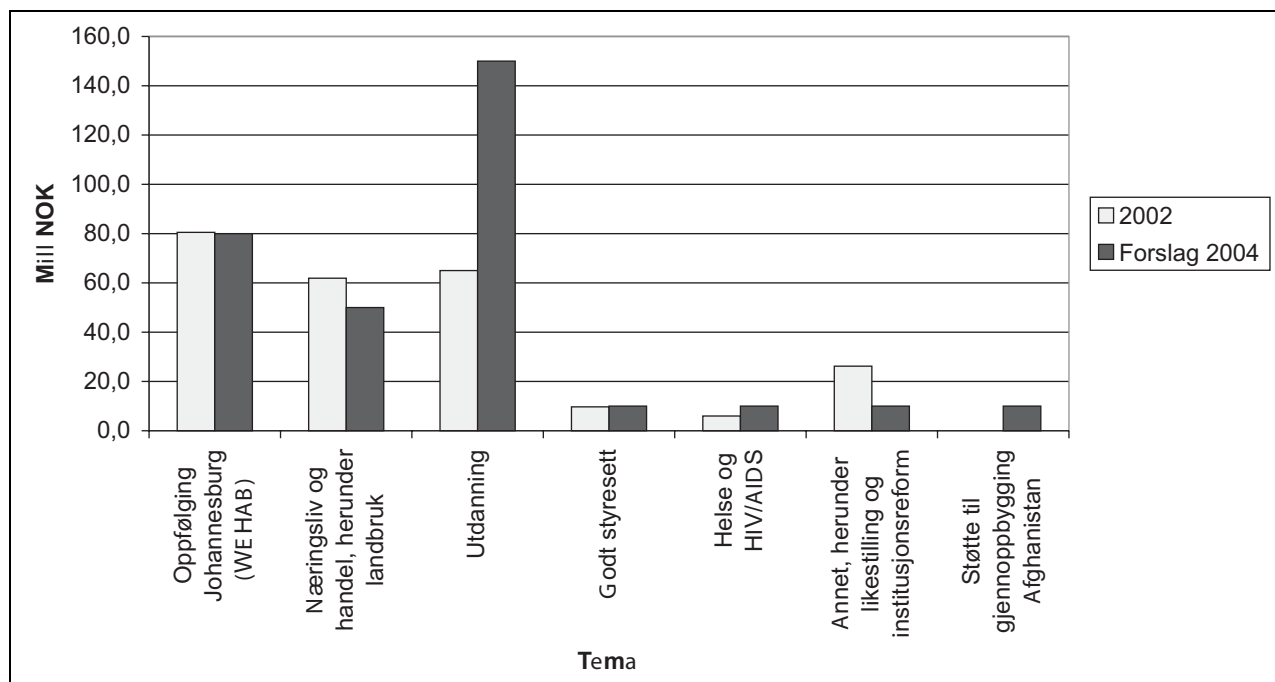
Det norske bidraget vil bli på 194,69 mill. kroner over treårsperioden 2004-2006.

Innskudd i Nordisk Utviklingsfond (NDF)

NDF har som formål å fremme sosial og økonomisk utvikling i utviklingslandene. Fondets midler anvendes i tråd med nordiske utviklingspolitiske prinsipper. Innsatsen er konsentrert om lavinntektslandene. Lånene gis på vilkår som tilsvarer Det internasjonale utviklingsfond (IDA) i Verdensbanken. Fondets arbeidsform er i hovedsak å finansiere komponenter i større prosjekter som gjennomføres i regi av andre multilaterale finansinstitusjoner. Prosjektene som finansieres skal være av nordisk interesse. Fondet er et konkret uttrykk for et nordisk utviklingssamarbeid, og det er en viktig målsetting at fondet profilerer både prioriterte nordiske målsettinger og nordisk ekspertise og kunnskap.

I 2002 innbetalte Norge 87,76 mill. kroner under tredje kapitalpåfylling til NDF. Fondet undertegnet i 2002 10 nye låneavtaler til en samlet verdi av EUR 68,4 mill. Av NDFs samlede prosjektportefølje med kredittfinansiering går 47 pst. til Afrika, 35 pst. til Asia og 18 pst. til Latin-Amerika. NDF fokuserer hovedsaklig på prosjekter innenfor infrastruktur og energi, men finansierer også prosjekter innenfor miljø, utdanning, helse og jordbruk.

NDF vedtok i 2002 nye prinsipielle retningslinjer for hvordan man skal takle korrupsjon. Videre har styret behandlet et nytt styringssystem for prosjektvurdering og prosjektoppfølging, og NDF kan ansees som en foregangsinstitusjon på dette feltet.

Figur 7.10 Tematisk fordeling 2002 og forslag 2004

Budsjett 2004

For 2004 foreslås det bevilget 564 mill. kroner. Det legges opp til følgende indikative fordeling

- 345 mill. kroner til Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF)
- 87 mill. kroner til Nordisk Utviklingsfond (NDF)
- 65 mill. kroner til Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD)
- 55 mill. kroner til Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF)
- 7 mill. kroner til Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB)
- 4 mill. kroner til Den interamerikanske utviklingsbankens søsterorganisasjon for privat sektor (IIC).

Post 72 Samfinansiering via finansinstitusjoner

Situasjonsbeskrivelse

Norske øremerkede bidrag finansierer utrednings tiltak og operasjonelle aktiviteter hvor man fra norsk side kan spille en katalytisk rolle med hensyn til å påvirke og utvikle utviklingsbankenes politikk og operasjoner. Norge har f.eks. arbeidet langsiktig og målbevisst for at hensyn til miljø og likestilling i sterkere grad skal legges til grunn for virksomheten. I de senere år har tema som utdanning, helse, kampen mot hiv/aids, barnarbeid, godt styresett og funksjonshemmedes rettigheter

blitt prioritert. Dette skal sikre at det blir tatt tilstrekkelig hensyn til disse temaene i institusjonenes virksomhet generelt.

Gjennom samfinansieringen skapes kontakt med sentrale aktører innad i bankenes stab og ledelse. Dette gir grunnlag for å påvirke policyutvikling også før forslag fremmes i styrende organer, og gir samtidig erfaring med hvordan beslutninger i de styrende organer faktisk gjennomføres på landnivå. På denne måten utfyller og styrker samfinansieringen det arbeid som blir gjort i de styrende organer.

Støtten er under omlegging og mye av denne samles nå i større tematiske fond i institusjonene. Fra norsk side benyttes også i stadig større grad multigiverfond for samfinansieringen når denne legges om fra prosjektstøtte til mer langsiktig støtte på tematiske områder. Dette vil bidra til en forenkling av samfinansieringsprosedyrene på giversiden og redusere administrasjonen av midlene for institusjonene. Utviklingsbankenes egne policy ligger til grunn for disse tematiske multigiverfond og en oppnår dermed at giverprofileringen reduseres og at bankenes eierforhold til slike fond vil styrkes. Det finner sted årlige konsultasjonsmøter mellom bankene og bidragsyterne der det blir rapportert om bruken av fondene. Multigiverfond er således i tråd med det pågående arbeidet internasjonalt med standardisering av prosedyrer og praksis.

Norge bidro i 2002 med ca. 250 mill. kroner til samfinansiering i utviklingsbankene. Av dette gikk ca. 220 mill. kroner til Verdensbanken, mens de resterende gikk til de regionale utviklingsbankene.

Utdanning

Mål

Bevilgningen kan brukes til:

- å styrke arbeid med utdanning, særlig innen Afrika-regionen, og bidra til forbedret arbeid på utdanningssektoren gjennom Verdensbanken
- å bistå afrikanske land i å utvikle bærekraftige nasjonale utdanningsprogrammer

Rapport 2002

For å konsolidere sin samfinansiering med Verdensbanken på utdanningsfronten, opprettet Utenriksdepartementet i 1997 et tematisk fond for fremme av utdanning i afrikanske land sør for Sahara. Fondet har så langt bistått 39 afrikanske land i arbeidet med å utarbeide nasjonale utdanningsprogrammer.

Konsulentselskapet Finnconsult gjennomførte på oppdrag av Departementet i 2002 en evaluering av fondet. Evalueringsteamet besøkte Verdensbanken og UNESCO, og det ble gjennomført landstudier i tre av landene som har mottatt støtte gjennom fondet; Mali, Zambia og Uganda. Rapporten fra evalueringen er positiv. Målsettingen med fondet er blitt oppfylt. Ikke minst har fondet bidratt til å høyne kvaliteten på Verdensbankens arbeid med sektorprogrammer i afrikanske land. Banken har således kunnet fungere som en bedre rådgiver for afrikanske utdanningsministerier. Ettersom planlegging og studier har vært gjennomført på en deltakende måte, har dette også medvirket til kapasitetsbygging i Afrika. Fondet har i tillegg ført til økt samordning og koordinering mellom organisasjoner som arbeider med utdanning for alle i Afrika som UNESCO, UNICEF, FAWE og ADEA. Rapporten konkluderer med at støtten til fondet bør videreføres og utvides.

Fondet ble i 2002 påfylt med 65 mill. kroner, slik at samlet støtte til fondet er på 256 mill. kroner. Samtidig understreker rapporten at svake administrative systemer og manglende gjennomføringskapasitet er en stor utfordring med tanke på å oppnå målsettingen om Utdanning for alle innen år 2015. Denne hindring har også kommet tydelig frem i forbindelse med Fast Track Initiative (FTI) som ble satt i gang i 2002. Innen rammen av dette initiativet skal alle land som har på plass en PRSP og et troverdig sektor program være sikret finansiering fra giverne slik at de kan nå målsettingen om Utdanning for alle innen år 2015. Så langt fyller 18 land de kriterier som er stilt med tanke på å få støtte. I tillegg arbeides det aktivt for at alle land som prioriterer utdanning skal få tilstrekkelig faglig bistand til at også disse landene skal få på plass sektorprogrammer. Innen rammen av FTI bidro Norge i 2002 USD 1 mill. til hvert av landene Burkina Faso, Guinea og

Niger. Det har vært en positiv utvikling ved at alle de sentrale givere har samlet seg om FTI. Initiativet vil således kunne bli et viktig redskap med tanke på bedre samordning og koordinering mellom giverne på landnivå. FTI vil dermed bli en viktig kanal for den opptrapping av støtten til utdanning som Norges internasjonale strategi for Utdanning for alle inne 2015 legger opp til.

Helse – hiv/aids

Mål

Bevilgningen kan brukes til:

- å styrke arbeid med helsespørsmål og bidra til forbedret helsearbeid i utviklingsland gjennom Verdensbanken
- få hiv/aids problematikken opp på dagsorden i utviklingsbankene
- å påvise at aids epidemien ikke er et rent helseproblem, men et utviklingsproblem

Rapport 2002

Gjennom øremerkede bidrag til studier, analyser og opplæringstiltak har en kunnet overbevise finansmyndighetene i låntakerlandene om hvor alvorlige konsekvenser epidemien kan ha for økonomisk og sosial utvikling og at dette arbeidet må prioriteres.

Støtten har blant annet resultert i utarbeidelsen av en strategi for hvordan afrikanske land skal bekjempe epidemien. Denne støtten har vært en forutsetning for at banken i 2000 kunne sette i gang et flergiverprogram mot hiv/aids (MAP) for afrikanske land sør for Sahara. Programmet åpner for inntil USD 1 mrd. (7,2 mrd. kroner) i fleksibel og rask finansiering. Midlene blir brukt til hiv/aids-prosjekter utviklet av landene selv og gis i form av standard IDA-kreditter. MAP støtter nasjonale programmer for forebygging og behandling. Programmet er del av Verdensbankens innsats under UNAIDS-paraplyen.

Norge har støttet arbeidet for bekjempelse av elveblindhet i Afrika siden 1978. I perioden 1986 til 1992 bevilget Norge 22 mill. kroner til WHO's program for å utrydde elveblindhet i Vest-Afrika (OCP) som arbeidet i 11 vestafrikanske land. Ettersom en langt på vei har lyktes med å utrydde elveblindhet i Vest-Afrika ble programmet i 1995 supplert med APOC (African Programme for Onchocerciasis Control), som arbeider i sentral- og østafrikanske land. Norge har tidligere bidratt med 8 mill. kroner til APOC. Denne støtten ble utvidet med 6,2 mill. kroner i 2002.

Verdensbanken opptrer som finansieringskanal for APOC, mens WHO har det faglige og utøvende

ansvar for programmet. APOC er basert på et samarbeid mellom nasjonale myndigheter i de berørte landene, frivillige organisasjoner, bilaterale givere og internasjonale organisasjoner. Carter-senteret er således den største utøvende organisasjon for programmet. Legemiddelfirmaet Merck deltar med betydelig støtte gjennom at medisinen Ivermectin blir stilt gratis til disposisjon. Programmet er således et interessant eksempel på et partnerskap der private og offentlige aktører gjennom 25 år har gått sammen for å utrydde elveblindhet, og der dette partnerskapet har gitt konkrete resultater ved at sykdommen er i ferd med å bli utryddet i store deler av Vest-Afrika.

Bærekraftig utvikling og oppfølging av toppmøtet i Johannesburg

Mål

Bevilgningen kan brukes til:

- å støtte Verdensbankens arbeid med å styrke låntakerlandenes kapasitet innenfor miljø, sosial utvikling og fattigdom
- integrere miljødimensjonen i alle deler av det operasjonelle virke.
- sette fattigdomsreduksjon inn i et bærekraftig perspektiv

Rapport 2002

Norge bidro i 2002 med 80 mill. kroner et tematisk fond for miljø, sosial utvikling og fattigdomsbekjempelse (TFESSD). Denne støtten har bl.a. finansiert analyser og utredninger som har vært sentrale for å styrke Verdensbankens oppfølging av Johannesburg-toppmøtet, herunder den operative oppfølging av WEHAB. Videre har vi fra norsk side tatt spesielt til orde for at banken bidrar til å analysere hvilke konsekvenser ulike politikkvalg har for sosiale forhold og fattigdomssituasjonen i et land. Norge har gjennom dette fondet samfinansiert med banken og med enkelte andre medlemsland arbeidet med å utvikle et egnet analyseinstrument til dette formål – «Poverty and Social Impact Analysis» (PSIA).

Det tematiske fondet bidro også med 7,5 mill. kroner til Verdensbankens årlige utviklingsrapport (*World Development Report 2003 – Sustainable Development in a Dynamic World*), som fokuserte på institusjoners betydning for utvikling. Norske forskningsmiljøer spilte en vesentlig rolle i konsultasjonene om rapporten, som er blitt et sentralt dokument for Verdensbanken både under og i oppfølgingen av Toppmøtet for bærekraftig utvikling i Johannesburg.

Finland sluttet seg i 2002 til fondet, slik at det nå er blitt et flergiverfond.

Latin Amerika er den regionen i verden med størst sosiale og økonomiske ulikheter. IDB har gått i bresjen for å sette sosial utjevning på den regionale dagsorden i dialogen med landene, gjennom forskning og kapasitetsbygging i låntakerlandene og internt i IDB. Norge som første land bidro til IDBs flergiverfond innen sosial utjevning med 5 mill. kroner i 2002.

Godt styresett

Mål

Bevilgningen kan brukes til:

- å bidra til godt styresett og antikorrupsjon ved å styrke utviklingsbankenes arbeid med disse spørsmålene
- gi låntakerlandene veiledning og faglig assistanse på dette området

Rapport 2002

Siden 1998 har Norge bidratt med støtte til World Bank Institute (WBI) sitt program for antikorrupsjon og godt styresett, som har bidratt til at disse spørsmålene nå står sentralt på Verdensbankens dagsorden.

Dette programmet gir låntakerlandene veiledning i effektiv bruk av offentlige ressurser, juridisk opplæringsprogram, utvikling av media og «ansvarliggjøring», (styrking av parlamenter, bedre samspill privat/offentlig sektor samt diagnostisk og analytisk arbeid). WBIs innsats består primært i å tilby opplæring og annen kapasitetsbygging til relevante organisasjoner og institusjoner i partnerland. Nederland og Storbritannia har også sluttet seg til dette programmet som mottok 3 mill. kroner fra Norge i 2002.

Norge besluttet i 2002 å bidra til et flergiverfond opprettet av Canada innen Godt styresett i *Asiabanken*. Bidraget for 2002 var på 4 mill. kroner. Formålet med fondet er å støtte opp om gjennomføringen av Asiabankens godt styresett policy og aksjonsplan som omfatter det sivile samfunns deltakelse i offentlige beslutningsprosesser, mer effektiv og transparent forvaltning av offentlige ressurser, kompetansebygging i låntakerlandene innen styresett reform og antikorrupsjonstiltak.

Norges bidrag til IDBs etikk og utviklingsinitiativ utgjorde 2,5 mill. kroner i 2002 for bidra til å sette etikk på den regionale utviklingsagendaen, styrke kompetansen ved universiteter i regionen og internt i IDB samt forskningssamarbeid med Senter for utvikling og miljø (SUM) om næringslivets etiske ansvar og frivillighet.

Norge opprettet i 2002 sammen med de andre nordiske land et fond for godt styresett i *Afrikabanken* på ca. 30 mill. kroner. Grunnet flytteprosess banken måtte gjennom etter opprøret i Elfenbenskysten har aktiviteten i fondet vært lavere enn antatt. Foreløpig har de støttede aktiviteter heller ikke vært av en så innovativ karakter som en hadde håpet.

Næringsliv, handel og landbruk

Mål

Bevilgningen kan brukes til:

- å bedre investeringsklima og godt styresett, og til utbygging av infrastruktur og tjenesteyting til de fattige, bl.a. tilgang på energi.
- å bidra til kapasitetsbygging i bankenes låntakerland for å utvikle et godt rammeverk for sektoren.

Rapport 2002

Støtten til Verdensbankens arbeid med privat sektor og næringsutvikling i sør ble i 2002 samlet i et overordnet tematisk fond hvor Norge bidro med 53 mill. kroner.

På norsk initiativ opprette Verdensbanken i 2001 programmet Gas Flaring Reduction Initiative. Norge bidro med 15 mill. kroner. Dette programmet er nå blitt integrert i det nye tematiske fondet. Gas Flaring initiativet har hatt en positiv utvikling, der flere givere og oljeselskaper og utstyrsleverandører har sluttet seg til tiltaket.

I tillegg ble det gjennom Asiabanken gitt støtte til å utvikle telekommunikasjonssektoren i Mongolia og mikrokreditt program i Nepal som mottok til sammen 6 mill. kroner i 2002.

I 2001 ble Norge medlem av Det interamerikanske investeringsselskapet IIC, som er en selvstendig enhet innen IDB-gruppen og har til formål å fremme økonomisk utvikling i de regionale medlemslandene gjennom å stimulere til vekst i og modernisering av privat sektor. Det norske bidraget i 2002 var på ca. 3,5 mill. kroner.

Institusjons- og systemreform

Mål

Bevilgningen kan benyttes til:

- å bidra til nødvendig effektivisering, omorganisering og kompetansebygging i utviklingsbankene.
- å integrere og institusjonalisere likestillingsperspektivet.

Rapport 2002

Likestillingsperspektivet inngår i dag som en stadig sterkere integrert del i landanalyser av hvordan en best kan bekjempe fattigdom og styrke vekst på tvers av sektorer. Men det er likevel langt frem før likestilling er integrert i alle deler av utviklingsbankenes låneoperasjoner.

Norge samlet i 2000 støtten til likestilling i Verdensbanken i ett tematisk fond, som også Nederland nylig har sluttet seg til. Forvaltning av midlene er i stor grad lagt til bankens Råd for å fremme likestilling som har opprettet en komité som vurderer forslag ut fra følgende kriterier: Tiltakene skal være knyttet til fattigdomsreduksjon, spesielt etterse at kjønnsperspektiv blir tatt hensyn til i nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier. Videre skal de generere og spre ny kunnskap om likestilling, styrke partnerskap med FN-organisasjoner og NGOer, utvikle bedre overvåkning og måleredskap for effekten av slike tiltak, samt stimulere læring på tvers av land og regioner. Fondet ble påfylt med 4 mill. kroner i 2002.

Den regionale konferansen for indianerkvinner fant sted i Mexico i 2002 i samarbeid Programmet for kvinnelig lederskap i Den interamerikanske utviklingsbanken, PROLEAD som Norge støtter. Programmet skal bidra til å styrke kvinners deltakelse i offentlige beslutningsprosesser i Latin Amerika. Kvinner med urfolksbakgrunn og svarte kvinner prioriteres. Videre støttes et pilotprogram ved IDBs landkontor i Honduras for å integrere hensynet til likestilling og sosial utjevning i porteføljen. Norge bidro med 3 mill. kroner til IDBs likestillingsarbeid i 2002.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 320,5 mill. kroner.

Indikativ fordeling av budsjettforslaget for 2004 sammenlignet med forbruket for 2002

Som indikative plantall legges det opp til å øke tilskuddet til utdanningsformål med 50 mill. kroner fra 2003 til om lag 150 mill. kroner. Videre legges det indikativt opp til om lag 80 mill. kroner til oppfølging av Johannesburg-toppmøtet, om lag 50 mill. kroner til næringsliv og handel, herunder landbruk, om lag 10 mill. kroner til godt styresett, om lag 10 mill. kroner til helse og hiv/aids, om lag 10 mill. kroner til støtte til gjenoppbygging av Afghanistan og om lag 10 mill. kroner til annet, herunder likestilling og institusjonsreform.

Kap. 172 Gjeldslette

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Gjeldslettetiltak, <i>kan overføres</i>	350 183	350 000	350 000
	Sum kap 172	350 183	350 000	350 000

Gjeldsplanen av 1998

«Gjeldsplan mot år 2000» representerer grunnfjellet i norsk gjeldspolitik. Planen omfatter både tiltak for stat-til-stat gjeld (bilateral gjeld) og bidrag til internasjonale gjeldsoperasjoner for å lette andre typer gjeld – det være seg gjeld til multilaterale finansinstitusjoner («multilateral gjeld»), privatbankgjeld eller innbyrdes gjeld mellom utviklingsland («Sør-Sør-gjeld»). Bidrag til internasjonale gjeldsoperasjoner forutsetter budsjettbevilgning over Fond for internasjonale gjeldsoperasjoner (Gjeldsfondet). Innenfor en totalramme på 3,173 mrd. kroner kan bilateral gjeldslette derimot skje uten bevilgning, såfremt landet er omfattet av Gjeldsplanen. Rammen tilsvare erstatningsutbetalingene under GIEKs gamle (pre-1994) garantiordninger, i sin tid bevilget over statsbudsjettet. Norsk gjeldslette forutsetter at det er overveiende sannsynlig at de frigjorte ressurser vil bli anvendt

til utviklingsfremmende og fattigdomsreducerende tiltak.

I første fase av iverksettelsen av Gjeldsplanen prioriterte man gjeldslette for 8 av de fattigste landene med gjeld til Norge. For de landene som får 90 pst. gjeldslette under HIPC-initiativet (*Heavily Indebted Poor Countries*) åpnet Norge – som det første kreditorlandet i verden – for 100 pst. ensidig gjeldssletting. Senere har de fleste andre kreditorland gjort det samme, dog med ulike forbehold. Ved utgangen av 2002 hadde Norge ettergitt 1,032 mrd. kroner under Gjeldsplanen, hvorav 877 mill. kroner er rammebelastet og om lag 155 mill. kroner er dekket av GIEKs egne tapsavsetninger. Det gjenstår dermed i underkant av 2,3 mrd. kroner som kan slettes uten å belaste verken bistandsbudsjettet eller andre deler av statsbudsjettet. Gjeldsplanrammen gir Norge en unik handlefrihet som må tas vel vare på.

Tabell 7.9 Norsk bilateral gjeldslette og belastning av gjeldsplanens ramme pr. 31.12.02

(tall i hele 1 000 kroner)

Land	Bilateral gjeldslette	Hvorav belastet Gjeldsplanen
Senegal	159 773	135 807
Elfenbenskysten	124 983	106 235
Guinea	15 176	12 900
Sum 1999	299 932	254 942
Tanzania	54 073	45 962
Sum 2000	54 073	45 962
Senegal	24 003	20 403
Benin	11 745	9 983
Sum 2001	35 749	30 386
Senegal	10 017	8 514
Benin	16 779	14 262
Sierra Leone	38 694	32 890
Guinea*)	57 399	48 789
Jugoslavia	98 942	84 101
Tanzania	47 630	40 485
Elfenbenskysten	105 542	89 711
Egypt	267 059	227 000
Sum 2002	642 062	545 752
Sum 1999-2002	1 031 816	877 042
Rest ramme pr. 31.12.02	2 296 096	

*) Beløp korrigert 2003, totaltall konsekvensjustert

For gjeldsletten brukes pålydende verdi slik den framgår av de bilaterale gjeldsletteavtalenes protokoll. Fordringer i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ut fra middelskurs den dag gjeldsavtalen ble parafert. Herfra trekkes GIEKs tapsavsetninger/egenandel (vanligvis, men ikke alltid, 15 pst.), hvorefter rammebelastningen framgår. Egypt og Jugoslavia ble besluttet inntatt i Gjeldsplanen i 2001. Flerårig belastning for ett og samme land skyldes regnskapsmessige hensyn i GIEK.

Den utvidede gjeldsplanen

Sommeren 2001 vedtok Regjeringen Stoltenberg en utvidelse av Gjeldsplanen, som Regjeringen Bondevik – og Stortinget – senere sluttet seg til. Regjeringen har gjennom 2002 arbeidet med å konkretisere og operasjonalisere denne utvidelsen.

I tillegg til den innsats som allerede gjøres fra norsk side, arbeider Regjeringen med to hovedgrep:

- rask og dyp gjeldsreduksjon for land som kommer ut av krig og konflikt («postkonfliktland»), gjennom bidrag til restanseklareringsoperasjoner samt rask og dyp «pre-HIPC» gjeldslette
- gjeldsreduksjon for utvalgte mellominntektsland med høy gjeldsbelastning og utbredt fattigdom, gjennom multilateralt koordinerte gjeldsbytter, gjennomført i samarbeid med andre kreditorland eller multilaterale utviklingsbanker

På sikt kan «postkonflikt/pre-HIPC» gjeldslette bli aktuelt for Sudan, Burma (Myanmar), og Liberia. Bidrag til eventuelle restanseklareringsoperasjoner vil bli finansiert over Gjeldsfondet. Etterfølgende bilateral gjeldslette, inklusive eventuelle ensidige tiltak, vil bli finansiert innenfor Gjeldsplanens ramme.

Regjeringen vil gjennomføre gjeldsbytter med Pakistan og Vietnam. Et eventuelt gjeldsbytte med

Ecuador vil bli vurdert. Gjeldsbytte med Pakistan planlegges gjennomført over 10 år (2003-12), og vil bli finansiert over Gjeldsfondet, gitt at Pakistan ikke er omfattet av Gjeldsplanens ramme. GIEK vil her bli kompensert for 85 pst. av pålydende. Gjeldsbytte med Vietnam og et eventuelt gjeldsbytte med Ecuador belastes gjeldsplanens ramme. Gjeldsbyttet med Pakistan søkes gjennomført i samarbeid med Canada, med åpning for at andre kreditorland kan slutte seg til. Gjeldsbytte med Vietnam skjer i samarbeid med Asiabanken.

Oppfølging av avtaler inngått i Parisklubben

Situasjonsbeskrivelse

Sammen med 17 andre OECD-land og Russland deltar Norge i Parisklubben, et forum av kreditorland som forhandler kollektivt med land som har problemer med å betjene sin statsgjeld. Parisklubben reforhandler hele USD 20-30 mrd. i gjeldsforpliktelser hvert år, tilsvarende omlag halvparten av OECD-landenes årlige bistand. For Norge omfatter dette i all hovedsak fordringer som springer ut av eksportkredittgarantier stilt av GIEK. Behovet for budsjettbevilgning oppstår kun i den grad Norge gjennom avtalene måtte forplikte seg til gjeldsreduksjon (i motsetning til betalingsutsettelse) overfor land eller fordringstyper som ikke omfattes av Gjeldsplanen.

Tabell 7.10 Norske avtaleregulerte fordringer pr. 31.12.02

	Land	Total utestående pr. 31.12.02 NOK
1	Polen	1 343 690 062,65
2	Peru	643 295 617,73
3	Ecuador	344 592 982,08
4	Egypt	268 996 863,69
5	Senegal	243 899 425,59
6	Pakistan	224 157 828,50
7	Benin	218 448 284,09
8	Algerie	142 139 764,94
9	Sudan	127 045 735,58
10	Den dem. rep. Kongo	126 019 267,03
11	Elfenbenskysten	125 176 300,90
12	Kroatia	112 899 954,90
13	Russland	95 825 229,56
14	Jugoslavia/ Serbia	92 605 411,25
15	Guinea Conakry	92 455 031,88
16	Sierra Leone	91 661 010,11
17	Jamaica	67 381 063,83
18	Liberia	62 913 506,81
19	Gambia	48 517 912,41
20	Vietnam	36 454 325,73
21	Indonesia	35 407 963,20
22	Ghana	32 706 032,85
	Total	4 576 289 575,31
	USD kurs*)	6,9559
	CHF kurs*)	5,0036

Tabellen viser Norges fordringer på alle de land vi har gjeldende bilaterale gjeldsavtaler med, som oppfølging av avtaler inngått i Parisklubben. Fordringene på Polen, Kroatia, Russland, Indonesia og Pakistan er ikke omfattet av Gjeldsplanen. Overfor enkelte utviklingsland har Norge også misligholdte fordringer som ikke er avtaleregulert. Det dreier seg om Burma (232 mill kroner), Zimbabwe (101 mill. kroner) og Angola (6 mill kroner). Hertil kommer ytterligere ikke-regulerte fordringer (i tillegg til de avtaleregulerte) på Sudan (193 mill kroner) og Liberia (20 mill kroner). Fordringer utenfor moratorieavtaler, målt som pålydende hovedstol, beløper seg dermed til omlag 520 mill kroner. De faktiske uregulerte fordringene vil, på grunn av påløpte renter over en årrekke, være betydelig større enn pålydende. Det er imidlertid ikke funnet behov for løpende ajourføring av renter overfor land som verken betjener sin gjeld eller har avtaler med Parisklubben.

Mål

Norge arbeider for at gjeldsbyrden blant de fattigste og mest gjeldstyngede land skal bringes ned på et håndterbart nivå, slik at betydelige ressurser kan omdisponeres fra ekstern gjeldsbetjening til intern fattigdomsbekjempelse. For HIPC-landene tilsier dette at den bilaterale gjelden helt og holdent bør slettes.

I Parisklubben vil Regjeringen særlig arbeide for:

1. at alle kreditorland innvilger de fattigste landene 100 pst. gjeldsettergivelse, med så få begrensende forbehold som mulig
2. at postkonfliktland skal få gunstigst mulig gjeldsletteavtaler, med rask og dyp gjeldsreduksjon også før de eventuelt får HIPC-status
3. at også mellominntektsland i enkelttilfeller bør kunne få gjeldsreduksjon der rimelighetshen-syn tilsier dette, fortrinnsvis gjennom multilateralt koordinerte gjeldsbytter

Rapport 2002

Som følge av parisklubbavtaler inngikk Norge i 2002 bilaterale gjeldsavtaler med Tanzania (100 pst. sletting av restgjeld), Senegal (100 pst. sletting av løpende forfall), Jugoslavia (51 pst. sletting av hovedstol i 2002 og ytterligere 15 pst. i 2005), Ecuador (betalingsutsettelse), Pakistan (betalingsutsettelse) og Uganda (mindre uforutsett ettergivelse som følge av landets sluttoppgjør under HIPC-ordningen). Med unntak for at gjeldsettergi-

velsen for Uganda (1,9 mill kroner) på ad hoc basis ble belastet Regionalbevilgningen for Afrika, oppstod intet behov for budsjettbevilgning.

Budsjett 2004

Ettergivelse av fordringer som følge av parisklubbavtaler ventes også i 2004 i sin helhet å være omfattet av den utvidete Gjeldsplanen. Det er følgelig ikke behov for bevilgning, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 70 Gjeldslettetiltak, kan overføres**Situasjonsbeskrivelse**

I tråd med Regjeringens Handlingsplan mot fattigdom er formålet med Gjeldsfondet å bidra til å lette utviklingslandenes gjeldsbyrde og sikre økte ressursoverføringer til de fattigste og mest gjeldstyngede land – spesielt i Afrika sør for Sahara – ut over den innsats vi gjør bilateralt. Midler fra fondet skal gå til gjeldslettetiltak i regi av eller i samarbeid med multilaterale finansinstitusjoner, i første rekke Verdensbanken og andre utviklingsorganisasjoner.

Mål

Regjeringen vil fortsatt arbeide for at HIPC-mekanismens langsiktige kostnader finansieres ved periodiske påfyllingsforhandlinger gjennom initiativets levetid. Finansieringen av HIPC-gjeldsletten skal ikke gå på bekostning av de multilaterale finansinstitusjonenes operative virke, særlig ikke

Boks 7.22 Gjeldsfondet – aktuelle formål

Fond for internasjonale gjeldsoperasjoner kan brukes til:

- bidrag til HIPC-mekanismen (HIPC Trust Fund) til dekning av de multilaterale institusjonenes andel av gjeldsletten i HIPC-initiativet
- Verdensbankens 5. dimensjon – gjennom nedbetaling av fattige lands gjenværende verdensbankgjeld på ordinære vilkår (IBRD-gjeld)
- Verdensbankens 6. dimensjon – for svært prisgunstige oppkjøp og påfølgende sletting av fattige lands gjeld til private kreditorer (banker)
- internasjonalt koordinerte operasjoner for klaring av enkeltlands mislighold overfor de multilaterale finansinstitusjonene (Verdensbanken, regionalbankene og IMF)
- tiltak for å styrke gjeldsstyringskapasiteten i fattige og gjeldstyngede land

- multilateralt koordinerte gjeldsbytter med land som ikke er omfattet av Gjeldsplanen
- multilateralt koordinerte operasjoner for å slette «Sør-Sør gjeld»
- bidrag til rentesubsidiering i IMF's myke utlånsvindu (PRGF)
- bidrag til nasjonale gjeldsfond øremerket for betjening av multilateral gjeld

Til tross for ad hoc påfyllinger av HIPC Trust Fund, er initiativet langt fra fullfinansiert. Det vil også i framtiden være stort behov for giverlandsbidrag, særlig for å dekke inn IDAs langsiktige HIPC-kostnader, «opptopping» av HIPC-gjeldsletten for å sikre at enkeltland får langsiktig bærekraftige utgangsløsninger og inkluderingen av eventuelle postkonfliktland under HIPC-initiativet (ikke minst Sudan).

deres konsesjonelle bistand til de fattigste landene (IDA-lån).

Hva gjelder bruk av midlene i Gjeldsfondet vil Regjeringen særlig prioritere:

1. bidrag til HIPC Trust Fund – for å redusere det langsiktige finansieringsgapet
2. bidrag til 5. dimensjon – for å slette enkeltlands gjenværende IBRD-gjeld
3. bidrag til restanseklareringsoperasjoner – for å bane veien for gjeldslette og HIPC-status for postkonfliktland
4. bidrag til 6. dimensjon – for svært kostnadseffektiv gjeldslette.

Rapport 2002

I 2002 ble det utbetalt 350 mill. kroner over Gjeldsfondet, hvorpå de samlede utbetalte beløp siden fondet ble etablert i 1988 passerte 3 mrd. kroner. Et bidrag på 200 mill kroner til HIPC Trust Fund i Verdensbanken og 25 mill kroner til tilsvarende formål i IMF bidro til å dekke finansieringsbehovene under ordningen. En bevilgning på 75 mill. kroner – samkjørt med bidrag fra Storbritannia, Italia, Japan og Sverige – bidro til at Afghanistan fikk klarert sine restanser overfor Verdensbanken, IMF og Asia-banken (på nyåret i 2003). Operasjonen banet veien for at Afghanistan nå også kan innvilges bilateral gjeldslette i Parisklubben, ventelig

på svært konsesjonelle vilkår. Et bidrag på 30 mill. kroner til Verdensbankens 6. dimensjon medvirket til sletting av 300 mill. euro av Kameruns privatbankgjeld til kun 14,5 pst. av pålydende verdi – m.a.o. på svært kostnadseffektivt vis. For øvrig ble det gitt mindre bidrag for å subsidiere IMF's kriselån til postkonfliktland samt støtte til IMF's senter for faglig bistand til Afrikanske land (Afritac) og UNCTADs databaserte gjeldsstyringsverktøy (DMFAS), det siste nå tatt i bruk i rundt 60 land. For første gang siden 1988 ble det i 2002 ikke funnet rom for å støtte 5. dimensjonsoperasjoner innenfor den bevilgede rammen.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 350 mill. kroner. Det må tas høyde for nok et betydelig bidrag til HIPC Trust Fund i Verdensbanken. Det må også tas høyde for et stort bidrag til en ventet restanseklareringsoperasjon for Sudan, der Norge – i lys av sin rolle i fredsprosessen – bør lede an i giverlandsinnsatsen. Dette vil dog avhenge av fredsprosessen i Sudan. Bidrag til 5. dimensjon vil bli gjenopptatt. Bidragene til bygging av gjeldsstyringskapasitet økes noe. Bidrag til sletting av Sør-Sør gjeld (mellom HIPC-land) vil bli vurdert, såfremt det etableres en mekanisme for dette.

Programkategori 03.50 Øvrig bistand

Utgifter under programkategori 03.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
0197	Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	393 632	360 500	267 908	-25,7
0198	Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid	18 180			
	Sum kategori 03.50	411 812	360 500	267 908	-25,7

Kap. 197 Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, <i>kan overføres</i>	354 698	320 000	235 792
71	Fred og demokratitiltak (ikke ODA-land), <i>kan overføres</i>	6 451	5 000	
76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	32 484	35 500	32 116
	Sum kap 197	393 632	360 500	267 908

Post 70 Tilskudd til atomsikkerhetstiltak og prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, *kan overføres*

Russland

Situasjonsbeskrivelse

Russisk økonomi har i tidsrommet 1999-2002 utviklet seg positivt og den politiske situasjonen er blitt mer stabil. Omfattende økonomiske reformer er under iverksettelse og Russland forhandler om medlemskap i WTO (Verdens Handelsorganisasjon). Den økonomiske veksten avtok noe i 2002 til 4 %. Veksten er imidlertid skjevt fordelt, med en konsentrasjon om Moskva, mens de økonomiske

og sosiale forhold er vanskelige i de fleste russiske regionene. Ifølge russiske myndigheter lever 37 millioner russere (26 % av befolkningen) under fattigdomsgrensen i 2003. Det russiske helsevesenet har en meget stor utfordring med å få kontroll over spredningen av HIV/AIDS og tuberkulose. Det gjenstår fortsatt å løse betydelige miljøproblemer.

Prosjektsamarbeidet med Russland/SUS

Mål

Hovedmålsettingen er å bidra til omstillingen til demokratisk styre og en bærekraftig utvikling gjennom overføring av relevant kunnskap og kompetanseutvikling. Det meste av innsatsen rettes inn

mot russisk del av Barentsregionen. Prioriterte innsatsområder er helse, miljøvern og regionale Barentsprosjekter. Demokratiutvikling, utdanning og forskning, energi og næringsutvikling er andre viktige samarbeidsområder.

Rapport 2002

Til prosjektsamarbeidet med Russland ble det i 2002 i alt utbetalt 134,9 mill. kroner.

Under Barents helseprogram, administrert av Helsedepartementet, ble det i 2002 utbetalt 15 mill. kroner til prosjekter rettet mot smittsomme sykdommer, mor-barn helse, livsstilsproblemer, tiltak for urfolk og kvalitetsheving av helsetjenester. En evaluering utført av Fridtjof Nansens Institutt konkluderte med at satsingen i tidsrommet 1999-2002 har vært vellykket og ført til forbedringer i russisk helsevesen. I tillegg ble det bevilget 10 mill. kroner til prosjekter i Russland under Aksjonsgruppen for smittevern i Østersjøregionen, som omfatter samarbeid innen tuberkulose, hiv/aids-kontroll, antibiotikaresistens, smitteovervåking, fengselshelsetjeneste og reformer for en mer effektiv helsetjeneste. Fra norsk side er tiltak mot tuberkulose samt helse og hygiene i fengsler gitt prioritet, og man har oppnådd positive resultater på disse områder.

Støtten til prosjektsamarbeidet på regionalt nivå i Barentsregionen gjennom Barentssekretariatet i Kirkenes ble videreført med tilskudd til 275 prosjekter for til sammen 30 mill. kroner. Gjennom samfinansiering med EU-programmer, Nordisk Ministerråd, Eurasia Foundation og NEFCO var samlet verdi av prosjektene nærmere 80 mill. kroner. Barentssekretariatet har konsentrert sin satsning innenfor næringsutvikling og utdanning/kompetanseutvikling (65% av samlede tilskudd). Eksempler er renovering av reinslakteri i Naryan Mar og utvikling av russisk havbruk og kystfiske.

Miljøverndepartementet mottok i 2002 et rammetilskudd på 24 mill. kroner til miljøvernprosjekter i Nordvest-Russland, hvorav 6,2 mill. kroner utgjorde bidrag til Nordisk miljøfinansieringsselskap (NEFCO). Hovedtyngden av prosjektene i Russland gjennomføres under den blandede norsk-russiske miljøvernkommisjon, som har definert beskyttelse av de nordlige havområder, grensenært samarbeid og utvikling av Kenozero nasjonalpark som hovedsatsningsområder i 2002-03. Prosjekter knyttet til biologisk mangfold, klima og kulturminnevern på Solovki-øyene er også støttet. Det mest omfattende prosjektområdet er programmet for renere produksjon, som omfatter opplæring av personell og miljøsertifisering av russiske industribedrifter. Gjennom Arktisk Råd gir Norge støtte til Ecora-prosjektet, som har som målsetning å bistå

Russland i å implementere landets forpliktelser under konvensjonen om biologisk mangfold. Norge støtter også arbeidet med Arktisk Råds handlingsplan for reduksjon av forurensning, som i 2002 bl.a. har dreid seg om utfasing av PCB i Russland.

Samarbeidet med Russland innen enøk og utvikling av alternative energikilder er videreført og styrket, og de fire norskstøttede enøksentra i Barentsregionen står sentralt i dette arbeidet. Et femte senter er under oppføring i Komi-republikken. Det er lagt vekt å fremme fornybare energikilder, med vekt på bioenergi.

Rammeavtalen med Universitets- og høyskolerådet og Norges forskningsråd, omfatter prosjekter innenfor høyere utdanning og forskning i Russland i tidsrommet 2002-2006. I 2002 ble 11 mill. kroner utbetalt til dette formål. Det er igangsatt et bredt samarbeid om innføring av nye grader, utvikling av pensum og doktorgradsutdanning innenfor økonomiutdanningen. I forskningssamarbeidet er det etablert prosjekter innenfor miljøvern, samfunnsfag og helse med fokus på Barentsregionen.

Kommunenenes Sentralforbund (KS) har samordnet støtten til kommunale opplærings- og utviklingstiltak i St.Petersburg-regionen samt grense-regionale tiltak i Østersjøområdet. KS og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) videreførte «Presidentprogrammet» med utplassering av unge russiske ledere i offentlig forvaltning og næringsliv i norske kommuner og bedrifter. Justisdepartementet utvidet sitt samarbeid med det russiske Justisministeriet, som omfatter samarbeid mellom norske fengsler og 7 russiske fengsler på Kola og i Moskva-regionen. Målsettingen er å bedre soningsforholdene gjennom overføring av utstyr, utvikling av opplæringstilbud for de innsatte samt kompetanseutvikling for personell i russisk fengselsadministrasjon.

Satsing 2004

Innsatsen må ses i lys av det norske formannskapet i Barentsrådet i to år fra og med oktober 2003. Aktuelle satsingsområder for det norske formannskapet er økonomisk utvikling, et sikkert og sunt miljø, utvikling av menneskelige ressurser og styrket regional samhandling og harmonisering. På det økonomiske området vil lettelse for handel og investeringer ha høy prioritet, ved siden av energi, enøk og bioenergi, transportnettverk og -tjenester. Blant nye samarbeidsområder i regionen er samarbeid mellom redningstjenestene samt innsats mot handel med kvinner og barn.

I det regionale Barentssamarbeidet vil det bli gitt prioritet til næringslivssatsing. I tillegg vil støt-

ten til folk-til-folk samarbeidet gjennom utdannings-, ungdoms-, kultur- og urfolksprosjekter bli vektlagt.

Det forberedes et omfattende partnerskap for helse- og sosialsamarbeid innenfor rammen av EUs nordlige dimensjon. Et nytt Barents helseprogram for 2004-2007 og en mulig videreføring av Aksjonsgruppen for smittevern i Østersjøregionen vil sees i sammenheng med handlingsplanen for EUs nordlige dimensjon og EUs nye folkehelseprogram.

Samarbeidet med Russland på miljøområdet vil fortsatt ha høy prioritet med vekt på videreføring og videreutvikling av etablerte prosjektområder i Barentsregionen, som renere produksjon, innsats mot industriutslipp, habitatvern og lokal Agenda 21. Prosjekter knyttet til vern av de nordlige havområder vil stå sentralt.

Handlingsplanen for atomsaker

Mål

Gjennom Handlingsplanen for atomsaker bidrar Norge aktivt i arbeidet med atomsikkerhet og reduksjon av faren for radioaktiv forurensning i Russland og sentraleuropeiske stater. Målsettingen med innsatsen er todelt. Beskyttelse av helse, miljø og næringsvirksomhet er grunnleggende. Tiltak for å øke sikkerheten og bedre sikkerhetskulturen ved kjernekraftverk er her viktig. Etter 11. september 2001 er det blitt økt oppmerksomhet på faren for at nukleært materiale kan komme på avveie og bli brukt i terroraksjoner. Ikke-spredningsperspektivet er derfor også blitt viktig i utvelgelsen av prosjekter i det norsk-russiske atomsamarbeidet.

Rapport 2002

Over Handlingsplanen for atomsaker ble det i 2002 utbetalt ca. 134,5 mill. kroner. Omlag 33,5 mill. kroner gikk til ulike infrastrukturtiltak i Andrejev-bukta der Nordflåten hadde sitt lager for brukt brensel og radioaktivt avfall. Et kombinert brakke- og administrasjonsbygg for de som skal delta i oppryddingsarbeidet ble innviet i november 2002. Byggekostnadene var ca. 11 mill. kroner. Arbeidet med å løse problemer forbundet med behandling av kjernebrensel og radioaktivt avfall er også videreført gjennom det norsk-russiske-amerikanske militære miljøsam arbeidet i Arktis (AMEC). Omlag 31,2 mill. kroner ble brukt på AMEC-prosjektene i 2002.

Støtte til Kola kjernekraftverk har fortsatt i 2002, men på et redusert nivå. Instituttet for Energiteknikk og Strålevernet har videreført arbeidet

med å øke sikkerheten ved verftet. Det er lagt vekt på prosjekter som fremmer sikkerheten uten å forlenge levetiden for reaktorene. Det ble bevilget omlag 22,8 mill. kroner til dette formål. I tillegg ble det gitt støtte til to rapporter om alternative energikilder fra henholdsvis Norges naturvernforbund og Storvik & Co.

Omlag 2 mill. kroner ble brukt til å finansiere utskiftning av høyradioaktive energikilder i fem russiske fyrlykter nær norskekysten. Prosjektet som ledes av fylkesmannen i Finnmark, har gått ut på å erstatte strontiumbatterier med energi fra solcellepanel. Dette er et godt eksempel på tiltak som tjener miljøet og samtidig hindrer spredning av radioaktivt materiale. Strontiumbatterier kan være attraktivt for terrorister som har til hensikt å lage så kalte skitne bomber.

G8-landene lanserte et globalt partnerskapsinitiativ mot spredning av masseødelegglesesvåpen og -materiale på toppmøtet i Kananaskis, Canada, i juni 2002. USA forpliktet seg til å bidra med 10 mrd. dollar over en 10-års periode. De øvrige G8-landene forpliktet seg til å bidra med til sammen et tilsvarende beløp. Midlene vil gå til ulike prosjekter, herunder sikring og behandling av kjernefysisk materiale i våre nærområder, inkludert opphugging av atomubåter. Norge vil delta i dette partnerskapet.

Også innenfor rammen av EUs nordlige dimensjons miljøfond (NDEP) vil satsning på atomsiden øke fremover. Fondets første donorkonferanse fant sted i Brussel i juli 2002. Deltakerlandene bidro med 122 millioner euro, hvorav omlag 74 millioner er øremerket atomsikkerhetsprosjekter. Norge deltar med 10 millioner euro over 5 år.

En multilateral rammeavtale for prosjektbistand til Russland (den såkalte MNEPR-avtalen) ble undertegnet i mai 2003. Avtalen ble undertegnet av 13 land og institusjoner, blant dem Russland, USA, Tyskland, Frankrike, Storbritannia, Canada, EU og Norge. Avtalen regulerer spørsmål om ansvarsforhold under prosjektgjennomføringen og fritar donorlandene for skatter, moms og andre avgifter i forbindelse med prosjektene. Avtalen representerer et gjennombrudd i atomsikkerhets-samarbeidet med Russland og sikrer at flere vestlige land kan engasjere seg.

Satsing 2004

Norge vil fortsatt ha en bred tilnærming til atomsikkerhetssamarbeidet med Russland. I 2004 vil det bli lagt særlig vekt på prosjekter som er viktige også fra et ikke-spredningsperspektiv, i tillegg til miljøperspektivet. De første kontrakter om norsk finansiering av opphugging av ikke-strategiske

atomubåter ble undertegnet i juni 2003. Dersom disse pilotprosjektene blir vellykket, vil en mer langsiktig satsning bli vurdert. Arbeidet i Andrejevbukta vil fortsette, men muligens bli trappet ned etterhvert som andre land går i gang med oppryddingsarbeidet. Det kan bli aktuelt for Norge å bidra til å legge forholdene til rette for opprydding i Gremikha – en marinebase for Nordflåten som er besluttet nedlagt. Arbeidet med å erstatte strontiumbatterier i russiske fyrlykter vil bli intensivert. Slike prosjekter er viktige tiltak for å forhindre at radioaktivt materiale kommer på avveier og representerer et konkret bidrag til G8-landenes globale partnerskapsinitiativ og EUs satsning på atomsikkerhet.

Handlingsplanen for søkerland til EU

Et EU med opptil 25 medlemsland og 450 millioner innbyggere vil være en realitet fra 1. mai 2004. Dette vil få store konsekvenser for Norge.

Mål

Handlingsplanen for økt samarbeid mellom Norge og kandidatlandene til EU ble vedtatt i 2001 fordi Norge ønsker skape bredere relasjoner til disse landene. Vi vil bidra til at de nye EU-medlemmene og våre nye partnere i EØS vil fungere tilfredstillende innenfor et større indre marked og bistå dem i de betydelige utfordringene disse landene står overfor. Utvidelsen av EØS og de nye finansieringsordningene vil sikre et betydelig norsk bidrag til dette i årene som kommer.

De nye EØS-finansieringsordningene vil ivareta behovet for samarbeid med de nye medlemslandene. Under det videre arbeidet med Handlingsplanen vil en derfor kun finansiere samarbeid innenfor regionale samarbeidsstrukturer som ikke dekkes av de nye finansieringsordningene. Herunder kommer Østersjø samarbeidet og nordisk-baltisk samarbeid utenfor Nordisk Ministerråd.

Forskningssamarbeidet og avtalen med Universitets- og Høgskolerådet og Norges Forskningsråd gjelder frem til 2005. En vil også ivareta behovet for samarbeid med Romania og Bulgaria, to land som ikke er dekket av de nye finansieringsordningene.

Det er en uttalt målsetting at kunnskapen om EØS og Norges samarbeidsordninger med EU skal være velkjent i alle kandidatland. Handlingsplanen vil også finansiere enkelte samarbeidsprosjekter for å fremme europeisk og euroatlantisk sikkerhetspolitisk integrasjon og deltakelse i NATO-samarbeidet for de aktuelle land.

Rapport 2002

Totalt ble det fordelt prosjektmidler for 116,2 mill. kroner i 2002 til de baltiske landene og landene i Sentral-Europa. Av dette var hovedinnsatsen klart rettet inn mot Østersjøregionen, særlig de tre baltiske landene som mottok mer enn 2/3 av prosjektmidlene.

Bevilgningene til de tre baltiske landene ble nær doblet fra 2000 til 2001 og videre økt i 2002 til 62 mill. kroner. Av særlig betydning er innsatsen overfor miljø, justissamarbeid med fokus på rettsvesen og fengselssamarbeid, antikorrupsjon samt integrasjonstiltak overfor den russiskspråklige befolkningen i Estland og Latvia.

Det ble brukt over 25 mill. kroner til demokratibyggingsprosjekter i 2002. En viktig del av dette var støtte til organisasjonskontakter mellom Norge og kandidatlandene, større vekt ble lagt på utviklingen av et velfungerende lokaldemokrati og utbygging av kommunale forvaltningsstrukturer.

Det er inngått en avtale om samarbeid innenfor forskning og høyere utdanning mellom Utenriksdepartementet, Universitets- og høgskolerådet og Norges Forskningsråd. Avtalen skal fremme institusjonelt og forskningsmessig samarbeid mellom Norge og søkerlandene innenfor en ramme på inn-til 10 mill. kroner årlig frem til 2006.

Totalt ble det gitt tilsagn om 27,8 mill. kroner til miljøprosjekter under handlingsplanen i 2002. Norsk støtte har bl.a. gått til lokale miljøvernorganisasjoner i kandidatlandene samt til tiltak for bedre luftkvalitet i byene.

Satsing 2004

Fokus i 2004 vil være å styrke samarbeidet innenfor Østersjørådet og våre relasjoner med de kandidatlandene som ikke dekkes av de nye finansieringsordningene under EØS, Bulgaria og Romania. Prioriterte områder er demokrati, miljø, forskning og utdanning, justissamarbeid, markedsreform og kommunesamarbeid.

Opptaket av ti nye medlemmer i EU i mai 2004 vil ytterligere forsterke behovet for relevant informasjon om EØS-avtalen. Det kan derfor bli aktuelt å øke bevilgningene til EØS-relevant materiale og informasjonstiltak i kandidatlandene.

Prosjekter under Østersjørådet dekkes under de tre innsatsområdene: Russland, atomsikkerhet og søkerlandene. Det samme kan være aktuelt for prosjekter tilknyttet EUs nordlige dimensjon.

Kampen mot spredning av smittsomme sykdommer er et høyt prioritert område under norsk ledelse. I 2004 vil Østersjørådet drøfte det videre arbeidet innenfor dette feltet og tilknytningen til

EUs aksjonsplan for Den Nordlige Dimensjon. Det grenseregionale samarbeidet mot Russland vil være et viktig arbeidsfelt. Fra norsk side legges det også vekt på energisamarbeidet under Østersjørådet.

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 235,792 mill. kroner over kap 197 post 70, som tentativt fordeles på de tre respektive innsatsområdene som følger:

- Atomhandlingsplanen 107 mill. kroner
- Prosjektsamarbeid med Russland 97 mill. kroner
- Søkerlandene til EU 31 mill. kroner.

Post 71 Fred og demokratiltak (ikke ODA-land), kan overføres

Rapport 2002

I 2002 støttet departementet et freds- og forsøringsprosjekt under ledelse av Institutt for Fredsforskning (PRIO). Prosjektet har som mål å utvikle kontakt og forståelse mellom den greske og tyrkiske delen av Kypros, samt styrke dialogen mellom Hellas og Tyrkia. Videre ble det gitt støtte til mindre prosjekter som ved kunnskapsoverføring bidrar til demokratibyggning i Russland og SUS.

Budsjett 2004

Det er ikke foreslått bevilgning for 2004.

Post 76 Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, kan overføres

Mål

Målet er å bidra til videreutvikling og oppfølging av internasjonale samarbeidsprosesser som har som mål å ivareta viktige miljøhensyn eller bidra til bærekraftig utvikling, med særlig vekt på klima og

naturressursforvaltning, samt å forebygge og rehabilitere grenseoverskridende miljøskader av særlig betydning for Norge. 23 pst. av det pliktige norske bidraget til GEF føres over denne posten og 77 pst. på bistandsbudsjettet, kap. 170, post 78.

Rapport 2002

I 2002 ble det utbetalt 32,5 mill. kroner til internasjonale klima- og miljøtiltak. Norges bidrag til Den globale miljøfasiliteten (GEF) utgjorde 57 mill. kroner, av dette ble 14,3 mill. kroner (25 pst.) dekket over kap. 197, post 76. Den resterende delen av dette bidraget (75 pst.) ble dekket over kap. 170, post 78.

Det ble utbetalt 2,9 mill. kroner i norsk bidrag til det nordiske miljøfinansieringsselskapet NEFCO.

I bevilgningen inngår en vesentlig satsing på klima. Inkludert bidraget til GEF ble det utbetalt 23,2 mill. kroner til dette formål. De resterende midlene til klimatiltak ble bl.a. brukt til et samarbeidsprosjekt med Romania med mål om å redusere utslippet av CO₂.

Det ble bevilget ca. 3,5 mill. kroner til prosjekter i regi av Arktisk Råd. Dette omfatter bl.a. prosjekter om bærekraftig reindrift, kvinnelig deltakelse i beslutningsprosesser i arktisk fiske, kapasitetsbygging hos russisk urbefolkning, studie av levekår i Arktis (Arctic Human Development Report) og en konferanse på Svalbard om klimændring i Arktis.»

Budsjett 2004

For 2004 foreslås bevilget 32,116 mill. kroner. Deler av bevilgningen foreslås også i 2004 benyttet til dekning av norsk bidrag til Det internasjonale energiforum i Riyadh, der Norge bl.a. vektlegger miljøhensyn og gjennomføringen av internasjonale miljøforpliktelser. Bidragene til GEF og Verdensbankens Karbonfond foreslås videreført.

Kap. 198 Frivillige bidrag, FNs fredsarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
70	Internasjonal strafferettspleie, <i>kan overføres</i>	18 180		
	Sum kap 198	18 180		

Post 70 Fredsbevarende operasjoner og internasjonal strafferettspleie, kan overføres**Rapport 2002**

FN har behov for frivillige bidrag for å kunne reagere raskt og effektivt i en krisesituasjon og bidra til at fredsoperasjoner med sivilt og militært personell kommer raskt på plass. I løpet av Norges medlemskap i Sikkerhetsrådet i perioden 2001-2002 har bevilgningen utgjort en beredskap for å bistå raskt med midler i situasjoner der det har vært behov for å understøtte FNs arbeid med krisehåndtering.

I 2002 ble det bevilget ca. 3,9 mill. kroner til Spesialdomstolen for Sierra Leone, som begynte sin virksomhet i juli 2002. Videre ble det bevilget 750 000 kr til Jugoslaviadomstolens arbeid i Make-

donia, og tilsvarende beløp ble gitt til domstolens outreach-program. Programmet har til formål å spre informasjon og bedre forståelsen for domstolens virksomhet i det tidligere Jugoslavia. Det ble også bevilget 750 000 kr til et lignende outreach-program i Rwanda, samt ca 500 000 kr til etableringen av et outreach-program for ICC. NGO-koalisjonen for ICC fikk ca. 230 000 kr til sitt arbeid tilknyttet domstolens oppstartsfase, og endelig ble det gitt 40 000 kr til ICCs såkalte «Advance Team» av eksperter som ble etablert for å sikre en rask og effektiv etablering av domstolen.

Budsjett 2004

Det foreslås ingen bevilgning til dette formålet i 2004.

Utenriksdepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2004 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap 100-197	Kr	17 809 235 000
b. Sum inntekter under kap 3100-3161	Kr	37 531 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2004, kapitlene 100-197, 3100-3161

I Utgifter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
Programkategori 02.00 Administrasjon av utenriktjenesten				
0100	Utenriksdepartementet (jf. kap. 3100)			
	01 Driftsutgifter	338 564 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	6 772 000		
	70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader	725 000		
	71 Diverse tilskudd	32 251 000	378 312 000	
0101	Utenriksstasjonene (jf. kap. 3101)			
	01 Driftsutgifter	764 224 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	14 880 000		
	70 Hjelp til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	124 000		
	90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn	360 000	779 588 000	
0102	Særavtale i utenriktjenesten			
	01 Driftsutgifter	135 224 000	135 224 000	
0103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon			
	01 Driftsutgifter	7 145 000	7 145 000	
0104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet			
	01 Driftsutgifter	8 525 000	8 525 000	
	Sum Programkategori 02.00 Administrasjon av utenriktjenesten		1 308 794 000	
Programkategori 02.10 Utenriksformål				
0115	Presse-, kultur- og informasjonsformål			
	01 Driftsutgifter	20 271 000		
	70 Tilskudd til presse, kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres</i>	37 569 000	57 840 000	

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
0116	Deltaking i internasjonale organisasjoner			
	70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	751 093 000		
	71 Finansieringsordningen under EØS-avtalen, <i>kan overføres</i>	298 000 000		
	72 Finansieringsordningen i det utvidede EØS, <i>kan overføres</i>	50 000 000		
	73 Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS, <i>kan overføres</i>	50 000 000	1 149 093 000	
	Sum Programkategori 02.10 Utenriksformål		1 206 933 000	
Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen				
0140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen			
	01 Driftsutgifter	160 741 000	160 741 000	
0141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)			
	01 Driftsutgifter	182 127 000	182 127 000	
0142	NORADs administrasjon av utenriksstasjonene			
	01 Driftsutgifter	203 110 000		
	42 Krise- og evakueringstiltak, <i>kan overføres</i>	1 500 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 000 000	206 610 000	
0143	Utenriksdepartementets administrasjon av utenriksstasjonene			
	01 Driftsutgifter	130 522 000	130 522 000	
	Sum Programkategori 03.00 Administrasjon av utviklingshjelpen		680 000 000	
Programkategori 03.10 Bilateral bistand				
0150	Bistand til Afrika			
	70 Malawi, <i>kan overføres</i>	100 000 000		
	71 Mosambik, <i>kan overføres</i>	210 000 000		
	72 Tanzania, <i>kan overføres</i>	250 000 000		
	73 Uganda, <i>kan overføres</i>	140 000 000		
	74 Zambia, <i>kan overføres</i>	150 000 000		

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
	78	Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i>	978 000 000	
	79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	25 000 000	1 853 000 000
0151		Bistand til Asia		
	70	Bangladesh, <i>kan overføres</i>	80 000 000	
	71	Nepal, <i>kan overføres</i>	65 000 000	
	78	Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i>	365 000 000	
	79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	34 000 000	544 000 000
0152		Bistand til Midtøsten		
	78	Regionbevilgning for Midtøsten, <i>kan overføres</i>	150 500 000	150 500 000
0153		Bistand til Mellom-Amerika		
	78	Regionbevilgning for Mellom- Amerika, <i>kan overføres</i>	135 000 000	
	79	Tiltak i tidligere samarbeidsland, <i>kan overføres</i>	2 000 000	137 000 000
		Sum Programkategori 03.10 Bilateral bistand		2 684 500 000
Programkategori 03.20 Globale ordninger				
0160		Sivilt samfunn og demokratiutvikling		
	01	Driftsutgifter	18 500 000	
	50	Fredskorpset	135 000 000	
	70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	903 000 000	
	71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid, <i>kan overføres</i>	66 000 000	
	72	Demokratistøtte/partier og media, <i>kan overføres</i>	10 000 000	
	73	Kultur, <i>kan overføres</i>	80 000 000	
	75	Internasjonale organisasjoner og nettverk, <i>kan overføres</i>	110 000 000	1 322 500 000
0161		Næringsutvikling (jf. kap. 3161)		
	70	Nærings- og handelstiltak, <i>kan overføres</i>	77 000 000	
	72	Finansieringsordning for utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	150 000 000	
	73	Institusjonsutvikling i utviklingsland, <i>kan overføres</i>	35 000 000	

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
	75	NORFUND – tapsavsetting	143 750 000	
	95	NORFUND – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	341 250 000	747 000 000
0162		Overgangsbistand (gap)		
	70	Overgangsbistand (gap), <i>kan overføres</i>	450 000 000	450 000 000
0163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter		
	70	Naturkatastrofer, <i>kan overføres</i>	220 000 000	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	1 251 500 000	1 471 500 000
0164		Fred, forsoning og demokrati		
	70	Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overføres</i>	298 400 000	
	71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i>	922 000 000	
	72	Utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i>	1 700 000	1 222 100 000
0165		Forskning, kompetanseheving og evaluering		
	01	Driftsutgifter	97 500 000	
	70	Forskning og høyere utdanning, <i>kan overføres</i>	260 000 000	357 500 000
0166		Tilskudd til ymse tiltak		
	70	Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i>	78 100 000	
	71	Internasjonale prosesser og konvensjoner m.v., <i>kan overføres</i>	55 700 000	133 800 000
0167		Flyktningetiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)		
	21	Spesielle driftsutgifter	805 800 000	805 800 000
		Sum Programkategori 03.20 Globale ordninger		6 510 200 000
Programkategori 03.30 Multilateral bistand				
0170		FN-organisasjoner mv.		
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	703 000 000	
	71	FNs befolkningsprogram (UNFPA)	230 000 000	
	72	FNs barnefond (UNICEF)	327 000 000	
	73	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	205 000 000	

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
	74	FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR)	170 000 000	
	75	FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	100 000 000	
	76	Tilleggsmidler via FN-systemet mv., <i>kan overføres</i>	906 200 000	
	77	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	115 000 000	
	78	Bidrag andre FN-organisasjoner mv.	96 200 000	
	79	Eksperter, junioreksperter og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i>	45 000 000	
	80	Bidrag til globale fond, <i>kan overføres</i>	350 000 000	
	81	Tilskudd til internasjonal landbruksforskning, <i>kan overføres</i>	85 000 000	3 332 400 000
0171		Multilaterale finansinstitusjoner		
	70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	584 000 000	
	71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	564 000 000	
	72	Samfinansiering via finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i>	320 500 000	1 468 500 000
0172		Gjeldslette		
	70	Gjeldslettetiltak, <i>kan overføres</i>	350 000 000	350 000 000
		Sum Programkategori 03.30 Multilateral bistand		5 150 900 000
Programkategori 03.50 Øvrig bistand				
0197		Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak		
	70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU, <i>kan overføres</i>	235 792 000	
	76	Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	32 116 000	267 908 000
		Sum Programkategori 03.50 Øvrig bistand		267 908 000
		Sum departementets utgifter		17 809 235 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
Diverse inntekter				
3100	Utenriksdepartementet, (jf. kap. 100)			
	96	Tilbakeføring av aksjeinnskudd i Nytt fra Norge AS	9 200 000	9 200 000
3101	Utenriksstasjonene, (jf. kap. 101)			
	01	Gebyrer	9 220 000	
	02	Gebyrer – utlendingssaker	14 300 000	
	04	Leieinntekter	1 743 000	
	05	Refusjon spesialutsendinger m.v.	2 700 000	
	90	Tilbakebetaling av nødlån i utlandet	318 000	28 281 000
3161	Tilbakeføringer i samarbeid med næringslivet, (jf. kap. 161)			
	70	Tilbakeføringer av støtte	50 000	50 000
Sum Diverse inntekter				37 531 000
Sum departementets inntekter				37 531 000

*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01 og kap. 101 post 01	kap. 3101 post 02
kap. 100 post 71	kap. 3100 post 01
kap. 101 post 01 og kap. 102 post 01	kap. 3101 post 05
kap. 142 post 01	kap. 3142 post 05

2. overskride bevilgningen under kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd, mot tilsvarende inntekter under kap. 3166 Ymse inntekter, post 01 Salgsinntekter, fra salg av bistanseiendommer som er finansiert over bistanbudsjettet, og som ikke er avskrevet i forhold til innlemmelse i husleieordningen. Ubenyttede inntekter fra slikt salg kan tas med ved beregning av overførbart beløp under kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd.

III
Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan:

1. omdisponere bevilgningene mellom postene under kap. 161 Næringsutvikling.

2. omdisponere med inntil 2 mill. kroner per tiltak fra kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd, til øvrige ODA-godkjente bevilg-

ninger. Beslutning om bruk av midler utover dette og inntil 6 mill. kroner treffes av Kongen.

IV

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan overskride bevilgningen under kap. 101 Utenriksstasjonene, post 90 Lån til norske borgere i utlandet som ikke er sjømenn, ved behov for

bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.

V

Agio/Disagio

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning kursgevinst og -tap som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene under kap.

101/3101 Utenriksstasjonene og kap. 142/3142 NORADs administrasjon av utenriksstasjonene, post 89 Agio/Disagio.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgning-

ger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	
	71	Humanitær bistand og menneskerettigheter	25 mill. kroner
164		Fred, forsoning og demokrati	
	71	ODA-godkjente land på Balkan og andre ODA-godkjente OSSE-land	20 mill. kroner
170		FN-organisasjoner mv.	
	73	Verdens matvareprogram (WFP)	10 mill. kroner

VII
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan gi tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
116		Deltaking i internasjonale organisasjoner	
	72	Finansieringsordningen i det utvidede EØS	600 mill kroner
	73	Norsk finansieringsordning i det utvidede EØS	600 mill kroner
161		Næringsutvikling	
	70	Nærings- og handelstiltak	100 mill. kroner
	72	Finansieringsordning for utviklingstiltak	1 500 mill. kroner
	73	Institusjonsutvikling i utviklingsland	80 mill. kroner
197		Bistand til ikke-ODA-godkjente land og internasjonale miljøtiltak	
	70	Tilskudd til atomsikkerhetstiltak, prosjektsamarbeidet med Russland/SUS og handlingsplanen for søkerlandene til EU	210 mill. kroner

VIII
Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2004 kan gi garantier innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar for inntil 50 mill. kroner for å minske norske importørers risiko ved direkte import fra utviklingsland, jf. omtale under kap. 161 Næringsutvikling. Garantiordningen begrenses til import fra Norges hovedsamarbeidsland og andre land i kategorien minst utviklede land.

IX
Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme for nytt og gammelt ansvar som ikke må overstige 4.500 mill. kroner.

X
Forskuttering av nødhjelpsleveranser til FN

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i samråd med Finansdepartementet i 2004 kan forskuttere norske nødhjelpsleveranser til FN innenfor en ramme på 25 mill. kroner. Utbetaling til FN, samt tilbakebetalt kreditt fra FN, nettoføres på kap. 166 Tilskudd til ymse tiltak, post 70 Ymse tilskudd.

XI
Toårige budsjettvedtak

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i OECD, WTO og IEA.

*Andre fullmakter***XII**

Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2004 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i gjeldsplanen av 1998 for inntil 1 000 mill. kroner under Garanti-Instituttet for Eksport-

kredits gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til bokført verdi per 31. desember 1997 etter tapsavsetninger.

XIII

Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt fra Norge til multi-bi prosjekter, samarbeidsprosjekter, stat-til-stat-bistand,

støtte til internasjonale og lokale ikke-statlige aktører kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

Vedlegg 1**Stillinger ved utenriksstasjoner**

Utenriksstasjon	UD	Spesial- utsendinger	NORAD	Lokalt ansatte	Sum
Abidjan	3	0	0	10	13
Abu Dhabi	3	0	0	3	6
Abudja	3	0	0	8	11
Addis Abeba	3	0	3	12	18
Amman	3	0	0	5	8
Ankara	4	0	0	8	12
Asmara	1	0	1	1	3
Aten	3	0	0	6	9
Baku	3	0	0	3	6
Bangkok	6	0	0	10	16
Beirut					0
Beijing	8	1	0	11	20
Beograd	4	0	0	10	14
Berlin	11	0	0	13	24
Bern	3	0	0	3	6
Bogota	2	0	0	3	5
Brasilia	3	0	0	8	11
Brussel, EU-del/amb	15	18	0	16	49
Brussel, NATO	14	0	0	3	17
Bucuresti	3	0	0	5	8
Budapest	3	0	0	6	9
Buenos Aires	3	0	0	6	9
Cairo	4	0	0	8	12
Canberra	3	0	0	3	6
Caracas	3	0	0	5	8
Colombo	2	1	5	25	33
Damaskus	3	1	0	6	10

Utenriksstasjon	UD	Spesial- utsendinger	NORAD	Lokalt ansatte	Sum
Dar es Salaam	1	0	8	18	27
Dhaka	1	0	7	19	27
Dublin	3	0	0	3	6
Edinburgh	2	0	0	4	6
Geneve	16	4	0	9	29
Guatemala	4	0	3	10	17
Hanoi	3	0	3	10	16
Harare	2	0	1	11	14
Havanna	2	0	0	13	15
Helsingfors	6	0	0	4	10
Houston	2	0	0	2	4
Haag	4	0	0	6	10
Islamabad	4	1	2	15	22
Jakarta	4	0	0	9	13
Kabul	3	0	1	15	19
Kahrtoom	2	0	0	0	2
Kampala	1	0	7	15	23
Kathmandu	1	0	5	9	15
Kiev	4	0	0	6	10
Kuala Lumpur	3	0	0	5	8
København	6	0	0	8	14
Lilongwe	1	0	5	8	14
Lisboa	3	0	0	6	9
London	12	0	0	14	26
Luanda	1	0	4	9	14
Lusaka	1	0	8	16	25
Madrid	6	1	0	9	16
Managua	1	0	5	16	22
Manila	3	0	0	12	15
Maputo	1	0	10	18	29
Mexico	3	0	0	6	9
Minneapolis	2	0	0	2	4

Utenriksstasjon	UD	Spesial- utsendinger	NORAD	Lokalt ansatte	Sum
Moskva	16	2	0	16	34
Murmansk	9	0	0	11	20
Nairobi	4	2	0	9	15
New Delhi	6	0	3	36	45
New York, FN-del/GK	20	0	0	15	35
Ottawa	4	0	0	4	8
Paris, Amb.	11	2	0	11	24
Paris, OECD	5	2	0	4	11
Praha	3	0	0	6	9
Pretoria	5	0	4	9	18
Rabat	3	0	0	6	9
Reykjavik	3	0	0	3	6
Riga	3	1	0	4	8
Rio de Janeiro	1	0	0	3	4
Riyadh	3	0	0	8	11
Roma	6	0	0	8	14
San Francisco	3	0	0	2	5
Santiago	3	0	0	5	8
Sarajevo	5	0	0	6	11
Seoul	3	0	0	5	8
Shanghai	3	0	0	6	9
Singapore	3	0	0	3	6
Skopje	2	0	0	5	7
Sofia	3	0	0	5	8
St.Petersburg	4	0	0	4	8
Stockholm	5	0	0	8	13
Strasbourg	4	0	0	2	6
Tallinn	3	0	0	5	8
Teheran	4	0	0	7	11
Tel Aviv inkl. Ramallah	7	1	5	22	35
Tirana	2	0	0	3	5
Tokyo	7	0	0	11	18

Utenriksstasjon	UD	Spesial- utsendinger	NORAD	Lokalt ansatte	Sum
Tunis	2	0	0	6	8
Vilnius	3	0	0	4	7
Warszawa	4	0	0	9	13
Washington	17	5	0	11	33
Wien	12	0	0	7	19
Zagreb	3	0	0	5	8
Sum årsverk ute	428	42	90	792	1352

Utsendinger som kun tilmeldes, men ikke ansettes av Utenriksdepartementet, er ikke med i oversikten.

Dette gjelder primært eksportutsendinger, toll- og politisambandsutsendinger.

Vedlegg 2**Hovedsamarbeidsland 2002**

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
Bangladesh	150	Hovedsamarbeidsland	75	Bangladesh	55 967
		Totalt hovedsamarbeidsland			55 967
	Totalt 150				55 967
	152	Regionbevilgning For Asia	70	Helse og utdanning	6 675
			71	Hiv/aids	1 000
			74	Godt styresett	16 214
		Totalt regionbevilgning for Asia			23 888
	Totalt 152				23 888
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	1 991
			70	Sivilt samfunn	7 631
			71	Hiv/aids via friv org	912
			73	Kultur	2 170
		Totalt sivilt samfunn demokratiutvikl			12 703
	Totalt 160				12 703
	161	Næringsutvikling (jf kap 3161)	70	Nærings-og handelstiltak	4 533
			72	Finansieringsord utvik. tiltak	29 362
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			33 896
	Totalt 161				33 896
	163	Nødhjelp, hum, mr.	70	Naturkatastrofer	1 500
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			1 500
	Totalt 163				1 500
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 340
			70	Forskning og høyere utdanning	499
		Totalt forskning, komp, evaluering			1 839
	Totalt 165				1 839
	167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	2 841
		Totalt flyktningtiltak i Norge			2 841
	Totalt 167				2 841
Totalt Bangladesh					132 634

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
Malawi	150	Hovedsamarbeidsland	70	Malawi	69 324
		Totalt hovedsamarbeidsland			69 324
	Totalt 150				69 324
	151	Regionbevilgning for Afrika	70	Helse og utdanning	12 115
			72	Økonomisk utvikling og handel	5 000
			74	Godt styresett	2 614
			75	Regionalt samarbeid	205
		Totalt regionbevilgning for Afrika			19 935
	Totalt 151				19 935
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	1 098
			70	Sivilt samfunn	5 365
			71	Hiv/aids via friv org	1 836
			73	Kultur	150
		Totalt sivilt samfunn demokratiutvikl			8 449
	Totalt 160				8 449
	161	Næringsutvikling (Jf Kap 3161)	70	Nærings-og handelstiltak	403
			72	Finansieringsord utvik. tiltak	13 635
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			14 039
	Totalt 161				14 039
	163	Nødhjelp, hum, mr.	70	Naturkatastrofer	10 500
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			10 500
	Totalt 163				10 500
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 365
		Totalt forskning, komp, evaluering			1 365
	Totalt 165				1 365
	173	Prioriterte tema-multi kanaler	79	Ekspertter (JR) og FN fredskorp	614
		Totalt prioriterte tema-multi kanaler			614
	Totalt 173				614
Totalt Malawi					124 225
Mosambik	150	Hovedsamarbeidsland	71	Mosambik	224 692
		Totalt hovedsamarbeidsland			224 692
	Totalt 150				224 692
	151	Regionbevilgning for Afrika	70	Helse og utdanning	9 903

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
			72	Økonomisk utvikling og handel	10 747
			73	Miljø og energi	2 452
			74	Godt styresett	25 662
		Totalt regionbevilgning for Afrika			48 763
	Totalt 151				48 763
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	258
			70	Sivilt samfunn	17 229
			71	Hiv/aids via friv org	324
			73	Kultur	1 049
		Totalt sivilt samfunn demokratiutvikl			18 861
	Totalt 160				18 861
	161	Næringsutvikling (jf kap 3161)	70	Nærings-og handelstiltak	564
			72	Finansieringsord utvik. tiltak	6 219
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			6 784
	Totalt 161				6 784
	163	Nødhjelp, hum, mr.	70	Naturkatastrofer	1 000
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			1 000
	Totalt 163				1 000
	164	Fred, forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	3 000
		Totalt fred, forsoning, demokrati			3 000
	Totalt 164				3 000
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 848
			70	Forskning og høyere utdanning	2 256
		Totalt forskning, komp, evaluering			4 105
	Totalt 165				4 105
	166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	68
		Totalt tilskudd til ymse tiltak			68
	Totalt 166				68
	173	Prioriterte tema-multi kanaler	79	Ekspertter (JR) og FN fredskorp	1 592
		Totalt prioriterte tema-multi kanaler			1 592
	Totalt 173				1 592
Totalt Mosambik					308 865

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
Nepal	150	Hovedsamarbeidsland	76	Nepal	64 997
		Totalt hovedsamarbeidsland			64 997
	Totalt 150				64 997
	152	Regionbevilgning for Asia	72	Økonomisk utvikling og handel	275
			73	Miljø og energi	184
			74	Godt styresett	3 834
		Totalt regionbevilgning for Asia			4 293
	Totalt 152				4 293
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	875
			70	Sivilt samfunn	18 508
			73	Kultur	254
		Totalt sivilt samfunn demokratiutvikl			19 638
	Totalt 160				19 638
	161	Næringsutvikling (jf kap 3161)	70	Nærings-og handelstiltak	1 799
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			1 799
	Totalt 161				1 799
	163	Nødhjelp, hum, mr.	70	Naturkatastrofer	1 000
			71	Humanitær bistand og MR	1 000
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			2 000
	Totalt 163				2 000
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 058
			70	Forskning og høyere utdanning	3 298
		Totalt forskning, komp, evaluering			4 356
	Totalt 165				4 356
	166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	99
		Totalt tilskudd til ymse tiltak			99
	Totalt 166				99
	167	Flyktningtiltak i norge	21	Spesielle driftsutgifter	3 615
		Totalt flyktningtiltak i Norge			3 615
	Totalt 167				3 615
	173	Prioriterte tema-multi kanaler	72	Økonomisk utvikling og handel	1 178
			74	Godt styresett	2 500

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
			79	Eksperter (JR) og FN fredskorp	186
		Totalt prioriterte tema-multi kanaler			3 864
	Totalt 173				3 864
Totalt Nepal					104 660
Tanzania	150	Hovedsamarbeidsland	72	Tanzania	190 000
		Totalt hovedsamarbeidsland			190 000
	Totalt 150				190 000
	151	Regionbevilgning for Afrika	70	Helse og utdanning	6 959
			72	Økonomisk utvikling og handel	51 379
			73	Miljø og energi	42 836
			74	Godt styresett	13 178
			75	Regionalt samarbeid	5 333
		Totalt regionbevilgning for Afrika			119 686
	Totalt 151				119 686
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	9 095
			70	Sivilt samfunn	18 204
			71	Hiv/aids via friv org	185
			72	Demokratistøtte/ partier	75
			73	Kultur	3 613
		Totalt sivilt samfunn demokratiutvikl			31 173
	Totalt 160				31 173
	161	Næringsutvikling (jf kap 3161)	70	Nærings-og handelstiltak	356
			72	Finansieringsord utvik. tiltak	14 296
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			14 652
	Totalt 161				14 652
	163	Nødhjelp, Hum, Mr.	70	Naturkatastrofer	470
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			470
	Totalt 163				470
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 072
			70	Forskning og høyere utdanning	8 515
		Totalt forskning, komp, evaluering			9 587
	Totalt 165				9 587

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
	166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	86
		Totalt tilskudd til ymse tiltak			86
	Totalt 166				86
	167	Flyktningtiltak i norge	21	Spesielle driftsutgifter	7 057
		Totalt flyktningtiltak i Norge			7 057
	Totalt 167				7 057
Totalt Tanzania					372 710
Uganda	150	Hovedsamarbeidsland	73	Uganda	129 979
		Totalt hovedsamarbeidsland			129 979
	Totalt 150				129 979
	151	Regionbevilgning for Afrika	70	Helse og utdanning	6 405
			72	Økonomisk utvikling og handel	20 775
			73	Miljø og energi	11 598
			74	Godt styresett	7 100
			75	Regionalt samarbeid	1 000
			76	Tiltak under utfasing	1 871
		Totalt regionbevilgning for Afrika			48 750
	Totalt 151				48 750
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	6 100
			70	Sivilt samfunn	33 082
			71	Hiv/aids via friv org	4 165
			73	Kultur	63
		Totalt sivil samfunn demokratiutvikl			43 410
	Totalt 160				43 410
	161	Næringsutvikling (jf kap 3161)	70	Nærings-og handelstiltak	51
			72	Finansieringsord utvik. tiltak	1 100
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			1 151
	Totalt 161				1 151
	163	Nødhjelp, hum, mr.	71	Humanitær bistand og MR	14 549
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			14 549
	Totalt 163				14 549
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 362

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
			70	Forskning og høyere utdanning	12 444
		Totalt forskning, komp, evaluering			13 806
	Totalt 165				13 806
	166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	23
		Totalt tilskudd til ymse tiltak			23
	Totalt 166				23
	167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	8 456
		Totalt flyktningtiltak i Norge			8 456
	Totalt 167				8 456
	173	Prioriterte tema-multi kanaler	79	Ekspertter (JR) og FN fredskorp	359
		Totalt prioriterte tema-multi kanaler			359
	Totalt 173				359
Totalt Uganda					260 483
Zambia	150	Hovedsamarbeidsland	74	Zambia	109 994
		Totalt hovedsamarbeidsland			109 994
	Totalt 150				109 994
	151	Regionbevilgning for Afrika	70	Helse og utdanning	24 551
			71	Hiv/aids	12 157
			72	Økonomisk utvikling og handel	39 562
			73	Miljø og energi	69
			74	Godt styresett	14 647
			75	Regionalt samarbeid	31
		Totalt regionbevilgning for Afrika			91 017
	Totalt 151				91 017
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	3 305
			70	Sivilt samfunn	3 306
			71	Hiv/aids via friv org	4 729
			73	Kultur	4 787
		Totalt sivil samfunn demokratiutvikl			16 126
	Totalt 160				16 126
	161	Næringsutvikling (jf kap 3161)	70	Nærings-og handelstiltak	340
			72	Finansieringsord utvik. tiltak	8 400

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			8 740
	Totalt 161				8 740
	163	Nødhjelp, hum, mr.	70	Naturkatastrofer	3 000
			71	Humanitær bistand og MR	238
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			3 238
	Totalt 163				3 238
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 616
			70	Forskning og høyere utdanning	1 232
		Totalt forskning, komp, evaluering			2 848
	Totalt 165				2 848
	167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	8
		Totalt flyktningtiltak i Norge			8
	Totalt 167				8
Totalt Zambia					231 970
Totalt Hovedsamarbeidsland 2002					1 535 547

Andre samarbeidsland

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
Sri Lanka	152	Regionbevilgning for Asia	70	Helse og utdanning	6 497
			72	Økonomisk utvikling og handel	25 513
			73	Miljø og energi	8 025
			74	Godt styresett	10 046
			75	Regionalt samarbeid	521
		Totalt regionbevilgning for Asia			50 602
	Totalt 152				50 602
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	3 696
			70	Sivilt samfunn	22 127
			73	Kultur	1 006
		Totalt sivil samfunn demokratiutvikl			26 829
	Totalt 160				26 829
	161	Næringsutvikling (jf kap 3161)	70	Nærings- og handelstiltak	7 851
			72	Finansieringsord utvik. tiltak	15 260

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
			73	Institusjonsutvikl utvik.land	6 032
			75	Norfund taps- avsetning	11
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			29 154
	Totalt 161				29 154
	162	Overgangsbistand (GAP)	70	Overgangsbistand (GAP)	5 000
		Totalt overgangsbistand (GAP)			5 000
	Totalt 162				5 000
	163	Nødhjelp, hum, mr.	71	Humanitær bistand og MR	23 406
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			23 406
	Totalt 163				23 406
	164	Fred, forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	26 879
		Totalt fred, forsoning, demokrati			26 879
	Totalt 164				26 879
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	861
			70	Forskning og høyere utdanning	2 583
		Totalt forskning, komp, evaluering			3 444
	Totalt 165				3 444
	167	Flyktningtiltak i Norge	21	Spesielle driftsutgifter	4 969
		Totalt flyktningtiltak i Norge			4 969
	Totalt 167				4 969
	173	Prioriterte tema-multi kanaler	79	Ekspertter (JR) og FN fredskorp	1 113
		Totalt prioriterte tema-multi kanaler			1 113
	Totalt 173				1 113
Totalt Sri Lanka					171 396
Afghanistan					
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	19
			70	Sivilt samfunn	21 114
		Totalt sivilt samfunn demokratiutvikl			21 133
	Totalt 160				21 133
	162	Overgangsbistand (GAP)	70	Overgangsbistand (GAP)	90 000
		Totalt overgangsbistand (GAP)			90 000

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
		Totalt 162			90 000
	163	Nødhjelp, hum, mr.	70	Naturkatastrofer	30 061
			71	Humanitær bistand og MR	158 469
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			188 531
		Totalt 163			188 531
	164	Fred, forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	31 584
		Totalt fred, forsoning, demokrati			31 584
		Totalt 164			31 584
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	89
		Totalt forskning, komp, evaluering			89
		Totalt 165			89
	167	Flyktningtiltak i norge	21	Spesielle driftsutgifter	71 180
		Totalt flyktningtiltak i Norge			71 180
		Totalt 167			71 180
	172	Gjeldslettetiltak	70	Gjeldslettetiltak	75 000
		Totalt gjeldslettetiltak			75 000
		Totalt 172			75 000
	173	Prioriterte tema-multi kanaler	72	Økonomisk utvikling og handel	2 500
			74	Godt styresett	6 000
		Totalt prioriterte tema-multi kanaler			8 500
		Totalt 173			8 500
Totalt Afghanistan					486 017
Det Palestinske Omr.					
	153	Regionbevilgning for Midtøsten	70	Helse og utdanning	72 688
			72	Økonomisk utvikling og handel	6 300
			73	Miljø og energi	8 380
			74	Godt styresett	2 100
			75	Regionalt samarbeid	68 243
		Totalt regionbevilgning for Midtøsten			157 711
		Totalt 153			157 711
	160	Sivilt samfunn demokratiutvikl	50	Fredskorpset	1 736
			70	Sivilt samfunn	29 451
			73	Kultur	2 161

Land	kapittel	kapittelnavn	post	postnavn	Totalt
		Totalt sivilt samfunn demokratiutvikl			33 348
	Totalt 160				33 348
	161	Næringsutvikling (jf kap 3161)	72	Finansieringsord utvik. tiltak	18 599
		Totalt næringsutvikling (jf kap 3161)			18 599
	Totalt 161				18 599
	163	Nødhjelp, hum, mr.	71	Humanitær bistand og MR	114 563
		Totalt nødhjelp, hum, mr.			114 563
	Totalt 163				114 563
	164	Fred, forsoning, demokrati	70	Fred, forsoning, demokrati	76 380
		Totalt fred, forsoning, demokrati			76 380
	Totalt 164				76 380
	165	Forskning, komp, evaluering	01	Driftsutgifter	1 115
			70	Forskning og høyere utdanning	5 077
		Totalt forskning, komp, evaluering			6 192
	Totalt 165				6 192
	166	Tilskudd til ymse tiltak	71	Int. prosesser og konvensjoner	31
		Totalt tilskudd til ymse tiltak			31
	Totalt 166				31
Totalt Det Palestinske Omr.					406 823
Totalt alle					2 599 784
